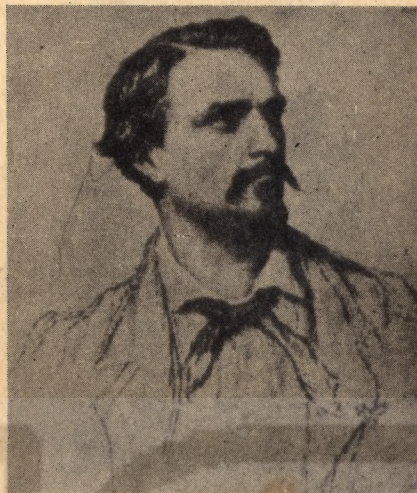

mistral

1145

F.I.
mistral
calendau

Lei 8

editura minerva

„Dacă *Mirèio* este un poem cu precădere teluric, un imn închinat țarinei provenșale, *Calendau* e dominat de ideea mării, de priveliștea fluidă a Mediteranei, ale cărei golfuri și stinci îi formează decorul, aidoma epopeilor homerice. Există în *Calendau*, oricât de paradoxală ar putea să pară constatarea, o dorință de a „provensaliza” poemul mult mai accentuată decât în *Mirèio*.”

MIRCEA PĂDURELEANU

mistral

Ilustrația copertei : *Adrian Ionescu*

frédéric mistral

calendau

IN ROMĂNEȘTE DE
NICOLAE TEICA
PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE
MIRCEA PĂDURELEANU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1983
EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

Pentru această versiune,
toate drepturile rezervate
Editurii Minerva (B.P.T.)

PREFATĂ

MISTRAL — POET HOMERIC

Dincolo de comentariile festive, apologetice ori contestatate ale biografiilor și criticilor din ultimile cinci sferturi de veac, personalitatea scriitorului Frédéric Mistral se înscrie în memoria oamenilor, nu numai ca un simbol al „renașterii” provenșale, ci și ca mărturia cea mai viguroasă și autentică a lumii occitane pe linie beletristică, lexicografică, ideatică, revendicativă.

Artist al cuvîntului, Mistral a trăit ca nimeni altul drama înstrăinării lingvistice și culturale din ținutul Ronului, mergînd pînă la dispariția treptată a idiomului provenșal sub asaltul impetuos al limbii în oil. Nu o dată, poetul a intervenit și și-a exprimat părerea despre legitimitatea limbajelor, cerînd egalitatea în drepturi pentru propriul său grai, tot așa cum s-a pronunțat pentru respectarea specificității fiecărui grup etnic, pentru ideea înfrățirii ginților neolatine, ca și pentru autonomia culturală a ținuturilor de limbă oc, în funcție de obiceiurile și tradițiile lor ancestrale. Creatorul lui *Calendau* era conștient că în conflictul dintre cele două familii lingvistice șansele îi erau drămuite, iar mijloacele de expresie care-i stăteau la îndemînă formau o stavilă în calea difuzării operelor literare dincolo de limitele geografice ale unei patrii idealizate și ale unui dialect moștenit din străbuni. Și totuși, atașamentul față de rostirea provenșală, credința neclintită că înfăptuirile literare pot răscumpăra graiul matern prin capacitatea lor de transfigurare, l-au îndemnat să-și asume riscul și să-și urmeze chemarea. De-a lungul a șase decenii de activitate laborioasă și neîntreruptă, îmbinînd creația literară — variată dar unitară — cu aceea de

lexicograf, iar acțiunile culturale cu cele sociale în cadrul unui iluminism liberal, Mistral devine arhitectul propriei sale vieți, dar și al ținuturilor de expresie occitană. Creator neobosit pe tărîmul literelor pînă în ultimii ani ai vîrstei înaintate, întreține cu grijă o rețea fidelă de prietenii printr-o vastă corespondență apreciată la peste o sută de mii de scrisori; improvizează discursuri, fondează periodice, redactează zeci de prefețe și publică un număr impresionant de articole, apologuri și narațiuni scurte destinate culturii populare.

Atenția acordată făuririi unui instrument de comunicare literară rămîne, fără îndoială, cheia de boltă a preocupărilor poetului. Nefiind prin formație profesională nici lingvist, nici istoric, și bizuindu-se numai pe intuiția sa artistică, Mistral a optat pentru un vocabular poetic suplu, colorat, plastic, extras din vorbirea curentă a ținuturilor rodaniene. Înzestrat cu harul de-a învestmînta în aură poetică miturile care-i frămîntau imaginația, poetul le conferă semnificații cosmice slăvind miracolul cotidian al regiunii dintre munți, mare și Ron — priveliștile naturii, ca și truda băștinașilor de pe meleagurile cîntate — așa cum le-a înfățișat în cunoscutul triptic de poeme epice intrate în patrimoniul culturii universale: *Mirèio, Calendau, Lou Pouèmo d'ou Rose (Poemul Ronului)*. În schimb, elanurile lirice sau seninătatea olimpiană a bătrîneții lui triumfătoare și-au găsit expresia în poezii scurte, fie ca urmare a unui îmbold afectiv sau a unei meditații cu iz bucolic, fie ca o solicitare la chemările vieții sociale, cum se prezintă bucățile din culegerea *Lis Isclò d'Or (Insulele de aur)*, ori cele din ultimul său volum *Lis Oulivado (Culesul măslinilor)*. Alteori, scriitorul nu a șovăit să lase frîu liber fanteziei, compunînd tragedii istorice ori poeme pe motive legendare, desprinse din trecutul Provenței, cum sînt *La Rèino Jàno (Regina Jano)* sau *Nerte*.

Dacă unii exegeți relevă în opera mistraliană și accente „protestatare“, nu e deloc surprinzător pentru o epocă cînd revendicările, sub toate aspectele vieții sociale, pluteau parăc în atmosfera timpului. Dar astfel de sublinieri sau accente de protest, acolo unde există, fac corp cu substanța poetică, se con-

topesc și nu se suprapun versurilor, încît emoția estetică nu e diminuată de prezența lor.

Creător, dar și prizonier al operei sale, căreia i s-a dedicat cu riguroasă asceză, Mistral și-a asumat o responsabilitate în care poezia și acțiunea formează un tot veritabil și închegat. Rareori relația dintre viață și artă, dintre om și societate, dintre făgăduieli și împliniri a fost mai strînsă. Poate că tocmai o astfel de situație la care s-au adăugat idei și atitudini adoptate de scriitor în diverse împrejurări din viață, au încurajat pe anumiți comentatori să vorbească despre o așa zisă „doctrină” mistraliană. Denumirea e discutabilă și a făcut să curgă multă cerneală pro și contra în presa timpului, căci Mistral s-a ferit să-și cristalizeze convingerile în forme rigide, rupte de gîndirea suplă și maleabilă a acțiunilor concrete. Oricum, se poate afirma fără greș, că existența unei unități globale, indivizibile, între viziunea artistică și activitatea socială, constituie premiza fundamentală a oricărui studiu introductiv despre personalitatea lui Frédéric Mistral. Numai necesitatea unei prezentări analitice și detaliate a temei ne poate îndreptăți să înfățișăm pe creatorul *Poemului Ronului* sub diferite ipostaze, fapt care nu infirmă cîtuși de puțin concepția totalității mistraliene. Căci un mare spirit cîștigă prin multiplicarea punctelor de vedere, cu condiția ca ele să nu ducă la dispersarea țărilor cercetării.

MĂSURA OMULUI

O viață senină, armonioasă, tihnită ca o vocație de schimnic, care începe și sfîrșește în aceeași pitorească așezare Maillane — derivație provençală de la numele lunii lui Florar — situată pe traseul dintre Avignon și Arles. Străjuită la sud de spinările teșite ale înălțimilor Alpilles și vegheată la apus de prezența nevăzută dar perceptibilă a maiestosului Ron, locul de obîrșie al poetului Mistral se bucură de o climă blîndă, puțin supusă ritmurilor sezoniere, fapt care își va lăsa amprenta asupra temperamentului său. Un trup zdravăn, dar zvelt, care n-a cunoscut oboseala și niciodată boala; un chip impunător, cu trăsături romantice în tinerețe, apoi la maturitate cu înfățișarea de

patrician din vremea Romei împăraților antonini, iar mai tirziu, cu o fizionomie învăluită în blîndețea și înțelepciunea socratică a celei de a treia vîrste. Niciînd agitat sau trufaș, dar iluminat parcă de încredere în propria sa ursită, Mistral era calm, mereu egal cu el însuși, reținut, stăpîn pe sine. S-ar fi zis că își făurise conduita ținînd seama de dictonul lui Leonardo da Vinci: „*Non esiste maggior signoria che quella di se medesimo*“¹.

Așa l-au văzut prietenii apropiați și l-au înfățișat oaspeți și interlocutori destul de feluriți. Dar portretul cel mai veridic și mai nuanțat, deși impregnat de o emoție puțin desuetă, e poate acela zugrăvit de Lamartine în 1859, cu prilejul apariției poemului *Mirëio* și consemnat de autorul *Meditațiilor poetice* în faimoasele pagini cuprins în lucrarea sa de istoriografie literară *Curs familiar de literatură*². „...către asfințit — scrie Lamartine — văzui intrînd un tînăr arătos dar modest, îmbrăcat cu sobră eleganță, ca îndrăgostitul Laurei din Noves cînd își netezea cutele tunicii negre și își pieptăna părul lins pe străzile din Avignon. Era Frédéric Mistral, tînăr poet venit din locuri patriarhale, destinat să devină ca și Burns — plugarul scoțian — un Homer al Provenței. Fizionomia lui deschisă, sfielnică și blajină, n-avea nimic din încordarea orgolioasă a trăsăturilor sau din acea privire pierdută care îi caracterizează prea adesea pe oamenii plini de vanitate mai degrabă decît de geniu și cărora le dăm numele de poeți populari; ceea ce ne-a dăruit *natura* se desprinde din noi fără afectare și fără aroganță. Tînărul provensal își purta talentul cu același firesc ca și veștmintele; nimic nu-l stînjenea, pentru că nu căuta nici emfaza, nici măreția ieftină. O deplină bunăcuviință, un instinct al comportării celei mai potrivite în toate împrejurările care conferă păstorilor, ca

¹ Nu există mai mare stăpînire decît aceea de sine însuși (it.).

² Copleșit de datorii, Lamartine începea în 1856 publicarea unui *Curs familiar de literatură europeană*, sub formă de fascicule periodice denumite „convorbiri“. Cu veniturile realizate poetul își plătește în bună parte creditorii.

și regilor aceeași demnitate și aceeași grație în atitudine și în vorbă îi stăpîneau întreaga ființă. El avea decența adevărului ; știa să placă, să intereseze, să stîrnească emoție ; se întrevedea în frumusețea lui bărbătească un vlăstar al acelor încîntătoare arleziene, statui însuflețite ale vechii Elade care freamătă încă de viață în ținuturile din sudul Franței“.

Portretul făcut de Lamartine este cît se poate de sugestiv, pentru că pune accentul cu o uimitoare intuiție și acuitate pe o latură esențială a caracterului lui Mistral și anume că tînărul poet întruchipează *natura*. Dar nu natura idealizată și abstractă a lui Rousseau, ci natura lucrurilor vii, concrete, pline de vibrație și de prospețime care se află permanent în centrul existenței și operei mistraliene. Cînd evocă acele elemente primordiale ca soarele, pămîntul, văzduhul, apa, lumea vegetală și animală, sau inefabilele sentimente de dragoste care apropie și motivează ființele umane, poetul e mare, își mobilizează resursele, făcînd dovada întregii sale capacități creatoare. Și izbuște acest lucru pentru că a trăit nemijlocit, cu toate simțurile, înlăuntru și nu în afara lumii înconjurătoare, detestînd mecanismele și opreliștile artificiale interpuse între om și miezul lucrurilor, făurindu-și o viziune originală, neîntinată și inocentă, pe care a exprimat-o în versuri inspirate și spontane, lipsite de livresc și de pastîș, ocolind școlile oficiale, cenaclurile sau chiar marile curente literare ale vremii sale. Poate că de aceea Gorki și-a exprimat aprecierea față de Mistral cu atîta efuziune : „E unul din oamenii pe care-i admir cel mai mult ; e probabil talentul cel mai autentic pe care-l cunosc. Nu există un alt scriitor care să fie mai puțin om de litere dar mai pronunțat și mai deplin poet“.

Înfîpt ca un arbore cu rădăcini adînci în pămîntul din Mailane, poetul nu și-a părăsit localitatea de baștină decît ca să străbată cu piciorul ținuturile meridionale, sau pentru scurte absențe la Paris, în Catalonia și mai tîrziu în Italia, nu fiindcă ar fi fost sedentar sau comod, ci pentru că se considera un truditoresc la masa de lucru, unde își petrecea mare parte din vreme

aplecat deasupra manuscriselor. Dar spre sfârșitul după amiezii din oricare anotimp al anului, învăluit în pelerină și avînd pe cap pălăria cu boruri largi, își făcea obișnuita plimbare cotidiană, călcînd printre miriști sau cîmpuri cultivate cu pasul robust și încercat al peregrinului, respirînd mireasma livezilor sau a huceagului învecinat, înfruntînd vîntul sau picurii ploii, din nevoia de a se destinde și de a-și împrospăta forțele. Asemenea miticului Anteu, poetul sorbea parcă noi puteri din contactul cu pămîntul, căpăta o nebănuită vigoare înglobînd tăria telurică. Căci Mistral nu poate trăi decît la locul său de obîrșie, în dialog neîncetat cu elementele naturii, cu anotimpurile, cu priveriștile care i se perindau pe dinaintea ochilor în lumina schimbătoare a orelor și zilelor.

Ca și cum ar voi să ne facă dovada dragostei sale pentru pitorescul și diversitatea imaginilor provenșale din Vaucluse pînă în Var, Mistral ne invită la o călătorie imaginară, călăuzindu-ne pașii prin locuri devenite faimoase fiindcă le-a cîntat în renumitele lui epopei. Iată-ne în cîmpurile din Camargue, cu ambianța lor tainică, zbuciumată și aspră, prefigurînd parcă un purgatoriu terestru, unde peșitorul Ourriàs rătăcește zălud printre taurii negri și caii sălbatici, sau pe malul însingurat și sterp al lacului Vaccarès, ori în sfîrșit, pe urmele eroinei poetului la Saintes-Maries de la Mer, locul unde s-a stins fermecătoarea *Mirèio*, înainte de a întreprinde marea călătorie spre tărîmul nevăzut. Ne continuăm apoi itinerariul de-a lungul coastei zdrențuite a Mediteranei, ca să ajungem în cele din urmă printre stîncile marine erodate, abrupte și bizare, denumite *calanco*, în golful de la Cassis, lăcașul lui *Calendau*, acel Herakles sau Tezeu provenșal, eroul epopeii mistraliene. Îi privim statuia mohorîtă de vreme, înfățișîndu-l cam teatral în întruchiparea lui vînjoasă, dominînd întinderile nesfîrșite de ape, pe soclul căreia sînt gravate cuvintele: „Lui *Calendau*, simbol al geniului latin și al pescarului mediteranean“, și le căutăm înțelesul. E o formulă ingenioasă care urmărește să contopească valorile latine cu cele eline, dar și cu acelea ale celorlalte po-

poare din bazinul vechiului leagăn al civilizației, creîndu-se astfel o sinteză largă, cuprinzătoare, a inteligenței și echilibrului, urmărind să exprime făptura omenească în lupta și truda ei de fiecare zi cu marea, în lumina implacabilă a soarelui meridional.

Lăsîndu-ne purtați de mina sigură a călăuzei, străbatem me-leagurile Provenței și constatăm cu uimire că priveliștile geografice, ca și vestigiile istorice sînt tot atît de variate ca și ale celor mai de seamă regiuni ale bătrînului nostru continent. În sfîrșit, ne aflăm pe malurile pline de însuflețire și activitate ale fluviului Ron, expresie a civilizației și înfloririi provensale. Se susține că Ronul e axul pămîntului meridional, o oglindă în care se reflectă trecutul și prezentul ținutului, contopind momente de legitimă mîndrie, dar și de amare vicisitudini. Din metafora heracliteană a fluidității, concretizată în curgerea neîncetată a apei, a timpului, a peisajelor, privite atît în jocul de lumini și umbre, cît și în succesiunea inexorabilă a generațiilor umane, Mistral a construit canavaua *Poemului Ronului*, acea lungă reverie de-a lungul secolelor, ca și de meditație asupra actualității, plină de simboluri și de aluzii criptice, veritabilă mitologie poetică a Provenței.

Predilecția lui Mistral pentru vatra străbună nu-și află explicația într-o mîndrie contrariată sau într-un complex de clausturare ca la Flaubert. Solitar, dar și sociabil, acest poet iubea oamenii, schimbul de păreri, comerțul intelectual sub felurite forme, încît Maillane devine pentru o lungă perioadă de vreme un adevărat loc de pelerinaj pentru oaspeți veniți de pretutindeni, la fel ca și Iasnaia-Poliana sau Box Hill, dacă ne referim la două reședințe ale iluștrilor săi contemporani, Lev Tolstoi și George Meredith. La Maillane, în atmosfera tihnită și simplă, aproape rustică în raport cu confortul parizian, a casei și grădiniîi străvechi, Mistral găsește climatul potrivit îndeletnicirilor literare, așa cum conaționalul său Cézanne descoperă în împrejurimile orașului Aix, efectele de lumină și elementele peisagistice cele mai adecvate propriei sale viziuni picturale.

Conștient că destinul lui de artizan al limbii și renașterii literare provenșale îl pune în fața unor opțiuni unice, Mistral a fost nevoit să-și cumpănească bine timpul ce-i stătea în față, dar mai ales să-și domine succesul care i-a fost hărăzit chiar de la începutul carierei sale scriitoricești. Într-adevăr, ru-moarea iscată în jurul persoanei sale odată cu publicarea poemului *Mirèio* ar fi putut să-i devieze cu ușurință destinul literar, făcând din el un scriitor „la modă“, un răsfățat al saloanelor pentru cîțva timp, sau poate și mai rău, un fel de boem parizian, autor al unei singure cărți. Dar Mistral era croit dintr-o altă stofă, ceea ce a făcut cu putință ca în afara operei literare propriu-zise să înfăptuiască și acea vastă mișcare de idei, de emulație creatoare și de manifestări populare care s-a numit *Felibrige*, să edifice stufosul dicționar provenșal *Tezaurul felibrilor*, sau să înfăptuiască incredibilul efort epistolar din decursul unei întregi vieți, ca și cel publicistic oglindit în paginile din *Almanahul provenșal* și în coloanele ziarului *L'Aiòli*.

Aforismul care spune că e mai greu de dominat succesul decît nereușita l-a avut mereu prezent în cuget, asemeneaa unui avertisment, făcîndu-l să reflecteze asupra aspectelor efemere ale gloriei literare, dar în același timp să devină tot mai conștient că dacă țelul suprem al unui creator îl constituie opera sa, succesul nu înseamnă decît un mijloc, un simplu stimulent de creație. Oricum, Mistral nu avea nevoie de marile lecții ale moralei sociale spre a da dovadă de modestie în relațiile cu semenii săi. Chiar și după ce i s-a decernat premiul Nobel pentru literatură și s-au înmulțit onorurile conferite atît de compatrioții săi provenșali, cît și de cei parizieni, poetul din Maillane a știut să adopte un comportament care îl înalță în ochii posterității, datorită atitudinii sale reținute, plină de echilibru și de tact. Astfel, cînd Academia Franceză i-a oferit un fotoliu vacant, cu onoarea neobișnuită de a nu i se opune un contracandidat, iar insistențele deveniseră tot mai presante, Mistral răspunde telegrammei scriitorilor François Coppée și Paul Bourget din decembrie 1906, printr-o scrisoare de refuz, în care politețea se îmbină cu modestia și demnitatea. „M-am obișnuit, scrie Mistral,

ca și sfântul Simeon Stylitul¹ să trăiesc singuratec, pe columna mea, și dacă Cel de Sus îmi hărăzește încă patru sau cinci ani spre a mă pregăti pentru drumul cel lung, ar fi puțin înțelept din parte-mi să parcurg în grabă calea care mi-a mai rămas: *parva domus magna quies*², iar Academia e o casă mare. N-am avut niciodată altă ambiție decât aceea de a salva de la pieire propria mea limbă provensală și de a-mi glorifica neamul cu ajutorul artei poetice. Dar n-am întreprins nimic pentru faima mea personală și ceea ce mă îndeamnă să cred într-o providență sau într-o zodie favorabilă operei mele este că totul mi-a fost dăruit, ca dovadă, neașteptata propunere pe care mi-o faceți și de care distinșii academicieni Legouvė și Claretie îmi vorbiseră mai de mult.“

Textul e revelator, îndeosebi prin consecvența cu care Mistral subliniază marile direcții urmărite în decursul vieții. Dealtfel, întreaga sa corespondență, ca și opera lui autobiografică³ abundă în declarații asemănătoare.

Dar e oare suficientă o simplă prezentare fenomenologică spre a stabili „măsura“ omului? N-ar fi fost mai degrabă preferabil să desprindem pojghița subțire și delicată de la suprafață, apoi să pătrundem mai adânc, încercînd să înlăturăm crusta celui eu convențional, iluzoriu, de fațadă, care se cristalizează în jurul oricărei personalități fixînd-o pentru posteritate într-o atitudine închistată, țeapănă, încremenită, căreia îi atribuim cu o expresie curentă denumirea de „legendă“? Căci legenda mistraliană s-a dezvoltat în mod paradoxal în dauna destinului operei. Deși intrată în circuitul literaturii universale alături de marile creații poetice ale secolului trecut, opera lui Mistral⁴ e mai ales elogiată decât cunoscută nemijlocit, mai mult prețuită și creditată decât abordată în versiunea sa poetică originală sau tălmăcită. Între faima dobîndită de scriitor și recursul la text,

¹ Numele unui penitent creștin din sec. al V-lea, care și-a petrecut viața în vrful unei colonne (în gr.: *stylos* = columnă).

² Proverb latin: casă mică, liniște mare.

³ *Moun Espelido* — *Memori e Racònte* (Obîrșia mea — *Memorii și povestiri*) Plon et Nourrit, Paris, 1906.

s-a produs un decalaj, o distanțare cu neputință de tăgăduit. De aceea, butada că cel mai bun biograf al unui creator rămâne editorul care-i publică operele complete ne consolează și în cazul poetului din Maillane, îndemnându-ne să-l căutăm pe Mistral mai ales în înfăptuirile lui poetice, în opera sa.

MORFOLOGIA UNUI TRIPTIC

Dacă în ansamblul operei mistraliene tripticul poetic — *Mirèio, Calendau, Poemul Ronului* — se bucură de aprecierea unanimă a criticii, faptul se datorează unor motive de ordin pur estetic. Cu toate că întîlnim versuri remarcabile și în culegerile lirice ale lui Mistral — *Insulele de aur și Culesul măslinilor* —, așa cum desprindem pasaje demne de reținut și din poemul dramatizat *Regina Jano*, sau din legenda intitulată *Nerte*, cele trei epoei se situează pe o altă scară de valori artistice. Mai întîi, pentru că sînt expresia unui gen dificil de abordat, ale cărui realizări în istoria literaturilor de pretutindeni pot fi considerate momente de excepție; în al doilea rînd, fiindcă au apărut în Franța, țară despre care s-a afirmat și se repetă că nu are vocație epică. Într-adevăr, societatea franceză cu dezvoltarea ei centralizată, riguros ierarhică, concentrată în cercuri restrînse, avînd în miezul preocupărilor Parisul, curtea regală și saloanele, se afla la antipodul spiritului primitiv, rustic și eroic, caracteristic formelor antice de viață din lumea elină sau latină, generatoare de creații epice. Cultura și civilizația urbană, cu caracterul lor închis, artificial, rafinat, nu sînt în măsură să favorizeze înflorirea epoeilor care au nevoie de un climat propriu, realist, dar și supranatural.

O întrebare care nu areori survine pe buzele amatorilor de literatură se referă la raritatea epoeii în secolele din urmă, deși această specie literară fusese atît de îndrăgită în antichitate și chiar în Evul Mediu. Explicația trebuie căutată în schimbările petrecute în condițiile vieții sociale, ca și în acelea ale individului, în perioada de după Renaștere, care au contribuit la înlocuirea treptată a epoeii cu narațiunea și mai tîrziu cu romanul, a cărui menire era să fie citit — și în această privință

descoperirea tiparului a avut un rol hotărîtor —, în vreme ce creațiile lui Homer, Virgiliu sau Dante urmăreau să fie cîntate de aezi ori recitate în fața unui public de ascultători, atenți, entuziaști chiar, dar în majoritatea lor neștiutori de carte. Substituirea a fost cu atît mai ușor de înfăptuit, cu cît publicul ascultător era pasionat de povestirea propriu-zisă, de succesiunea întîmplărilor, de elementele de surpriză care îi țineau viu interesul. În acest sens, s-ar putea afirma că *Iliada* e un „roman“ al războiului întreprins de Menelau și ahei împotriva Troiei spre a răzbuna răpirea Elenei de către Paris; *Odiseea*, un „roman“ al aventurilor lui Ulise înainte de a-și regăsi soția și fiul în Itaca; *Eneida*, „un roman“ al luptătorului care pierzîndu-și patria nu-și va mai afla liniștea decît după ce va pune piatra de temelie a unui nou regat. Comparația e valabilă, cu condiția să nu pierdem nici o clipă din vedere rezerva pe care o face Shelley, că narrațiunea sau romanul rămîne un catalog de fapte detașabile, pe cînd poemul și epopeea sînt expresia formelor imuabile ale naturii umane. Timpul care macină frumusețea faptelor întîmplate o amplifică pe aceea a faptelor poetice. O povestire — socoate, autorul *Odei către Vîntul de Vest* — deformează faptele pe care le oglindește; poezia, în schimb, le înfrumusețează.

Oricum ar sta lucrurile, dintr-o specie suverană, dintr-o expresie a imaginației și talentului, formula epopeii a început să fie neglijată și să cadă apoi în desuetudine, căci între timp și gustul publicului a suferit aceeași profundă prefacere. Dar la deprecierea eposului a mai contribuit și un alt factor. Ceea ce diferențiază marile poeme epice de simpla înșiruire faptică, de narrațiune sau de roman, este intervenția zeilor sau a unor elemente supranaturale, miraculoase, care dizlocă acțiunea, situînd-o pe un plan inaccesibil omului. Or tocmai acest artificiu imaginativ a dispărut și a îndepărtat burghezia de după Renaștere și mai ales din perioada Iluminismului, impregnată de gîndire mecanicistă și rațională, de un gen și o formă de artă literară care, deși avea prestigiul tradiției, lăsa impresia că nu pune în cadrul preocupărilor centrale faptele de viață și zbuciumul de fiecare zi al individului. Firește, acest fenomen s-a manifestat în mod inegal în

țările europene ; în covârșitoare măsură în Franța lui Rabelais, a lui Voltaire și a enciclopediștilor și aproape imperceptibil în Portugalia lui Camoëns sau în puritana Anglie a lui Milton, care au dat la iveală, tocmai în această perioadă, capodopere ca *Lusiada* sau *Paradisul pierdut*.

Dacă îndepărtăm ca false epopei atât *Franciada* lui Ronsard, cât și *Henriada* lui Voltaire, lucrări fie neterminate, fie fade și reci, rezultă că Mistral este primul literat care se afirmă pe tărîm epic în 1859, cu *Mirèio*, reușită de netăgăduit a geniului provensal. Chiar și Victor Hugo, al cărui suflu epic nu poate fi contestat, publică *Legenda secolelor* în etape succesive, iar *Sfîrșitul lui Satan*, unica epopee de limbă franceză cu semnificație universală — deși din nefericire prea puțin cunoscută — dînd expresie unui mit desprins din Cabala iudaică, se înscrie în istoria literară abia în 1886, adică după apariția și a celui de-al doilea poem epic mistralian, *Calendau*, care a văzut lumina tiparului în 1867. E adevărat că romanticii francezi de după 1830 au fost obsedați de idealul realizării unei epopei, cum a fost cazul cu Lamartine care intenționa să scrie un ciclu epopeic în 10—15 volume și din care n-au rămas decît episoade ca *Jocelyn* și *Căderea unui înger*.

Apariția lui Mistral și a creației sale pune, ca atare, noi probleme în fața istoriografiei literare franceze. Spre a scoate la iveală frumusețea ascunsă a acestor texte, va fi nevoie să ne oprim asupra genezei fiecărei lucrări în parte, să subliniem legătura originală dintre tradiție și inovație, să desprindem temele principale și variațiunile, coordonatele temporale ca și fabulosul locurilor invocate ; personajele ca și entitățile simbolice, sau altfel formulat, tipurile și arhetipurile ; în sfîrșit, arta poetică, de la limbajul figurat și metrică la structura versurilor, adică prozodia mistraliană propriu-zisă. Dar mai înainte trebuie să precizăm că ceea ce constituie legătura organică a celor trei poeme, fundalul pe care se profilează trama fiecărei componente a tripticului, e pe de o parte imaginea unei patrii concrete, vizibile, geografice, palpitînd de mișcare și de viață, iar pe de alta emblema patriei interioare, invizibilă și totuși prezentă,

simbol, ideal și speranță pentru generațiile contemporane lui Mistral, asemeni unui liman de taină și năzuință. Această Provență cu dublu profil, real și ideal, conștiință a pământului occitan, își întrețese relațiile cu toate celelalte structuri simbolice ale epopeilor, la fel ca firele unei tapiserii de epocă. Dublu aspect, ca atare, reflectat în Provență de ieri și de azi. De ieri, pentru că tradiția istorică și a poeziei trubadurești care a dat atîta strălucire limbii și literaturii occitane în secolele al XI-lea și al XII-lea, i-a fost scumpă poetului din Maillane; de azi, fiindcă numai o renaștere veritabilă sub un impuls artistic și un nou elan de viață putea să smulgă de la dispariție originalitatea culturală și etnică a ținuturilor provenșale.

Venerația pentru trecut nu a însemnat din partea lui Mistral cultul unui paseism desuet. În concepția sa, trecutul se prelungea cu mult mai departe decît i-l înfățișa tradiția trubadurescă, ajungînd pînă la antichitatea elină și romană în care autorul *Insulelor de aur* găsește inepuizabile resurse pentru îndeplinirea unui umanism amplu, cuprinzător și ramificat, capabil să exprime sensibilitatea mediteraneană, antică și provenșală în același timp. În această perspectivă trebuie interpretată invocarea poetului din primul cînt al lui *Mirèio*, cînd se proclamă „biet ucenic al lui Homer de altădată” și tot în această intenție trebuie comentat și întregul studiu al lui Lamartine închinat primului epos mistralian, în care autorul lui *Jocelyn* identifică cu atîta perspicacitate surse homerice și virgiliene.

Mai aproape de noi, dar urmînd aceeași linie de interpretare, un comentator al lui Mistral notează: „Ceea ce mi se pare că poetul din Maillane a împrumutat cu bună știință din Homer este încadrarea în operă a elementelor poemului. Ca și *Odiseea*, eposul *Mirèio* e alcătuit dintr-o narațiune fundamentată în care se inserează alte povestiri sau episoade. La fel va fi și cu *Calendau* și tot așa, ba mai mult chiar, cu *Poemul Ronului*. Dar să fim prudenți: e singurul mod de a îngloba în acțiune amintirile, obiceiurile, legendele, pe care Mistral, poate mai mult decît Homer, ținea să le zugrăvească vii și actuale. Să reflectăm puțin: ambiția poetului năzuiește la înfăptuirea unei opere cu

adevărat națională, în care să apară nu numai specificul Provenței dar și manifestările ei active. Și izbutește, folosind metoda narațiunii homerice. Spun metodă și nu procedeu, pentru că istorioarele, evocările întreșute, nu constituie un lucru artificial în sine, ci un mod de comportare, pe care îl adoptă oamenii spre a se informa unii pe alții și pe care putem să-l experimentăm în convorbirile noastre de fiecare zi¹.

În toamna anului 1851, Mistral începe să lucreze în casa părintească din Maillane — Mas du Juge — la primul său poem epic *Mirèio*, fără un plan determinat dinainte, ci lăsându-se purtat numai de o viziune de ansamblu și de un fel de stare de grație și disponibilitate. Numele eroinei, după cum arată poetul în paginile sale autobiografice, l-a auzit pronunțat în casă de către mama sa încă de când era copil. Avea convingerea că *Mirèio* (Mireille pentru dialectul în *oil*) derivă din numele arhaic *Myriam*, termenul fiind provensalizat de diverse grupuri etnice venite din Asia Mică și stabilite din vechime în ținuturile meridionale. Elaborându-și poemul, Mistral se alătură strălucitei pleiade de barzi care, de la trubaduri pînă la Francis Jammes, trecînd prin Villon, Ronsard, Hugo sau Péguy, s-au străduit să dea expresie acelui lirism fluid, proaspăt și robust, plin de tensiune și elan, caracteristic mării poezii menite să dureze. Dar el o face într-o concepție cu totul personală, în care sfera sintactică a poemului se contopește cu sfera semantică într-o fericită unitate organică. Maniera sa de abordare a poeziei este spontană, sinceră, naturală, intuitivă, adică opusă artei ermetice, severe, intelectualizate, practică, de pildă, de Mallarmé și Valéry.

Geneza poemului ne-o precizează însuși poetul: „Fruet al iubirii, acest poem și-a făcut apariția pe îndelete, în liniște și în ceasuri de răgaz, în răbufnirea vîntului din larg, în arșița soarelui sau în rafalele mistralului, în vreme ce preluam frînele supravegherii fermei sub îndrumarea tatălui meu care, la

¹ Soulairol Jean, *Humanité de Mistral*, ed. J. Renard, Paris, 1941.

optzeci de ani, rămăsese orb“. Ar fi însă o greșeală să se creadă că *Mirèio* și-a făcut apariția ca un miracol din pana poetului și că n-ar fi existat în antecedente și alte încercări care să ateste eforturile și anii de ucenicie ai vocației sale. Predispozițiile lui Mistral pentru poezie se conturaseră încă din vremea liceului, la Avignon, iar istoriografia literară, spre a stabili filiații, insistă astăzi asupra unui poem în patru cinturi, *Secerîșul*, scris la 18 ani, în genul pastoral bucolic, cultivat de Virgiliu și Teocrit, care denotă o anumită măiestrie în mînuirea expresiei.

Șapte ani mai târziu, adică în 1858, cînd *Mirèio* a fost terminat, Mistral — datorită unui fericit concurs de împrejurări — are prilejul să-și prezinte opera în douăsprezece cinturi, lui Lamartine, care presimte în tinărul poet provensal pe un fel de discipol spiritual al său. Într-adevăr, există o afinitate de gânduri și de sentimente între cei doi poeți, cu toate că îi despart patru decenii de viață. Amîndoi au avut o copilărie asemănătoare, care deși trăită în provincii deosebite, Burgundia și Provența, s-a bucurat de măreția, diversitatea și pitorescul unui cadru rustic cu neputință de uitat, marcîndu-le sensibilitatea pentru tot restul vieții. Ambii poeți au fibră epică. Autorul lui *Jocelyn* a văzut în *Mirèio* o concretizare a ambițiilor nutrite de el în tinerețe, dar mai ales o inocență, o prospețime și o simplitate de moravuri care se deschideau spre orizonturi antice. Oricum Lamartine este în asemenea măsură subjugat de *Mirèio*, încît se decide să întrerupă expunerile despre scriitorii germani din *Cursul familiar de literatură* și să consacre cea de-a 40-a convorbire poemului lui Mistral. Numele poetului din Maillane, ca și al poemului său devine astfel cunoscut în toate colțurile Europei.

Într-o scrisoare din iulie 1859, adresată unui confrate din Nîmes¹, Mistral adaugă: „Te-ai bucurat împreună cu noi de fericirea nemaiauzită care a răsplătit-o pe muza noastră provensală pentru inspirația care ne-a rezervat-o cu prisosință. Parisul, cu entuziasmul care-l caracterizează, a răspuns din plin

¹ Jean Reboul (1896—1864), poet, născut la Nîmes, care a exprimat cu delicatețe în limba provensală sentimentul naturii.

și în așa măsură încît atunci cînd am plecat devenise o obișnuință să întrebî în societate: «Ați citit *Mirèio*?» și să răspunzi, chiar dacă n-ai citit cartea, «Da, e admirabilă!». Porticul de aur pe care Lamartine l-a înălțat înaintea operei mele mi-a iscat o serie de invidii, dar amintindu-mi la timp de frumoasele cuvinte pe care mi le-ai spus la plecare, am părăsit Parisul cît mai degrabă cu putință; acum mă străduiesc prin traiul meu retras să-mi fac iertată fama dobîndită“.

Tema poemului, redusă la elementele ei esențiale, reprezintă o simplă idilă încadrată într-o atmosferă patriarhală și un mediu tradițional-realist. Două ființe tinere abia ieșite din adolescență își văd trunchiat elanul iubirii din cauza opreliștilor de clasă, de avere, de prejudecăți. În jurul lor, holde mănoase și arbori copleșiți de rod, oamenii care mișună și trudesc, dar în voloșie și cîntece, căci panteismul triumfal al poemului își face simțită prezența cu un fel de ardoare în acest regat al soarelui. Nici eglogă tipică și nici bucolică propriu-zisă, *Mirèio* reprezintă pentru Provența un fel de epopee familiară, ceea ce este *Hermann și Dorothea* de Goethe pentru lumea germană și poate *Pan Tadeusz* de Mickiewicz pentru cea poloneză. Deși poemul trebuie abordat prin lectura nemijlocită a textului pentru a-i descifra sensurile simbolice și a-i gusta calitățile estetice, să încercăm totuși să-i detaliem scenariul.

Meșterul Ramoun, acest proprietar de pămînt înavuțit, nu va consimți nicicînd să-și mărite unica fată *Mirèio*, mîndrețea ținutului, cu sărăntocul Vincèn, băiatul răchitarului Ambroi, în pofida dragostei și a încăpățînării celor doi tineri. Rînd pe rînd, fata va refuza pețitori înstăriți care se prezintă la mas, chiar și pe Ourrias, „stăpînul“ taurilor negri din Camargues. Pizmaș și răzbunător, acesta va străpunge cu furca pe Vincèn, după ce e învins într-o trîntă aprigă dar dreaptă, lăsîndu-l în nesimțire. Descoperit din întîmplare de oamenii locului, Vincèn e purtat la sălașul vrăjitoarei Tavèn, care va izbuti să-l readucă la viață și să-l vindece. Disperată de situația din care nu vedea nici o ieșire, *Mirèio* își amintește de o istorisire a lui Vincèn în legătură cu Sfintele Marii, ale căror moaște din biserica de pe țăr-

mul mării ar fi fost înzestrate cu puteri supraomenești și se pregătește să le implore ajutorul. Ultimile cînturi ale poemului înfățișează fuga spre mare a Mirèii, unde ajunge secătuită de vlagă și lovită de văpaia soarelui. Ea își dă duhul, spre jalea părinților, a lui Vincèn și a imensei mulțimi, într-o ambianță în care viziunea Sfintelor Marii ale Mării constituie un fel de liman de împăcare și izbăvire,

De la primele versuri, poemul izbucnește ca o explozie de bucurie :

Cînt o fecioară din Provența.

Iubirea-i și adolescența,¹

Poetul trece apoi la invocările de rigoare, smerite și senine, tipice epopeilor din toate vremurile, dar pline de gingășie și candoare :

Tu, ce-i ești țării mele scutul,

O, Doamne,-ntre păstori născutul,

Înflăcărează-mi graiul, dă-mi slove de izvod !

.

O, Doamne, pe aripa moale

A limbii noastre provensale

Ajută-mă la creanga cea mai de sus să zbor !²

În continuare, poemul adoptă un ritm propriu, tineresc, încărcat de vitalitate, dar pe măsură ce intriga capătă amploare tonul devine mai grav, motivele se resfiră și se împletesc, asimilînd și elemente miraculoase, ca în Cîntul al șaselea, unde birlogul vrăjitoarei Tavèn închipuie o coborîre simbolică în infern, tratată în cheie folclorică, proprie lui Mistral. Desfășurarea acțiunii e întreruptă, ca în poemele homerice, de episoade și chiar de cînturi, cum sînt cel referitor la vitejiile amiralului provensal Sufren sau la faimoasa Magali. Tensiunea devine tot mai încordată în ultimile cînturi, asemenea unui crescendo dramatic care se frînge brusc odată cu moartea Mirèii. Emoția urmează

¹ Frédéric Mistral, *Mirèio*, trad. Nicolae Teică, Ed. Minerva, „B.P.T.”, București, 1979.

² *Ibidem*, Cîntul întâi.

indeaproape acțiunea, încheindu-se cu acea sfișietoare lamen-
tație finală :

Și răchitarul, scos din minte,
În brațe moarta o cuprinde,
Și o sărută-ntruna, și-ntruna glas-u-i frînt
Noi șoaapte-i picură-n ureche...
Jcs, în biserica străveche,
Cîntarea, tot pe-atît de veche,
Mai limpede, mai vie se-aude răsunînd...

Spațiul nu ne îngăduie să facem ample citate din acest tul-
burător cînt de încheiere, care regrupează în cadrul lui elemen-
tele esențiale ale poemului, unde regăsim atît pe protagoniștii
Mirèio și Vincèn, cît și pe celelalte personaje secundare, mul-
țimile adunate, afabulația mitică în jurul Sfintelor Marii ale
Mării, ca și întreaga cosmologie implicată în epopee. Căci ba-
nala poveste a celor doi tineri îndrăgostiți capătă pe parcurs
proporții fabuloase. Într-adevăr, mitologia mistraliană îmbracă
în *Mirèio* aspecte subtile și semnificative, care merită să fie relevate.

Soarele domină lumea eposului, ca o zeităte mută, atotputer-
nică și necontestată, arcuind zilele, pîrguind recoltele, ascuțind
dorințele oamenilor, aprinzînd focurile bucuriei cu prilejul sece-
rișului, dar și doborînd-o pe Mirèio — victimă expiatorie — cu
puterea văpăii lui, în fuga ei deznădăjduită prin Camargue. Se-
mantica erotică din Cîntul al treilea se împletește astfel cu focul
celebrării estivale a secerișului din ziua solstițiului de vară, în-
tr-o pagină și exaltantă sărbătoare a fecundității, așa cum e ex-
primată în versurile :

Cu mîndre capete, semețe,
În stinsa zilei frumusețe,
Pămîntul indeolaltă izbind cu pași mărunți,
La farandolă se îmbie
Stîrnite ca de vijelie,
Mai mult și flăcărilor-nvie,
Și-aprinsa lor sclipire le joacă peste frunți ?.

¹ *Ibidem*, Cîntul al doisprezecelea.

² *Ibidem*, Cîntul al șaptelea.

Lă dialogul soarelui și focului e nevoie să fie asociate și alte aspecte mitice spre a căpăta viziunea de ansamblu a poemului. Astfel, roua dimineții care trezește din amănire pe Vincèn, băuturile întăritoare, licoarea fermecată a lui Tavèn, simbolizează întoarcerea la surse, la sînul matern, la momentul primordial, iar sîngele vărsat de Vincèn prefigurează sacrificiul uman adus tăriei solare la început de vară.

Spre a da viu grai unei palete simbolice atît de variate, Mistral trebuia să fie fidel cu el însuși, adică să rămînă un vizual, un descriptiv, un interpret al temperamentului provensal în tot ce are mai specific și mai național. De aceea, a reproșa poetului din Maillane, așa cum a procedat exegetul american C. A. Downer¹, că nu s-a străduit să exprime în opera sa cerințe de interes universal și că „preferințele sale se îndreaptă în mod învariabil spre viața omenească actuală în aspectele ei provensale” pare un nonsens. N-a arătat oare André Gide cu argumente suficient de convingătoare că „operele cele mai încărcate de umanitate, acelea care răspund unui interes cît mai general sînt tocmai cele mai particulare, în care se manifestă în modul cel mai specific geniul unui popor prin mijlocirea geniului unui individ? Ce poate fi mai național decît Eschil, Dante, Shakespeare, Cervantes, Molière, Goethe, Ibsen, Dostoievski și în același timp mai universal omenesc și mai individual? se întrebă autorul *Falsificatorilor de bani*. Căci ar trebui să înțelegem, continuă el, că acești trei termeni se suprapun și că nici o operă de artă nu are o semnificație universală dacă nu cuprinde și una națională și nu are o semnificație națională dacă nu are în primul rînd și una individuală”².

Prin *Mirèio*, Mistral a pătruns sufletul provensal în vivacitatea lui cotidiană, în ceea ce are mai intim, mai delicat și mai tandru, fără să se piardă în complicații lăuntrice sau în analize morale interminabile spre a crea impresia de profunzime. Tocmai prin simplitatea și localizarea temei *Mirèio* cîștigă uni-

¹ Downer C.A., *Frédéric Mistral, poet and leader in Provence*, New York.

² André Gide, *Nationalisme et littérature*, în *Oeuvres complètes* vol. VI, Gallimard, Paris.

versalitatea, așa cum un alt mare contemporan al poetului din Maillane, Walt Whitman, și-a dobândit o faimă nepieritoare, slăvind viața, tinerețea, forța, prin invocarea unor sentimente pure, apte să exprime „misterul” naturii fruste și neprihănite. Din acest punct de vedere, o comparație între *Mirèto* și faimoasa culegere de poezii a lui Baudelaire, *Florile răului*, ar fi cât se poate de instructivă. Ambele opere au apărut aproape în aceiași ani ¹, într-un moment de declin al romantismului. Doi mari poeți cu viziune și sensibilitate diametral opuse : de o parte, o poezie citadină, de interior, aproape morbidă, expresia unui suflet torturat, aducând în literatură un „fior nou”, după fericita formulă a lui Hugo ; de cealaltă, un suflu homeric și virgilian, făcând perceptibile seva pământului, comoara folclorului, inocența moravurilor, și un sens incontestabil al grupurilor, al mulțimilor, al comunității umane. Două glasuri strict divergente, a căror dualitate creatoare a deschis căi și concepții noi în așta literară de mai târziu. O direcție a creat literatura reprezentată de Gide, Proust, Colette și de întreaga postérité de scriitori care se reclamă de la elementul „florile răului” ; cealaltă orientare, care trece prin ingenuitatea și nostalgia *Cărrii pierdute* a lui Alain Fournier, înscrie în marea carte a naturii mitologiile lui Francis Jammes, C. F. Ramuz, Jean Giono. După cum se vede, o comparație ispititoare și fecundă în perspectivă istoriografică, dar care depășind intenția paginilor de față ne mulțumim numai să o semnalăm.

Cît privește prezodia poemului *Mirèto*, o vom analiza odată cu a doua parte a tripticului, cu *Calendau*, întrucît ambele lucrări prezintă același tip de versificație.

Cînd în 1859, după succesul obținut de *Mirèto*, Mistral părăsește Parisul, Lamartine îi dă următorul sfat : „Lasă deoparte condeii și nu-l relua decît iarna, în rare momente de răgaz în timp ce acea *Mirèto* pe care ți-o va hărăzi soarta îți va așterne

¹ *Florile răului* în 1857, *Mirèto* în 1859.

o față albă de masă și va tăia piinea cea rumenă... Nu creezi două capodopere într-o viață; ai reușit una: mulțumește cerului și înapoiază-te acasă!".

Dar Mistral, ale cărui resurse creatoare fuseseră stimulate de primirea făcută primului său poem, năzuia mai departe. Dacă a dat ascultare sfatului bătrînului Lamartine și a revenit la Maillane, nu concepea nici defel, ca poet, să nu se întoarcă și la uneltele sale. „Excesul de impresii — scrie Mistral — pe care natura provensală le făcea să vuiască în mine, nu se revărsase în întregime în cele douăsprezece cînturi din *Mirèio*. Tînutul meu, cu istoria, clipele fastuoase, neajunsurile și literatura lui, din nefericire secerată în* fioare, mocneau ca un foc nestins; vrînd să aprind și în inima compatrioților mei flacăra pe care o resimțeam, mă angajai într-un nou poem. Îmi trebuiseră șapte ani spre a crea *Mirèio*; tot șapte ani mi-au fost necesari spre a realiza *Calendau*."

Un vizual ca Mistral avea nevoie pentru geneza poemului să soarbă cu proprii săi ochi priveliștile care urmau să-i servească drept cadru sau fundal operei proiectate. O excursie care a făcut-o, de pildă, la muntele Ventoux, în apropiere de Carpentras, împreună cu prietenii săi, poetul Aubanel și pictorul Paul Grivolos, îi va sugera unul dintre episoadele grandioase din *Calendau* și anume Cîntul al șaptelea, intitulat „Zadele". Cu setea de impresii a neofitului, și întovărășit de astă dată de Alphonse Daudet și tînărul felibru Anselme Mathieu, noul pelerin străbate Provența în lung și lat, vorbește cu persoane din cele mai diferite straturi sociale, culege legende, cuvinte de duh, epitețe populare. Într-una din aceste escapade documentare de-a lungul coastei mediteraneene, de la Nisa la Marsilia, rămîne uimit de pitorescul micului port medieval de pescari-Cassis, pituitat între înălțimile Gibal, stîncile de la Gardiole și țărmul mării presărat cu ciudatele „calanco". Acolo, într-o dimineată, pe cînd se afla singur cu carnetul de note în mînă rătăcind printre buchetele de pini de pe Gibal, au fost schițate liniile mari ale poemului *Calendau*. O sursă de inspirație au constituit-o probabil și unele cronici trubadurești din cele culese de cruditul Fran-

çois Reynouard și publicate în primele decenii din secolul al XIX-lea. Îndeosebi, aventurile cavalerilor rătăcitori Blândin de Cornouailles și Guilhet Ardit de Miramar, care înfrâng coloși și culeg bravuri în împrejurările cele mai diverse, prezintă unele analogii cu protagonistul epopeii mistraliene. Din astfel de elemente, aparent disparate, dar filtrate de imaginația fecundă a lui Mistral, s-a plămădit poemul *Calendau*.

Din punct de vedere al structurii, al concepției arhitectonice, *Calendau* apare mai elaborat în comparație cu *Mirèio*, iar aspectele stilizate, uneori alegorice, își fac simțită prezența cu intenții și efecte premeditate. Poetul a introdus în mod voit, odată cu incantația culorilor și miresmelor pământului provençal, o serie întreagă de motive istorice, frânturi de legende, vestigii mitice, elemente de folclor, reminiscențe personale, transpuse ca atare sau idealizate, care dau eposului un caracter, pe alocuri, didactic, stufos și enciclopedic, fără a-l lipsi totuși de o anumită măreție. Se poate recunoaște, de asemenea, că întreaga partitură a poemului e presărată cu tablouri sau scene simbolice, lăsând textului oarecare ambiguitate interpretativă. Spre a scoate în evidență complexitatea structurală a lucrării trebuie să precizăm însă că există mai multe nivele sau planuri care se interpătrund, cum ar fi cel narativ, istoric, simbolic, mitologic, folcloric, orchestrate într-o unitate contrapunctică, asemenea unei compoziții simfonice, făcând din *Calendau* un fel de „saga“, dacă nu chiar „cartea facerii“ lumii provenșale.

Acțiunea poemului nu e situată numai spațial, într-un cadru geografic bine precizat, ci și în coordonate temporale ușor de recunoscut, și anume în anii care premerg Revoluției Franceze. În concepția lui Mistral, sînt ultimele zile fericite ale „Națiunii provenșale“, cînd locuitorii din ținuturile meridionale ale Franței se bucurau încă de acest mîndru epitet, așa cum reiese din actele oficiale ale vremii respective.

Înainte de a schița secvențele eposului și a aborda analiza cînturilor propriu-zise, se impun unele precizări. Dacă *Mirèio* este un poem cu precădere teluric, un imn închinat țării pro-

vensale, *Calendau* e dominat de ideea mării, de priveliştea fluidă a Mediteranei, ale cărei golfuri şi stinci îi formează decorul, aidoma epopeilor homerice. Există în *Calendau*, oricât de paradoxală ar putea să pară constatarea, o dorinţă de a „provensa-liza“ poemul mult mai accentuată decât în *Mirèio*. Aspectul acesta apare vizibil în efortul constant de a scoate la iveală culoarea locală, pitorescul istoric, bravura autohtonă, de a scormoni trecutul legendar spre a dezvălui — după opinia nu lipsită de umor a unui comentator — o Provenţă sănătoasă şi puternică, înzestrată cu o notă „exotică“, opusă parcă unui Paris „intoxicat“ de parizianism. Pe de altă parte, pot fi identificate în *Calendau* unele accente parnasiene care îşi fac simţită prezenţa nu numai în folosirea unor cuvinte rare, dar şi în adoptarea unor atitudini estetice sau de un hieratism tipic aceluşi curent literar. Aşa, de exemplu, apariţiile multiple ale eroinei poemului în faţa mării în diverse momente ale zilei, îndeosebi atunci când salută atotputernicia soarelui; imobilitatea pescarilor în asfinţit, proiectându-şi siluetele asemenea unor figuri odiseene; reîntoarcerea tăcută a bărcilor în calmul înserării, care reprezintă tot atâtea tablouri şi scene de prim plan caracteristice concepţiei parnasiene.

În linii mari, trama narativă poate fi creionată astfel: protagonistul, *Calendau*, tânăr pescar din Cassis, întâlneşte din întâmplare pe stîncile care domină portul, o apariţie feminină frumoasă şi enigmatică, Esterello, vlăstar al familiei prinţiare de Baus. Îşelată în năzuinţele ei matrimoniale de falsa identitate a soţului, contele Severan — în realitate un şef de briganzi şi jefuitori — Esterello se furişează chiar în noaptea nunţii din viitoarea locuinţă conjugală — un vechi castel fortificat —, ascunzîndu-se în crîngurile de pini din jurul Cassis-ului. Spre a-î câştiga încrederea şi dragostea, înainte de a o răzbuna înfruntîndu-l pe Severan, *Calendau* trece, ca şi miticul Hercule, printr-o serie de încercări din care iese învingător. Fiecare din aceste dovezi de forţă şi abilitate constituie substanţa unui cînt, adică pretextul folosit de autor spre a transpune pe plan poetic materialul istorico-enciclopedic referitor la Provenţa. În cele din

urmă, în cursul unei orgii pline de peripeții complicate, Severan și ciracii săi își găsesc pieirea, arzînd de vii într-un incendiu prilejuit de ei înșiși. Calendau și Esterello, în ultimele scene ale poemului, își sărbătoresc dragostea și triumful asupra puterilor nefaste. Valorile fidelității, speranței și încrederii reprezintă, ca atare, și o victorie a vieții, a capacității omului de a-și crea o fericire terestră.

Imagine a unui secol în care a dominat curentul romantic, *Calendau* a fost văzut de Mistral prin lentilele măritoare proprii vremii respective. De fapt, nu numai ale vremii respective, căci o astfel de optică a dăinuit și în perioada de mai târziu. Mistral face și el parte din pleiada acelor poeți aparținînd țărilor limitrofe Mediteranei care s-au considerat întotdeauna, după cum remarcă cineva, ca și cum ar fi fost investiți de providență cu o misiune istorico-profetizantă. Așa, de pildă, Lamartine a strecurat în versurile sale caritatea și umanitarismul republican de la 1848; Victor Hugo s-a făcut interpretul socialismului utopic și al viziunii apocaliptice; Gabrielle D'Annunzio a devenit stindardul unui italianism mesianic, iar Garcia Lorca ne-a transmis imaginea imortalizată a unei Grenade onirice.

Dacă felibrii au salutat apariția lui *Calendau* ca un fel de Biblie a mișcării lor, alți admiratori ai poetului din Maillane și-au exprimat aprecierea în fel și chip. Astfel, romanticul timpuriu Emile Deschamps, cofondator alături de Hugo al revistei *La Muse française*, a compus un catren¹ entuziast, devenit popular în anii respectivi. În schimb, critici și istoriografi, de atunci și pînă azi, sînt împărțiți în părerile lor cu privire la *Calendau* și puține texte mistraliene au fost atît de controversate. Spre a ne opri la cîteva nume, iată, de exemplu, criticul antiromantic și tradiționalist, Pierre Lasserre², care, în studiul său consacrat lui

¹ *Mirèio* nu-și aflase vreun temerar rival / În lumea ei de stihuri. Dar iată, prin pulberea de soare, / *Calendau* se avîntă, săltînd din val în val / Și lustrul din *Mirèio* își pierde din splendoare.

² Pierre Lasserre, *Mistral, poète, moraliste, citoyen*, Paris, 1918 și 1932.

Mistral, vede în *Calendau* o epopee alegorică, iar în eroina Esterello, un arhetip întruchipînd Provența, dar și dragostea feminină idealizată. Latura aceasta platoniciană a spiritului mistralian e un element demn de reținut și ar fi o greșeală să-l trecem cu vederea. La rîndul său, Victor Poucel³, deși reproșează lui Mistral caracterul didactic, oratoric și abstract al poemului, intuind parcă similitudini cu *Parsifal* de Wagner, apreciază suflul epic, forța descriptivă și magia versificării. Iar Robert Lafont⁴, profesor de limba și literatura occitană la Universitatea din Toulouse, unul dintre exegeții cei mai subțili ai lui Mistral, recunoaște că în pofida aspectelor artificioase ale intrigii, poemul nu poate fi redus la o cavalcadă eroică a personajului principal. Există, după acest critic, o gradație savantă a episoadelor și chiar o inovație în construcția eposului, întrucît toate cînturile, în afară de primele trei și de ultimul, constituie un vast „flash-back“, istorisirea faptică fiind făcută retrospectiv de către eroul principal.

Uvertura se înscrie în canavaua muzicală a lucrării prin clasică invocare a sufletului Provenței, îmbinînd acorduri suave, delicate, învîluitoare, cu accente obstinate, repetitive, de litanie :

Tu, ce ne ții speranța vie
Cu amintiri de măreție ;
Tu, ce aduci puterea părinților în noi,
Ca seva-n arborii pădurii,
Dînd aripi minții, farmec gurii ;
Tu, ce-ai cîntat cu trubadurii
Și-ai detunat în glasul lui Mirabèu, apoi...

O, suflet care-n veci renaște,
Și viață, voioșie naște,
Care nechezi în vîntul și-al Ronului meu val !

³ Victor Poucel, *Mistral*, Ed. du Feu, Aix-en-Provence, 1935.

⁴ Robert Lafont, *Mistral ou l'illusion*, Paris, Flon, 1954.

Suflet al sihlelor sihastre
Și-al golfulețelor albastre,
Suflet pios al țării noastre —

Te chem ! o, te-nfiripă în versu-mi provensal !¹

Poem al efortului uman, tinărul Vincèn din *Mirèio* se schimbă într-un Tezeu cutezător și inflexibil, dar plin de noblete și pasiune ; delicateților inimii și ritmurilor melancoliei din primul epos mistralian li se opun de astă-dată violențele patimii bărbătești, exprimate într-o simbolică amoroasă :

Cu-un salt, el mîna i-o cuprinde
Și sărutări-inele-i prinde
Pe fiecare deget cite-un buchet mereu...
— „Ah, taci !“ — „Ba nu ! vorbesc pămîntul
Și marea, și mereu cuvîntul
Iubirii și-al dorinței, aprins, ne dă ocol...
Ogoaie-ți teama și alin-o !
Ci la altar, cu mine, vino :
Un veac de-aș viețui, divino,
Și nu s-ar stinge-n pieptu-mi năprasnicul pîrjol.“²

Iar la sfîrșitul ultimului cînt, apariția cuplului Calendau—Esterello în fața cassidienilor copleșiți de emoție se înscrie ca o răsplată a fidelității și cutezanței :

Sub streășina de aur, safir și diamant,
Care-i primește ca o tindă
Se-arată-n ziua răsărindă,
Și-n marea soarelui oglindă,
Triumfători și-alături, pe muntele gigant.³

Între aceste două momente ale epopeii se încadrează și cele șapte „încercări“ herculeene, sau mai degrabă, cele șapte triumfuri ale lui Calendau, exprimate în tot atîtea secvențe, căci nu-

¹ Frédéric Mistral, *Calendau*, Cîntul întîii.

² *Ibid.*, Cîntul întîii.

³ *Ibid.*, Cîntul al doisprezecelea.

mărul şapte este o cifră sacră pentru felibrige : madraga ; întrecerile ; zadele de pe muntele Ventour ; mierea de la Pia-tra Cerii, după prădarea albinelor ; pacea restabilită printre „companioni“ ; capturarea lui Marco-mau şi, în sfîrşit, lupta care duce la pieirea lui Severan. Cînturi cu ample dezvoltări, al căror farmec şi interes împrumută ceva din imagistica basmului, unde miraculosul devine verosimil, iar insolitul se încrustează în filigranul faptelor cotidiene. Spaţiul prea avar ne limitează citatele numai la cîteva spicuiri ilustrative :

De-a lungul stîncii negre-albe
Pe care-s înşirate salbe
De negre scoici turtite, ce-o duc aci-n huzur,
O nesfîrşită viermuială
De peşti despică şi răscoală
Talazul, ca o răpăială,
Şi tulbură noianul de scorburi dimprejur.¹

.....
Şi fiecare, strînsă bine,
Gata de luptă-o lance ţine
Şi fiecare ţine o pavăză la piept ;
De sus, pe unda azurină
Coboară umbră şi lumină..
O, Doamne ! trîmbiţa marină,
Dînd semnul de plecare, ne zbuciumă de-a drept.²

.....
Şi-ncepe marea bătălie !
Securea intră-n scoarţa vie
Trezind bătrîna stîncă din somnu-i milenar ;
Tot mai adînc, tot mai haină
Pătrunde-n carnea ce suspină,
Şi amăruia terbentină
Pe trunchiul gros cu lacrimi de aur plînge-amar³.

¹ Ibid., Cîntul al cincilea — Madraga.

² Ibid., Cîntul al şaselea — Întrecerea.

³ Ibid., Cîntul al şaptelea — Zadele.

Modalitatea magică a poeziei mistraliene s-a repercutat din plin și asupra figurilor care populează epopeea. Protagonistii, Calendau și Esterello, personifică simboluri vaste și nu trebuie judecați în termenii realității curente. Cu tripla ei calitate — femeie, zeitate, idee — Esterello pare să descindă din mistica amoroasă a trubadurilor și a lui Petrarca. Dacă ea reprezintă și „eternul feminin“ în sens goethean, nu e străină atunci nici de *Banchetul* lui Platon. Oricum, figura ei rămîne eterică, enigmatică, contradictorie, putînd fi interpretată și ca o entitate arhetipală, oglindind Provența sub felurite fațete. În contrast cu ea, sugerînd opoziția între iubirea platonică și cea senzuală, personajul episodic al Fourtunetei din ultimile cînturi apare concret, terestru, carnal, un fel de Venus neagră a lui Baudelaire. Cît privește pe Calendau, el întruchipează simbolul unei lumi ideale care se construiește prin luptă, prin „încercări“, prin dragoste și fidelitate. În acest poem în care protagonistul posedă tinerețe, forță, elocvență, Mistral a eroizat sufletul provensal prin frecvenza aventurii, înlocuind starea de grație din prima epopee prin tensiunea epică. Severan, acest condotier provensal, perfid și brutal, reprezintă antipodul lui Calendau, simbolul lumii care se destramă și se prăbușește.

Universul mitic din *Calendau* prezintă unele analogii cu cel din *Mirêto*. Regăsim și de astă-dată cultul solar, dar tabloul de ansamblu e amplificat cu viziunea mării. Perenitatea fecundității se traduce acum prin metafore antinomice : cerul și marea, soarele și pămîntul, Apolo și Cibela, dar și prin descrierea ritmurilor orgiastice ale naturii. O notă inedită o constituie introducerea în structura poemului a scenelor de erotism păgîn, exprimate în penultimul cînt, „Orgia“, prin apariția bacantelor și a riturilor falice din așa-zisa ceremonie venusiană, desfășurată cu scopul de a corupe caracterul și a frînge dirzenia eroului mistralian :

Încinsa poftelor otravă,

Pe note suie cu-o octavă ;

Dulci murmure-n gorunii și-n pinii uriași,

De turturele drăgăstoase
Se-aud ; dorința la un pas e
Să-nceapă răzmerița-n oase ;
Un clocot fierbe-n sînge, plăcut și ucigaș.

.....
Nu, pantomimă asta nu e !
Sfruntata arde să-l supuie,
Să smulgă rugămintea de la acest semet
Nesimțitor ; ce-o fi să fie :
Scrișnind, gemînd, ca o hurie,
Veștmintele și le sfîșie,
Și i se-arată-n plinul deplinei frumuseți !¹

Arta poetică din *Calendau* nu se deosebește de procedeele prozodice utilizate în *Mirèio*. Din acest punct de vedere cele două poeme par un diptic, ca și cum s-ar continua unul pe altul. În ambele lucrări sînt păstrate strofele de șapte versuri, din care două inegale, versul octosilab e suplu, armonios, expresiv, cu rime bogate ; poetul folosește cu virtuozitate ingambamentul, aliterația, asonanța sau disonanța. Mistral profită din plin de resursele vocalice ale idiomului provensal, care e spumos, pitoresc, plastic, truculent. Din punct de vedere lingvistic, *Calendau* pare o operă mai amplificată, mai savantă decît *Mirèio*, cerînd o temeinică stăpînire a provensalei. În general, Mistral urmează regulile formale ale versificării tradiționale, reguli care coboară în linie dreaptă din trubaduri și au fost respectate și în literatura franceză pînă în secolul al XVI-lea. Așa cum observă Devoluy, într-un studiu consacrat limbajului lui Mistral, „ca și fraza muzicală, versul mistralian demn de acest nume constituie obiectul unei veritabile orchestrări verbale, ale cărei elemente sînt ritmul, accentuarea, timbrele vocale, consonantis-mul și în genere toate fenomenele fonetice în relațiile dintre ele, cu variațiile și șocurile lor...”². După opinia lingviștilor, clavia-

¹ *Ibid.*, Cîntul al unsprezecilea.

² Pierre Devoluy, *Mistral et la rédemption d'une langue*, Grasset, Paris, 1941.

tura vocalică a provensalei e mai bogată decît a francezei sau spaniolei, dacă ne referim la dialectul castilian. Dificultățile par cu atît mai greu de învins atunci cînd e vorba să transpui într-un alt idiom muzica acestor strofe în care accentuarea joacă același rol ca și numărul de silabe și rima.

Poemul Ronului, publicat în 1897, reprezintă după opinia celor mai mulți cunoscători, momentul culminant al poeziei mistraliene. Într-adevăr, poetul din Maillane regăsește, în această operă, nu numai suflul epopeii primitive, dar și pe acela al sintezei artistice, dacă prin această formulă înțelegem îmbinarea fericită dintre narațiunea faptică, transfigurarea mitologică și incantația versurilor. Două decenii de elaborare — în care Mistral a mai publicat, de fapt, și alte lucrări — într-o perioadă de afirmare plenară a curentului simbolist în arta poetică, au îngăduit autorului lui *Calendau* să-și modifice viziunea estetică, adoptînd o concepție prozodică înnoitoare și infuzînd astfel *Poemului Ronului* surprinzătoare rezonanțe verbale.

În douăsprezece cînturi, toate elementele eposului se grupează și capătă semnificații, datorită magiei contemplării, căci întregul poem nu-i altceva decît o reverie în fața perindării priveliștilor provensale. Între temă și versificație se stabilește de la început o riguroasă identitate de intenții, căci Mistral și-a creat o metrică proprie, adecvată poemului, în care versul alb găsește un sprijin temeinic în virtuozitatea ritmului, exprimînd mișcarea, curgerea, melopeea fluviului.

Deși prin întreaga sa concepție poetică Mallarmé se afla la antipodul esteticii versului alb, autorul *După-amiezii unui faun* n-a ezitat să-i exprime lui Mistral adeziunea lui totală pentru această operă cu ton legendar, cu un irezistibil ecou wagnerian. „Tu singur — scrie Mallarmé într-o epistolă din august 1897 — erai capabil să-ți egalezi intuiția primordială inspirîndu-te dintr-una din cele trei sau patru teme absolute, în care un fluviu curge ca expunerea dintr-o «carte vie», atît de uman, de grav, de tînăr și de veșnic.” De la Mallarmé la Francis Jammes, trecînd prin judecățile de valoare ale criticilor, toți sînt de acord că acest poem, folosind variațiunile vocalice atît de bogate ale

provensalei, izbutește să ne cufunde în plin miracol poetic. Cei ce nu abordează textul în versiunea originală, pot găsi termeni de comparație în privința versificării cu *Cîntarea lui Roland*, cu „gestele“ Evului Mediu sau cu modulațiile savante ale endecasilabului lui Maurice Scève, despre care Valéry Larbaud sublinia cu finețe că îmbracă „aparența tainică a unei poteci de pădure“. De altminteri, versul endecasilab cu finală feminină a fost cultivat în tot cursul secolului al XVI-lea, iar poeți în frunte cu Ronsard i-au acordat aceeași atenție ca și alexandrinului. Și n-a fost el ținut în mare cinste chiar de către Dante și Petrarca?

O tèms di vièi, d-antico bounomio
Que lis oustan avien ges de sarraio... ¹

Invocația mistraliană îmbracă accente nostalgice față de Provența natală. Recitativ aproape cîntat, melopee parcă șoptită, *Poemul Ronului* își etalează motivațiile în cadrul unor episoade saturate de fapte și în prezența unei naturi fruste, nealterate. Navigăm de-a lungul secolelor odată cu curgerea fluviului, cînd timpul mistralian compus din amintiri reale sau evenimente istorice — sustrase cronologiei lineare și invocate numai în virtutea legilor asociative ale memoriei — ne precipită nu arareori în ireal și fantastic. Universul pe care-l readuce la viață poemul are în el ceva din fragilitatea trecerii timpului, din acea lucire înșelătoare a lucrurilor ce se vor irosi în curînd, spre a nu mai reveni niciodată. La fel ca și tinerețea eroilor Guilhem de Orange și Anglore, simboluri vii ce oglindesc grația, înflăcărea, dorințele și speranțele unei lumi vremelnice.

Ideea fericită a autorului a fost aceea de a lăsa privirii înțreaga ei capacitate imagistică, altfel spus, de a crea un fel de simbioză între obiect și privire. *Poemul Ronului* devine astfel *Odissea* unui popor narată de un rapsod prins în mrejele hrisoavelor îngălbenite de vreme, dar și ale istoriei vii, desfășurate sub ochii noștri. În acest fel se șterg fruntariile dintre trecut și prezent, dintre rememorare și contemplație, dintre vestigii și rea-

¹ O, vremi străvechi, de-antică bonomie, / Cînd casele stăteau neferecate... (*Poemul Ronului*, Cîntul I.)

litate. Și totuși, cu tot caracterul legendar, intemporal al acestei epopei fluviale, *Poemul Ronului* poate fi situat cronologic cam în al treilea deceniu al secolului trecut, în vremea monarhiei din iulie a lui Ludovic-Filip. În acei ani, aventura ducesei de Berry, apărătoarea legitimiștilor Burboni, era încă vie în memoria oamenilor pentru ca marinarii de pe vasele fluviale să o poată imagina călătorind incognito și să creadă că au identificat-o — așa cum se întâmplă în Cîntul al IV-lea — printre cîntărețele venețiene care se îndreptau spre Avignon, în căutarea unui tezaur rămas din vremea cînd papii sălășluiseră în acel oraș.

Chiar din primul cînt al poemului — plecarea marinariilor de pe cheiurile de la Lyon, în pîcla zorilor, pe șlepuș Caburie, urmat de șalande — se conturează prologul, sugerîndu-se senzația de mișcare și fluiditate a Ronului. Personaj-cheie al epopeii, Ronul e zugrăvit fie prin trăsături de penel impresioniste, fie sub aspectul simbolic al duhului fluviului, așa cum e evocat de imaginația populară. Pentru poetul din Maillane, Ronul provenșal sfîrșește la Lyon, care reprezintă un fel de prag pentru marinarii meridionali, la fel cum Coloanele lui Hercule din strîmtoarea Gibraltar constituiau o limită de netrecut, plină de necunoscut și de pericole, pentru cei din antichitate. Dincolo de Lyon, fluviul își schimbă parcă fizionomia, ceea ce l-a îndemnat pe scriitorul elvețian de expresie franceză C. F. Ramuz să-l cînte la rîndul său, sub alte ipostaze.

Ronul însă își găsește echivalențe și ecouri provenșale și în alte imagini și noțiuni, cum ar fi aceea a taurului, *rouan*, animal supus din vremuri imemorabile zeului solar Mithra, căci fluviul și astrul ceresc formează o entitate indivizibilă, ceea ce asigură poemului și o dimensiune cosmică, legată de festivitățile rituale ale locuitorilor Provenței. Invocația soarelui e strîns legată de concepția poemului și are loc atît la începutul primului cînt, cît și la sfîrșitul celui din urmă, dar nu ca simple elemente ornamentale, decorative, ci ca supraviețuiri ale credințelor primitive, ca revelații ale sufletului irațional. Mistral reînvie astfel marile mituri ale păgînismului, interpretate prin prisma tradițiilor folclorice cu scopul de a crea o atmosferă fabuloasă, ireală, haluci-

nantă, aptă să înscrie și să asimileze mai ușor transfigurările legendare. Dar poemul reînnoiește ceremoniile mithraice și cu prilejul nunții simbolice a eroilor Guilhem de Orange și Anglore, înaintea unui basorelief misterios cu caracter emblematic, când protagonistul socotește inutilă prezența unui membru al clerului pentru săvârșirea căsătoriei. El înțelege să și-o celebreze singur, invocând pe Mithra, zeul atotputernic:

„...Soare-al Provenței / O, zeu, ce faci să nască salamandre, /
Ce din pământ scoți greieri la lumină, / În vinele-mi bolnave,
ofilite, / Roș sînge din străbuni înyiorează. / ...o, zeu, ce spulberi
umbra / Voios, pe neștiut meleag vezi astăzi / Altar pustiu și
vechea rinduială / Pierită în uitare, eu barbarul, / Eu, ultim
credincios al tău, ofrandă / Vreau să-ți aduc, ca zori ai ferici-
rii-mi, / Pe rug de jertfă, noaptea nunții mele“. (*Poemul Ronu-
lui*, Cîntul al XII-lea.)

Un suflu de păgînism străbate astfel *Poemul Ronului*, oglin-
dind superstiții străvechi, anterioare creștinismului sau transmise
probabil de sarazini în cursul încercărilor lor de cucerire. Pan
și Cibela domină cu puterea lor obscură și exaltantă natura ve-
getală și animală, în versuri închinatе fertilității, regenerării,
prodigialității. Faimoase sînt pasajele din Cîntul al VI-lea, în care
Mistral sugerează vasta simfonie a naturii, cînd într-o noapte fier-
binte de vară Anglore se scaldă în apa fluviului și, obsedată de
prezența duhului locurilor, dă expresie inconștientului ei erotic
sub forma unor plăsmuiri și presentimente pline de angoasă:

„Cu un oftat, la prima-nfiorare, / Nehotărită se opri o clipă /
Și-n tulburare-adîncă-ntoarse ochii / De-o parte și de alta-n în-
tunerio; / Temîndu-se mereu că, printre arbori, / Pîndită-i de de-
parte fără straie. / ...Cu ochii lui felini, ce fascinează, / O atrăgea,
sfioasă și uimită, / Vibrînd de poftă, către locul unde / Cer îndu-
rare sufletul și trupul.“ (*Poemul Ronului*, Cîntul al VI-lea.)

Efuziunile lirice și fantasmele dragostei prefigurează parcă
unele scene din *Tînăra Parcă* a lui Paul Valéry.

Dar cine sînt acești eroi ai *Poemului Ronului*? Guilhem de
Orange, personaj complex, enigmatic, byronian, își face apariția
în Cîntul al II-lea, atunci cînd la Vernaison se îmbarcă pe șlepul

Caburle, cu scopul de a parcurge fluviul spre vărsare. Exprimată simbolic, această călătorie pe apă a protagonistului e un destin care se împlinește, căci tânărul prinț venind din Olanda își caută în ținuturile trubadurești obirșiile adevărate și o dragoste pe care a visat-o întruchipată într-o nimfă sau naiadă a Ronului. Dar Mistral a înălțat o aventură personală la rang de mit. Așa cum trubadurul Jaufre Rudel se imbarcase în vremurile medievale în micul port de pe Gironde, la Blaye, spre a pleca în căutarea imaginarei principese de Tripoli, și prințul de Orange, repetind peripeții similare, se află în eterna urmărire a dragostei, a idealului, a fericirii. Ipoteza emisă de unii istoriografi că sub trăsăturile eroului principal s-ar strecura un Mallarmé travestit e ingenioasă chiar dacă nu-și poate demonstra temeinicia. Cert este că protagonistul *Poemului Ronului* e un personaj compozit, arhetipat, închizînd în el și un cavaler rătăcitor medieval în căutarea Graalului, mișcîndu-se într-un romanesc decorativ, de inspirație wagneriană.

Eroina feminină Anglore seamănă mai degrabă cu o divinitate nordică, un amestec de ondină a fluviilor și de Lorelei. Copil al naturii, ea își acceptă destinul întocmai ca Mirëio, cu un curaj liniștit și resemnat. Chipul ca și personalitatea sa par imprecise, neclare, estompate, creatorul ei fiind încredințat, ca și Goethe, că emoția estetică sporește prin indeterminare atunci cînd nu cade în incomprehensibil. Superstițioasă pînă la obsesie, Anglore crede în duhurile fluviului și poartă în ea prezentimente funeste. Figură simbolică în cel mai înalt grad, Anglore, pe de o parte, și cele trei venețiene imbarcate la Valence, pe de altă parte, încadrează pe Guilhem de Orange ca cele două aspecte opuse ale virtuții și păcatului.

Dar *Poemul Ronului* nu aduce în scenă numai personaje simbolice sau supranaturale, ci și ființe vii, desprinse din viața cotidiană, ceea ce conferă epopeii o savoare particulară, autentică, realistă. În acest sens, s-ar putea vorbi despre poem ca despre o cronică poetizată, legată de truda marinarilor fluviali din jurul anului 1830, așa cum *Mirëio* constituie o mărturie a vieții rurale rodaniene din prima jumătate a secolului trecut. În

cadrul acestui realism metaforic, își găsește în primul rînd locul stăpînul vasului și șeful echipajului, meșterul Apian, personaj bine tipizat, cu cercei în urechi ca pirații de odinioară, cu vorba aspră și truculentă, amestecînd argoul marinăresc cu trivialitățile, dar înzestrat cu bun-simț și cu un fel de filozofie populară uimitoare, care a trăit ca și alte figuri mistraliene peripectiile militare ale primului imperiu. Sub același epitet de personaje verosimile, chiar dacă ele îmbracă mai mult un aspect de figurație, pot fi încadrate și Jean Roche, timonierul, sau simpli mateloți ca José Ribory, care duc o existență tumultuoasă și colorată, plină de neprevăzut și de ciudate întorsături cu fiecare escală. Punctul culminant al aventurilor lor pitorești e atins în poem în decursul turnirului desfășurat la bilciul din Beaucaire.

Sfîrșitul acestei epopei inițiatice dar și profane poate părea unora melodramatic, întrucît Guilhem de Orange și Anglore pier înlăntuiți în apele Ronului în timpul ciocnirii șleului Caburle cu un vas cu motor. Numai cîțiva marinari, printre care și Apian, izbutesc să se salveze din această nenorocire imprevizibilă. Dar unii exegeți au interpretat catastrofa finală ca un eveniment simbolic cu răsunet economic și social, reprezentînd prăbușirea vechii orînduiri preindustriale și afirmarea vremurilor noi, mecanizate, în care nava cu propulsie proprie devine stăpîna căilor maritime. Afară dacă nu-și face loc și o altă interpretare, mai puțin speculativă și simbolică, dar cu atît mai plauzibilă, desprinsă din ultimele cuvinte ale meșterului Apian adresate ortacilor săi supraviețuitori, în care încercatul marinardă glas, în limbajul lui frust, acelei lucide și curajoase filozofii a vieții oamenilor de rînd, prin care se exprimă împotrivirea în fața valului ineluctabil al istoriei.

MESAJUL UNEI VIEȚI

Puțini creatori și-au risipit energia și entuziasmul cu atît de zeloasă dăruire ca Mistral, punînd la dispoziția semenilor, acțiunilor sociale, dar mai ales cauzei provensale, ceva din harul și farmecul personalității sale. Căci o trăsătură tipică fizionomiei lui morale — din păcate privită de biografi mai mult sub aspect anecdotic decît sub latură caracterială — a fost fidele-

tatea față de prieteni, spiritul de camaraderie și de grup. Ca orice legătură de ordin afectiv, nici sentimentul fidelității nu poate fi privit sub aspect global, rigid și imuabil. Dimpotrivă, tocmai în acest domeniu atât de gingaș și de fragil din sfera sufletească sîntem nevoiți mai mult decît oriunde, să ținem seama de nuanțe, de diferențe și chiar de fluctuația relațiilor în decursul timpului. Așa, de pildă, dacă recunoștința păstrată lui Lamartine poate fi citată ca un model de consecvență și grațitudine arătată maestrului de către discipol, nefiind cu nimic umbrită prin trecerea anilor, ba chiar culminînd cu mișcătoarea *Elegie... lui Lamartine* compusă la moartea poetului, în schimb, legătura cu Alphonse Daudet îmbracă un caracter destul de complex.

Mistral și Daudet, poetul epic al Provenței și romancierul ei, fac parte din aceeași generație, deși îi desparte un deceniu de viață. Deosebiți ca temperament și concepții legate de rezolvarea cauzei provenșale, ceea ce îi lega era totuși cu mult mai puternic decît ceea ce îi separa. Se născuseră în aceeași provincie, aveau un limbaj și un patrimoniu cultural comun și chiar se completau în multe privințe. Niciodată, poetul din Maillane n-a considerat pe Daudet, așa cum făceau mulți provenșali din vremea respectivă, ca un dușman sau un renegat pentru că și-a redactat cărțile în dialectul în *oil*. Au existat între ei, ce-i drept, perioade de răceală temporară, dar niciodată vreo ruptură, așa cum s-a întîmplat, deși în mod trecător, cu relațiile dintre Mistral, Roumanille și Aubanel. Prietenia dintre creatorul lui *Calendau* și creatorul lui *Tartarin* a supraviețuit vicisitudinilor soartei, nu datorită unei înțelegeri tacite sau stabilite de comun acord între cei doi scriitori spre a salva interese comune, ci în virtutea unei rădăcini etnice unice, a unei fidelități față de comuna obîrșie provenșală, atât a poetului cît și a romancierului.

Dar prietenia poate fi construită și pe alte criterii și afinități, cînd armonia în cadrul unui grup se naște din simpatie față de anumite idei, ca și din încrederea reciprocă în idealuri comune. O mărturie în această privință a comportamentului lui

Mistral o constituie legăturile cu poezii felibri, cu Roumanille și Aubanel în primul rând, dar și cu atîția alții ca Anselme Mathieu, Paul Giéra sau Alphonse Tavan, membrii fondatori ai Felibrige-ului, ca și cu adepții entuziaști de mai tîrziu, Lucien Roumieux, Paul Meyer, Albert Arnavielle, Felix Gras, spre a cita cîteva nume. În fiecare ardea flacăra patriotismului provençal și cu toții erau însuflețiți de năzuințe și convingeri legate de procesul de redeșteptare socio-culturală. Aceeași atitudine deschisă, plină de elan, dezinteresată a manifestat-o poetul și față de diverse acțiuni și mișcări instituționalizate. Căci, orice s-ar spune, și fără a diminua nici un moment meritele oricăruia dintre colaboratorii săi apropiați — în primul rând Roumanille, Aubanel, Folco de Baroncelli — autorul *Poemul Ronului* a fost în permanență „sufletul” mișcării felibre, animatorul ei statornic, de necontestat. Și ce poate învedera mai convingător atitudinea altruistă a poetului din Maillane decît faptul că fondurile bănești obținute de la diverse premii, inclusiv premiul Nobel, le-a alocat unor opere de interes obștesc, între care și dotării muzeului de etnografie și folclor din Arles, faimosul *Museon Arlaten* ?

Ar fi însă o greșeală să se creadă că Mistral era dominat de ideea ceneclului, a tagmei, a reuniunilor restrînse și privilegiate. Numeroasele sărbătoriri, festivaluri sau atribuiri de premii și distincții instituite de Felibrige erau privite de poet ca un prilej binevenit de a extinde influența mișcării, de a promova în cercuri tot mai largi — autohtone și europene — conceptul de limbă și literatură occitană. Rareori un scriitor a întreținut relații atît de ramificate ca Mistral cu creatori sau oameni de cultură din diverse părți ale lumii, numai din dorința de a face să progreseze cauza meridională. Sînt cunoscute legăturile sale de prietenie și epistolare cu Stéphan Mallarmé, Anna de Noailles Brâncoveanu, Maurice Barrès, cu poezii catalani Victor Balaguer, Albert de Quintana, Jacinto Verdaguer, cu cei români și italieni, Vasile Alecsandri, Carmen Sylva, Giosuè Carducci, Giovanni Pascoli, sau cu poetul irlandez William Bonaparte Wyse, spre a ne referi la cîteva personalități,

între multe altele, din aceeași familie de spirite. Dar Mistral a stabilit relații durabile și cu lingviști de valoare, cu istorici și erudiți de talia lui Gaston Paris, Michel Bréal, Edmond Koschwitz, Dietrich Berhens, A. Siljeström și alții.

Ceea ce a fost denumit după 1865, cu un termen consacrat, cauza meridională, constituind principala acțiune cu caracter revendicativ și protestatar a lui Mistral și a mișcării fe-libre, a fost dorința unanimă de a se obține de la guvernul lui Napoleon al III-lea și apoi după căderea lui din partea guvernului celei de a III-a Republici, a unui statut de autonomie culturală și economică pentru provinciile graiului în oc, mergînd pe etape pînă la federalizarea lor în cadrul statului național francez, după modelul constituțiilor elvețiană sau americană. Și de ce nu? se întreba Mistral. O Franță care era pe cale de a căuta forma cea mai adecvată pentru o republică model n-ar fi avut dreptul să o aleagă pe cea federală? Dar ideile și cuvintele din discursurile lui nu arareori au fost răstălmăcite, iar poetul acuzat pe nedrept de separatism și chiar de atitudine anti-statală. Mistral însă, care vorbea ca șef spiritual al provinciilor occitane, nu numai că a respins cu demnitate astfel de alegații absurde, dar a refuzat vreun rol politic, deși s-a insistat pe lângă el în nenumărate rînduri. „Cine posedă limba — repeta el cu idealismul lui nedezmînit — deține cheia care desferecă lanțurile ce-l țin încătușat“, înțelegînd că în graiul vorbit dăinuiește conștiința unui popor.

Nici chiar ideea fraternizării ginților neolatine — aspirație scumpă poetului din Maillane — în care el vedea o formă de emancipare și de progres a cauzei meridionale, dar și a celei italiene, române sau catalane, nu și-a găsit întotdeauna o veritabilă înțelegere în toate cercurile europene. Pentru autorul *Insulelor de aur*, conceptul de „latinătate“ nu îmbrăca un caracter doctrinar, ideologic sau politic, ci acela de emulație culturală, de redeşeptare și integrare a valorilor prezentului cu acelea ale unui trecut încărcat de o faimă nepieritoare.

„*Touti lis ome soun de fraire*“¹, se putea citi în Evul Mediu pe frontonul vechii primării din Marsilia. Acest ideal ar fi dorit Mistral să-l extindă tuturor comunităților etnice de obârșie latină și nu numai lor, ci și întregii omeniri, căci în concepția sa ființele umane sînt capabile să comunice în gîndurile și sentimentele lor cele mai nobile, chiar dacă umanitatea va fi nevoită să străbată încă lungi etape de violențe și distorsiuni. Un vizionar — se va spune —, dacă înțelegem prin acest cuvînt un spirit care spărgînd tiparele timpului își proiectează năzuințele într-o lume mai îndepărtată. Dar și un om ancorat în realitatea faptică, dacă îl socotim un poet fundamental, adică o conștiință creatoare care a cîntat manifestările esențiale ale vieții omului, munca, dragostea, voioșia, odihna, ca și toate sentimentele simple și universale, sub aspectul bucuriei și nu al amărăciunii, al acceptării și nu al refuzului, al împlinirii și nu al frustrării.

Cînd bătrînul Lamartine l-a sfătuit pe Mistral să se reîntoarcă la Maillane, să trăiască și să creeze în atmosfera biblică a aceluia colț de lume, el n-a omis motivul care-l îndemna să-i vorbească astfel: „vei rata altcum capodopera vieții omenesti, adică fericirea în simplitate“. A cunoscut oare Mistral taina de a fi fericit? Se pare că răspunsul e afirmativ, căci poetul a destăinuit criticului Pierre Lasserre, cu puțină vreme înaintea morții sale: „Dacă unii pot să susțină că au fost fericiți, și eu mă număr printre aceia!“. Într-adevăr, el și-a făurit un cadru moral și o filozofie a vieții care i-au asigurat de timpuriu o stabilitate sufletească, o continuitate și o bucurie în preocupările de fiecare zi. Nu era vorba de o stare de spirit statică, lipsită total de emoții sau de elanuri, ceea ce ar fi însemnat o plămuire, o falsă fericire, ci de traiul unui artist plin de exigențe lăuntrice și de incitații creatoare. Pînă și viața contemplativă, considerată ca o expresie particulară a existenței umane, ascunde în ea abisuri de îndoială, de suferințe și de neliniști, fără ca prin aceasta să excludă noțiunea de fericire. În poemul său *Stîncă lui Sisif*, Mistral exprimă simbolic chinul și lupta fără sfîrșit a omului de a înălța în vîrfurile muntelui stîncă pră-

¹ Toți oamenii sînt frați (prov.).

vălită mereu la vale, adică de a reface neîncetat echilibrul pierdut în jurul unui punct fix. Dar ce altceva înseamnă fericirea, dacă nu certitudinea că acest punct fix există, iar viața nu-i altceva decât o necurmată pendulare și strădanie în jurul lui ?

Să fie oare acesta mesajul pe care creatorul lui *Calendau* îl transmite posterității ? Sau noi desprindem semnificații mai fertile decât a voit să sugereze poetul, contribuind la rîndul nostru la deformarea imaginii mistraliene ? Să nu uităm totuși că Mistral, ca și Chateaubriand și Hugo, și-a văzut inaugurîndu-i-se statuia în decursul vieții. Într-adevăr, în 1909, spre a se sărbători semicentenarul poemului *Mirèio*, un grup de inițiativă a reușit prin subscripție publică să înalțe statuia poetului, operă a sculptorului C. Rivière, în piața Forum-ului din Arles. Dar asistînd la dezvăluirea propriului său chip dăltuit în marmoră, poetul din Maillane — figurat vorbind — a contribuit, fie și fără voia lui, la consolidarea propriei sale legende. Se poate afirma că legenda sau cultul mistralian a luat naștere printr-o acțiune treptată, dar ireversibilă, declanșată de consacrarea lui Lamartine, iar apoi întreținută și amplificată de apologetica felibriană și de un număr de comentatori mai mult laudativi decât înarmați cu spirit critic. Apologia în sine nu e constructivă, nu sprijină o operă artistică, ci dimpotrivă, produce o eroziune lentă, o neîncredere față de forțele ei vii și sănătoase. Ceea ce își dorea probabil Mistral nu era admirația măgulitoare, sau elogiile sistematice, ci analiza plină de discernămint, chiar critică a operei sale literare, dar cu deschideri fecunde spre viitor. Acest lucru nu s-a produs, din nefericire, decât cu mare întârziere și abia în vremea din urmă. Se observă, în lumina celor de mai sus, că de cîțva timp asistăm la o revalorizare a operei mistraliene, paralel cu reconsiderarea tezaurului cultural occitan și a comorilor trubadurești. Nu se mai face astăzi procesul „mistralismelor“, adică al multiplelor fațete în care se reflectă figura scriitorului, nici nu se mai deplînge tragedia „dezrădăcinării“ unei limbi și unei culturi. În schimb, se caută să se degajeze imaginea lui Mistral și a creației sale poetice

din vrafu de comentarii anoste și ineficiente care i-au limitat capacitatea de cunoaștere și de difuzare. „Prin opera mistraliană, îndelung elaborată, o limbă pe care toți o credeau în agonie și o literatură socotită neviabilă și-au încercat sorții și parțial au câștigat. O renaștere a început. S-au născut noi speranțe asupra legitimității cărora se poate discuta și argumenta, dar care dăinuiesc și sînt capabile să se prezinte cu cinste într-un tablou complet al literaturii franceze, așa cum o vedem în zilele noastre.“¹ Acest deziderat și-a găsit, nu de mult, o deplină confirmare în lucrarea de proporții a poetului și romanțierului Robert Sabatier², în care poezia occitană și îndeosebi creația mistraliană își află o nouă și netăgăduită prețuire.

Oricum, viața și opera lui Mistral, așa cum s-au înscris ele în istoria literară a secolului trecut, sînt un profund prilej de meditație prin caracterul lor coerent, unitar, lipsit de echivoc, ca și prin idealul generos care le-a inspirat. Și poate fi altfel pentru poetul care și-a încheiat existența terestră, cerînd să i se graveze pe piatra de mormînt epitaful: „*Non nobis, Domine, non nobis, sed Provinciae tuae da gloriam.*“³

MIRCEA PĂDURELEANU

¹ Robert Lafont, *Ibid.*, op. cit.

² Robert Sabatier, *Histoire de la poésie française*, 6 vol., Michel Albin, Paris, 1977.

³ Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci Provenței tale dăruiește-i faimă (lat.).

John A. [unclear] [unclear]
[unclear] [unclear]

1875

TABEL CRONOLOGIC

1060—1080 Trubaduri anonimi din ținutul Agenais (Franța meridională) creează poemul hagiografic *La Chanson de Sainte-Foy* (Cântarea sfintei Foy), unul din primele texte scrise în limba occitană, semnalate de literatura istoriografică. Cele aproape 600 de versuri octosilabice ale poemului, grupate în strofe monorime, denotă o nebănuită ingeniozitate lexicală, prevestind înflorirea liricii trubadurești de mai târziu.

1090—1150 Se afirmă primii trubaduri, cîntăreți ai dragostei idealizate, ca Guillaume al IX-lea, conte de Poitiers și duce de Aquitania, și Jaufré Rudel, vlăstar din familia seniorială din Blaye. Versurile lor oglindesc principalele trăsături ale poeziei curtenitoare, plină de aluzii discrete sau de galantă vervă sentimentală.

Alții, cum ar fi gasconul Marcabru, opun o viziune aspră și vehementă complicațiilor sentimentale și rosturilor feudale, elaborînd versuri viguroase, deși pe alocuri obscure și ermetice, dar nu lipsite de expresivitate.

1150—1209 Perioada de diversificare și apogeu a poeziei trubadurești. Se precizează cele trei stiluri de creație: *trobar clos* (obscur, ezoteric, ermetic), inițiat de Marcabru și ilustrat acum de Peire d'Auvergne și Raimbaut d'Orange; *trobar rich* (bogat, ornat, complicat), în care se afirmă Arnaut Daniel, Girant de Dorneil, Peire Vidal și alții; *trobar plan* (simplu, sincer, accesibil), în care se disting Bernard de Ventadour, Beatrice, contesă de Die și Rigaut de Berbazieux.

Poezia politică, satirică, moralizatoare sau religioasă își găsește expresia în Bertran de Born, Alegret, Peirol, Pons de la Gardia.

1209—1300 Decadența liricii occitane, accelerată de cruciada împotriva sectanților catari¹, inițiată de papa Inocențiu al III-lea. Peire Cardenal, Guilhem Rainol d'Apt, Boniface de Castellane, Jean Esteve, Guiraut Riquier, sînt figurile cele mai marcante ale acestei etape, caracterizată printr-o poezie demascatoare, aprigă, virulentă, dar altelei printr-o înțelegere resemnată a situației.

1213 Victoria lui Simon de Montfort la Muret, pe fluviul Garonne, împotriva lui Raimond al VI-lea, conte de Toulouse, aliat cu Pedro al II-lea de Aragon, în războiul împotriva catarilor. O a doua victorie a avut loc în 1218, în împrejurimile orașului Toulouse.

1229 Tratatul de la Paris pun capăt războiului împotriva albigenzilor, la reprimarea cărora a participat și armata regelui Franței, Ludovic al VIII-lea.

1271 Ținuturile din sudul Franței aparținînd conților de Toulouse, cunoscute sub numele de Languedoc, sînt alipite coroanei franceze.

1309 Clement al V-lea stabilește reședința papalității la Avignon. În 1348, urmașul său Clement al VI-lea cumpără Avignonul de la Ioana I-a, regina Siciliei, contesă de Provența, orașul rămînînd în proprietatea bisericii pînă în 1791, deși sediul papal se strămutase din nou la Roma în 1378.

¹ Catari (gr. katharos : pur) sau albigenzi (de la numele orașului Albi), sectă religioasă din nordul Italiei și sudul Franței care respingea ritualul și ierarhia catolică. Considerînd lumea pămîntească drept o creație a diavolului, iar proprietatea particulară ca un păcat, secta reflecta opoziția maselor asuprite față de rînduiele feudale (sec. XI—XIII).

1323 Un grup de șapte trubaduri înființează la Toulouse societatea literară intitulată *Consistori del Gai Saber*, cu scopul de a reda liricii occitane vechea ei strălucire. Consistoriul a reușit să prelungească creația poetică în limba provençală (occitană) cu aproape două secole. În 1513, asociația se transformă în *Colegiul de Retorică*, iar în 1694, în Academia Jocurilor Florale, filială a Academiei Franceze.

1487 Actul de uniune dintre Provența și Franța. Unitatea fusese hotărâtă în anul precedent de Adunarea reprezentanților celor trei ordine, ținută la Aix, ca urmare a dispariției fără moștenitori a regelui René I cel Bun (1409—1480), duce de Anjou și conte de Provența.

1539 Edictul de la Villers-Cotterets stipulează ca limba franceză să devină singurul idiom oficial admis în acte și în administrația de stat a regatului. Se dă astfel o lovitură de grație limbii provenșale.

1580 La Toulouse, vede lumina zilei Pierre Gondelin, zis Gondouli (m. 1649). Supranumit „Ovidiu al Languedocului”, el publică în 1617, în limba oc, o valoroasă culegere de poezii despre natură, intitulată *Ramelet Moundi (Buche-tul toulousan)*, dovedind astfel că graiul provenșal e viabil și poate crea opere literare în pofida edictelor oficiale.

1614 Se naște, la Montoux, Nicolas Saboly, poet și muzician provenșal de seamă (m. 1675). Autor al culegerii de versuri intitulată *Noëls (Colinde)*, Saboly poate fi considerat un precursor rodanian al viitorilor *felibri*, exercitînd o influență benefică asupra lui Roumanille și Mistral în perioada lor de formare.

1771 Nașterea, la Saint-Rémy de Provence (depart. Bouches-du-Rhône), a lui François Mistral — tatăl viitorului poet —, pe care toată lumea, inclusiv prima,

ca și a doua soție a sa, îl vor numi Lou Mèstre (Meșterul). Figura sa e imortalizată în personajele „bătrînilor“ din *Mirèio* și anume Mèstre Ramoun și Mèstre Ambroi.

1774 Abatele Millot publică lucrarea *Histoire Littéraire des Troubadours* (Istoria literară a trubadurilor).

1789 La 14 iulie, căderea Bastiliei, semnalul Revoluției burheze din Franța, al luptei împotriva absolutismului regal și a feudalității.

La 5 și 6 octombrie, insurecția poporului parizian, care, mergînd asupra Versailles-ului obligă pe Ludovic al XVI-lea și familia sa să revină în capitală.

1790 Nașterea, la Mâcon, a poetului Alphonse de Lamartine.

1792 Crearea la Toulon a piesei de teatru provenșale intitulată *Maniclo*.

1794 Convenția aprobă raportul abatelui Henri Grégoire (1750—1831) în legătură cu suprimarea „dialectelor“ din diversele provincii ale Franței.

La 9 Thermidor (27 iulie), căderea lui Robespierre și sfîrșitul „Teroarei“.

1796 Nașterea poetului provenșal Jean Reboul (m. 1864), care va contribui mai tîrziu la apropierea dintre Lamartine și Mistral.

1798 La Agen, se naște Jacques Boé, cunoscut sub numele de *Jasmin*, poet de expresie occitană (m. 1864). Apreciat de Sainte-Beuve și de scriitorii romantici, ca și de poeții felibri.

1799 La 18 Brumar (9 noiembrie), Napoleon Bonaparte devine prim-consul în urma unei lovituri de stat.

1802 Nașterea la Besançon a lui Victor Hugo.
Chateaubriand publică *Geniul creștinismului*, inclusiv episoadele romantice *Atala* și *René*.

1803 La 30 aprilie vede lumina zilei la Maillane, în familia viitorului primar al comunei, Marguerite Adélaïde Poulinet, a doua soție a lui François Mistral și mama poetului.

Fabre d'Olivet publică o culegere intitulată *Le Troubadour: poésies occitaniques du XIIIe siècle* (Trubadurul; poezii occitane din secolul al XIII-lea).

1804 Proclamarea primului imperiu.

1806 Nașterea la Marsilia a poetului occitan Victor Gelu (m. 1886), a cărui culegere de cîntece provenșale și franceze apare în 1840. Mistral va scrie prefața la operele sale complete, tipărite postum în două volume.

1808 Instalarea universității imperiale.

1816 Eruditul François Raynouard (1761—1836), provenșal din Brignoules, începe să publice lucrarea în șase volume *Choix de poésies originales des Troubadours* (Culegere de poezii originale ale trubadurilor), veritabilă operă de referință asupra poeziei occitane. Postum, în 1838, va apare și un dicționar al limbii trubadurilor.

1818 Nașterea la Saint-Rémy a lui Joseph Roumanille (m. 1891), prieten și editor al lui Mistral, unul din animatorii cei mai activi ai renașterii provenșale.

1819 Sub îngrijirea lui De Rochgude, se publică la Toulouse o selecție de poezii ale trubadurilor, intitulată *Le Parnasse occitanien* (Parnasul occitan).

1820 Apare prima culegere lirică -a lui Lamartine, *Méditations poétiques* (*Meditații poetice*), care reprezintă un moment important în istoria romantismului francez, asigurând autorului o imensă popularitate.

1822 Se tipărește prima culegere de poezii lirice a lui Victor Hugo, intitulată *Odes et Ballades* (*Ode și balade*), care va contribui în mod hotărâtor la afirmarea curentului romantic în literatură.

1829 Nașterea la Avignon a poetului provensal Théodore Aubanel (m. 1886), prieten apropiat al lui Frédéric Mistral și autor al culegerii de versuri *La miougrano entreduberto* (*Rodia despicată*).

1830 La 8 septembrie vede lumina zilei la Maillane, comună situată la jumătatea distanței între Avignon și Arles, Joséph-Etienne-Frédéric, unicul vlăstar al soților François Mistral și Adélaïde Poulinet.

Se urcă pe tronul Franței regele Louis-Philippe, din ramura Orléans.

Are loc în literatură, fenomenul denumit de istoriografi „explozia romantică“, după scandalul iscat de reprezentarea piesei *Hernani* a lui Victor Hugo.

Apare romanul de analiză introspectivă *Le rouge et le noir* (*Roșu și negru*) al lui Stendhal.

1832 La Marsilia, unde se imbarcă pentru o călătorie în Orient, Lamartine este salutat de poeții de limbă occitană din Provența.

1833 Apare la Barcelona poemul *Oda a la Pătria* (*Odă patriei*) de Bonaventura Carlos Ariban, veritabil moment de referință al renașterii catalane.

Istoricul francez de opinii liberale Jules Michelet (1798—1874) începe publicarea operei sale monumentale în 17 volume *Histoire de France* (*Istoria Franței*).

1834 Lamartine publică volumul *Les Destinées de la Poésie* (*Destinele poeziei*), iar în 1836 vede lumina tiparului *Jocelyn*.

- 1838 Mistral își petrece copilăria în mijlocul vieții cîmpenești variate și pline de pitoresc, la ferma părinților săi din Maillane, Mas du Juge. Începe învățămîntul elementar ca intern la școala dascălului Donat, instalată în abația Saint Michel de Frigolet, la două leghe de Maillane.

Societatea arheologică din Béziers, sub auspiciile lui Jacques Azais, instituie un concurs de poezie în limba occitană.

- 1839 Elevul Mistral e trimis pentru continuarea studiilor la școala-internat Milet din Avignon. Disciplina severă, puțin propice firii lui independente, îl face să regrete permanent frumusețea locurilor natale și încîntarea dialectului matern.

Se naște la Aix-en-Provence pictorul Paul Cézanne (m. 1906), precursorul marilor curente moderne în pictură.

1840 Nașterea la Nîmes a scriitorului Alphonse Daudet. P. J. Proudhon (1809—1865), unul dintre teoreticienii premarxiști ai socialismului din sec. al XIX-lea, publică lucrarea *Qu'est-ce que la propriété?* (*Ce înseamnă proprietatea?*).

Germanul Schnakenberg publică studiul intitulat *Tabloul sinoptic și comparativ al idiomelor populare sau dialectale din Franța*.

1841 Publicistul Joseph Desanat (1795—1874) din Tarascon pune bazele unui ziar în limba provensală, cu titlul *Lou*

*Bouillabaisse*¹, care durează pînă în 1846. În coloanele ziarului întîlnim numele lui Jasmin, Aubanel, Roumanille, P. Bellot, C. Raybaut ș.a.

1844 Adolescentul Mistral elaborează primele lui versuri în limba provensală, pe care le trimite faimosului Jasmin.

Regretă că nu primește nici un răspuns de la acesta.

1845 În vîrstă de 15 ani, tînărul Mistral își continuă studiile la Avignon în cadrul școlii-internat Dupuy, unde întîlnește pe Joseph Roumanille, „un tînăr profesor cu barbișon negru“ — întîlnire providențială care îi va grăbi vocația poetică.

Nașterea, la Folgnerolles, a lui Jacinto Verdaguer (1845—1902), autor al *Atlantidei* și al lui *Canizon*, epopei ale ținuturilor catalane.

Scriitorul Eugène Garcin publică *Poésies provençales, fables et contes* (*Poezii provensale, fabule și povestiri*).

1846 Dr. Honnorat publică un dicționar provensal, instrument lexical prețios, de care se va folosi și Mistral în anii de formare.

1847 Tînărul Mistral își termină liceul obținînd diploma de bacalaureat la Nîmes. Proaspătul absolvent revine la casa părintească Mas du Juge din Maillane.

Roumanille devine corector de tipografie la Séguin; publică volumul de versuri *Li Margarideto* (*Năsturașii*).

1848 Îzbucnirea Revoluției din februarie. Lamartine devine ministru al Afacerilor Externe în guvernul revoluționar.

¹ Specialitate culinară provensală pregătită din felurite specii de pește și mult condimentată.

Mistral colaborează la jurnalele republicane din Avignon, trimițându-le versuri inflăcărâte în limba franceză. În același timp, concepe în provensală un poem pastoral în patru cînturi *Li Meissoun (Secerișul)*.

Plecarea lui Mistral la Aix-en-Provence, unde urmează studii juridice la universitatea din acest oraș.

- 1849 La Aix, studentul în Drept Mistral întâlnește pe viitorul felibru Anselme Mathieu (1828—1895).

Apare *Graziella* de Lamartine.

J. B. Noulet publică *Essai sur l'histoire des patois du Midi de la France* (Eseu despre istoria dialectelor din Franța meridională).

- 1851 Mistral scrie câteva poeme care vor figura în antologia *Li Provençalo (Provensalii)*, întocmită de eseistul și criticul literar Saint-René Taillandier (1817—1879).

La 2 decembrie, printr-o lovitură de stat, e proclamat al doilea imperiu.

- 1852 Licențiat în drept, Mistral se înapoiază la Maillane. Concepe proiectul viitorului său poem *Mirèio*. Pînă în iulie redactează primele trei cînturi.

Opera poetului provensal Jâsmin e premiată de Academia Franceză pentru meritele ei artistice.

În august are loc Congresul poezilor provensali la Arles. Discuții contradictorii în legătură cu ortografia limbii provensale. Pe acest motiv relațiile dintre Roumanille și Mistral devin mai rigide.

Apar la Paris poeziile lui Théophile Gautier *Emaux et Camées* (Smalțuri și camei), ca și acelea ale lui Leconte de Lisle intitulate *Poèmes Antiques* (Poeme antice).

1853 În august, are loc la Aix un alt congres al poezilor provenşali, denumit *Lou Roumanàgi deis Troubaires* (*Festivalul trubadurilor*). Au loc discuţii referitoare la lexiconul şi ortografia creaţiei autohtone.

Disputa Mistral-Roumanille se aplanează. Acesta din urmă publică un poem *La Part d'ou Bon Dieu* (*Ce se cuvine Celui de Sus*), însoţit de reflecţii asupra ortografiei provenşale.

1854 La 21 mai, pleiada rodaniană a celor şapte : Frédéric Mistral, Joseph Roumanille, Théodore Aubanel, Anselme Mathieu, Paul Giéra (1816—1905), Alphonse Tavan (1833—1901) şi Jean Brunet (1823—1894), fondează la castelul Font-Ségugne mişcarea intitulată *Félibrige*, de la numele „felibre“, găsit de Mistral într-un vechi „cantic“ provenşal. Etimologic, cuvântul derivă din latina vulgară (*felibris* : sugar), devenit prin extensie metaforică : cel ce consideră muzeele drept izvor de inspiraţie. În septembrie, Mistral revine cu noi forţe la elaborarea poemului său *Mirèio*, la care va lucra încă trei ani.

1855 Se stinge din viaţă François Mistral, tatăl poetului.

În noiembrie, apare primul număr din *L'Armana Prouvençau* (*Almanahul provenşal*), care îşi deschide paginile cu *Cîntecul felibrilor*, compus de Mistral. Poetul va colabora îndeaproape la redactarea materialelor, semnînd articolele cu diverse pseudonime.

1856 Începe să apară lunar prin subscripţie publică şi abonamente aşă-numitul *Cours familier de littérature* (*Cursul familiar de literatură*) redactat de Lamartine sub forma de *Entretiens* (*Convorbiri*).

Scriitorul romantic Adolphe Dumas (1806—1861), secretarul lui Lamartine, întâlnește pe Mistral și cunoaște astfel fragmente din poemul său *Mirèio*, pe când se afla în sudul Franței, în misiune de folclorist.

1857 Apare culegerea de poezii a lui Baudelaire, *Les Fleurs du Mal* (*Florile răului*).

Vede lumina tiparului romanul lui Gustave Flaubert *Doamna Bovary*.

În Catalonia se tipărește poemul *Per Nostro-Damo de Mount-Serrat* (*Odă Fecioarei din Montserrat*) de Victor Balaguer (1824—1901), scriitor catalan și om politic. Între el și Mistral se va lega o strânsă prietenie.

1858 Mistral pune punctul final la poemul *Mirèio* și întreprinde prima călătorie la Paris spre a-și face cunoscută opera prietenilor din capitala Franței.

Adolphe Dumas face poetului și operei sale o prezentare elogioasă într-o scrisoare deschisă publicată în *Gazette de France* (cotidian fondat de Théophraste Renaudot în 1631, sub patronajul lui Richelieu). Creatorul lui *Mirèio* e invitat la locuința lui Lamartine spre a-și citi poemul înainte de a fi trimis la tipar.

Roumanille reeditează culegerea *Noëls* (*Colinde*) a lui Nicolas Saboly.

1859 La 21 februarie apare la Avignon, la editorul-tipograf Séguin, ediția originală a poemului *Mirèio*, în condiții grafice deosebite.

În luna martie are loc la Nîmes, în fața unui numeros auditoriu, recunoașterea meritelor poetice ale lui Mistral, în urma recitării unor fragmente din *Mirèio*.

Mistral întreprinde a doua călătorie la Paris, în decursul căreia Lamartine îi face cunoscut că cea de-a

40-a convorbire a *Cursului familiar de literatură*, însumînd cca 115 pagini de tipar, va fi consacrată poemului *Mirèio* și autorului ei.

Barbey D'Aurevilly consacră lui Mistral două articole entuziaste în ziarul *Le Pays* (Țara).

Apare prima serie de poeme din culegerea intitulată *La Légende des Siècles* (*Legenda secolelor*) de Victor Hugo, celelalte două serii urmînd să apară în 1877 și 1883.

La Barcelona se înființează „Jocurile florale catalane“ după exemplul celor din Toulouse.

Victoriile armatelor franceze la Magenta și Solferino împotriva trupelor austriece; se redau regatului Piemont provinciile Lombardia și Veneția.

Crearea Principatelor Unite române.

Nașterea la Castres (sudul Franței), a lui Jean Jaurès (m. 1914), fondatorul partidului socialist unificat.

1860 Mistral începe să lucreze la un nou poem epic, *Calendau*, a cărui viziune o avusese în toamna anului precedent.

A doua ediție a poemului *Mirèio* apare la Paris în editura Charpentier.

Împărăteasa Eugenia a Franței este salutată de Mistral la trecerea ei prin orașul Arles.

1861 Academia Franceză acordă premiul de creație literară poemului *Mirèio*.

Don Damaso Calveti, om de cultură catalan, se întâlnește cu poeții felibri la Tarasque, în cadrul unei misiuni legate de „redeșteptarea Cataloniei“.

1862 Se elaborează primul statut al Felibrigé-ului.

Vede lumina tiparului romanul social *Les misérables* (*Mizerabilii*) de Victor Hugo.

Théodore Aubanel scrie poemul *Venus din Arles*.

1863 Autorul lui *Mirèio* schițează proiectul dicționarului enciclopedic *Lou Tresor dóu Felibrige* (Tezaurul felibrilor), care îi va cere o strădanie de 15 ani. Se acordă lui Mistral ordinul Legiunii de onoare în gradul de cavaler.

1864 Mistral și Aubanel se apropie de poetul Stéphane Mallarmé, în perioada când acesta funcționează ca profesor de limba engleză la liceul din Tournon. O corespondență durabilă se stabilește între creatorul *Herodiadei* și Mistral.

1865 Gîndirea politică a poetului din Maillane se îndreaptă tot mai mult spre concepția unui republicanism federalist.

1866 În august, Mistral publică poemul *La Coumtesso* (*Contesa*), simbol vizibil al patriotismului său provençal. E vorba de femeia-trubadur Beatrice, contesă de Die din secolul al XII-lea.

Poetul catalan Victor Balaguer vizitează Provența în două rânduri, ca proscris politic.

Apare prima culegere de versuri intitulată *Parnasse contemporain* (*Parnasul contemporan*), celelalte două volume urmînd să fie tipărite în 1871 și 1876. Volumul cuprinde poeme ale celor mai însemnați parnasieni: Leconte de Lisle, Th. de Banville, Sully Prudhomme, J. M. de Hérédia, François Coppée, etc.

1867 Apare la Avignon poemul epic de Mistral, *Calendau*, în 12 cînturi, la care poetul a lucrat timp de șapte ani.

În mai, se sărbătorește la Font-Ségugne primirea unei cupe oferite felibrilor de către scriitorii catalani.

Într-o atmosferă de însuflețit patriotism este lansat în august imnul felibrilor *La Cansoun de la Coupe (Cîntecul cupei)*, în care Mistral celebrează virtuțile și darurile omului generatoare de fericire. Mistral face o altă călătorie la Paris.

- 1868 Însoțit de prietenii săi felibri Paul Meyer, Bonaparte Wiese și Roumieux, Mistral întreprinde o călătorie triumfală în Catalonia. Asistă la Jocurile florale de la Barcelona și salută pe poetul laureat Jacinto Verdaguer.

Întors în Provența, Mistral pronunță discursul intitulat *Ce voim noi*, în care își concretizează gîndirea politică.

Eugène Garcin publică pamfletul: *Français du Nord et du Midi (Francezi din nord și din sud)*, primul atac împotriva așa-numitului „separatism” al lui Mistral.

- 1869 Se stinge din viață Alphonse de Lamartine, și Mistral scrie *Soulomi sus la morz de Lamartine (Elegie, la moartea lui Lamartine)*, publicată ulterior în culegerea *Lis Isclo d'Or (Insulele de aur)*.

Fondarea la Montpellier — din inițiativa provensalului Charles de Tourtoulon — a unei asociații pentru studiul limbilor romanice, care publică și o revistă de specialitate.

- 1870 Războiul franco-prusian. Ca un ecou efectiv la evenimentele petrecute, Mistral scrie în noiembrie poemul *Lou Saume de la Penitenci (Psalmul penitenței)*.

Mistral publică poemul *Lou Raucas de Sisife (Stînca lui Sisif)*.

1871 Proclamarea Comunei din Paris.

Se naște la Sète (Languedoc) Paul Valéry, poet și eseist neoclastic, discipol original și subtil al lui Mallarmé (m. 1945).

1872 Mistral acordă tot mai mult timp elaborării dicționarului enciclopedic *Tezaurul felibrilor*.

Alphonse Daudet publică *Tartarin de Tarascon* (*Minunile isprăvi ale lui Tartarin din Tarascon*) și *Arleziana*; pe acest ultim text Georges Bizet (1838—1875) va compune opera cu același nume.

1874 Vizita la Maillane a filologului și medievistului Gaston Paris (1839—1903), care a lansat ipoteza originii populare și colective a gestelor vechi.

Sărbătorirea la Avignon a 500 de ani de la moartea lui Francesco Petrarca (1304—1374), care a cîntat-o în faimosul lui *Il Canzoniere* (*Canțonierul*) pe provensaia Laura din Noves.

1875 Roumanille supraveghează publicarea culegerii de versuri *Lis Isclo d'Or*, opera lui Mistral.

1876 Creatorul lui *Calendau* este ales „capoulié” (șef spiritual, conducător) al mișcării Felibrige, care se reorganizează cu acest prilej.

Căsătoria lui Mistral cu Marie-Antoinette Rivière din Dijon.

Apare poemul lui Mallarmé *L'Après-Midi d'un Faune* (*După-amiaza unui faun*), conceput la Tournon.

1877 Se publică în Languedoc un „almanah al patriotismului latin”, intitulat *La Lauseto* (*Ciocîrlia*).

1878 Mistral începe publicarea lucrării *Lou Tresor dóu Felibrige*, care va continua pînă în 1886.

În cadrul „sărbătorilor latine“, organizate la Montpellier și prezidate de Frédéric Mistral, împreună cu elenistul Emile Egger, poetul catalan Mila y Fontanes și filologii Gaston Paris și Michel Bréal, scriitorul român Vasile Alecsandri este proclamat laureat al concursului de poezie pentru imnul *Ginta latină*. Mistral recită la rindul său *A la Raço Latino (Imnul stirpei latine)*.

1879 Invitat la 3 mai de către „Academia Jocurilor Florale“ din Toulouse, Mistral își ține discursul în versuri scrise în limba provençală.

În publicația *XIXe siècle (Secolul al XIX-lea)*, deputatul Fouquier atacă concepția „separatistă“ a lui Mistral.

1880 În discursul ținut la Roquafavour, Mistral respinge alegațiile dușmanilor autonomiei culturale a Occitaniei.

1882 Vasile Alecsandri este sărbătorit la Fortcalquier și Gap, ca poet al latinității.

Apar în limba occitană: *Toloza (Toulouse)*, epopee catară de Felix Gras; culegerea de poeme *Li Piado de la Princepsso (Pașii principesei)* de Bonaparte Wiese și *Idilis i Cants Mistic (Idile și cântece sacre)* de Verdaguer.

1883 La editura Hachette din Paris apare o ediție ilustrată a poemului *Mirèio*.

1884 Poeții felibri, în frunte cu Mistral și Roumanille, sînt sărbătoriți de scriitorii parizieni la Sceaux, localitate din sudul capitalei Franței. În amintirea acestui eveniment, busturile poezilor felibri au fost înălțate în grădina bisericii din Sceaux, unde se află și astăzi.

Mistral publică la editura Hachette poemul-legendă *Nerte*, premiat de Academia Franceză cu premiul Vitet. Poemul e dedicat poetei Carmen Sylva.

1887 Mistral ține la Cannes un discurs pe tema fraternității popoarelor.
Poemul *Calendau* apare și la Paris în editura Lemerre.

1888 La Sainte-Estelle de la Barthelass, Mistral se pronunță pentru introducerea limbii provenșale în școlile din sudul Franței.
O nouă ediție din *Lis Isclo d'Or* apare în editura pariziană Lemerre.

1890. În aceeași editură, Mistral publică tragedia provenșală în cinci acte *La Rèino Jano (Regina Jano)*.

Se conferă premiul Jean Reynaud monumentalei lucrări a lui Mistral *Lou Tresor d'ou Felibrige*.
La Montpellier se pun bazele asociației Félibrige latin.

1891 Împreună cu soția sa, Mistral întreprinde o călătorie în Italia; vizitează Roma, Neapole, Florența; petrece ore prețioase în compania lui Giosué Carducci și a altor scriitori italieni. În timpul șederii la Veneția primește vestea morții lui Roumanille. Din inițiativa lui Mistral, se pun bazele periodicului de limbă provenșală *L'Aiòli*¹, al cărui redactor-șef este ales felibrul Folco de Baroncelli.

1896 Moare poetul și prozatorul meridional Paul Arène, prieten cu Mistral. Opera acestuia are drept cadru Provența sa natală.

¹ Sos picant, tipic provenșal, pregătit cu usturoi și maioneză.

1897 În editura Lemerre din Paris, Mistral publică poemul în versuri albe *Lou Pouêmo dóu Rose* (*Poemul Ronului*), în care cîntă oamenii, istoria și peisajele Provenței. Cu acest prilej i se conferă poetului din Maillane premiul literar Née.

Moare scriitorul Alphonse Daudet. Statornica lui prietenie cu Frédéric Mistral s-a reflectat atît în opera sa *Lettres de mon Moulin* (*Scrisori din moara mea*), cît și în corespondența purtată de-a lungul vieții cu autorul lui *Calendau*.

1899 Inaugurarea în orașul Arles a instituției de etnografie și folclor *Museon Arlatan* (*Muzeul din Arles*), fidelă și prețioasă mărturie a trecutului și vieții provenșale. Sprijinul moral și material al lui Mistral a fost hotărîtor.

1900 La Maguelonne (la sud de Montpellier), Mistral recită poemul său *La Respélido* (*Renașterea*).

1904 I se acordă lui Mistral premiul Nobel pentru literatură; fondul e folosit de poet în scopuri culturale.

La Font-Ségugne se sărbătoresc cinci decenii de la fondarea Felibrige-ului.

1906 În editura Plon et Nourrit din Paris apare lucrarea memorialistică a lui Mistral *Moun Espélido. Memori e Racònte* (*Obîrșia mea. Memorii și povestiri*), iar la Avignon, culegerea de cuvîntări *Discours e Dicho* (*Cuvîntări și maxime*). Mistral scrie poemul *Lou Parangoun* (*Arhetipul*).

1909 Sărbătorirea jubiliară (50 de ani) a publicării poemului *Mirèio*.

Se inaugurează la Arles statuia lui Mistral în prezența poetului.

I se conferă Legiunea de Onoare în gradul de comandor.

1910 Se publică în limba provençală prima carte din Biblie, *Gêneza*, în tălmăcirea lui Mistral.

1911 În ziarul *La Dépêche (Telegrama)* Jean Jaurès scrie articole favorabile introducerii în învățămînt a limbii ocitane, paralel cu franceza.

Poetul meridional Francis Jammes publică culegerea de versuri *Géorgiques chrétiennes (Georgicele creștine)*.

1912 Mistral publică în editura Lemerre ultima sa culegere de poezii lirice, intitulată *Lis Oulivado (Culesul măslinilor)*.

1913 Înalte personalități ale vieții publice franceze omagiază prin prezența lor pe Mistral, venind în ținutul de baștină al poetului : la 2 iunie, cardinalul de Cabrières, primatul bisericii catolice din Franța ; la 22 iunie, ministrul Instrucțiunii Publice, Léon Bérard ; la 14 octombrie, președintele Republicii franceze, Raymond Poincaré.

Marcel Proust publică *Du côté de chez Swann (Swann)*, prima parte a ciclului *A la recherche du temps perdu (În căutarea timpului pierdut)*, care va revoluționa arta ficțiunii în secolul XX.

1914 La 25 martie, Frédéric Mistral se stinge din viață la Maillane în urma unei infecții gripale.

În august se declanșează primul război mondial.

1918 Se tipărește la Paris prima lucrare de ansamblu asupra vieții și operei mistraliene, cu titlul : *Fré-*

déric Mistral, sa vie, son influence, son action et son art (*Frédéric Mistral, viața, influența, acțiunea și arta sa*) sub semnătura lui José Vincent.

Apare studiul criticului catolic Pierre Lasserre, intitulat : *Mistral, poète, moraliste, citoyen* (*Mistral, poet, moralist, cetățean*).

Se publică lucrarea semnată de Emile Rupert : *La versification de Mistral* (*Versificația în opera lui Mistral*), studiu analitic despre prozodia autorului lui Calendau.

1920 Apare lucrarea cercetătorului Gaston Boissy : *De Sophocle à Mistral* (*De la Sofocle la Mistral*).

1927 Scriitorul André Chamson (n. 1900) publică reflecțiile sale capitale pentru definirea spiritului mistralian, intitulate *L'homme contre l'histoire* (*Omul împotriva istoriei*).

1930 În lunile august și septembrie, se sărbătorește în întreaga Provență centenarul nașterii lui Mistral. Așa-numita vară a centenarului a culminat cu festivitățile organizate în localitățile Saintes-Maries de la Mer, Cassis și Maillane.

Se publică, la Paris, însemnările lui Mistral din călătoria întreprinsă în Italia, sub titlul *Escurregudo per L'Itali* (*Periplu italian*).

În editura pariziană Grasset, apar pe rînd scrierile postume ale lui Mistral *Proso d'Armana* și *Nouvello Proso d'Armana* (*Proze și Noi proze de almanah*).

Scriitorul Léo Larguier (1878—1950) publică eseul intitulat *Mistral*.

În N.R.F. (*Nouvelle Revue Française*) criticul Albert Thibaudet consacră cronica sa din septembrie lui Mistral.

Criticul André Rousseau scrie *Souvenirs du Centenaire de Mistral* (Amintiri de la centenarul lui Mistral).

1959 Revista *Europe* consacră numărul său din aprilie lui Mistral, cu prilejul împlinirii unui secol de la apariția poemului *Mirèio*.

La Palatul Chaillot din Paris se organizează în luna decembrie o expoziție omagială de fotografii și cărți, consacrată centenarului poemului *Mirèio*.

La Montpellier, sub semnătura lui Léon Teissier, apare volumul *Calendau*, lucrare de exegeză referitoare la poemul lui Mistral.

La Aix-en-Provence, sub auspiciile asociației de studii provençale *Groupement d'Etudes Provençales*, se editează volumul *Lectures de Mirèio* (Interpretări din *Mirèio*), iar în 1963, *Lectures de Calendau* (Interpretări din *Calendau*).

1979 Apare prima traducere integrală în limba română a poemului *Mirèio*, după textul original al lui Mistral, în tălmăcirea lui Nicolae Teică.

M. P.

Traducerea de față s-a făcut după volumul *Frederi Mistral, Calendau, Pouèmo nouvèu, traducioun literalo en regard*, Avignon, J. Roumanille, Libraire-editeur, Rue Saint-Agricol 19, 1867, și volumul I, adnotat, din *Edicioun Ramoun Berenguié*, Is. Ec., Barcelona, 1966. În realizarea versiunii românești a poemului s-a respectat strofa lui Mistral, adăugându-se, ca și la *Mirèio*, o silabă (feminină) la cezura celor doi alexandrini.

În text au fost păstrate numele proprii (geografice, onomastice) în grafie provençală, cu foarte rare excepții, cînd s-au folosit uneori corespondentele românești: Nisa, Sfîntul Petru ș.a. În acest sens, s-a considerat necesar ca în cadrul *notelor* — în majoritate aparținînd lui Mistral și ediției franceze și, ca atare, menționate cu (n.a.) și respectiv (n.ed.fr.) — să se dea în paranteză, corespondentul francez al acestor.

Pentru a ușura lectura, indicăm principalele caracteristici fonetice ale limbii provençale:

ai = ai(diftong)

au = au(diftong)

iau = iau(triftong)

e, é = e(închis)

è = e(deschis)

èu, òu = eu, ou(diftongi)

oi = oi(diftong)

ou = u

u+ vocală = ü (u francez)

em, en = em, en

im, in = im, in

ç = s

ce, ci = se, si

ch = ci

ge, gi = ge, gi

gue, gui = ghe, ghi

que, qui = che, chi

j = gi

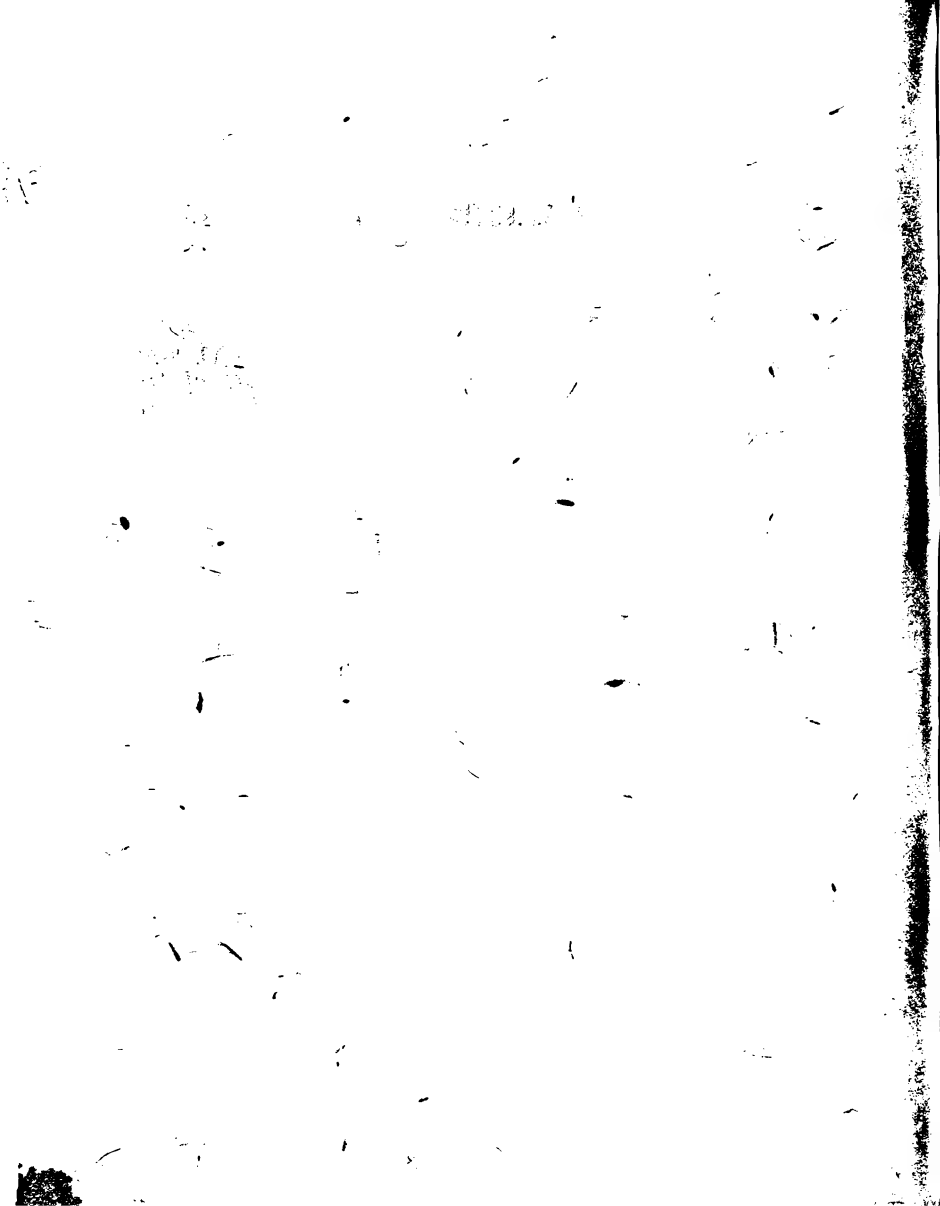
h (intervocalic) = este mut, nu formează diftong

s (intervocalic) = z

CALENDAU

*Căruțele-or putea să care
În coșuri pline tot, tot, tot...
Dar soarele-a-l căra nu pot,
Nici stelele strălucitoare.*

ADÔUFE DÔUMAS

CÎNTUL ÎNTH

PRINȚII DE BAUS

Invocarea sufletului Provenței. Calendau din Cassis, după ce a săvîrșit nenumărate isprăvi de dragul iubitei, îi cere acesteia răsplata meritată. Cu toate că îi mărturisește dragostea sa, iubita îl respinge, fiindu-i peste putință să-i dea ascultare, deoarece este urmărită de o soartă neîndurătoare. El încearcă să-și ia viața ; atunci, disperată, frumoasa necunoscută îi spune povestea vieții sale : nepoții magului Balthazar, viața seniorială, Curtea din Baus, Gai-Sabé, sfîrșitul Casei de Baus.

Eu, care v-am cîntat o fată ¹,
Jertfă-a iubirii, nentinată,
Vreau din Cassis ² un tînăr acuma să vă cînt,
Pescar ce-nfruntă vrajba vremii,
Cărui iubirea țel suprem i-i,
Și pentru ea cîștigă premii ³,
Măririi și slavă. Suflet al țării mele, sfînt,

Ce strălucești în limba-i dragă
Și în istoria-i întreață ;
Ce-n vremea cînd baronii germani, burgunzi, picarzi,
Toulouso și Bèu-Caire vrură,
Tu, ca-ntr-o singură făptură,
În marsihezi, cu-o dreaptă ură,
Și-avignounezi ⁴ năprasnic ai început să arzi ;

Tu, ce ne ții speranța vie
Cu amintiri de măreție ;
Tu, ce aduci puterea părinților în noi,
Ca seva-n arborii pădurii,
Dînd aripi minții, farmec gurii ;
Tu, ce-ai cîntat cu trubadurii
Și-ai detunat în glasul lui Mirabêu ⁵, apoi ;

Că-n van amestecă furtuna
Popoarele, și-n van minciuna
Le tulbură și mută-al fruntariilor semn :
Țărîinii-mame-același lapte
Cu toții-l sugem zi și noapte,
Precum din ugerele-i coapte
Măslinul soarbe-ntruna cel mai bun untdelemn ;

O, suflet care-n veci renaște,
Și viață, voioșie naște,
Care nechezi în vîntul și-al Ronului meu val !
Suflet al sihlelor sihastre
Și-al golfulețelor albastre,
Suflet pios al țării noastre —
Te chem ! o, te-nfiripă în versu-mi provensal !

Pe-o stîncă-n limpedea amiază,
Pe care ierbi o-nmiresmează,
Un tînr și-o femeie-s alături ; de pe țarm,
Sub ochi au, pînă-n zarea zării,
Spumoasa vălurire-a mării ;
Și numai tîrnăcopul, mări,-i
De vină că mari liniști din preajma lor se sfîrm.

Pe munți, spre vămile luminii,
Tot suie, suie-ntruna pinii ;
Pe culmi, unduitoare frunți de copac tresar ;
Cassisu-i pata-aceea albă ;
Tòulounu ⁶-n zare-i ca o salbă ;
Și mîndra Garduelei ⁷ talpă,
Ieșind din mare, pare, ca marea, de cleștar.

Frumoasei tînărul îi zice :
— „Niciicînd vătui sau pitulice
N-a istovit, ca tine, un vînător... Averi
Și faimă-am cucerit, știi bine,
Făcut-am totul pentru tine,
Și visul drag, ce viu mă ține,
Mai depărtat de mine-l văd astăzi decît ieri !

Și totuși, dacă... nu-mi ascunde !
O diademă vrei pe frunte...
Răspunsul meu e unul, și nû mint, n-am de ce :
Sau pier, sau razele-i măiestre
Spori-vor dragostea-mi în zestre ;
Îți jur că pîn' la Sant Sivestre
Sînt conte de Prouvènço și de Fourcauquié ⁸ !“

Atunci, cu miinile-amîndouă,
Ștergîndu-și genele de rouă :
— „Mi-ești drag, femeia-i spune, și tu (crezare dă-mi !)
Rămii stăpinul vieții mele...
Și dragostea-mi n-o să te-nșele !...
Dar pentru ce stau piedici grele
În calea fericirii spre care alergăm ?“

Cu-un salt, el mîna i-o cuprinde,
Și sărutări-inele-i prinde
Pe fiecare deget cîte-un buchet mereu :
— „Atunci, am izbîndit ! îi spune.
O, fericire,-n larguri du-ne !
Desfăt mi-i viața și minune !
Te bucură, iubito, și cazii la pieptul meu !

Pe unde-s pragurile-n stare
Să semene-ntre noi hotare,
Cînd pasărea iubirii desfide orice prag ?
Privește : fremătînd, Natura
Deplin își dăruie făptura
Lui Iunie, și-i soarbe gura,
Aprinsa răsufare-a logodnicului drag.

Colinele,-n arșița iute,
Și piscurile-n slăvi pierdute,
Din tălpi și pînă-n creștet vibrează... De cleștar
Strălucitor, privește marea
Cum pradă razelor de soare-a
Lăsat făptura-i, vrăjitoarea,
Și cum se lasă strînsă la piept de Ron și Var ⁹.”

— „Ah, taci !“ — „Ba nu ! vorbesc pămîntul
Și marea, și mereu cuvîntul
Iubirii și-al dorinței, aprins, ne dă ocol...
Ogoaie-ți teama și alin-o !
Ci la altar, cu mine, vino :
Un veac de-aș viețui, divino,
Și nu s-ar stinge-n pieptu-mi năprasnicul pîrjol.“

— „O, stea dușmană, rea ursită !
Strigă frumoasa-ndrăgostită,
Nu, nu se poate !... Pleacă, te rog, pe Domnul sfint !
Nu păpăludă va să iasă
Din stirpea șoimilor, aleasă !
Vom fi ce-am fost, oricît ne pasă !
Dar nentinați și liberi vom fi, și de nenfrînt !

În lături, dragoste ! Cutează
Spre inimile ce trădează
Și-și poleiesc necinstea-n plăceri... Eu voi purta,
Din rouă, perle mari, o mie,
Drept diademă ! Și-or să-mi ție
Jivinele tovarășie !
Iubirea mea, o, Doamne, va fi zidirea ta !

Voi, arbori din Gibau ¹⁰, prietini
Stejari și pini, tufani și cetini,
Și peșteri, ce adesea-ați știut să mă feriți
De cruda dragostei arșiță,
Azi, inima, ce mă ațîță,
Și sîngele-mi în răsmeriță —
Nu zăboviți, prieteni, să mi le răcoriți !“

Și se ridică tulburată
Și dreaptă,-ndrăgostita fată.
Niciînd mai dese plete n-au fluturat pe vreun
Mai splendid cap, în blondă coamă :
Ca două ramuri de grozamă.
Dar de furtuna-i fără seamă
I-ar lumina făptura doar vîntul Aguieloun.

Îi străluceau, ca alba sare
Din Berro ¹¹, dinții albi, în soare.
Fățișele-i, semețe, sălbatice priviri
Păreau țișnire de smaralde ;
Și soarele grăbit să-i scalde
În raze puful pielii calde,
Ca piersicelor verii-i dădea vii străluciri.

Și la genunchii zveltei fete,
Pe care vîntul se-ncumete
S-o modeleze-n neaua veșmîntului de in,
Și la genunchii ei, de parcă
Un înger să asculte-ncearcă
Vorbînd dintr-o de nouri arcă,
El stă-ntr-un cot, privind-o cu patimă și chin.

Mlădiu, ca verga-nfiorată,
De douăzeci de ani arată,
Și nu mai mult : cu ochii învolburați de dor,
„Dar mari și negri ; -n sus de gură,
Cu-o umbră,-abia, de negritură ;
Cu lungi ciorapi de lînă sură
Și prinși în catarama peste-un frumos picior.

Se ridică : așa se-ndreaptă
Tulpina de secară coaptă,
De grindină-aplecată și vînt. Părea un zeu
Sub pălăria ce-l adumbră !
După culoarea-i de porumbră,
Știai că-a petrecut la umbră
Mult mai puține zile, ca nopți, eroul meu.

De-un roșu găitan, de peste
Albastra-i vineție veste,
El poartă-o tigvusoară și-o scoică, spînzurînd
Pe largu-i piept, precum păstorii,
În mină-un băț vîjiitor i-i,
Și-n tocurile cingătorii
Perechea-i de pistoale sculptate de curînd.

— „Pe scurt, n-am dobîndit (sărmanul
Îndrăgostit își strigă-aleanul)
Decît doar crunta sete a unui mus lihnit,
Ce vede, cățarat la mărul
Catargului, tot adevărul :
Că-ntregul cîmp lichid presăru-l
Doar valuri fără număr și fără de sfîrșit.

Ei bine,-ascultă ce ți-oi spune,
Și toată landa să răsune !
M-ai înșelat, vicleano, da, tu,-n atîtea dăți,
Spunînd să urc pe culmi, spre tine,
Că dau de albe zori senine,
Că după iarnă vara vine,
Și că, trudind, mă bucur de cel mai bun ospăț.

M-ai înșelat, că-am dat pe-acele
Meleaguri doar de-arșite grele ;
Și aerele lumii, și zarva-i fără leac,
Și goana după lux, bolnavă,
Și setea după-o biată slavă,
Și-a izbîndirilor otravă
Nici cît, sub pin, o oră de dragoste nu fac !

Vai ! frînele din mînă-mi scapă,
Și capul, ca strivit, îmi crapă,
Și nu mai știu, acum, dacă n-o spune drept
Spaima poporului și gluma,
Că tu ești o fantasmă numa,
Cînd mie, ca răsplată,-acuma,
Simt cum aprins îmi curge veninul tău prin piept.

Da, Zina Esterello ; zîna
Cu mine crudă și hapsină !
Refuzu-ți e-o năpîrcă simțită și-alteori...
Ești Esterello, o dușmană
Ce ții pîrloagele sub geană,
Ce din urzici îți faci coroană,
Să-alungi de prin paragini pe deștelenitori.

Ești Esterello,-aceea care
Înfioarezi dintr-o suflare
Cununile pădurii și fruntea de ermiți,
Care-l momеști pe om cu strîngeri
În brațe și priviri de ingeri,
Pe urmă-l lepezi și-l însîngeri,
Și-n hăul deznădejdiei nu pregeți să-l trimiți.

Mi-e țandări capul ; și de vreme
Ce dragostea ce-n mine geme
Trăsnit, din culmi, mă-azvîrle-n genuni fără hotar,
De vreme ce vreo bucurie
Niciînd menită n-o să-mi fie,
Că-n loc să-mi întinzi o frînghie,
Tu mă lași să-nghit apa curentului amar,

Să vină moartea, adăpostul
Spre care-alerg să-mi caut rostul,
Plecîndu-mi fruntea !“ Zice, şi-ndreaptă, dinadins,
Spre sine unul din pistoale,
Fără să-i pese,-n marea-i jale,
De soarele ce-i rîde-n cale...
Cu-un strigăt lung : „O, Doamne !“ ea-n braţe l-a cuprins.

Stau muţi : obrajii de granate
Şi piepturile zbuciumate
Li se ating ; mari lacrimi din ochii lor se cern,
Deplin amestecîndu-şi bura ;
Neliniştea, sperietura
Şi vraja le-nclăşează gura ;
Şi iată-i dintr-odată în ceruri, din infern,

Gemînd din inimile pline,
Ținînd în mîini supremul bine,
Şi-nfioraţi de teama că-l pierd, că l-au pierdut...
Şi-n vreme ce *garrigo* ¹²-ntreagă
Îi asculta : — „Minune dragă,
Dăuioasă şoapta lui se-ncheagă,
De ce nu mă vrei ? spune...“ Şi-i dăruie-un sărut :

Alint nevinovat şi rece,
Ca valul mîngîios ce trece
Pe lîngă ţărm alene ; ca-n ora morţii, grea
De despărţire. Visătoare,
Ea freamătă şi se-ndogore,
Da-n ochi o flacăra-i răsare,
Şi, răspicat, deodată : — „Nu, nû pot ! strigă ea.

- O piatră port de gît, vezi bine,
De nu pot merge-n pas cu tine..."
- „Şi cum de pînă-acuma n-ai spus ?“ — „Pentru că, vai,
Nu m-ar scăpa nici lumea toată,
Şi pîn' la moarte-o port legată
De gîtul meu... Sînt măritată !“
- „O, soartă ! crudă soartă ! dă el năprasnic grai.

Dar cine eşti tu, care scaperi,
Te mîinii, te alinţi, te aperi,
Cu temeri de fecioară, de zînă alteori,
Şi care, aducînd injurii
Soţului tău, îţi vînturi nurii
Bătînd potecile pădurii,
Şi aurul din plete ţi-l spulberi printre nori ?..."

— „Cine sînt eu ? copila-i spune.
Da, focul pîlpîie-n tăciune,
Şi-i timpul sau lumina sau fumul să-l iţim...
Urmează-mă.“ Şi-n jos, uşoară,
Porneşte :-n vînt cosiţa-i zboară ;
Şi printre stînci şi el coboară,
Urmînd-o de departe, ca pe un serafim.

Ea, sclipitoare nălucire,
El, ispitit de-a ei sclipire,
Aleargă,-aleargă-ntruna... Ale lui Sant-Jan ierbi,
Levanta, salvia cărunţă,
Sărpunul ce arşite-nfruntă,
Drăgaica,-ntr-un buchet de nuntă
Li se deschid în cale, pe lungi poteci de cerbi.

Deodată stinca se-ntretaie :
Spre povîrnite măruntaie
De munți coboară-alături, și se trezesc, curînd,
Sub niște bolți încremenite
De peșteră ; cu stalactite
Plîngîndu-și perlele jertfite,
Și basoreliefuri — a templu aducînd.

— „Acesta-i, ea, zîmbind cu jele,-i
Șopti, palatul Esterellei :
Il vezi ce-mpodobit e... De însuși Dumnezeu
Sculptată-i fiecă podoabă,
Și de pîraiele de apă...
Un pat de frunze și-o năstrapă...
Dar catul de deasupra e mobilat mai rău.

Sînt mulțumită-aici ! Căldură
De-afară-mi vine cu măsură,
Atîta cît răceala din grotă s-o alini...
Așază-te.“ Și el se-așează,
Și ea pe frunze-ngenunchează ;
Și colbul razelor de-amiază
I-acoperă deodată cu-o mantă de lumină.

— „Născut ești în Cassis, de-aceea,
Pornește-a povesti femeia,
Deasupra porții de la castel poată-ai văzut,
O, Calendau, săpat un astru...
Din vîrful marelui pilastru,
El ochiul auriu-albastru
Viu și-l deschide, noaptea, pe-ntregul tău ținut.

Sînt armele cu-adînci tradiții,
Mărturisind vechimea spiții
Principilor de Baus ¹³, prin nume și isprăvi
Întîii-n țara provensală :
Spiță de șoimi, nicicînd vasală,
Care cu-arîpa-i triumfală
S-a avîntat întruna spre tot mai nalte slăvi.

Spuneau, ba chiar, orgolioșii,
Credeau că li se trag strămoșii
Din Balthazar, din magul, al cărui un urmaș,
Din Ethiopia creștină,
Prinse-n Aupiho ¹⁴ rădăcină,
Și-a semănat fiecă clină
Cu plante aromate și-un singe pățimaș.

De-aici — Frumoasa Stea, pictată
Pe stema lor, o nestemată
Cu șaisprezece raze ; de-aici — cînd, la hotar,
Stindardul se-ntreceau să-l moaie
În singele curgînd șiroaie,
Baroni și regi să încovoie,
Și strigătul de luptă : *Nainte, Balthazar !*

Și vîntul, ce-n castele urlă,
Vreo poartă zgîlțîind sau turlă,
Azi în ruine, vîntul prin vine le vuia.
Căci din Cévenii cu afunde
Genuni și pînă-n munții unde
Durênço ¹⁵ se răsfată-n unde,
Copacu-acesta falnic din ramuri lungi foșnea.

Războinici ocoliți de spaimă,
În Neapole-au fost duci cu faimă,
Viconți peste Marsiho, în Arle podestați,
Prinți de Aurenjo ¹⁶, și — la luptă !
Căci viața-i luptă nentreruptă,
Spuneau ; în lut, cu-aripa ruptă,
Și-n veșnică odihnă destul vom sta culcați...

La luptă ! Pinza brigantină
Către coroana bizantină
Și-o îndreptau, să-i smulgă vreo rază, cînd puteau
Cephala, Andria, Achaia...
Să spun că nu-ncetau, dup-aia,
Ospețele și hărmălaia ?
Puneau la grea-ncecare și-așa-ncercatul Bau,

Și-n blide-ntreaga lor avere.
Gemeau asinii sub panere
Și coșuri de răchită, urcînd către castel
Nisetri, potîrnichi vîinate
Și iepuri ; greu cărînd în spate
Brînzeturi, vinuri minunate,
Stafide și smochine și poame, fel de fel.

Pe mari, dogoritoare vetre,
În fața focului, pe pietre
Proptite și-n cîrlige, se răsuceau frigări
Cu căprioare sfîrîinde,
Cu cerbi, cu mîncători de ghinde,
Și cîte n-oi ști eu cuprinde ;
Și-ntruna, pîini cu miros aromitor în nări,

Plăcinte-n rumene broboade
Și aurite turtiade ¹⁷
Luau calea spre cuptoare și oaspeți, din copăi ;
Și masa, citu-i cetățuia,
Din zori în zori ținea, și nù i-a
Fost rău întinsă nimănuia,
Căci Bertha ¹⁸, spune-un cîntec, torcea-n aceste văi...

Printese, voi, din Baus ! Ugueto,
Sibilo, Blanco-flour, Bausseto,
Al căror tron fu stîncă de aur dimprejur,
Cu chipuri rupte ca din soare,
Cu inimi ca fierbîntea boare —
Azi măgurile visătoare
Din Mount Pavoun ¹⁹ și Craul ²⁰ cu landele-i de-azur,

Icoana voastră, în miraje,
Mi-o zugrăvesc cu-o dulce vraje...
Mireasma tălpii voastre e-n flori de cimbrîșor ;
Și-mi pare că mai văd și-acuma
Cum, veseli, minuind nu numa
Oțelul, ci și slova, gluma,
Mai văd cum trubadurii vă cîntă-alintător.

Era o curte literată,
De Poezie-ntraripată !
Erau în mare cinste : Vidau ²¹, acel nebun
Ciudat, ce și-a-nchinat frumoasei
Lupoalice lira ; Bounifăci
De Castelano, stîlp al casei
De Baus, Rougié și-adîncul Bertrand de Lamanoun ;

Perdigoun, Cadenet, țicleții
Și filomelele vieții ;
Cavaïounen, d'Aurenjo, Rimbaud de Vaqueiras,
Fouquet, și cine să-i mai știe ?...
Care-și purtau cu veselie
Viola-n mâini ; la pălărie,
Un greiere de aur, ce simbol le-a rămas.

E ziua-n asfințit : mărgele
De vii, strălucitoare stele
Răsar încet cu-ncetul ; și noaptea,-ncălecînd
În șeaua munților de-aproape,
Deschide-și negrele-i pleoape...
Voios, un murmur, ca de ape,
Sub turnuri și balcoane sporește fermecînd.

E blîndul ceas cînd trubadurii
Par filomele : miera guri
Într-o *cansoun* ²² adună chemarea dragostei ;
O albă, la balcon, ivire,
Sfios se-ampleacă, să respire
Mireasma-n psalmul de iubire ;
Și dînd melancolia suspinelor temei,

Dulci sărutări prin aer zboară,
Și trupul, gura se-nfioară...
Dar lung suna pîndașul din corn, de pe tăpșan,
Semn de poftire bucuroasă :
Cinstire,-mbelșugată masă —
Din umbră cîntecul să iasă !
Fie slăvit castelul și bunul castelan !

Și după-ospăț, cînd închinarea
De cupe-ntărita cîntarea,
Larg revărsînd vlăstarul lui *Gai-Sabé* ²³ comori
De har, zicea o palpitîndă
Tensoun, o *pastourello* blîndă,
Știînd din flacăra-i să-aprîndă
O pălălaie-n inimi și-ai dragostei fiori.

O *pastourello*, cu-o sireapă
De păstoriță, care scapă
De-un cavaler, ducîndu-l cu vorba ; o *tensoun*,
În care scapără-o limbută
Întrecere de duh, temută,
Și-n care părțile-n dispută,
Pe drept sau nu, cuvîntul fățiș și drept și-l spun ;

Sau o *baladă*, ce-o dansează
Pînă și tinerii de vază,
În pas cu menestreliei ; minute-apoi întregi,
Arzînd în suflete, focoasa
Serventés răscolește masa,
Și parcă fulgerînd cu coasa
Spre frunțile de clerici, de seniori și regi,

Și luînd din gura vijeliei
Vocea dreptății și-a miniei,
Sălta vitejii-n slavă, mișeii-i veștejea,
Se năpustea cu vilvă mare
În fărdelege și-mpilare,
Trezînd porniri răzbunătoare,
Că pînă și Cometa Casei de Baus clipea.

Cu valuri aspre sau domoale,
Vuind sau murmurînd la vale,
El recita, pe cînturi, și vreun *roman* cu miez :
Girard de Roussihoun ²⁴, *Flamenco*,
Aio fromoasa-avignounencă,
Sau scrierea mount-aubanencă —
Cei patru tineri Eimoun bătîndu-l pe francez.

Urmîndu-și, în sfîrșit, îndemnul,
Căruia sașiu i e semnul,
Își lua-ntr-un zori de ziuă solemnul *bun-rămas* ;
Și-n curte, vocea lui măiastră,
Ca-mpărătușul la fereastră,
Tot mai zicea *aubada* noastră
Și cîntecele noastre de dragoste : *soulas*.

Precum o sferă-această lume
Se-nvîrte într-un fel anume.
Cel căruia nepoții i se răsfață, azi,
O viață-a dus, cîndva, deșartă,
Și-a înfruntat o crudă soartă ;
Iar celui ce coroană poartă,
Miine-i vedem urmașii cerșînd la vreun zăplaz.

Cu toate, șaptezeci și nouă
De fortărețe vechi și nouă
Avea baussenca țară ; și principii de Bau,
Fiindu-și ei prezicătorii,
Spuneau că vor apare norii
Pe cerul propriei lor glorii
Dacă fatalul număr vreodată-l întreceau.

Or, ei destinu-și înfruntară :
În vesela măslinii țară
Au vrut coroana, tronul de conte și l-au vrut !
Și ridicînd baussenii steagul
Trecură Barcelonei ²⁵ pragul,
Și nobilii de pe meleagul
De-acolo,-n mare număr le-au alergat sub scut.

Pentru-a fi buni monarhi, desigur,
Și nava a-și conduce-o sigur,
Cu Steaua-n veci nestinsă la proră scăpărînd,
Și minte-aveau, și mină trează ;
Dar iată, soarta, neagră piază,
De Trenco-taio că-i trădează,
Și taurul în stîncă, vai, coarnele și-a frînt.

Azi, în umbroasele capele,
Pradă uitării celei grele,
Sub lespezile scrise își dorm ei somnul lung ;
Azi, biet castel, doar paracherniți
Se cațără peste eternii-ți
Pereți ; voi, buhe, doar vă-așterneți
Cîntării azi, acolo unde-a sunat prelung

Mandola ; doar țiganka-n zgura
De-atunci își fierbe azi fiertura...
Și din acei destoinici baroni, cu pumnul greu,
Ca stîncă, -ai unei țări stîncioase,
Din cavalerii-acelei rase,
Din trunchiurile generoase —
Ce-a mai rămas ? O biată mlădiță,-o fată, eu !“

— „Ah, că erai, că ești regină
Pe culmi născută, de lumină,
Am bănuț eu ! strigă viteazul Calendau...
Dar nu mă tortura, ai milă !
Ce rele, spune-mi, te împilă,
Ce chin amar înduri, copilă !
Cine-i tiranul, spune-mi — infamu-i nume vreau —

Ce te menește pribegirii !...“
Atunci, pălindu-i trandafirii
De pe obraji și buze, cu-un tainic tremurat,
În palma-i, săgetată-aripă,
Ea ochii și-i închide-n pripă.
Stăpână-i liniștea, o clipă...
Apoi, săltîndu-și fruntea, frumoasa a urmat.

CINTUL AL DOILEA

CONTELE SEVERAN

Prințesa de Baus își continuă povestirea. Spune că fiii celor mai de seamă case din Provența vin la castelul Eiglun, năzuind la mîna ei. Contele Severan este mai norocos decît toți, și căsătoria are loc. Dar un groaznic scandal întrerupe ospățul de nuntă ; mireasa începe să-l urască pe mire și, noaptea, fuge în munții de aici — unde mai tîrziu îl va întîlni pe Calendau. Aflînd tot ce vroia să știe, acesta pornește în goană ca să-l provoace pe conte.

— „Vai ! scăpătînd de vremuri grele,
Din bogăția stirpei mele
Abia ne rămăsese castelul din Eiglun²⁶,
Într-un pămînt din sus de vie
Și de măslin și viața vie,
Sus, într-o margine pustie,
Spre Piemont : o țară sălbatică, să-i spun, —

Cu dealuri sterpe și brăzdată
De ripe și puhoai toată,
Și-ascunsă-o jumătate din an pe sub zăpezi...
Doar pinii,-n stînci siliți să scurme,
Și brazii, ciufulite turme,
Urcînd pe vechi și grele urme
Spre culmile-nnegrite din miazănoapte-i vezi.

Un Țap sălbatic, Esterounul²⁷
Pe pietre zburdă, ca nebunul :
Acum dezmiardă-arinii și tufele ; și-acum,
Sătul de piedici cîte vede,
Se minie, -nfruntat se crede,
Și-ntr-o cascadă se repede...
Ca iarăși, printre pajiști, să lenevească-n drum,

Larg șerpuindu-și ocolișul,
Rizînd și-nveselind petrișul.
În acel colț de pace, de spaimă, -adeseori,
Doar eu, orfană și sihastră,
Și ultima din stirpea noastră,
Domneam pe munți cu creastă-albastră,
Eu, cu bătrîna doică și cîțiva slujitori.

Frumoase vremi ! Mi-aduc aminte,
Și-o mare jale mă cuprinde !
Trezită-n zori, călare porneam pe cărăruși,
Bătînd umbrare și bastide²⁸...
Priviri îmi strecuram avide,
Să văd cum floarea se deschide,
Să văd cum se trezește vreun iepure-n culcuș.

Zburam cu drag peste coclaur ;
O pungă cu florini de aur²⁹
De mi-ar fi fost întinsă, nici capul nu mi l-aș
Fi-ntors, măcar, din goana mare.
Senină și cu-mbucurare
Zburam spre marea sărbătoare
Unde aveam și munții și arborii părtași.

Și din păduri, blajina-mi frunte,
Lovind în frunzele mărunte,
Îmi scutura o ploaie de rouă pe obraz ;
Și calu-mi stînjenea pe buna
Fecioară, ce torcea sub luna
Din slăvi, ca să presare-ntruna
Vremelnicele perle pe firu-i de atlaz.

Ah, de urît vroiau să-mi ție
Cîți tineri plini de curtenie !
Nu era zi și, poate, cărare nu era
Vreunu-n cale să nu-mi iasă,
Îndrăgostit, de viță-aleasă,
Zîmbind, cu fața luminoasă,
Că-l văd sau că mă vede... După oglinda mea,

După privirea lor pierdută,
Nu cred că eram rău făcută.
Cele mai mîndre nume : Castelano, Blacas,
Ademar³⁰, ce-au cules petale
Din floarea Muzei provensale,
Și laude-au cules în cale ;
Barras³¹, ce din vechime, ca stîncile, -a rămas ;

Agòut ³², o stepenă-a pădurii,
Purtînd pe plăcile armurii
Un lup, ca însuși cerul de-albastru ; Pourcelet³³,
Cu porcii, trei, de pe drapele,
Ca nimcnea să nu se-nșele,
Care-a scăpat și din acele
Večernii siciliene, doar el, din cite cred ;

Și Sado³⁴, nemurit odată
De Laura cea mult cîntată ;
Și de Sabran³⁵, pe care marchizele, prin har
Și grații, l-au făcut ilustru ;
Și Arlatan³⁶, al cărui lustru
De la balaurul palustru,
Ucis cîndva, primește sclipiri de aur rar ;

—
Și Mount-ouliéu³⁷, și Vilo-novo³⁸,
Și de Fourbin³⁹, ce pururi nouă
Păstratu-și-au noblețea — și-ar tot mai fi de spus !
Cu toții, ah, tîrcoale-mi dară !
Eu, răsfațată și sprintară,
Și mirosind vreo tămîioară,
În tînăra-mi trufie îi cam priveam de sus.

Să te știi chipeșă, iubită,
Să crezi că floarea stă-nflorită
În trandafir de-a pururi — o, Doamne, nu-i firesc
Să fi ajuns la-nfumurare ?
Cu cît o cauți mai cu-ardoare,
Valoarea perlei e mai mare...
Vream să inspir iubirea, dar nu să și iubesc.

Și iată că-ntr-o zi căsună
Din munte-o groaznică furtună :
O, ceruri ! bubuitul de trăsnete-măciuci
Părea că-a scos din fire Firea ;
Ne luase ochii șerpuirea
De fulgere, și izbăvirea
Ne-o căutam, cu spaimă, în semnul sfintei cruci.

Un cavaler adus de soartă,
Atunci cu pumnul bate-n poartă...
«Cine-a bătut?» «Deschideți, om bun ! ne dă răspuns.
M-a prins păgina vijelie,
Ca smoala-i noaptea și pustie,
Și calul calea n-o mai știe...
Mă rog de găzduire, că ploaia m-a pătruns.»

Poruncă dau, se trag zăvoare.
Furtuna spumega ; în mare,
Pesemne bărci și nave se scufundau. Curgînd
De pe străin vedeam o gîrlă ;
Parcă-nnotase prin mocirlă ;
Dar slujitorii lemne-azvîrlă
În foc, văpaia crește, și s-a zvîntat curînd.

Se rînduiește masa-n grabă!
Pe cînd mă zbuciumam cu treabă
Și dînd porunci în stînga și-n dreapta,-acel străin
Lung mă privea : de bună seamă,
A nobil aducea, de seamă,
Cu nasu-n vînt, cu părul — coamă,
Ochi vii, obrazul palid și gura de rubin.

Dar în surîs, dar în privire
Avea o stranie mijire :
Ceva adînc și-amarnic, cum talpa unui hău
Se vede-albastră și hulpavă ;
Cuvîntu-i, miere și otravă,
I-l ascultam precum o sclavă...
El, ca un pește-n apă, era la largul său.

Bărbat de spadă și mătase...
«În meterezele-ți stincoase,
Nu cred, baroană,-mi zice, mari bucurii să ai...
Un chip atât de-ncântător fi
Sortit să ni-l ascundă norii,
Cînd, fericindu-și privitorii,
Ar străluci pe cerul din Avignon și Ai⁴⁰ !

Nu te-am știut pe-aici, vezi bine,
Că te luam, demult, cu mine ;
Sminteală-i modestia celui frumos ; e drept
Ca soarele să ne desfete,
Din vinul bun să bem cu sete,
Parfumul florii să ne-mbete —
Să nu ne plîngem, mîine, de gîndul nențelept.

Așa stau lucrurile, iată ;
Ne-mpiedică-o prejudecată
Din vinul tare-al vieții să bem cîteva duști ;
Opreliștea ne țese-o mreajă,
În care cel ce stă de strajă
Mai strîns ne prinde, ca-ntr-o vrajă,
Măcar că el e liber, și mușcă, dacă-l muști.

Să spună ce vor vrea preoții,
Și creadă-i oamenii, cu toții ;
Eu lumea de-am privit-o, cu ochi ce nu-i știu orbi,
Bine-am văzut cine-i sint fiii :
Puțini — isteți, mulți — ageamiii.
Privind spre bolțile tăriei,
Bine-am văzut, pe piscuri, numai grifoni și corbi,

Cum zboară, croncăne și pradă,
Cum totdeauna, -ntr-o ogradă,
Ei se reped în rațe și se reped în pui...
La drum, și Berro va apare !⁴¹
Privind în lumea asta mare,
Am dat de legea celui tare :
Lupu-și înhață oaia, vulpanul — gîsca lui...

În mare de-am privi-mpreună,
Vom da de-o lege și mai bună :
Căci peștele cel mare-l înghite pe cel mic !
Să fie oaie cine-i place,
Și cine oaie soarta-l face...
Eu, în arena cu băltoace
De sînge, unde veșnic ne-ncăierăm, eu zic

Să fiu un lup !... O, n-avea teamă !
Nu mă gîndesc, de bună seamă,
Să te mănînc, baroană, doar poate-ntr-un sărut
Depus pe-această mină...» Iată.
Eu, tînăra, nevinovată,
De vorba-i crîncenă-mbătăta,
Curtenitor și fără pereche l-am văzut.

«Cu regele francez, mai zice,
Mă războiesc... Să cred, pe-aice,
Că n-ai zărit vreodată, la vreme de amurg,
Cum trec purtînd coșarci măgarii,
Cu măgărari ce strigă : *àrri !*,
Și către tănuite arii,
Cum unii după alții, prin rîpe-ascunși, se scurg ?

E oastea mea. Pe scurt, frumoasă
Baroană, ți-a căzut în plasă
Al contrabandei rege, contele Severan,
Căruia alăturatu-i-s-a,
Din Argentiero ⁴² pîn' la Nisa,
O stirpe vajnică, ce i s-a
Supus la rău și bine, ungîndu-l căpitan.»

Am ametit. O grea povară
Simțeam pe creștet, și cum zboară
Parcă vedeam un vultur pe lingă ochii mei.
«E rău, mai zice, -ori te surprinde
Cumva, că marele meu jind e
Să dărui mană și merinde
Unui popor ce pierе în gropile de lei ?...

Pentru fricoși, noi bine-o știm, e
Făcută legea, și prostime...
Tu, însă, din asprimea-i curajul ți-l aduni...
Trăiască pasărea ce-n unde
Adînci, de mare, se ascunde
Și-n vâlul norilor pătrunde,
Ce pescuiește-n voie și rîde de furtuni !

Nu-mi place omeneasca lege ;
Sînt rege-n Alpi, mă port ca rege !
Și de-oi ajunge-n fața cuiva plecat să viu
(Afar' de dumneata, baroană),
Vreau să rămîn fără coroană,
Vreau să mă sting într-o bulboană,
Vreau, de țîntări și muște, să pier, mîncat de viu !...»

Aşa vorbea. Şi vorbăria
Aceea-mi amintea dîrzia
Străbunilor mei, care-şi cereau dreptatea (stînd
Ca Tourre-Magno ⁴³, nenfricatul),
Dreptatea lor de la-mpăratul
German ⁴⁴. Şi, vai ! m-a-mpins păcatul
Să cred că-aud chiar vocea singelui răsunînd.

Smintit e cine-n hău priveşte
Pină-n străfunduri. Că-i momeste
Şi sufletul şi trupul. Conte Severan
Pindea urmarea spusei sale...
Cînd îi păru că-aş fi pe cale
Să cad înfrîntă, se prăvale
În faţa mea deodată şi-mi spune cu alean :

«Doamnă d'Eiglun ! acum destinul
Mi-e aspru şi ceţos, hainul,
Dar mult ar fi eroic şi demn de-un nume bun,
Dacă-ai primi să ţi se-ncline
Frumoasa frunte către mine...»
O, Calendau ! cu ce ruşine
Mărturisesc că n-am fost în stare *nu* să-î spun !«

Sprinceana Calendau o-ncruntă :
Zăvod cu uitătură cruntă.
Dar ea urmează : — „Iată-ne-ajunşi la subiect...
Îmi cere mîna ; bucuroasă,
Eu îmi fac rochia de mireasă ;
El, cum era major, acasă
Trimite cuvenita scrisoare de respect.

Strigările-ntr-o săptămână,
Apoi un preot ne cunună
(Grăbită a fost treaba de viitorul soț),
Și-ncepe-ospățul. Și pe dată,
Strălucitoare și bălțată,
Ia loc la mese-o-ntreagă ceată.
Și contele, cu-o mare mândrie-n glas, pe toți

Mi-i arăta, pe toți convivii.
«Bărbatu-acela guraliv îi
Marchizul, bogătanul Trencu-Serp ; lângă geam :
Seniorul — firea-i n-a ascuns-o ! —
De Ventabren și de Sigounço...
Ici, ducele de Quinge Ounço,
Ce cu vice-legatul din Avignon⁴⁵ e neam...»

Pe scurt, numai ciudate nume.
Arhangheli ai Fecioarei-Mume !
Cred că-mi pierdusem capul ; căci cei mai mulți păreau
Vătafi în ocnele Sodomii,
Deși făceau pe gentilomii.
Dintfi, curtenitor, molcom i-i
Cuvîntul fiecărui și nerostit pe șleau.

Pe urmă-ncep să ardă ochii,
Și foșnetele vreunei rochii,
Și glumele, pe unii, și vinul, pe ceilalți,
Încep curînd să-i înfierbînte,
Și zgomotoasele cuvînte
Cad, răpăind ca niște ghinde,
Din banițele pline pe-al farfuriei smalt :

«În sănătatea doamnei noastre !
Strigau ei. Culmile albastre,
Și albe, și de aur și purpurii din Alpi
Azi la picioare ți se-aruncă ;
Din fragedele-ți mâini de pruncă
Îți ciugulesc pui de ieruncă ;
În fața ta, regină, rododendrii sînt calpi !»

«Noblețea noastră-i de la munte,
Îmi dă și mirele-amănunte,
Dar pintenul de aur și pe-un călcii de fier
Se prinde bine. Ascendența
Ni-i mai din sus decît Durența ⁴⁶ :
Familia mea în Florența
A numărat vreo două-zeci de gonfalonieri ⁴⁷...

Să se topească-aștept zăpada,
Și-n floare-aștept să dea livada,
Ca să te duc, nevastă,-n palatul meu alpin :
El din oțel pereții-i are,
Și are porți de-argint, zăvoare
De aur greu, și din cleștar e
Și orbitor, în soare, acoperișu-i lin.»

Abia rostitu-și-a sminteala,
Cînd ușa s-a deschis, și-n sala
Ospățului — cu scufă pe cap, vedem intrînd
Un bătrînel încă-n vîrte,
Cu straie vechi, din știm țesute ;
Chip colbuit, brăzdat de cute
Și plin de nădușeală avea, și ars de vînt.

Pălind, deodată,-l văd pe mire,
Cu fulgerele-i din privire
Cum pe bătrîn încearcă să-l țină-n loc ; dar el,
Nici cum *vrăjit*, fără să-i pese,
În pas se-apropie de mese,
Ca Dumnezeu cînd își pusese
Strai ponosit, în pilda bogatului mișel,

Și brațe-ncrucișînd bătrîne,
În fața mirelui rămîne
Privindu-l lung... Nu spune nimic, dar toți se tem ;
Și toate inimile-s grele ;
Și pare-a-și încurca-n perdele
Cisampo ⁴⁸-aripile-i rebele...
Dar retezînd, vreo cîțiva, tare-ncîlcitul ghem :

«Dacă o foamete nu vine
Curînd, să-i secere de-a bine,
Milogii-n patru zile, spuneau, ne vor mînca !
Hei, jigăritule, ce treabă
Ai tu cu mirii ? zi-i degrabă !...»
Așa-n batjocură-l întreabă
Pe sărăcanul care tăcea și-i judeca.

«Cu ochii roșii dînd tîrcoale,
Cu păru-i alb, piciorul moale,
Unde se-ndeasă ăsta ? spuneau. Mergi, pelican
Și cobe care-aduci neazuri,
Și-neacă-ți mohoreala-n iazuri !»
Ca luat, străinul, de talazuri,
Lung se uita la mine cu-un negrăit alean.

Dar alții : «Vin', bătrîne,-ncoace !
Hai, n-avea teamă, dă-le pace
Acestor domni, cu gluma și risul lor ștregar...
Vezi, masa nu ne-a fost săracă,
Mormane-avem de oase, iacă...
Ți-s tari măselele ? înșfacă
Șira de porc de-acolo, dă dușcă și-un pahar !»

«Nu, spune moșul a dojană,
Eu, domnilor, nu cer pomană,
Și n-am rîvnit în viață firimituri să-adun :
Îmi caut fiul...» «Fiul ! urcă
Mirarea-n toți. Ne iei în furcă !
Un negustor de piei de curcă
Să aibă-un fiu prieten cu nobila d'Eiglun ?»

Și se priveau cu-o îndoială
Ce-nmărmurise-ntreaga sală.
Și-apoi : «Care ți-e fiul ? pe loc să ni-l arăți !
Dar dacă-ai să ne minți, golane,
Ori zici că te-ai fălit, în van e,
Te luăm în turn, și de burlane
Te facem să te legeni, cu gitul în juvăț !»

«Ei, dacă nu ne recunoaște
Și lasă glodul să ne-mproaște,
Începe-atunci bătrînul, mîndru-n seionul ⁴⁹ lui,
Pînă-ntr-atît, că ne-nspăimîntă,
Veți auzi cum cioara cîntă...»
Dar contele,-ndurare sfîntă !
Se-aude crud și rece, ah, cum nici piatra nu-i :

«Hei, dați stafia asta-afară,
Care ne face de ocară !»
Amare două lacrimi de foc cad pe pământ
De pe obrazul cum e huma
Al moșului — le văd și-acuma ;
Și precum giulgiul, precum spuma
Văd cum albesc la față mesenii ascultînd.

«Ca înmoartea, cea dorită mie,
Vin nepoftit la sindrofie :
Și sînt de vină ! strigă bătrînul. Dar am vrut
Să îmi văd nora... strigă iară.
Hai, zvîrle-acum stafia-afară,
Care te face de ocară,
Măcar că tată-ți este, o, mire nentrecur !»

Am scos un țipăt ; sar din scaun
Și musafirii. Sumbro, că un
Judecător, bătrînul : «Pe voie, zice, mi-i,
Spre-a-l curăți, căci putred măru-i,
Cu-o vorbă, două, să mai stărui...
Stați jos, că-n fața fiecărui
Mai sînt nenfulecate bucaté-n farfurii.»

Ei țepeni rămîneau cu toții
Și-n prada unei vii emoții ;
Eu tremuram, cu ochii încrețoși ; stăteam
Ca lingă-un mort, ucis năprasnic,
Oh, și luam parte la un praznic
Pe cît de trist, pe-atît de groaznic...
Rinjea, ivindu-și colții, contele Severan !

«Degeaba ai să fugi, mișele,
Cad aspre vorbele și grele,
Divina răzbunare tot te va prinde-n clești !
Eu fruntea-mi plec... Dar, dacă ține
La cinstea-i, plină de rușine
Mireasa va fugi de tine,
Căci precum Antourounii, ca miine,-ai s-o sfirșești ⁵⁰,

De Domnul blestemat !...» Pe tată
În brațe-l prind cutremurată :
«Hai, tată-socru, lasă, înfrină-te !» Dar el :
«Tu, via nici n-ai cercetat-o,
Îmi spune trist, necugetato,
Nici drojdia n-ai măsurat-o,
Și, iată, cumperi vinul !... Nu, nu ți-ai plîns defel

Tot plînsul, cât ai fost în leagăn !...
De soarta-i, știi cine te leagă-n
Vecie ?-Un căpitan de tîlhari !» Am leșinat.
Urechea,-ntr-un crîmpei de vreme,
De larma unei cerți mai freme,
De strigăte și de blesteme,
Pierdute,-nvălmășite. Apoi, treptat-treptat,

O beznă-mi cade peste minte,
Nimic nu-mi mai aduc aminte...
Cum s-o fi stins scandalul a-ți spune n-oi putea,
Că nu știu : singură, molîie,
Cu doica, buna-mi băbăție,
Care-ncerca să mă mîngîie,
Mi-am revenit la viață, sus, în odaia mea.

Venise noaptea ; fără larmă,
Castelu-ntreg părea să doarmă ;
Dar fruntea-mi ca scăldată-o simțeam în reci sudori.
Prăpădul din ajun, crescîndu-l,
Îmi chinuia întruna gîndul,
Ca un coșmar înfiorîndu-l...
Și-mi bubuia-n ureche, năprasnic, deseori :

«De un netrebnic viața-ntreagă
De-acuma-ncolo ți se leagă !»
Ah, mai degrabă foamea și temnița pe veci,
Mormîntul, moartea mai degrabă !
Eram băcița cea neghioabă,
Care sorbind un gît de apă
A înghițit din baltă și-al viperei puieci.

N-ai să-mi mai vezi rîzînd obrazul,
Nu-ți las, mișelule, răgazul !
Fiți blestemați, voi, oameni vicleni și ticăloși !...
Să fug ? spre care colț de țară ?
Dacă-l urmez, rău o să-mi pară !
Dacă-l pîrăsc, vă fac de-ocară,
Pe tine, o, Cometă din Baus ⁵¹, pe voi, strămoși !

Știu, ca să scap din vizuină,
Poteca-i de tufișuri plină,
De lăstăriș și cioturi... dar nu mă sperii. Plec
Să stau cu fiarele-n pustie,
Să-mi urlu marea nerozie ;
Și stîncă de-o să mă sfișie,
Adînc, a pocăință, spre ea am să mă-aplec...

Tot astfel îmi făceam virtute.
«Hai, doică,-o rog pe doică, du-te !
Mi-e somn, și-aș vrea o clipă să ațipesc.» S-a dus.
Și-atunci, ca pasărea cînd scapă
Din colivie,-mi strîng degrabă
Cîteva lucruri, vreo podoabă,
Comorile-mi de fată, ce le-ndrăgeam nespus,

Și-apuc noptaticele mejdii,
Smintită,-n culmea deznădejdie.
La drum, la drum ! Mînia și teama că-aș putea
Să fiu ajunsă de-acea bandă,
Mîrșavului să-i cad ofrandă
M-au dus, ca flacăra, prin landă...
La drum, la drum, fugaro, spre mîntuirea ta !

Prin munți ciudați, opt grele zile,
Veșmintele rupîndu-mi-le,
Însîngerîndu-mi talpa pe trudnice cărări,
Noaptea-alergînd prin negre bezne,
Ziua-n vreun scorb părăndu-mi lesne
Să-mi sting dogorile din glezne,
M-am dus tot înainte, spre neștiute zări.

Și dacă-n scapăt, pe cărare,
Zăream un baci, din întîmplare,
Și îl rugam, sleită, să-mi dea de lapte-un strop,
Grăbea să mulgă o mioară
Și, fără ca vreun ban să-mi ceară,
Pe sub castani umbriți de seară,
El se uita besmetic cum pier într-un hîrtop...

Drept Esterello eram luată !
Ca o solmoană, câteodată,
Mă vedeam urmărită de lupi înfometati,
Venind ca-ntr-o procesiune,
Cu negre guri, ca de genune,
Și, luminări de-ngropăciune,
Cu ochi arzînd în noapte și pași catifelati.

Abia de mai aveam răsuflet,
Puteri, nicicum. «Veniți, din suflet
Îi imploram, a voastră-s, scăpați-mă de-alean !»
Dar, lung urlînd, de pe colină
Pierea și ultima jivină
În balta lunii de lumină...
Prietenă-a mea, Lună, arată-mi un liman !

Tot rătăcind pe nu știu unde,
Eram silită-a mă ascunde,
Cum de copoi se-ascunde și iepurele alb ⁵² !
Vă luminați, munți de-ntuneric !
Natură,-ngăduie să-mi feric
Surghiunu-n sînul tău feeric !
Garrigo-mbietoare cu tufănișu-ți dalb,

Cum luat-ai păsările-n seamă,
Fii și orfanei bună mamă !...
Cu mare greu, mă iată pe muntele Gibau :
Însingurat, cu-o aspră față,
Durată ca o fortăreață
De nepătruns, privind măreață
Spre cer, și pîn' la mare, în jos, răpitu-m-au ;

Și peștera-n care mă apăr
De crîncenul arșitei scapăr
Și, noaptea, dorm în tihnă și fără griji ; precum
Și-această, s-o numesc cisternă,
Ce din prelingerea-i eternă
Mi-adună apa în cavernă,
Mi-au dat, aici, temeiuri să mă opresc din drum..

Așa stau lucrurile. Vană
Și grea mi-e viața și sărmană...
Sparanghelul sălbatic și simburii de pin,
Arbusa, cu parfum de fragă,
Zbîrciogul, rișcova dulceagă
M-ar sătura o viață-ntreagă :
Ci alteori mă satur cu ură și venin...

Dar ce tot spun ? Mă simt ferice,
Iubirea poate doar să-mi strice...
Mi se mai cern, desigur, pe inimă cenuși...
Dar scumpă mi-i eliberarea !
Unduitoare-n cer, suflarea
Divină,-n trupul meu îmi pare-a
Vibra, cum pe vioară vibrează un arcuș.

Da, bine-ai spus, sînt Esterello,
Ce lumea din acest castel-o
Vrăjește : fugi din cale-mi, robia ți-o presimt !
Fugi, ca nu cîmva rău să-ți pară
Prin tine visul de-o să-mi piară :
Tot străbătînd această țară,
Eu am ajuns Prințesa din Baus să mă și simt.“

El, ca scăpat de-o mare teamă,
Că visul rău i se destramă,
El, Calendau, cu pumnii-ncelestați, cu ochi vrăjmași :
— „Ast Severan e-o spurcăciune !...
Dar tu, tu prea mi-ești dragă !-i spune.
Rămii cu bine !-ori mă răpune,
Ori îl răpun, iau martor infernul, și părtaș !“

— „Nu, rogu-te ! la piept ea-l strînge,
Să nu ne murdărim cu sînge,
O, Calendau, iubirea !... Ah, crunți sînt ochii tăi !“
— „Nu, soarta-i ă pecetluită !“
— „Te rog, n-o duce în ispită
Pe sora, blînda ta iubită...“
— „Ba va avea sfîrșitul menit unei potăi !“

— „E-un ticălos și un bandit e...
Dar știi cît te iubesc, iubite !...
Și nù vreau să-i fii gîde, o, n-aș putea să-ndur !
Miniei tale pune-i frînă...
Curată, albă,-această mînă
Vreau să ți-o știu...“ — „Va să rămînă
Și albă și curată, prințesa mea : îți jur !

Nu ca mișei, bărbătește
Plec să-l provoc : mi-o poruncește
Tot clocotul din vine ; cu pieptul dezvelit
(Fie-mi silințele fecunde !)
Intra-voi în bîrlogul unde
Răgește tigrlul și se-ascunde...
La miqueleții-i lacomi va fi Mandrin ⁵³ gonit !

Cu bine, draga mea !...“ Și-n goană
Ieșind din grotă, prin poiană
Ca spiridușul zboară. Ea strigă-n urma lui :
— „Spre moarte-alergi ! De nu te ține
Nici dragostea mea lângă mine,
O, Doamne, să-nțeleagă cine
Că douăzeci de fiare pleci singur să răpui ?...”

— „Și douăzeci de mii să fie,
În cale n-or să mă-ntîrzie !..
Iubit sînt !•și iubirea nu-mi poartă ghinion.“
Așa spunînd, munții-i cîboară
Din patru pași, și-ndeamnă iară
Prin noua, depărtată țară,
Cu vesta peste umăr, semeț ca un gascon

CÎNTUL AL TREILEA

CASSIS

Calendau străbate Provența. Cum să procedeze el, pentru a lupta, singur, împotriva contelui Severan, căpitanul bandiților?... Îl găsește la vînătoare, în Strunga Esteroun, cu ciracii și drăguțele lui. Întîlnire și flecăreală. Țintind să-și ațîțe și să-și umilească adversarul, Calendau se hotărăște să-și povestească viața, aventurile și iubirea. Începutul : portul Cassis, pescarii, fecundarea sardelor, marea și peștii, peștele lui Sîn' Petru.

La drum ! prin munții fără număr,
Cu vesta-i fluturînd pe umăr,
Semeț precum gasconii, în goană Calendau
Străbate țara. Ce ispită,
Ce dezlegare fericită !
Să mori luptînd pentru iubită,
Sau să o smulgi din lanțuri ce trupu-i sîșiau,

Și liberă s-o porți în brață
Spre-o nouă, mult visată viață !
Străbate-n pas privești nemaivăzute,-n drum,
Ce par anume să-l adaste,
Văi parfumate și fantastice
Și cele mai mănoase coaste,
Ca-nveșmîntate-n aur de soarele molcum :

Cujo ⁵⁴, -nroșitul sub povara
De flori de caper, primăvara ;
Signo ⁵⁵, unde Iubirea ținea un tribunal ;
Mèuno ⁵⁶, unde Gapèu cu trudă
Lămii și oleandri udă ;
Și printre buruieni se-nciudă,
Din veac, Roco-Broussano ⁵⁷ pe crupa unui deal...

Între colinele-i ierboase,
Brignolo,-n zare,-un blind popas e !
Ea-și are,-n cartea țării, o-pagină de soi :
O, doică-a prinților ⁵⁸, adio,
Fruntea ta sălcii vor umbri-o,
Dar ți-a apus slăvita zio
Cînd îți rîvneau răcoarea și asprul usturoi...

Adio, Vin, adio, Carce ⁵⁹,
Faimoase de pe cînd se-ntoarse
Din temnița-i Infernul pe Christ a-l ponegri,
Stîrnind odraslele *Scripturii*
Și-ntăritînd războiul urii...
Dar Calendau, pînă și purii
Și albi crini din cale-și sub talpă i-ar strivi.

Și zboară păsările-n cale-și,
Albinele — pe flori de jaleș !
Și umbră-i peste dîmburi și în văzduh cleștar !
Pe muri din pietre necioplite,
Ci-n linie orinduie,
Pămîntul negru sprijinit e,
Desfășurînd lungi caturi ca spre-un măreț altar.

Pé trepte nalte, a spovedanii,
Îşi pleacă tigvele bostanii ;
Dintre grămezi de pietre, aloiul, pe furiş,
Spre cer îşi suie policandrul ;
Dorm dracilele-ntr-un meandru ;
Ca un curcan, dar blînd şi tandru,
Îşi saltă creasta rodiul de după un tufiş.

Măslinii,-n rînduri, laolaltă
Cu viţa sprintenă şi naltă,
Acoperă terase cu branişti de argint ;
Castanii, arborii de plută
Prin ripe umbra şi-o-mprumută ;
Şi pinii pare că-i ajută,
Din culmi la poale munţii la rîndul lor umbrînd.

Dar Calendau întinde pasul :
Nu odihneşte pînă-n ceasul
Cînd douăzeci de leghe-a zburat, ca un vultûr.
În goană,-astfel, de Lorgo ⁶⁰ trece,
Unde, zglobiu, Argensul rece
Sub ţarini apele-şi petrece
Fugind de sărutarea aprinsului Miejour ⁶¹.

De Lu el trece, de Salerno ⁶²,
Unde sătenii îşi aştern o
Livadă de smochine pe lese, la uscat ;
Artûbi ⁶³ setea i-o domoale,
Şi foamea — roşcovele,-n cale ;
Pe voronic şi iarbă moale
Îşi doarme somnul ; zorii-i răsar lîngă vretun sat.

Soulenco ⁶⁴ se-ntîmplă să fie :
Cu a recoltei voioşie,
Cu înfrunzite care şi-ale lui Sant Aloï ⁶⁵
Fluturătoare steguleţe ;
Cu zvon de farandole-n pieţe ;
Cu buiestraşi purtînd semeţe
Panaşe, iar pe crupă ducîndu-i pe cei doi :

Flăcăul şi iubita-i fată...
Dă glas eroul meu spre-o ceată :
— „Băieţi, departe sîntem de stîncă din Eiglun ?“
— „Ehei, răspunsul i se dete,
De-aici n-o vezi, că nu se vede !...“
Şi pasul iară şi-l repede
Eroul meu, spre ţintă, cu graba din ajun.

Dar nu-l scuteşte marea-i grabă
De-o mare grijă : se întreabă
În ce fel, fără sînge şi moarte, cum s-a prins,
În ce fel să-şi încerce harul
Spre a-şi înfrînge adversarul ?...
Deodată,-apoi, ca armăsarul
Care-şi zvîcneşte coama, cînd pînten l-a atins :

„E-al meu ! îl fierb în nişte ape,
Că de invidie-o să crape.
De multe-mi izbînde am să-i vorbesc cu şart :
Domol, şi viu şi fără pripă,
Să-l pun pe jar clipă de clipă,
Şi cu aprinsa mea aripă
Să-i iau pe urmă văzul şi genele să-i ard !

Vreau să-și dea seama, din poveste,
Ce mare sînt, ce josnic este,
Că ne desparte-o lume și la picioare-l țin ;
Să știe, vreau, cu ce strînsoare
Și dragoste fără hotare
Subjugi femeia, pentru care
N-ai pregetat să-ți birui și propriul destin.

—
Și între cînte și rușine,
Între Sant Miquèu și jivine,
Cel-sfînt să-aleagă cine pieri-va pe tăpșan !“
Spre noul rost al țintei sale
Pornește-acum, defel agale
Și-ncrezător. Își taie cale
Prin Calas și Faiènço și urcă-n Sant-Auban ⁶⁶.

— „Plugarule, ce ari grădina,
Bun rășinar ce-ngropi rășina,
Departe sîntem, oare, de stîncă din Eiglun ?“
— „Ci suie dîrz pe cărăruie !
Prin strungă, mai pe urmă, suie,
Dacă priveliștea silhuie
N-ai temere că vîna și inima-ți răpun.“

De-a lungul văii reci, afunde
Și fără seamăn el pătrunde
Ca buimăcit : lumina sălbatică,-n văpăi,
Pe vipere și pe șopîrle,
O clipă,-n treacăt, se azvîrle ;
Ca să se hodine-n mici gîrle...
Vuieste Esterounul pe fundu-acestei văi.

Or, Calendau un freamăt rece
Prin suflet simte cum îi trece ;
Și lung din scoică sună. Prelung, dintr-acolò,
Prind hăurile să răsune :
Că cheamă-n ajutor, s-ar spune,
Vreun Spirit bun din regiune...
Și-n gînd i-i paladinul murind la Roncevaux ⁶⁷.

Dar strunga-ncepe-a se lărgire
Cu-ncetul ; peste cimișire
Și peste alba floare de amelancier,
Din plinul soarelui tezaur
Se varsă repezi ploi de aur,
Dînd viață-ntregului coclaur
Și-nvăpăind contururi de țarmure pe cer.

Pe malul apei șoptitoare
Făcea popas de vînătoare
Cu ceata-i de prieteni cel conte Severan :
Vreo cîteva femei drăcoase
Lăsau odihnei cele oase
La rînd cu ei, sub răcoroase
De coconar verzi ramuri, de-arțar și tei bălan.

Sînt la popasul de amiază.
În jurul lor e-un colb de rază ;
Și-n vipia de-arșită, al gîzei bîziit
Un zvon, un murmurat nestins e ;
Sus, peste stînci nemaiatinse
De om, un cer la fel de-ncins e,
Ce-și rotunjește bolta albastră-n infinit.

Cu botul pe deasupra ierbii,
Limbi despicate-agită șerpilor ;
Păianjenii țeș pînze ; din raze și lumini,
Un melc cu coarnezle pe spate
Se-mbuibă și el cît ce poate ;
Se dau odihnei toți și toate,
Și pinii pe costișe și turmele sub pini.

Deodată cornul mării sună,
De-a lungul văilor răsună...
Cu toții spre cărare se-ntorc. — „Priviți, șoptesc,
Un ins ce scapără de grabă !...”
— „Zi bună, vînători de treabă !
Le zice Calendau, și-ntreabă :
Răcoarea-i bună ?” — „Bună oricui e.” — „Mulțumesc !”

— „Răspunde, sau fă cale-ntoarsă,
Trufia contele-și revarsă ;
Ce drept ai stăpînirea-mi s-o-ncalci ? de unde-l ai ?”
— „Stăpîn pe glie-i Domnul sfîntul,
Pe drumuri — oamenii și vîntul.”
— „Isteț și iute ți-e cuvîntul !
Și dacă-am chef, băiete, urechile să-ți tai ?...”

— „Și dacă-ntîi ți-aș lua eu ochii
Cu vreun pietroi ?...” — „Bată-l deochii !
Zîmbește cellalt. Mare ștrengar !... Poftim de bea
Cu noi !” — „Gînd mare Sfîntu-ți dete !
N-am să zic nu : muream de sete...”
Și iară contele : — „Băiete,
Nu mint spunînd că-mi place înfățișarea ta.

Un sfat pe cinste, vrei ? l-întreabă.
Rămii cu noi..." — „Pentru ce treabă ?“
— „Nici una ! se spetește doar cine-i dobitoc !...
Ziua ieșim la vînătoare ;
Noaptea-i cu chef și desfătare...
Sub răcoroasele umbrare,
Cum vezi, lăsăm să treacă amiezile de foc.“

— „Nu, domnule ! Eu port în minte
Gînduri mai mari, mai nalte ținte..."
— „Ei, nu glumi ! Vrei, poate, mai sus să te-ncumêți
De stîncile Eiglun ?“ — „Se poate..."
— „Voinice, piscurile, toate,
Sînt păsărilor mari lăsate.“
— „Ne-om dobîndi și ăripi spre-a deveni ereți !“

Vioaie, chipeșă,-o brunet',-o
Ștregară, dulcea Fourtuneto,
Ce sîcîie-o cigală⁶⁸ cu degetele,-ades :
— „Eu, spune,-ndrăgostit l-aș crede ;
Din cum roșește se prea vede !...
Dacă nu-i pasă, nu se-ncrede
În ceata noastră, conte, e lesne de-nțeles.“

— „A ! dacă asta nu-ți dă pace,
Prietene, ia tot ce-ți place :
Ai brune,-aici, și blonde..." — „Aflați,
Voi, blonde bucurii și brune,
Că eu am una, cum se spune...
Și-o sută dau, oricînd, de lune
Pentru un soare, conte !“ — „Trufașul ! ascultați,

Ele-o clipită se-nvăpaie,
Cum ne vorbește ! Evantaie ,
Ducînd, apoi, la buze șoptesc în chip și fel :
Ah, dinții-i are de ivoriu !
Și-i arătos ca un prihoriu !
Merită-un veac de purgatoriu
Să fii o zi iubită de-un băietan ca el !“

Dar simte Calendau că nu e
'Nțelept să calci pe vîrf de cuie,
Nici, pînă-a bate ceasul, pe conte să-l înfrunți ;
Și-și mușcă limba, și-și reține
Zbucnirea furiei din sine.
— „Sus, domnii mei ! și voi regine !
Le spune dintr-odată stăpînu-acelor munți...

Acum, că-arșîta le-nsetează,
Cad bine păsările-n plasă ;
Și după ce, nici vorbă, ne-ntoarcem mulțumiți,
Să-i cereți, dacă placu-i este,
Prihoriului să nu adeste,
Ci să vă spună vreo poveste...
Pe urmă, scumpe doamne, la cină să-l poftiți.“

Pornesc spre *cîmp* : o dublă-alee
Ce-n rotunjite bolți se-ncheie,
Și unde,-ascuns, pîrîul suspină cu alean.
Pentru muscar și pitulice
Și presură se află-aice
Belșug de-alune și de spice,
De-arbuse, și porumbe și coarne,-ntregul an.

Tiptil, și-abia stirnind pietrișul,
Și colbuind abia tufișul
Străbat la pas aleea... Și-n plasă, mari și mici,
Cad păsările-nspăimîntate...
Cu-o bucuroasă răutate
Ei gîtu-l răsuceșc la toate,
Privighetori sugrumă, sticleți și pitulici !

Și-n zbor, ca porumbeii, iară
La tihna ierbii se-nturnară,
Glumind voios bărbații, frumoasele rîzînd...
Și Fourtuneto, fata brună,
Asupra oaspelui cășună :
— „Și-acuma, fantele să spună
Dispreț de ce ne-arată-n purtare și cuvînt...

Și dacă-a dovedi nu știe
Că-i e stăpîna mai nurlie
Ca noi, și mai cu farmec, ce va păți... nu zic !“
— „Primesc, răspunde el, prinsoarea !
Luați loc, și ține-vă-ți suflarea...
Și dacă vă-nșel așteptarea,
Catîr să mă și faceți, și nu mi-ăr fi nimic.“

— „Să-ți fie-ntru noroc, străine !“
— „Un singur lucru nu-l știu bine :
Cînd voi sfîrși povestea. Dar de pe-acum vă spun
Că poate-or să răsară stele
Peste-acei zimți și peste-acele
Întunecimi...“ — „Ce pui de lele !
Și are șapte ceasuri măcar de soare bun !“

Se-ntind în leneşe poziții
Contrabandiștii și bandiții,
Bel-Aubre, Quinge Ounço, Ventabren, Balandran
Și Treco-Serp ⁶⁹ : băieți de viață,
Retrași din „treabă“, de pe „piață“,
Din „zorul“ dis-de-dimineată,
Ce-i țin tovărășie, umili, lui Severan,

Și azi, ca ieri ascultă-orbește
De el, care-i disprețuiește.
El, contele, -așezat e pe-un dîmb, ceva mai sus,
Ținînd regește-ntre picioare
Frumoasa-i pușcă sclipitoare ;
La tălpi, cătea cuminte,-o are
Pe bruna Fourtuneto cu gîndu-aiurea dus ;

Și-n timp ce-a joacă alte fete
Petale smulg din margarete,
Eroul meu le spune, lăsîndu-se-ntr-un cot :
— „Spre-a-mi înțelege tot frămîntul,
De mai departe-ncep cuvîntul...
Veghea-mi-ar spusele Preasfîntul !“
Și firele poveștii prin limba-i se deznod :

— „Sînt provensal, ca toți de-aice ;
Dar multe rîuri și colnice
Mai multe ne separă... N-aș fi crezut să dau
Atîtor părți de lume roată !...
Prin văi și munți bat țara toată,
Visînd să cuceresc odată
Imperiul iubirii : mă cheamă Calendau ⁷⁰.

Sînt din Cassis, oraş la mare
Şi cheie-a Franţei. Nimeni n-are
Habar, din cei de faţă, de numele-i prea mic ;
Dar nu e fiu de-al lui sau fiică
De el cumva să se dezică ;
Cine-a văzut Parisul, cică,
Şi n-a văzut Cassisul, n-a prea văzut nimic ⁷¹.

Cassisul e sărac : nu glie
În juru-i vezi, de plugărie,
Cultivi cu sapa, numai, vreun petec printre stînci.
Puţine oi : n-ai cum le ţine ;
Şi grîu puţin : cît pentru tine ;
Şi yin puţin, că-s vii puţine :
Doar cîtorva butoaie pe nave le dăm brînci.

Căci vinul nostru — nu e-o taină,
Cred, pentru voi — de-atîta faimă
Se bucură-n Marsiho, că dacă vrea un dar
Să-i facă regelui, dă gură
'N Cassis, pentru-o încărcătură :
Muscăt, divină băutură,
Şi şoimi, din şoimii noştri ce-n Riéu ⁷² îşi fac cuibar.

Dar mierea s-o gustaţi ! Ehei, e
Fără de seamă, şi scînteie
Ca un cristal, şi are de rosmarin parfum,
De mirt şi iarbă de prisacă,
De flori ce preajma ne-o îmbracă,
Şi-n sticlă unduie şi joacă !...
Şi-un ditamai clondirul v-aş bea, să-mi daţi acum !

Cuprins de stînca roşie-brună,
Ce-nchide-un golf în semi-lună,
Cu tăpile în mare, cu fruntea în lumini,
Cassisu-l semui cu acële
Femei ce-n joacă prînd girelle ⁷³,
Căci de pescari un oraşel e,
Ce zvirle sardinalul ⁷⁴ şi trage de prăjini.

În stînga radei — Baus Canaio ⁷⁵ ;
În dreapta, -auzi, ca de buhai, o
Mugire citeodată (semnal pentru luntraşi),
Din scorbura pe unde suflă
Un veşnic vînt, ce-n val insuflă
Puteri de iad. «Martin răsuflă,
Rostesc atunci pescarii, fugiţi, că-i buclucaş !»

Pe faţa sclipitoare-a mării,
Luînd ochii pînă-n zarea zării,
Pe marea sclipitoare trăieşte-un mic popor,
Voios, cînd marea-i cu priinţă,
Mişcat, cînd marea ameninţă,
Şi cînd, albind de-o rea-voinţă,
Spre cer se umflă marea — luptîndu-se de zor.

De i-aţi vedea plecînd vreodată
Pe cassideni ! Destul să bată
Mai molcom viul soare, şi două sute, cred,
De bărci şi vase dragi vederii,
Pornind în cete, ca ploierii,
Ce lasă ţarmu-n faptul serii,
Ies liniştite-n larguri şi-n rînduri se aşed.

Femeile, rămase-n poartă,
Privirea lung pe mare-o poartă,
Cu dragoste și teamă urmînd, pînă tîrziu,
Umflata pînză... Ah, și dacă
Pornește mugitoarea-i joacă
Talazul, inima le seacă,
Știindu-i nendurarea, cum viclenia-i știu,

Acestei falnice iubite,
Care, cu-alinturi iscusite,
Îl zgîndără,-l îmbată,-l vrăjește pe bărbat,
Care, pe fetele de-acasă
Ca o panteră de geloasă,
Le farmecă iubiții, ca să
Li-i vatăme și-nece într-un cumplit sabat.

În muncile de meștereală,
Care cer gust și — nu migală,
Răbdare îngerească și mîini de aur cer,
Dau cassidencele dovadă
De iscusință, nu paradă...
În fața porților, la stradă,
Unele, cu iuțeală, -mpletesc vre un paner

De trestie, paner din cele
Ce țin măslinile în ele
Cînd trec din falca morii sub strîngerea de teasc ;
Altele-mpung în pînza fină,
Brodînd o operă divină,
Și, -asemeni chiciurii-n grădină,
Cînd naște flori pe frunze, flori fără seamă nasc ;

Altele şlefuiesc roşcatul
Coral, ce din genuni bărbatu-l
Culege, cînd coboară-n afundele tării,
Frumoasă-arborescenţă, vie,
A mării noastre, din vecie...
Bărbaţii,-n vase, nu-ntîrzie
Să iasă-n larg cu plase, odgoane şi frînghii.

Lărgime-i pentru toţi şi toate ;
Se-mparte unda, pe dreptate :
Aici e *arta mare* şi *mica artă* ⁷⁶ -acol'.
Întîi pescarii mari, ştiut e,
Pornesc pe zveltele *lăute*,
Care, cînd vîntul se asmute
'N catarg, pălind cu funii în pieptul plin sau gol

Al pînzei, vocile, frămîntul
De sfori, cînd-lê-mpreună vîntul,
Părere de lăute adevărate-ţi fac...
Hei, vela mare ! Cînd e-ntinsă
Şi-n cîteşitrele colţuri prinsă —
Cu-o-ndemînare-n timp deprinsă,
Cînd braţele, la pupă, dezleagă şi desfac

Lungi aripile de tartană
Sau *gângui* ⁷⁷ vasul, ca-n hîrjoană
Se lasă-n voia brizei ce-i spune vechi poveşti,
Şi printre alegele-ghirlande,
Viu colorate şi gigante —
Cu solzi de-argint şi diamante
El trage după sine-o puzderie de pîcşi.

Părîndu-i prada mai ușoară
Pe lingă țarm se desfășoară
Flotila mică : -n bună-nțelegere (socot
Că-i fiica păcii-mbelșugarea),
Neabătut își țin cărarea,
Și-oricum i-așază-mprejurarea,
Cu undițele scurte adună cît ce pot.

Dar peste valuri clipocinde
Un cer de stele se aprinde.
Și către strălucirea palatului divin,
Cu alge fluturînd pe umăr
Vin peștii, neamuri fără număr ;
Ci printre ei să vă prenumăr
Și cetele de monștri ce din abisuri vin.

Țiparii negri dau tîrcoale,
Rechinul-ciine, supt în foale
Și gata să-și sfișie și propriii copii,
Vultûrul-mării, peștii-spadă,
Hidoasă, crîncenă plămadă,
Ce unii altora cad pradă,
Și ce-și înghit dușmanii și-i mistuie de vii.

Ies caracatița căpoasă,
Parcă minjîtă cu pucioasă,
Balista verde, peștii ciocan și ferăstrău,
Iese calcanul, aspră pilă,
De șerpi vărğați iese-o prăsilă,
Iese teribila torpilă,
Ce pin' la zece brațe trăsnește-n jurul său.

Unde se duce-aşa, buimacă,
Mulţimea asta, ce să facă ?...
Tăceţi ! sub clarul lunii şi-n voie înotînd
(Cum în Cassis, la jocul verii),
Voioase, -n zburda-mperecherii,
Sosesc sardelele, puzderii,
De dinspre soare-apune, şi soare căutînd.

Au dat de zeul dauririi,
Al bucuriei şi-al iubirii !
Şi-ncepe-n mare-o joacă, un iureş nebunesc,
Un zor ce nu se mai ogoaie !
Că-a tinereţii lor văpaie
Lé izbucneşte-n măruntaie,
Şi crunt se-mperechează şi crîncen se-nmulţesc.

Cu toţi se ating : pe holde,
La Arle, -n două' ş' de recolte,
Mai poţi şti cite noduri au paiele din lan...
Şi se-ndîrjesc şi-şi moaie ţepii
De la rechini şi pîn' la sepii :
N-au nici o temere, sirepii,
Nici cît de vreo lupoaică muncelul Garlaban ⁷⁸.

Şi-n faţa oarbeii caravane,
Cu plumbii, plutele-i bălane,
În voie sardinalul, şi fără şiretlic,
Îşi trece-mpletitura mută :
Şi-n ochiurile lui şi-o sută
De mii să prindă, Doamne-ajută !...
Din toată-acea grămadă parcă n-a prins nimic.

La drum ! și bancul ca argintul,
Latinul țărîm însufletîndu-l,
Se-nghesuie-ntre Stîlpîi lui Hercul, și-o ia-n sus,
Zvîcnind și viermuind întruna ;
Atinge-n treacăt Barcîlouna ⁷⁹,
Port-Vèndre-atinge, Magalouna,
Se-abate spre Martegue și-ajunge la Frejus ⁸⁰.

Și pe întreg pelerinajul,
Urmîndu-i soarelui mirajul,
Stîrnește-același iureș de dragoste, nebun,
Prin văi și pajiști de smaralde ;
Și peste prundurile calde,
Cînd trece unda să le scalde,
Puzderii aurite de icre se depun.

Patronii, însă, de pe vase,
Strînși în mantăile păroase,
Patronii de pe vase, în coate rezemați,
Ca niște regi a tot ce-ncape
Adîncul tănuît de ape,
Cu molcome clipiri din pleoape,
La repede foială se uită cu nesaț.

E-o limpede și caldă noapte :
Cînd un vîrtej de stele coapte
Se pierde în adîncuri, răsare-un alt vîrtej
De stele coapte ; blindă-n rame,
Cu blînde, sclipitoare coame,
Un vis e marea și-un balsam e...
Te simți mai nou, și-o vrajă parcă te prinde-n mreji.

Adesea, vezi ca o scînteie
Ce-mproașcă-n valuri curcubeie...
E rîndunica-mării ; altcînd, te lași în jos,
Ori lași din mîini frîngîii și strune...
Ca să distingi cu repejune
Sclipind vreo cinci sau șase lune :
Sînt pietrele-de-moară, un pește luminos.

Și te veți spune, ce veți crede,
Depart, -n colo, dacă-ai vede
Dansînd năpîrci de flăcări, ca fulgerele-n nori,
Pe undele diamantine ?
Că Dracii, suplele Fantine ⁸¹,
În farandole de jivine
Ivesc, pentru-a ne pierde, veți spune — madrepori...

Deasupra bărcilor, deodată,
Pești-zburători se naltă,-o ceată,
Și iară se scufundă, și-ncep să zboare iar,
Cît mai departe să se știe
De a bonitei ⁸² tiranie,
Săltînd pe umeda cîmpie,
Ca netedele pietre zvîrlite de școlar.

Un zvon, o tînguire parcă,
A răsuna din mare-ncearcă...
Și ne și-ncîntă-auzul mari sunete și-adînci
De orgă, bată-le gheena !
Pește-orgă sau sirena...
Cîrmaci, să ții sub ochi carena !
Prea-s mulți ascultătorii ce s-au strivit de stînci.

Curînd, dezvăluie-aurora
Mărimea prăzii, tuturor.
Cu larmă, cîte şase aducem, de frînghii,
Năvodul : «Trage ! vinci ! scripet !»
Şi peste mişcătorul scripet
Țișnește-mbucurat un țipet :
«Curaj ! belșug de pește ! belșug ! curaj, copii !»

Aici batuda ⁸³ se deschide,
Ce ține-n sforile-i perfide
Scrumbii damaschinate ; acolo se desprind,
Cu meșteșug și grabă mare,
Dauradele scînteietoare,
Care-s depuse pe altare,
Pentru-o plutire bună — lucrate din argint.

Languste,-aici se zbat pe spate ;
Chefalul dincolo se zbate,
Chefalul, vaca mării, comoara-acestei mări,
Al cărei icre, martegalu-l
Așază-alături cu pocalu —
Nu-și are la serbări egalul...
«Hei, trage cu nădejde !» se-aude-n depărtări.

Hai, mus ! cu mîinile-amîndouă !
Pagelii ⁸⁴ -s buni, ne plac și nouă !
Să ridicăm palangra ⁸⁵ ! și muștele de fier
Prinse pe neteda-i lungime,
Care-au momit în adîncime
Călugări ⁸⁶, pagre, o mulțime,
Popor mut, dintr-o lume de beznă și mister !

Ce mai felii ! ce boui-abaisă ⁸⁷ !
Văd peștii lui Sîn' Petru ⁸⁸ -n plasă !...
Căci noi, pescarii, sîntem prieteni cu Cel-sfînt,
De mult, ne povestesc părinții,
De cînd supus fu umilinții...
Pe vremea cînd umblau preasfinții
Sîn' Petru și cu Tatăl-ceresc pe-acest pămînt.

Într-o cetate, cică, zbirul
I-ar fi-ntrebat : «Plătit-ați birul ?»
Cu-un *nu*, după dreptate, răspunde Dumnezeu.
Și cum n-avea un ban în pungă,
Lui Petru-așa îi dă poruncă :
«Pescar ești, Petre, mergi și-aruncă
În apa mării struna, rostind numele meu,

Și peștelui, oricare-nghite
Momeala, gura i-o deschide.»
Își ia unealta Petru, aruncă de pe prund
Cîrligul ; și prea mult nu șede :
Un pește verde se repede ;
Și-abia mușcînd momeala-l vede,
Că-i și deschide falca, pescarul cel cărunt,

Și-i scoate-un scud lucios din gură !...
Pe urmă, -l zvîrle-n sărătură,
La loc ; și-n amintirea cînstitului obraz
Al credincioșilor din lume,
El poartă-al lui Sîn' Petru nume...
Și urma degetelor, cum e
Intipărită-n aur, o poartă pînă azi...

Aș vrea să-i rog pe domni și doamne
Acest ocol să nu-mi condamne :
Vorbim cu drag de lucruri ce prea la suflet ni-s,
Cum grădinaru-și laudă prazul...“
— „Vorbește cum te mînă hazul,
Înalță-ascultătorii glasul,
Ast colțișor de umbră e-un verde paradis...”

— „Urmează, Fourtuneto-i spune,
Dar lin și-ncet cu barca du-ne...
Simt că iubesc Cassisul, îmi seamănă ! Mă vreau
La pieptul lui, pradă visării,
În aerul sărat al mării !...”
Și, dînd crezare-ncurajării,
Mai viu, mai larg urmează limbutul Calendau.

CÎNTUL AL PATRULEA

ZÎNA ESTERELLO

După ce vorbește pe larg despre tatăl său, despre Provența și măreția ei, Calendau povestește că într-o zi a văzut pe muntele Gibau o femeie de o rară frumusețe. „Ferește-te, i se spune, e Zîna Esterello !” Dar, fără a lua în seamă spusele mulțimii și îmbătat de cereasca vedenie, el caută s-o cucerească. Ea — s-o numim Esterello — îl respinge din capul locului cu dispreț. Tinărul coboară muntele hotărît, fie ce o fi, să-i învingă disprețul.

— „V-ați dumirit cum merge rostul
Și cum e viața-n portul nostru,
Și, alătura de-ai casei, cum și eu am trăit...
Nu prea bogați, că nici momeala
N-o scoți, ades, cu pescuiala :
Trei bărci ni-s toată-agoniseala,
Și stareți confreriei mai mulți am dăruit.

Un străbunic (azi, ne priveghe
Din cer) fu consul⁸⁹ în Martegue...
Pot roșia-i scufie oricînd să v-o arăt ;
La jocuri, tata, peste mine
O scutura, menind a bine :
«Cum potîrnicile blajine
Se-ntorc mereu la umbra grozamei, îndărăt,

Pîn tine, slava-acelor zile
Să ni se-ntoarcă-aş vrea, copile !
În muncile pe care la anii tăi le-nveţi,
Munci ale mîinii şi-ale minţii,
Iveşte-ţi sufletul sau dinţii :
Curaju-i faurul putinţii...
Umil fii cu umilii, semeţ cu cei semeţi !»

Învăţul bunului meu tată
Mi-a dat o inimă bărbată,
Căci doldora-i de ştiinţă, cu toate că-i pescar ;
L-au vrut *prudome*⁹⁰ cassidenii :
Supune-aidoma dojenii
Bogaţi, săraci sau rûbedenii
Şi-ncheie lungi procese cu patru vorbe doar.

Cînd echinocţiul se răzbună
Cu aspre zile de furtună,
Că lemnul bărcii crapă de-atîta stat pe loc,
Şi nu-ţi rămîne, -oricît te-apasă,
Decît să lincezeşti în casă
Pînă la vremea luminoasă,
Noi toţi, în preajma vetrei şi-nvăpăiaţi de foc,

Porneam o clacă : mama noastră
Cîrpea mărunţ lingă fereastră
Spintecătura-n pînze a vîntului perfid ;
Şi noi, copiii, cum le şade
Frumos mai tinerelor mlade,
Dregeam cu acul la năvoade,
Năvoade prinse-n cuie şi spinzurînd de zid.

Iar tata, cu-un obraz de piatră,
Şezînd în colţul dinspre vatră,
Pe banca de onoare şezînd fălos şi demn,
Cucernic căuta o foaie
Într-un bătrîn cărţoi : «Pe ploaie,
Spunea, cititul te-nviaie !»
Şi-astfel spunînd, din carte scotea mai vechiul semn.

Trecutul, al Provenţei scumpe,
Simţeam din gura-i cum irumpe :
Ne revedeam strămoşii, năucitor perînd,
În piei miţoase şi barbare,
Ligure semînţii, cavare ⁹¹,
Robite unei glîi avare,
Pe ţărmurii de stîncă şi-n peşteri vieţuînd:

Şi zinele,-apoi, de pădure,
Ale acelor neamuri pure,
Ce farmec dădeau vieţii şi-o-nseninau cu-ncet ;
Apoi greceştile galere
Venînd pe-aici să ne ofere
Dibace meserii dulghere
Şi dalta ⁹² ce măiestru o mînuie Puget ⁹³.

Nan, rigă-al gînteii săliene,
Cînstînd vîntoasele helene,
Îşi mărită copila cu unul din străini,
Frumosul Protis din Fhoceea ⁹⁴ ;
Ca floarea a-nflorit Marseea :
Ia locul cimbrului — alea
De verzi smochini şi viţă, de mirţi şi de măslini.

Chipoșii zei ai Ioniei
Îmbină-n viața coloniei
Puterea cu blindețea, într-un deplin acord :
Din Agte,-Antibo, pină-n colo
Spre Nisa ⁹⁵, albă, dînd ocol, o
Vezi pe Diana ; vine-Apollo
Cel luminos, și noaptea o-mpinge mai spre nord.

Apoi ne povestea de anii
Cînd au sosit aici romanii
Constructorii de orașe și dictatorii de legi :
Calvinus, Marius ⁹⁶, cel care
La Ais a măcinat sub care
Grumajii unei lumi barbare
Și-a ferecat în lanțuri sălbaticii ei regi ;

Sau cel ce-și minte idolatrii,
Tiranul propriei lui patrii,
Cezar, tîrziu zdrobitul de pumnii sorții, grei,
Căci prin el acvila romană
A prins Massalia ⁹⁷-n capcană
Dînd ghies la ură și prigoană...
Prin el virtutea însăși scîrbită-a fost de zei !

Pe urmă ne vorbea de crezul
Creștin, odată cu botezul
Ce-a rennoit iubirea, speranța-n muritori,
De Sant Ounourat, solitarul,
De-Alări cel sărac, de harul
Lui Sant Cesări, ce altarul
Bisericii din Arle ni l-au smălțat cu flori ⁹⁸.

Zdrobita acvilă-n țărină
Și-amarnica sclaviei frină
Cu-ncetul mistuită ne-o arăta — de roți ;
Și de cumplita năvălire
A neamurilor, cu mîhnire
Și spaimă ne mai da de știre...
Zgîrcit de geruri Ronul, și țeapăn, ca noi toți,

Deodată crapă, se dezgheață :
Năprasnice bucăți de gheață,
În pintenii de piatră ai vreunui pod bătînd,
Cu scrișnet prind să se sfărîme,
Scrișnesc și asprele fărîme,
Și parcă de pe alt tărîm e
Reînnoitul scrișnet cînd iară-și iau avînt.

Dar ca o insulă-ntre ape,
Tot mai frumoasă, mai aproape
Se vede-acum Provența, cu-un proaspăt, vesel chip,
De cînturi și de jocuri plină.
Din Mare pînă-n Loara lină,
Din marea chitrelor grădină
Și pînă-n cîmpii unde, într-un ierbos nisip,

Pe catalige se vinează
Și vitele se țin în pază,
O sută de orașe, mîndrindu-și sîngele
(Și-al meu e mîndru și cînstit e),
Trăiau în cînte și unite,
De conții noștri-oblăduite,
De Ramoun de Toulouso sau Ramoun Berenguié ⁹⁹.

Și legănat de libertate,
Știind ce vrea, știind ce poate,
În sînul frumuseții trăia un vesel neam ;
Cu harul inimii și-al gurii
Urcau în faimă trubadurii,
Și ca dulceața băuturii
Noi toată Europa cu cîntul o-mbătam.

Flori timpurii ! Popor în floare,
Cu sabia ucigătoare
Ți s-a curmat avîntul ! Viu soare din Miejour,
Prea tare săgetai ! Furtuna
De mult se aduna și-ntruna :
Au spart ghitara și-au rupt struna ¹⁰⁰,
Și limba Oc, cu sunet mîngietor și pur,

Printre păstori s-a dus să cînte
Și marinari ¹⁰¹... De-i simte-oriunde,
Pe oamenii țării și-ai mării, lîngă ea.
Azi mîna visla și boroana ;
Natura-i e palat, sărmana,
Și spuza stelelor coroana,
Oglindă-i este unda și pinii-i sînt perdea...

Sfidînd corciții și mizerii,
Limbă-a iubirii, pe Sant Cèri !
Vom face scut în juru-ți, noi, fiii-ți pămîntești ;
Și-atîta vreme cît Mistralul
Însufleți-va stîncă, valul,
N-o se te-ajungă el, pumnalul,
Căci tu ești libertatea și patria tu ești !... ¹⁰²

Învățul bunului meu tată
Mi-a dat o inimă bărbată.
Într-o anume ziuă, cu pușca peste braț,
Mă aciuasem pe coline
Să văd ce-n calea puștii vine.
Tăcerea dimprejur de mine
O tulbura doar sapa-n lăstarii depărtați.

Pe țărm e-o stîncă,-n vîrf cu-o țeapă :
E Mount Gibau ; cum de pe apă
Un vîrf de cască pare, numit de la-nceput
Ne-a fost și nouă-ntreg hotarul :
Cassis. De-acolo, oțetarul,
Lentiscul dulce ca zaharul
Și terebintul verde, un frate mai din sud,

Călinul, greu de flori și boabe,
Ca niște rubinii podoabe,
Grozama aurie și mirtul parfumat
Sorbînd Vînt-largul ¹⁰³ dimineața,
De-acolo-și trag cu toții viața...
Vrăjit rămii și mut în fața
Soarelui ce se nălță de mare legănat...

În vîrful unui pin, la pîndă,
Cinchit pe-o creangă, tremurîndă
Ca podul unei gabii, stăteam deci așteptînd
Hulubii, sturzii să se vadă,
Că ei dînd dosul la zăpadă,
Se-adună pe la noi grămadă,
Spre Africa fierbinte să plece mai curînd.

Eram sub stînca-nsingurată.
Săltînd privirile, deodată,
Stînd pe cornîşa rîpei, zăresc sau îmi părea,
În vipie-mi părea să steie,
Frumoasă, tînără,-o femeie...
Crezînd că-o vrajă-n ochii mei e,
Mi-i frec de zor, şi iarăşi privesc : nu mai era.

Lumina fără de pereche,
Gingaşă, nouă, deşi veche,
Care ne-ngîndurează la anii douăzeci,
Visarea ce ni se-nfiripă
Din bezne clipă după clipă,
Vedeniile şi-o risipă
De cîntece ce-i cuprinde pe tinerii buieci,

În piept, în sînge şi-n privire
Mi se năşteau... Cu uluire
În suflet, şi pierzîndu-mi răsufletul cobor
Gibaul : bat de-a curmezişul
Pădurea, strig, scrutez hăţişul,
Dar nu-i descopăr ascunzişul,
Ci doar pustiu şi piatră şi hăuri sub picior.

Mă-ntorc bolnav : ca o furtună
Părea că-n sînge mi se-adună
Şi-mi biciuie prin vine ; păream ca de pumnal
Adînc rănit, dar n-aveam teamă ;
Zîmbeam la mirt şi la grozamă ;
Şi ca pe-un vîsc, de bună seamă,
Ce-nfîge rădăcina-i şi creşte pe migdal,

Simțeam iubirea că-mi pătrunde
În trup, să-l ardă, să-l inunde...
«Hei, Calendau ! ce-atîta în urma ta privești ?
Mă-ntreabă-n zeflema plugarii ;
Nu ți-ai pierdut cumva ogarii ?»
«Ziceți-mi — nici o supărare-i ! —
Că nu-s întreg la minte ori că vă-nșir povești,

Le spun. Eram la vînătoare...
Săltînd privirea, la-ntîmplare,
Stînd pe cornișa rîpei, zăresc sau îmi părea,
În vipie-mi părea să steie,
Frumoasă, tînără,-o femeie...
Crezînd că-o vrajă-n ochii mei e,
Mi-î frec de zor, și iarăși privesc : nu mai era !

Ca după-un ac, pe culmi și-n vale
Am scotocit : n-a fost cu cale
Să dau de ea.» Părerea și-o spune un plugar :
«A fost un norișor, măi frate :
Nu rareori cînd vîntul bate
Ei trec de pietrele zimțate,
Albi și ușori, ca oastea de îngeri spre altar.»

«Ba o femeie-a fost, o doamnă,
Un soare ! Sufletul mă-ndeamnă
Pe sufletul din mine să jur, strigînd am spus,
Că-a fost de ochii mei zărită !»
Pe coada greblei, lustruită,
Un moș lăsîndu-se-o clipită :
«Pierdut ești, dacă nu te ajută Cel-de-sus !

Ascultî ? mi-aduc aminte,-mi zice,
În iarnă ce spuneau pe-aice,
Pălindu-se la soare, trîndavii din oraş.
Regină-a lupilor, păgînă,
Şi a lăcustelor stăpînă,
Spuneau că Esterello,-o zînă,
Şi-ar fi făcut prin munţii de primprejur sălaş.

I s-a dat nume Esterello,
Pentru că duce-n Esterel ¹⁰⁴-o
Vieată-nsingurată şi-şi tăinuie-ndejuns
Prin văi, pe sterpe locuri nurii :
Cînd omul dă asalt naturii
Să-şi rostuiască de-ale gurii,
Ea se-nciudează foarte-n palatul ei ascuns.

Ca glasul clopotului, glasul
De sapă-i prigoneşte pasul ;
Şi deştelenitorii, cred eu, cînd dau asalt
Şi-ncep a-i nimici grădina,
Sporindu-i sub balcon lumina,
Cînd taie,-mprăştie răşina
Ce dintr-un hat te-mbată şi pînă-n celălalt,

Regina sihlei nu-ntîrzie,
Atunci, cumplit să se mînie...
Zbîrlind de spaimă pinii se-azvîrle pîn' la ţărm
Să-şi umple multele-i năstrape...
Mari vijelii şi mari potoape
Se-abat ogoarele să-ngroape !...
Roşcate stînci, sub trăsnet, pe Esterèu se sfîrm !

La văzul țarinei arate
De ududoaie-nfuriate,
Zdrobit bocește omul : dar vesel, ca un șfichi,
E risul ei, că lada-ntreagă
Din nou e cum era, pîrloagă,
Și bălăriile prind vlagă
Din nou, și mai vîrtoase, și cîntă potîrnichi.

Se-nciudă omul pe ursită :
Ți-arăt eu, Zîină-afurisită !
Se grămădesc pietroaie; securile se-ascut,
Cresc stavili, una cîte una...
Dar unda crește, crește-ntruna :
În Aigo-Morto ¹⁰⁵, Magalouna
Își mină Esterello cireada la păscut.

Da-ntreg ascultă mult-puținul
Ce-l știu, o, Calendau ! Creștinul,
Arabul sau iudeul n-au sărutat nicicînd
Minune chipeșă ca Zîina...
Și-asta-i capcana ! Pe stăpîna
Lăcustelor de-o vezi, păgîna
Te țintuie cu focul în ochii ei arzînd,

Vicleanul foc grecesc, ce arde
Toate-ale sufletului coarde...
Pe toți nefericiții ajunși de ceasul rău,
Pe curioșii, cum se spune,
Căror le rîde-acea minune,
Sminteala stăpînire pune,
Și-ntre jivine,-n codri, pe prunduri de pîrău,

Și-n tihării, cu limba scoasă
Îi hăituie și nu-i mai lasă...
Dau, rătăciți, tîrcoale unor castele vechi,
Pe plaiuri, sus, ori jos, prin vetre,
Ori pe sub streșine de pietre,
Ori primprejurul unei șetre,
Și hăurile-afunde le hăuie-n urechi.

Pe Zină-o vor : s-o strîngă-n brață ;
Ast vînt le mîină barca-n ceață.
Deplina-nsingurare li-i singurul îndemn.
Precum Sant Gènt ori Sant Crapâsi ¹⁰⁶,
Își pleacă unii-adînc grumazii :
Și viața lor tot un extaz îi,
Pe fruntea lor se scrie-al pustiei aspru semn.

Păstori în munții Mauro ¹⁰⁷, națîii,
Urmează vînturile, alții,
Din culmi în culmi, cu capre în urma lor și cîini...
Scrutează cer și-mprejurime,
Dar ce văd ei nu știe nime...
Și cînd se-amestecă-n mulțime,
Sînt luați în rîs de-a bine și arătați de miini.

Iar cei ce pierd pînă la urmă
Zărita frumuseții urmă,
De ciudă-ajung, vai, Doamne ! bandiți ; plăcerea lor :
Să tîlhărească, să se-mbete,
Să curme vieți, să spurce fete ;
Și cazna pare să-i desfete,
Par bucuroși de cazna cumplită-n care mor.

Dar (Calendau, ajute-ți Sfintul !)
Cel mai de plîns pe tot pămîntul
Sînt cei zînatîci : Zîna-i ține-n puterea ei,
Cu vise și-ntrupări i-nșeală,
De zeci de ori pe zi-i răscoală,
Sub ochi le ride, umblă goală,
Le-azvîrle-o sărutare și pierе dintre ei.

De zeci de ori pe zi se-aude
Cum rîd cu hohote zălude,
Cum plîng, apoi, prin colțuri, fără ca vreun cuvînt
Să spună,-o pricină anume...
Sărmanii, sînt pe altă lume !
Șoptește lumea. Dar nici glume
N-auzi și nici batjocuri, că-n ei e ceva sfînt !

De pețitoare sau de-o mie
De alte trebi nu vor să știe :
Vor mia lor de vise cu Zîna, poate zeci
De mii, să se-mplinească-o oară ;
Dar ea se-arată iar și iară,
Ca să-i ațîțe și să piară,
Și-n caznele iubirii să-i chinuie pe veci...»

«Te rog să taci ! rog eu moșneagul,
Mă simt parcă-aș pluti, de dragul
Minunilor de vrajă pe care le ascult !
Ah, Cel-de-sus de grijă-mi poarte !
Nici eu a crede nu-s departe
Că m-au vrăjit doi ochi, de moarte...
Dar vremea-acelor Zîne știu că s-a dus de mult.»«

Aici, Trencu-Serp, vînătorul,
Sunînd prelung cu țivlitorul,
Cuvîntu-i întrepru : — „Tu nû crezi, Calendau,
Că Esterêu-i rod și zvoană
Sub mîndra Esterellei geană ?...
Treizeci de soli am, cu coroană ¹⁰⁸ :
Dacă-mi arăți că nû ești zevzec, pe toți ți-i dau !

Spre Draguignan de mergi vreodată
Și-ntrebi, oricine îți arată
Numita Piatră-a Zinei ¹⁰⁹ : un uriaș pietroi
Pe patru lespezi-bulamace ;
De mii de ani pe ele zace
Și cîntă mîinile dibace
Care-au putut să-l suie unde-l vedem și noi.

Din cea mai tare-a lumii spiță,
Bărbați cu brațele de criță,
Cinci sute să se-adune în jurul pietrei, azi,
Și-ar frînge oasele, ca niște
Nevolnici, fără ca s-o miște...
Cum a putut ea să se iște
Acolo, sus ? Tu, oare,-ai sălta-o pe grumaz ?“

— „Un biet pescar ești de sardele
(Măcar că rar te-nfrupți din ele),
Adugă Ventabren, un alt braconier,
Un biet pescar ești de crevete,
De-aceea n-o cinstești, băiete,
Pe Zîna care și-n scaiete,
Cu-un zbenghi deschide floarea și-i codrului străjer.

De nu te-ai fi hrănit cu broaște,
Vinatul de-l puteai cunoaște,
I-ai fi-nchinat Reginei, nu una, zece vieți !
Ai fi văzut cum se avîntă
Spre nord, cînd hoagele se zvîntă,
Cu marea cum se iau la trîntă
Mistreții, să răzbată, din Corsica în ceți,

Spre noi ; i-ai fi văzut cum suie
La Napoulo ¹¹⁰ peste gurguie,
Cum se reped la scaldă în rîu, ca-n feredeu,
Și cum pornesc, ca la poruncă,
Spre Esterello, Zîna-pruncă,
Ce cucuruzi de pin le-aruncă,
Și poale-ntregi de ghinde din bunul Esterèu.“

— „Cu fleacuri ne scurtăm din vreme,
Cînd fir e mult de scos din gheme !...
Deci să-i dăm zor !“ răspunde istețul meu pescar.
Și doamnele, cu umezi pleoape,
Se trag spre el, cît mai aproape,
Nici un cuvînt să nu le scape.
Și Calendau se-ntoarce la povestire iar.

— „Ca gîrla Asso ¹¹¹ e iubirea :
Cine-o străbate-i află firea...
Nu beam un strop de apă și nu mîncam nimic ;
De boala grea, frumoase doamne,
Toți căutau să mă condamne,
Și singurul meu leac, o, Doamne,
Era spre culmi de munte privirea să-mi ridic !

«Mă tem, copile, că tartana
E-n voia valului, ca pana,
Mă zgîndărea și tata. Ferească-ne Cel-sfînt
Și de-întîlnirea cu-o balenă,
Și de cîntarea de sirenă !»
Dar cînd se-afundă o carenă,
Cu cît o miști, cu-atîta se-afundă mai curînd.

Peste trei zile,-ntr-un răsuflet
Urc iară-n munți. Cu jale-n suflet
Și-ncredințat că nû voi ajunge s-o mai văd,
Mergeam pe-o culme oarecare,
Cînd o zăresc, Isuse mare !
Cînd o zăresc pe Zîna, care
Tot pieptu-mi potopise de vrajă și prăpăd.

«Femeie, zîna,-i strig, lumină,
Căreia gîndul mi se-nchină,
A-ți închina și viața și dragostea mea vreau !»
Ea mă scrutează o minută
Din ochi, sălbatică și mută...
Apoi se face nevăzută
Printr-o despăcătură de trăsnete-n Gibau,

Și-o vreme, ținuit de-a bine,
Uimirea locului mă ține...
Am scotocit, pe urmă, și cel mai mic ungher,
Și scorbura cea mai adîncă ;
Unde izbea zorita-mi brîncă,
Țîșneau scînteile din stîncă,
Dar nimeni, nimeni, nimeni n-a fost pe nicăieri.

De-ați întreba, n-aș ști răspunde
Cît m-am tot dus, în van, pe munte.
Pînă ce-mi vine gîndul cel bun, ca-ntr-un hățaș
Încă de seara să mă ghemui.
Și cum își strînge noaptea ghemu-i
De bezne,-n zori, o și asemui,
O văd, strălucitoare, la douăzeci de pași...

Și pentru că plăcut vă este
Cuvîntu-acesta de poveste,
Ea era Esterello ! și rumen chip avea,
Păr lung și lungă rochie albă,
Cu cingătoarea ca o salbă...
Din prea-nflorita rochiei nalbă,
Un umăr îi scăpase și, ah, un sîn de nea..."

— „Pescare, apă-n vin mai toarnă !
E prea de tot ! strigînd, se-ntoarnă
Spre el, livid ca Moartea, cruntatul Severan.
Ce păr ai spus că-avea făptura ?“
— „Lung și bălai.“ — „Și ochi ?“ — „Ca pura
Tărie :-albaștri-verzi.“ — „Și gura ?“
— „Un cuib de gingășie și de desfăt avan !“

— „La naiba ! contele mai spune,
Și ca poveste-i de minune !“
Ușor, din ochi, bandiții, și cu-nțeleș închid,
Fără ca oaspele să-i vadă :
Cînd pietre-azvîrli, nu lasă coadă...
Dar în grăbita lui spovadă,
Pescarul meu mai varsă cite ceva din blid :

— „Cu Esterello, din pripeală,
Făcut-am, conte, vreo greșeală ?...
Îmi pare niscai alge că-n plasă-au nimerit ¹¹²...
Căzind prințesei dinainte :
«Dacă iubirea mea te minte,
Îi spun, ca sclavul necuminte,
Mă rog să fiu, regină, de talpa ta strivit !

Dar îți cad astăzi la picioare
Cerînd a-mi pune la-ncercare
Iubirea ce-mi insufli cu boiul tău sublim !»
Ea, minioasă, revoltată,
Că o văzusem descheiată
La piept, cu grabă, rușinată,
Ca un sfios și fără prihană serafim,

Și-ascunde alba-i goliciune,
Dar nu și flacăra, aș spune,
Ce-i dogorea obrazii. «Sfruntat, ce-mi cotropești
Și ultimul domeniu ¹¹³ !-mi zice.
Infam ești, de-mi tot cauți price
Și mă-ncolțești !... Să pleci de-aice,
Nu ești faimos, puternic și nici gingaș nu ești !»

Disprețu-i clocotind în voce
Credeam că-avea să mă sufoce,
Și, cercetînd în mine,-mi păream dezgustător ;
Și, ca un cufundar pe dună,
Buimac, ce nu se mai adună :
«Te duci, speranța mea nebună !»
Îmi tot spuneam în sine-mi și, vai, simțeam că mor !

Și-nțelegeam că ea e totul,
Iar eu nimic, nimic. Preotul
Cu ostia în mână ne spune : «Vă-nchinați...»
Și ne-nchinăm. Așa-i cuvîntul :
Stăpînul, marele-i Preasfîntul,
Iar noi, cei ce umbrim pămîntul,
Noi, fără el, rămînem săraci și vinovați.

Cu-un deget răsucind divinii
Din păru-i cîrlionți, sub pinii
Din preajmă văd năluca-nălțimilor pierind...
Și iar mă dărui, nu tăgădui,
Uritului, cu tot prăpădu-i...
Dar poți învinge cînd te strădui !
Stîrnit de gîndu-acesta și de-al iubirii jînd,

În minte-mi pun să spulber bruma
Ce astrul mi-l îngheață-acuma,
Chiar dacă-n strălucirea-i de miine pot să ard !
Mă vrei puternic : făr' de seamă
Și-ntîiu-ntre puternici vrea-mă,
Și-așa voi fi, de bună seamă,
Și numele-mi voi scrie pe-al vîntului stîndard,

Dacă așa ți-e voia ! Pînă
Vei spune, aspra mea stăpînă :
«O, Calendau, la pieptul meu vino, e de-ajuns !»
Regatul Arle ¹¹⁴ își va ține
Privirea țintă către mine...
Și-ai să mai vezi de știe bine
Să-mi deie bidiviul la-ndemnul meu răspuns.“

CÎNTUL AL CINCILEA

MADRAGA

Calendau vrea să se îmbogățească pentru a-și acoperi iubita
cu aur. Construiește o madragă în micul golf Pormiéu. Sosirea
tonilor ; masacrul. Calendau pescuiește o mie două sute de toni,
o avere — pe care aleargă s-o dăruiască Estereliei. Aceasta îl face
să cunoască neputința bogăției în fața mărinitei și îi amintește
isprăvile și dovezile de dragoste ale vechilor trubaduri. Ca
iluminat, îndrăgostitul se înflăcărează tot mai mult de dragostea
adevărată.

— „Strivită sărăcia fie !
Mă vreau iubit ! vreau bogăție !
Vreau să-mi desfereci, mare, tezauru-ți regesc !
Din veci recolta cere soare,
Să ardă, ceara, pe altare,
Și-o diademă sclipitoare,
De aur, cere fruntea femeii ce-o iubesc !

Intru-n Cassis, ca-n flăcări parcă.
«Nimic de soi cine nu-ncearcă,
Strig alor mei, nu are nimic, ci piere-n slim,
Răpus de foame și gol pușcă...
Din scoici și fițe și plevușcă
Și din ce nada ne-o mai mușcă
N-ar prisosi ciștigul nici visla s-o vopsim.

Încep scrumbiile să vină
Și știți că nu fără pricină :
E semn că vin-și tonii în turme azurii...
Să vindem, tată, moștenirea
(Măcar am ști ce-i fericirea
De-a face grabnic împărțirea),
Să cumpărăm, zic, plase, câte-n putere ni-i.

Da ! și să facem o madragă ¹¹⁵ :
Și-n uriașa ei desagă
De ne-ar viri norocul (eu ni-l și cred părtaș !)
Un banc de toni (cred și că ni i-a
Menit !) — atingem bogăția !
Te-mpinge însăși vrednicia
Să folosești prilejul și-nvins să nu te lași,

Cum dintre semeni mare parte,
De greul și mai grelei soarte...»
«Zici bine ! zice tata. Madragă mare, zic
La rîndu-mi, să-afundăm în unde.
Nu mă-ntreba : și bani, de unde ?
Știu buna Jano und' se-ascunde ¹¹⁶...
Și-n martie, dea Domnul să-avem frumos câștig !

Am, pentru-un vas, o acțiune :
O dau pe gîndurile-ți bune.»
Și facem de harpoane și de năvoade rost.
Din port, pînă-a străvede marea,
Un golfuleț se află, care-a
Fost botezat Pormiéu : intrarea
Spăimoasă-i e, de rîie pare că stîncă-a fost,

Ci nu de valuri măcinată,
Ce nu-ncetează s-o tot bată...
Cînd dintr-odată țărmiî își vin aproape, crezi
Că se va-nchide crunta gură...
Dar nu-i decît o cotitură,
Căci, după ea, privirea-ți fură
Aceeși apă-albastră și limpede, cît vezi.

Pe lîngă-această rea faleză,
Cică-o tartană genoveză
Luptînd cu marea,-n mare primejdie-ar fi fost,
Cînd, îngrozit de aspra vreme
Bitlanu-l auzi cum geme,
Fiul, spre căpitan : «La vreme
Ne-a dat semn, tată,-i zice ; cunosc un adăpost.»

Și cîrma tînărul o prinde,
Vrînd din furtună-a se desprinde ;
Și cum în alte rînduri fusese în Cassis,
El prin Pormiêu o ia cu-ncetul.
Dar golful răvășit e, bietul,
Și fioros e zaiafetul
Furtunii și, sub fulger, par țărmiî, cum am zîs,

Rîioși și negri și de groază.
Și-ncepe-nfiorat să vază
Dansînd pe valuri Moartea, bătrînul căpitan...
«Ne-ai dat pierzării, ticăloase !
(Turbare-n răgușitu-i glas e...)
Dar, iacă,-ți vir toporu-n oase !»
Și mai fără-ndurare ca asprul uragan,

Și luîndu-i mințile năpasta,
Îi crapă fiului său țeasta...
Dar cotu-l ocolește corabia, curînd,
Și-ndată se văzu, ca-n palmă,
Ferit de vînturi și de valmă,
Un port rotund, cu unda calmă,
A-mbietoare baie de lapte aducînd.

O, crima-n veci de neiertat e !
Băiatul a avut dreptate...
Și-n frunte repezindu-și toporul purpuriu
De sînge, tatăl se omoară
Spunînd : «Copacul rău să piară !»
De-atunci e-această vorbă-amară :
Pormiéu i-a dus la moarte pe tată și pe fiu.

Deci, la Pormiéu (căci sub faleze
Vin peștii,-aici, să se-mpuieze)
Ne construim madragă. Legăm de mal un cap
Al plasei în trei colțuri, plasă
Din cele mai robuste, ca să
N-o rupă marea năzuroasă ;
Pe urmă, rotînd melcul, adică-acel căleap

De sfori, pornim cu migălire-a
Desfășura împrejmuirea :
Da, ochiurile rare în primul rînd ; apoi,
Pe cele dese ; după ele,
Pe cele și mai dese, cele
Pentru plevușcă și sardele ;
Și ca să ținem țarcul unde-i e locul, noi

Proptim în baude ¹¹⁷ (niște pietre)
Tăbliile pe-a' apei vetre ;
Și geamanduri de plută duc totu-n circa lor...
Cînd țarcul bine-n apă șede,
Ca jucătorul ce se-ncrede
'N izbînda-i ce aproape-o vede,
Mă-ntind pe malul neted, cu ochiul pînditor...

Și către-a doua săptămînă,
O, ceas ce-n minte-o să-mi rămînă !
Se umple de un freamăt adînc și depărtat
Întreaga preajmă ; tace vîntul...
Pe malul sur, înfiorîndu-l,
Sporindu-i și mai mult frămîntul,
Zăresc venind agale, de Amor îndemnat,

Un cîrd de toni, fără de număr !
În lung triumphi, umăr la umăr
Și-nghesuiți, ca solzii pe-un cucuruz de pin,
Ca-mpinși de-o furie ursuză,
Veneau conduși de-o călăuză :
Cînd sus, pe bolta de peruză,
Se luptă vîntul dinspre uscat cu cel marin,

La fel se dăruie vederii
Prelungi-rotundele puzderii
De nori, ca niște panglici tăiate cu dichis...
Patroni, sculați-vă matrozii !
Jaume, Nourat, Peiroun, Anfossi, ¹¹⁸
La barcă ! ceasul norocos îi !
În ajutor veniți-mi ! Victorie-n Cassis !

Alt semn pescarii nu adastă ;
Se-mbracă după moda noastră :
Își trag nădragii care feresc îndeosebi
Picioru-n vipia de vară ;
Mijlocul strîns și-l înfășoară
Cu-un briu și-a treia, a patra oară,
Să poată face față răsucitoarei trebi ;

Își saltă largile pulpane
A' scufei roșii, catalane :
Căci soarele privirea-i, pîrjolitoare-acum,
Pe creștetele lor și-o ține,
Și-apoi, așa le stă mai bine !
Își trag cămașa-albastră,-n fine,
Cămașă cu șireturi, ci nasturi nicidecum,

Că dacă-un nasture se-agață,
Și-ar lua adio de la viață
Pescarul, cînd zvîrlit e-n adînc năvodul greu ;
Anfos, Peiroun, Nourat și Jaume
Aruncă-un ochi bărcuței-mame,
Îi prind perechile de rame
Și intră-n Marea Groapă plutind peste Pormiêu.

De-a lungul stîncii negre-albe
Pe care-s înșirate salbe
De negre scoici turtite, ce-o duc aci-n huzur,
O nesfîrșită viermuială
De pești despică și răscoală
Talazul, ca o răpăială,
Și tulbură noianul de scorburi dimprejur.

Chiar dacă-al nopții vâl coboară,
Veghem hîrjoana circulară :
Cum între două ape trec oaspeții de sirg,
Și grosul armiei sirepe
Ocolul prin unealtă-ncepe,
Așa cum tinerele iepe
Înconjură Arena din Arle-n zi de tirg.

Dînd, printr-o gură, una-n alta,
Cinci camere împart unealta,
Un labirint de ochiuri, ispită pentru pești ;
Da-n urma lor, și pe măsură
Ce trec de-o nouă-ngrăditură,
Astupi, cu-o vană, cîte-o gură,
Și temnița încetul cu-ncetul o descrește.

În fața zilei, alba lună
Ne spune că-a fost ziua bună,
Căci tot alaiu-acela de-nnotători tilhari
Se năpustește în madragă...
Păstrează-mi, Doamne, mintea-ntreagă !
Inele vei avea, nu șagă,
Iubirea mea ! La naiba, dăm iama-n aurari !

Căci soare-i Amor și e rege,
Unește, seamănă, culege ;
Adesea, pentru-o moarte-nfiripă zece vieți ;
Război sau pace, după cum-i-i
Plăcerea face :-i zeul lumii ;
El pînă și sub vâlul spumii,
La monștrii din adîncuri, poate să aibă-un preț.

Se drăgostesc întruna tonii.
Acum i-nvolbură dihonii,
Acum de-a bine Amor i-ncremenește : crezi
Că sub strălimpedea cîmpie
Vezi o oștire albăstrie
Cum tot adoarme și învie,
Și-n zvicnetu-i culoarea cum și-o preschimbă-o vezi.

Sint fericiți, în mare nuntă :
Ce zor ! ce vlăguire cruntă !
Pe trupuri viu se-aprinde-un scînteietor obol,
Precum o rumenă beteală,
Eșarfă unică, regală,
De aur rochie, nupțială,
Ce crește și descrește cu-al dragostei pîrjol.

Era măreț ! Precum alica
Țîșnea-n spirale rîndunica,
Un adăpost cătîndu-și... Biet pește bănănu !
De tonii hulpavi vrea să scape,
Și-n bărci sau în mincioage-ncape,
Ori vezi cum se sfărîmă-aproape
Izbindu-se de stîncă : din rău în și mai rău.

Dar o umflare-acum se simte,
A plaselor deodată strimte,
Ce zdruncină zăgazul și-a-l prăvăli dă semn...
Hei, toată prada sub lăcat e !
Și bărcile ni-s scuturate
De zvicnetele-ndelungate...
Băieți, e gata ciorba ! curaj și untdelemn !

În voltă ! Rotunjind grumazul,
Tăind cu vislele talazul,
Ocolu-l dăm cu grabă, dar fără de tumult,
Grămezii, care vrînd să iasă
Din strîmta-i temniță de plasă,
Izbește, sare furioasă.
Pe cît împinși de Amor s-au zbuciumat de mult,

Pe-atît se zbuciumă-n mînie.
Prietenii, zor, ce-o fi să fie !
Să vină cei ce sacu-l deschid ! Dar nu-i cules,
Știți bine, -acesta, de smochine ! ¹¹⁹
Și-n jurul pungii grele, pline,
Înaintăm : să strîngem bine.
Recolta vie-a celui mai nestatornic șes.

De funii prinde, și ridică !
Și peștii, -nnebuniți de frică,
În timp ce podul trainic al camerei de morți
Se nălță zdruncinînd pereții,
Se-azvîrle unii-n alții, bieții,
Ne-mproașcă pînă-n albul feții
Cu-un fel de rouă-amară, dar nu se află borți

Să le mai dăruie-adăpostul !
Aidoma-i poporul nostru !
Cînd clopotul dă veste că-n joc e țara și-n
Pericol libertatea sfîntă,
Din minți ne scoate-o spaimă tîntă,
Că între noi ne luăm la trîntă
Și-i înlesnim triumful tiranului străin...

O, pescuit cum nu e altul !
Tridentul unul, celălaltul
Repede-n pești un *foume*, o suliță ce-o prinzi
De-o funie : cu ușurime
- Străpunge zaua de grăsime,
Și tonul — nu-l mai scapă nime,
Cînd singele-i dunghează albastrele oglinzi.

Se tot înalță plasa plină,
Paner ce poate-abia să țină
Belșugul greu de aur, de-azur și de argint,
Greu de rubine și safire,
Într-o-nmiită strălucire.
La șorțul mamei, cînd au știre
Că-i doldora de caise, cum se reped cu jînd

Copiii, tot așa pescarii
Dau și mai doldorei tonarii
Asalt. Vreun ton se-azvîrle-n asaltatori, ca orb ;
Da-l prinde, pe la coadă, -o mîină
Și-l prăvălește într-o rină :
Și-ncremenit o să rămîină
Pînă-l ajunge soarta. Adesea, corp la corp,

Pescarul luptă cu vreun pește...
Cerească mană ! cum mai crește
Grămada-n vas ! mai naltă ca-n bastimentul plin
Cu de Mallorca portocale ;
Aluneci peste mizga moale,
Și ca o torță-aprinsă-n cale
Te-nceintă și orbește frumosul argentin ¹²⁰.

Adesea-nnot pescarul trece
Prin gloata lor, spre-a le petrece
Cu brațul gol, smintitul, o funie prin bot,
Pe care-o scoate prin ureche !...
Începe-omor fără pereche :
Peste solzoasa, vie zeghe
Izbesc topoare, visle — prăjinile, cât pot !

Și victimele-n disperarea
Lor mută-și cată-n van scăparea
Din groaznicul masacru ; delfinii, fubitori
Cu obștia marinărească,
Pornesc ca pruncii să scîncească ;
Pe urmă gurile se cască,
Și solzii-și pierd cu-ncetul aprinsele culori...

În volte, burduhoasă navă !
Ei, da, la Isclo d'Or ¹²¹ ispravă !
În' pupă-avem Garbinul ¹²², în proră pe Lugar ¹²³,
Și toni o mie două sute !
Din Port-Vèndre-n Ciéutat ¹²⁴, știut e :
Pescarii toți or să se mute,
Că marea cassidenii le-au pustiit-o iar !

Dar pentru-ai mei, ce bucurie !
În port, cu vela-n vînt, zglobie,
Și-aidoma cum regii din vremurile vechi
Intrau cu laurii-n cetate,
Aducem bărcile-ncărcate —
Prin spuma undelor sărate
Pe mai-marii falangei tîrîndu-i de urechi.

Tamburinari, vestiți întreceri !
Duminică vom fi-n petreceri :
Trei zile încheiate ! Plăti-va Calendau :
Plachia, lipia, rulada
Și premiul și serenada !
Zvîrli-va banii cu grămada !
Izbiți în tamburine, să crape toate vreau !

Ci eu`adun, precum albina,
S-o dauresc și pe regina
Din Saba ¹²⁵, -adun brățare, inele și cercei !...
Și iar răscol văi și coline
Și tulbur culmile vecine,
Căci inima dansa în mine,
Și sufletul, vioară, cînta de dragul ei !

Visînd pe Mount Gibau că-ăpare,
Că mi-ar trimite-o sărutare,
Simțeam de-o fericire nespūsă că mă-mbuib !
Dar și ținînd, de bună seamă,
De crîncena-i purtare seamă,
Fiori mă scuturau, de teamă
Că pasărea mea albă poate-a zburat din cuib...

Acol' era. «Tu ești, îmi zice,
Nesimțitor ?» «În piept, aice,
Cînd înrămez portretu-ți, cuiele nu mă dor,
Îi dau răspuns, ci mă alină !
De tine inima mi-e plină !
Lauro de Novo ¹²⁶ și regină,
Sălbatică Diană și duh înnoitor !

Privește ce-ți aduc, privește !»
În palmele-mi, sclipind regește,
Arătu-i o podoabă, ciorchine roșcovan
Uscat pe joarde vechi de viță,
Cu de rubin orice bobită ;
Înele, ace de cosiță,
Cercei, brățări din vesel și zgrunțuros mărgear ;

Cu diamante, cum nu-i alta,
O cruce falnică de Malta ;
Un colier de aur ; un lăntșor de-argint,
Cu mici odoare-n șir legate ;
Mătănii lungi din nestemate,
Într-o răcliță adunate,
De mare preț ea însăși, din Sant-Pieloun¹²⁷ venind.

Dar cu dispreț și ironie :
«Ah, spune ea, câtă trufie !...
Arunci în van, copile, ce brumă-n pungă ai...
Cînd luna mai pe la-nceput e,
La Touloun sau Marsiho du-te :
Purtînd cununi, nu una, sute
Găsi-vei la răspîntii pe fetele lui mai¹²⁸...

Și pentru-un ban, acele fete
Pot cu-un sărut să te desfete...
Dar cînd alegi pustiul, și nu de azi, de ieri,
Cînd dormi pe frunze ori pe paie,
Cînd apă bei numai de ploaie,
Și, ah, cînd foamea ți-o ogoaie
Doar poamele pădurii, și alt nimic nu ceri...»

«Pe tine nu te-nfricoșează,
Îi strig, acest pustiu de groază?...
Vino-n Cassis ! și mamă să-ți fie maica mea ;
Vei fi-n oraș primită bine,
Ținutul mîndru-ar fi de tine...
Cu strălucirile-ți divine,
Pe țărmul nost' de aur doar cît vei apărea,

Și toate vergile de nave
S-or coperi cu flori suave ;
Și pe cațarge musul, ascuns de pînze mari,
Îți va cînta-ntr-o dulce limbă :
— O vād acolo cum se plimbă
Pe fiica regelui, ce schimbă
Din rea-n senină marea : fiți veseli, marinari !

Vislașul tău voi fi, ah, vino !...
Cu tine-n barca mea, divino,
M-aș avînta mai mîndru decît un amiral' ;
Și cînd ar odihni mahuna
Ți-aș arăta în văgăuna
Din apă, una cîte una,
Cum perlele prind viață alături de coral.»

«Prietenii pentru-o zi plăcută,
De i-aș fi vrut, aveam o sută,
Îmi spune, tot ca tine de nobili și frumoși...
Dar silă de bărbați îmi este ;
Mai bine fiarele pe creste
Să curme searbăda-mi poveste,
Decît să vă bat calea și rîndul să vă-ngroș !...»

«Ah, dacă asta-i, strig de-a bine,
Răsplata ce mi se cuvine,
Și darurile mele dacă nu-ți plac defel,
Urmeze-și vitrega ursită !»
Și-n hău le zvîrlu-ntr-o clipită...
Ea, cît de cît mai împlinzită,
Se uită lung la mine și-mi glăsuiește-astfel :

«N-a fost viclean afar' din cale
Cine ți-a spus că se domoale
Mindria unei inimi — cu tinichele-n. dar...
Ah, unde-s trubadurii, prinții
Iubirii !... Jalnicei seminții
De fii nu i-au lăsat părinții
Din vatra de iubire nici așchia măcar !

Aflind că vestea-n lume zboară
De mîndra frumusețe rară
A tinerei contese de Tripoli, un prinț,
Jaufret Rudèu ¹²⁹, apucă marea.
Nu-l sperie nici traversarea,
Nici pîcla ce-i închide zarea :
Bolnav pe mare cade ; răpus de suferinți,

Un mort, cînd tocmai ajunsese-i ;
Doar între brațele contesei
Azvîrle-un ultim strigăt : — O, Doamne, mă răsfeți !
N-am vrut decît o dată-n viață
Să-i văd nemaivăzuta față
Și, iată, m-a cuprins în brață !...
Și fericit el trece hotaru-acestei vieți.

Gaubert de Pue-Cibot¹³⁰, ermitul,
Iubind un chip ce l-a zăritu-l
Trecînd peste vitralii adeseori, în vis,
Curînd își leapădă sutana ;
Pe Fouquet de Marsiho¹³¹ strana
Îl cheamă, -n schimb, pe veci cînd geana
Iubitei lui adoarme, frumoasa-Alazaïs.

Pèire Vidau¹³², zis Toulousanul,
În ce fel, uluindu-și clanul,
Și-a proslăvit iubita ? De dragă ce-i era
Lupoaica (-așa-i spunea) , ce face ?
În lup cu blană se preface,
Și peste culmi ori prin băltoace
Toți ciinii și ciobanii l-au tăvălit cîndva.

Guihèn de Balaün¹³³ iubirii
Se dăruie, precum martirii,
Punînd să i se smulgă o unghie din dești ;
Și-și ține strîns iubita-i moartă
Vreo zece zile, și-o dezmiardă,
Ca mintea,-n urmă, să și-o piardă
Don Guihèn de la Tourre¹³⁴... Prin ei să te privești !»

A spus, și iarăși, ca o ciută,
Sub pini se face nevăzută.
Dar spusele-i ca stropii de apă tare cad
Pe flăcările-mi : simt o altă
Vieață-n mine cum tresaltă,
O lume nouă, laolaltă
Cu ceru-i de lumină mă-atrag către-un nou vad.

Spre-a-nfăptui acest oracol
Mă simt în stare de-un miracol ;
Pe crește fericirea-mi sclipește de pe-acum,
Și-n unda mărilor afunde...
O caut unde-ar fi, oriunde :
Ușor mi-i pieptul și fecund e,
Mi-s aripile-ntinse și nu mă tem nicicum !“

— „Pe legea mea ! Bel-Aubre strigă,
Pescare,-onoarea mă obligă
A-ți spune că pe conte-l câștigi cu-adevărat,
Ba-i faci strașnică plăcere,
De-ai prinde-o-n vîrșă, cum s-ar cere,
Pe Esterello, și...” — „Tăcere !
Bel-Aubre să vorbească doar cînd e întrebat...,

Sentința contele și-o dete.
Povestea n-o scurta, băiete :
Și eu și-aceste doamne-o sorbim cu mult nesăț.“
Domol și-ncrezător în sine,
Pescarul mai aproape vine.
— „O clipă, să mă-așez mai bine ;
Pe urmă, zice,-ntindem iar pînzele... Iertați.“

CÎNTUL AL ȘASELEA

ÎNTRECEREA

Fericitul pescar oferă întregului Cassis o mare petrecere : jocurile și premiile ; dansurile provensale : cordella, bolta de viță, culesul etc. Întrecerea pe mare. Negrèu și Rousselino : Fecioara de la Ciéutat. Calendau victorios. Auferan răscoală poporul. Esterello îi amintește iubitului ei fugar, descurajat, de un mare exemplu. Bătălia de la Aliscamp ; contesa de Aurenjo și Guihén două Court Nas : numai cînd e pusă la încercare se dovedește vitejia. Capul lui Puget.

— „De-ați fi văzut cu ce petreceri
În toiul sprintenei întreceri
Am ostenit să dărui poporul din Cassis,
N-ați înțelege niciodată
Ce aspră,-amarnică răsplată
În schimb a toate i-a fost dată
Lui Calendau, ce soartă să-ndure i-a fost scris.

Aici erau acele premii
Ce-au trăinicit de-a lungul vremii
Provența ; aici saltul peste burduf, prilej
De mare haz și veselie,
Cînd pielea-ntinsă parcă-nvie
Și te răstoarnă peste glie ;
Aici cele trei salturi, un întreit vîrtej

De tinerească agerime,
Ce smulg aplauze-o mulțime
Și-ți aduc bucuria rîvnei cingători :
Acea taiolă sclipicioasă,
Din fir țesută și mătăasă...
Oricine-n frunte-avea să iasă
Primea un premiu : celor mai iuți alergători,

Nădragi, o roșie pereche,
Lucrați după croiala veche,
Din catifea ca focul, de Genova, lucrați ;
Un ditamai cuțit cu teacă
Celor ce-n sac or să se-ntreacă ;
Un bou de-Auvergno cu-a lui vacă,
Întru cinstirea luptei, era pentru bărbați,

Și-un taler din metal subțire
Pentru bărbații-n devenire.
Cît despre fete ! Cele ce fug făr' de răzbun,
Purtînd pe cap un vas cu apă
Și nici nu-l varsă, nici nu-l scapă,
Pe țarm, în goana lor sireapă,
Au nouă coți de fundă și-un ac din aur bun.

Și fiecare-și avea rolul,
Și-ntrecerea-și plătea obolul.
Și-n timp ce răd pămîntul paletele cu zvon,
Și-n timp ce brațul cum e fierul
La țintă-aruncă levierul,
Vrînd parcă să reteze vierul,
Și alții fac să salte o minge-ori un balon,

Solemni, zeloși, tamburinarii
(Să bată ritmul unei arii
Ei cer un ban, se spune, și ca să tacă, cinci),
Tamburinarii dau semnalul.
Spre verzi saloane-aleargă valul
De dansatori, și-ncepe balul...
Întii, dansul *cordellei*, nici vorbă,-ai să-l distingi.

De stilpul premiilor, care
Stă ca o suliță-n picioare,
Mai multe corzi atîrnă ; și toate-s în curînd-
De mîini destoinice-apucate
Și-mperecheate, răsfirate,
Un cort înalt pîrînd cu toate —
Și-n cerc viu dansatorii se învîrtesc cîntînd,

Și corzile-și încrucișează,
Și iar de la-nceput se-așează...
Pe scurt, oricare-i dansul, ne bucură nespus :
Și *pastourella*-n care fete
Torcînd se leagănă din spete,
Fug în zigzag, bătînd din ghetе,
Pe cînd băieții firu-l înfășură pe fus ;

Și *maurescul*, zvăpăiatul,
În care dăruie băiatul,
Pe rînd, la două fete-o naramză, și cît timp
El ride,-aleargă și le-ncîntă,
Pe straie zurgălăii-i cîntă ;
Și *jarretiera* legănîndă,
Cu noduri de iubire și salturi în răstimp ;

Și *bolta viței* roditoare,
Cu hărnicie culegătoare
Și strivitori de struguri, ce-n largul sălii-ntregi-
Gonesc în cerc, se desfășoară,
În stînga sar și-n dreapta iară,
Mereu cu-o sprinteneală rară...
Mount-pelié ¹³⁵ și Toulouso-l dansează doar la regi.

•
Apoi *culesul* — de măsline:
Ai noștri-un timp dau roate line
Zburdînd, să se-nfierbînte, pe sub măslinii rari.
Dar, ah, debarcă oști de mauri ;
Un strigăt clocote-n coclauri ;
Și fiii, fiicele de ghiauri,
Cum fug de uliu,-n stoluri, scatii și cînepari,

Pornesc : și *farandola*-nvie,
Zvîcnind, rotindu-se zglobie,
Cu cete ici și colo în goană rătăcind ;
Și în spirală-acum se-nnoadă :
Fecioarelor fac baricadă ;
Și-acum dau ghies să se repeadă
Pe sub bolta de brațe ce capii lor le-ntind,

Ca un portal de cetățuie,
Dar teamă nimănui nu-i e...
Familia-i scăpată ; bărbații din oraș
În mauri dau acum năvală :
Pornește-o cruntă răfuială,
Izbește pala peste pală —
În răpăit de tobe și zvon de fluierași.

Dar bătaia-i intreruptă ;
Chemat la bărbătească luptă
De provensalul consul e riga sarasin ;
Și-n țărână-i azvirlit proclétul,
Că-și blestemă urlînd Profetul ;
Ca un acoperiș, nămetul
De săbii se ridică, și-un vesel strigăt, plin

De fală, slăvind căpitanul,
Face să clocote medeanul...
O, glorie lumească ! un arlechin tehui
Ocol îi dă cu-arlechinade,
Călare peste spadă-i șade,
Face virtelnița-ntre spade,
Bătîndu-și joc de consul și de vitejii lui.

Dar astea nu-s nimica : jocul
Și luptele-mpînzesc tot locul.
Întregul port și țărnul și arcuitul dig
De corturi și de bărci sînt pline,
De lumea care-ntruna vine ;
Unde-s prudomii vede-oricine,
Și-arbitrii și toți ceilalți ce-ntrecerea dirig.

Cu tapaborul, spada lată,
Pe-un umăr manta aruncată,
La gît — însemnul, tata, din mijloc, prezida,
Nespus de mîndru. O coroană
Premiul era, cerească mană
Și dulce zîmbet de baroană,
Chiar dacă-un ram de laur, și nu mai mult, era.

Bravi luptători, de azi, de ieri,-o
Mulțime vin : din Isclo d'Iero,
Din Golf Grimaud și dinspre celălalt Golf, Lioun ¹³⁶..
Bodogăbind târăgăneala,
Vin dornici să-și încerce foala,
Și gureși vin, cu toată fala,
Chefliii din Marsiho ; după obrazul brun

• Îi simți pe cei din Vilo-Franco,
Din Morgue și Niço la Blanco ¹³⁷,
Unde fructele coapte văd florile-nflorind ;
Și lingă cei din Berro, care
Pământul nu și-l pierd, se pare,
Din ochi ¹³⁸, vreo câțiva lupi de mare
De la Touloun în zarvă și haz nu se dezmint...

În așteptare nù stă jocul ;
Câțiva băieți, schimbându-și locul,
Tot caută să urce purtînd un steguleț
Pe-o unsă cu săpun catargă,
Pieziș nălțată într-o barcă ;
Sau, înotînd din greu, încearcă
Niște boboci de rață să-nhațe alți băieți.

Dau strigăt fetele, se-mplintă
Lopeți în marea legănîndă,
Punînd pe fugă vase prea pline-adesori ;
O mică pescărească trupă
Împinge printre alge-o pupă
De trabaucă sau de șalupă
Trei sferturi scufundată sub zeci de spectatori...

Și drumul bărcilor lărgit e
În două cete, osebite
După culoarea navei și flamurile-i mici,
Prind jucătorii să se-aleagă :
Toți cîți se află-ntr-o eissaugă ¹³⁹
Își poartă cămășuica dragă
Și larga pălărie de pai, avînd panglici

De-un alt soi fiecă brigadă ;
Eissauga lunecă prin radă
Cu opt vîslași pe coama spumoaselor cirezi ;
Să nu uit trainica chintană
La pupa bărcii,-adică-o blană
Ce spînzură peste bulboană,
Pe care, în picioare, pe campioni îi vezi.

Și fiecare, strînsă bine,
Gata de luptă-o lance ține,
Și fiecare ține o pavăză la piept ;
De sus, pe unda azurină
Coboară umbră și lumină...
O, Doamne ! trîmbița marină,
Dînd semnul de plecare, ne zbuciumă de-a drept.

Și iacă, vîslele se-apeacă
Și se ridică-apoi, și iacă,
Săltînd cum două vase unul spre cellalt vin :
O blîndă tamburină cîntă,
Și vîsla-i cadentează, blîndă,
Și luptătorii se-nfierbîntă,
Și pînă și bătrînii răsufletul și-l țin.

Abia de s-au atins, și de pe
Podețul bărcii lupta-ncepe :
De zor izbește — cine va ști de câte ori ? —
În pavază-ascuțita țeapă ;
Se prind, se-mping și nu se scapă
Din brațul greu, pînă ce-n apă,
Învins, se prăvălește unul din luptători.

Cu toții ne rugăm în lege,
Pentru ai noștri... se-nțelege !
Cînd pe podeț, cu-un deget de la picior proptit
Îi vezi de barca ceastălaltă,
Și-n față pavăza ți-o saltă
Potrivnicul, și cum se-nvoaltă,
Drept ca un pin, cu pieptul și brațul dezvelit,

Chiar dacă gloria te-nșeală,
Chiar dacă-n valuri te prăvală,
Dar cade și el, este-o plăcere, spune-o-voi,
Să faci o groapă-adîncă-n mare ;
Și gîfiind în unde-amare,
Uitînd de lupta-nșelătoare,
Cu drag se prind în brațe rivalii amîndoi !

Întîii doi, de cum se-nfruntă,
Se și răstoarnă-n recea undă...
Cincizeci eram, de-o parte, potrivnicii : dar treci
În rînd și *frate* ți se spune
Trei oameni de-ai știut răpune ;
Și pînă soarele apune,
De fiecare parte rămînem douăzeci.

Eu mă ținusem bine — fie
La fel și miine : e-o mîndrie
Mulțimii și iubirii să li te-arăți viteaz,
Dar miine-o grea și aspră cale-i,
Și-ți poți învinge toți rivalii,
Cum poți cădea și pradă jalei...
Era de aur ziua, cu-un soare ca și azi,

Și-o mare cum e untdelemnul...
Cinstiți butelcile !-i îndemnul.
Ne strîngem mîna-n grabă sorbind cîte-un pahar ;
Răsună cornul, sub lopată
Albește marea, și roșcată
Ea-n urma bărcilor se-arată...
Plini de curaj, la luptă ne-ntoarcem, așadar,

Pe marginea chintanei unde
Dau lupta *frații* : se aude
Cum sulița izbește în pavăză, din greu,
Și-o clipă inima se strînge !
Pe piepturi șiroiește sînge ;
Cum peste bălți cristeiul plînge,
Se-aude cîte-un vaiet, și-l auzim mereu.

Un căpitan de la Ceirèsto ¹⁴⁰
(O țară : *qu ie vai, ie rèsto* ¹⁴¹ !),
Un căpitan de mare, frumos, bine făcut,
Din colonii se întorsese :
Slujind Virginiei viteze,
Cu tiraniile engleze
Și pentru libertate ani lungi el s-a bătut ¹⁴².

-
Din colonii, purtînd în umăr
Un glonț din cele fără număr,
Acasă căpitanul Negrèu s-a-ntors rănit...
Dar într-o zi din stradă-i vine
Un vesel zvon de tamburine...
O-ntreabă pe soție cine
Și pentru ce le bate... «Cassisul ne-a vestit

Că-i zi de-ntreceri și petreceri...»
«O, Sfinte din Camargo ¹⁴³, -ntreceri !
Dă glas Negrèu, sînt gata !» Și nime-n stare nu-i
Să-l țină-n cîrpele-i de boală,
Nici drăgăstoasa tînguială
A scumpei soațe nu-l domoală ;
Rousselino aleargă strigînd în urma lui,

Că s-a smintit, Doamne ferește !...
Primejdia curaju-l crește :
Negrèu se așezase în rînduri, ca un leu :
Și-n timp ce el începe jocul
Cu moartea apărîndu-și locul,
Pe plaja ce ardea ca focul
Rousselino și sora-i încep, pentru Negrèu,

Să cînte cîntecul Fecioarei
De la Ciéutat ¹⁴⁴ : ce-nfiorare-i !
«Trei fete-n zori plecat-au, trei fete din Ciéutat
S-au dus să-aprindă-o luminare
Încununatei lor Fecioare...
Dar n-au găsit-o la altare...»
De zarva luptei, cîntul o clipă-i destrămat.

«Cu haina udă, dintr-o dată
Își văd Fecioara-ncununată
Venind din larg...», urmară femeile domol.
Dar altă zarvă-nfiorîndu-l
Destramă-a doua oară cîntul,
Căci spre Negrèu își luase-avîntul
Un haitoș, cît o spaimă de taur spaniol :

Era-Auferan, nebiruitul,
Ce nu o dată l-am zăritu-l
Luptînd cu mîrșăvie : proptită, ne-am deprins,
De piept, oricît de mare-i truda,
Să ținem sulița, spre-a nù da
Prilej de vorbe... El, în ciuda
Arbitrilor, în pumn o ținea, și brațu-ntins,

Și-așa-i putea mai lesne-ajunge
Pe *frați* și-n mare să-i arunce.
Pînă atunci, din apa sărată cițiva inși
Gustaseră virtos : Gantèume,
Ce-i hărăzise mai devreme
O luntre marelui Sant Èume ¹⁴⁵,
Dacă n-o să-l așeze în rînd cu cei învinși,

Dar în zadar i-a fost ; Remèsi
Din Sant Troupez ; Mitre, Genèsi,
Doi martegali destoinici ; Infernet din Touloun,
Cel ce-și pierdu orice măsură
Cînd se trezi în sărătură
Și trase-o lungă-njurătură ;
Au mai sporit grămada și alții, nu-i mai spun.

Cînd pe Negrèu în gardă-l vădu-l,
Cine-ar fi bănuir prăpădul ?...
S-o fi temut, pesemne, Rousselino, doar ea !
«O, tu Fecioară-ncununată,
Încep femeile deodată,
De ce ți-e udă haina toată ?»
«Am fost pe mare, unde o navă se-neca,

Și i-am scăpat pe bieții oameni...
Afară doar de niște fameni.
Ce și-au vîndut credința... S-au lepădat de Fiu !»
Femeile-amuțesc... Cu sete,
Mîrșavul lancea și-o repede ;
În mîna lui Negrèu se vede
Cum scutul se sfărîmă... Țîșnește-un strigăt viu :

«O,-ncununata mea Fecioară !»
Cît colo căpitanul zboară,
Sub crunta lovitură ; zdrobit, nemaisuflînd,
Precum o piatră se scufundă
În recea, despîcata undă.
Ca porumbița muribundă,
Rousselino căzuse, sfîrșită, la pămînt...

Pe el l-au prins înotătorii ;
I-au readus pe chip bujorii...
Nemaiștiind de sine, ea s-a zbatut în pat.
Mult timp, cu mintea zdruncinată...
Nu cred că-ar fi scăpat vreodată,
Dacă Fecioara-ncununată
Sub ochi n-ar fi ținut-o, și soțul vindecat..

Acum, între-Auferan și mine !
Dar eu nu sînt un oarecine !
Se-avîntă el spre mine, mă-avînt și eu spre el ;
Și prima lovitură trece
Fără să-l plec ori să mă plece.
Jur-împrejur, cu ochii-n zece,
Privea la noi mulțimea nemaisuflînd defel.

Ni-i rîndul bord la bord și nouă
Să ne luptăm... Din amîndouă
Barcazele, vîslașii, pîrliți și despuiați,
Pe laturi vîslele-și adună ;
Eu strig o dată-a voie bună...
Deci Auferan are să-și pună
La încercare dreaptă nebiruitu-i braț ;

La fel ni-s lăncile, măsura,
La fel de cruntă-i lovitura,
Cînd peste pieptul cellalt dezlănțuie-un potop ;
Se-nclină bărcile greoaie ;
Suflarea ni-i ca o vîpaie...
Prăjinile trosnesc, se-ndoaie
Și-apoi se frîng, ca două crenguțe de isop...

Eu mă agăț de-o treaptă-a scării...
El lunecă-n talazul mării.
Cimbale, tamburine, atunci, pe Calendau
Prelung în slăvi l-au ridicatu-l ;
În barca lor, precum e datul,
Cei trei prudomi, ținîndu-și sfatul
(Era-ntre ei și tata, care plîngea), îmi dau

Cununa ; și pe dată *frații*
Mă-ntîmpină cu vii ovații,
Și prin oraș îmi cîntă, vioioși, un cînt glumeț :
«La-ntreceri Calendau e-n frunte !
Băieți, și dacă de pe punte
Nu-i nime-n stare să-l înfrunte,
Nici în iubire nimeni nu-l va-nfrunta, băieți ? !»

Dar prea frumos era ! Suișul
În sine-și poartă prăvălișul.
O mare ciudă-n suflet păstrase Auferan,
Și-l cunoșteam ; fierbînd de ură,
Ca un urcior deschide-o gură :
«Ah, ticăloasă-adunătură,
Doar de zăbală bună, de botniță și-arcan —

Hai, linge-i tălpile ! Să vadă
Cît ești de josnică plămadă !
Ah, turma proastă cîntă, ca prăpădiții melci
Cînd ard în propriile case ! ¹⁴⁶
Cu-ntreceri y-a momit, frumoase !
Ce prefăcut ! N-o să se lase
Pînă nu vă-ngenunche și nu vă pune-n belci !»

Eu am zîmbit. Da-n preajmă-atîte
Priviri păreau să se-ntărite...
Și Auferan : «Voi nû vă dați seama, *tron-de-goi* ¹⁴⁷ !
Ce-a fost madraga-nfiptă-n praguri,
Decît prilej de furțișaguri ?...
El mierea-a luat, voi — storșii faguri ;
El — tonii, peste-o mie, și doar plevușca voi !

Judecător i-ați pus voi tatăl...
Și care vi-i folosul ? Iată-l !
V-au luat pământul, marea, balenele v-au luat...»
«În mare !»-aud un glas fierbinte.
«Să ne ia totul li-i aminte,
Și noi cinstim un frige-linte
Și-l preamărim pe-acela ce premiul mi-a furat !»

«În mare, sau de-aici s-o-ntindă !
Pe baltă lipitori să prindă !»
Aud și : «Moarte ! moarte !» Ca morile de vînt
Se răsuceau, ca spița roții ;
Încerc o vorbă, dar netoții :
«Să-l azvîrlim !» urlau cu toții...
Deși mă hotărisem scump pielea să mi-o vînd,

Cîțiva prieteni (lua-i-ar dracul !)
Mă fac scăpat și-mi pun capacul ;
Și plec hulindu-mi țara și vitregul destin...
Pe munte, ah, e-o dulce pace !
Invidii, vrajbe dobitoace
Și frămîntări vă las dincoace !
Alerg iubirii sfinte mai dornic să mă-nchin !

Ca apa rece din ulcele-i
Simțeam balsamul Esterellei
Cum dulce se strecoară în sufletu-mi năuc ;
Căci sufletu-mi, precum cazanul
Pe foc, îmi clocotea, sărmanul.
«Azi, blondă Zînă, de aleanul
Meu fie-ți milă ! Astăzi, nu aur îți aduc...

Ci, precum vezi, cununa doară
Pe care spinii înconjoară
O ramură de laur...» Sub un tufiş mă-aşed,
Şi-i spun de lupta câştigată,
Şi pătărania-mi, pe toată.
Iar Zîna-n iarbă aşezată
Mă asculta cu multă luare-ămintе, cred.

Căci îi vedeam prea bine pieptul
La spusele-mi plutind de-a dreptul,
Cînd eu pluteam pe mare şi mă luptam din greu,
Şi alb şi-mpurpurat obrazul,
Mîhnit sau luminîndu-l hazul.
Şi cînd i-am povestit necazul
Şi ruşinoasa-mi fugă din chiar oraşul meu,

Fringîndu-şi mîinile-amîndouă,
Lung m-a privit, cu ochii-n rouă...
Drag mi-ar fi fost, o, Doamne, să-adorm de somnul lung
Pe nentinele-i potire,
Pe pieptu-i — freamăt şi zvicnire !
Ea, pricepînd dintr-o ochire
La cîtă deznădejde, vai, am putut să-ajung :

«Deschide-ţi inima ! îmi zice.
Cîndva luptau la Arle-aice
Oştiri nenumărate de mauri şi creştini :
De sîngele curgînd şiroaie
Părea ca Ronul se-nvăpaie...
De n-ar mai vrea Cel-sfînt o ploaie
De-aceasta să ne ude pămîntul din grădini !

Luptînd nepotul să-și răzbune,
Fusese-mpresurat, se spune,
Contele din Aurenjo de șapte regi barbari ;
Mult timp i-nfruntă de-a călare
Și taie-n oastea lor cărare...
Dar pumnu-i vlagă nu mai are ;
Și licuricii spadei sînt tot mai stînși, mai rari.

Ieși din Aliscamp ¹⁴⁸ : tot mauri
Furnicăreau peste coclauri...
O ia prin munți și mlaștini, el, contele Guihén,
Fugînd ; dar soarele, dar luna
Dușmanii i-i arată-ntruna
Cum vin din urmă, ca furtuna...
Ajunge la Aurenjo, visatul lui Eden :

— Guibour ! Guibour ! strigă. La poartă
Sînt eu, Guihén, învins de soartă !
Dă zor, Guibour, deschide-i lui Guihén dóu Court Nas :
Treizeci de mii — știi tu ce-nseamnă ? —
Spre mine sarasinii-ndeamnă...
Dă zor, deschide-mi, bună doamnă,
Căci moartea după mine se ține pas cu pas !

Dar glasul doamnei lui viteze
Răsună de pe metereze :
— Nu-ți pot deschide poarta, o, cavaliere, -aúzi ?
Sînt singură și pe-ntuneric
Cu țîncii, slugile și-un cleric ;
Mai strașnic porțile-am să feric...
Luptînd cu maugrabinii și cu marranji ¹⁴⁹ cruzi,

Guihén al meu și mindra-i ceată
De nobili a-i zdrobi nu-nceată,
Acolo-n cimitirul Aliscamp... — O, Guibour,
Guihén al tău sint eu : iar ceata
(Cel-sfint s-o odihnească, biata !),
O parte-i moartă, și plecat-a
Pe mare-o altă parte ! Ardea-n amurg, îți jur,

Întregul Arle, și-n Arene
Țipau vlăstare-arlesiene...
Din trupurile caste făcîndu-și măgăoi,
Măicuțele din minăstire,
Să scape vrînd de pîngărire,
Crunt se sluțeau ¹⁵⁰ ; să nu te mire
Că-a fost și Avignounul strivit de-acel puhoi...

Soție dulce, mult mi-e teamă :
Deschide și-n cetate ia-mă ;
Guihén al tău se pleacă (atît i-a mai rămas)
Sub maugrabini... — Tu minți, știi bine !
Strigă Guibour. În van, străine,
Defaimi cu-atîta nerușine !
Nu ești Guihén, tu nù ești contele d'ou Court Nas !

Guihén, necredincioasa hoardă
N-o lasă-orașele să-i ardă ;
Guihén nu-și lasă morții sau prinșii la dușmani ;
Zdrobind năvalele corsare,
Guihén e-un zid de apărare
Și scut copilelor fecioare ;
Guihén al meu, o, Doamne ! nu fuge de marrani.

În conte inima se-aprinde :
El friul calului îl prinde
«Cu dinții ; și, sub coiful lui verde,-amar plîngînd
De umilința ce-l usucă,
Cu două mîini spada-și apucă,
Dă pinteni calului, a ducă,
Și pleacă într-o goană și pierе ca un gînd.

E ca un duh, o vijelie,
Ce urlă, smulge și sfișie :
Izbește și, cum scuturi migdalele-n livezi,
De mauri capete sub pinteni
Se-aștern, ca boabele de grindeni,
Pe flori, pe iarbă, pretutîndeni ;
Alungă pîn' la mare dușmanele cirezi,

Și patru regi, din șapte-omoară.
Și cînd șe-ntoarce de-astă oară
De la război viteazul : — Acum, stăpîne drept,
Îi spune doamna-i curajoasă,
Pe poarta mare vină-acasă...
Și pîn' la pod ea însăși pasă,
Plîngînd îi scoate coiful și-i cade lin la piept.»

Lui Calendau, copil al mării,
Așa-i grăi minunea zării...
Plîngeam și eu. «Ce vierme, o, fiică-a Celui-bun,
Ce vierme sînt ! Dar jur să nû mai
Semăn în glia-mi decît numai
Cel griu de soi, pe care tu m-ai
Deprins a-l recunoaște... Rămîi cu bine,-ți spun !»

Lăsînd Cassisul, țară-amară,
Plec încotro mi se năzară,
Plin de dispreț ; și-n preajmă, cu ochi de jărăgai
Privind spre-a stîncilor cocoase :
«Ah ! ciuda glasul mi-l îngroașe,
Sculptor cu mîna pătimașe,
Ce marmora-n strînsoarea-i cum tremură-o simțeari,

Orașului în straie rupte,
Oraș de negustori și lupte,
Cînd vruși să-i faci veșminte în stil corintian,
Și cînd Marsiho,-avară mamă,
Cît pe-un cîrpaci te-a luat în seamă,
Slăvit Puget, de bună seamă
Că ai gemut, ca mine, răpusul de alean !

Dar cînd prea greu simțînd că-ți este,
Cînd ai urcat aici, pe creste,
Și într-un pisc pornit-ai să tai, și nu încet,
Ci repede, cu-nverșunare,
Și-ai dăltuit dintr-o suflare
Această mută,-această mare
Figură ce numitu-s-a Capul lui Puget,

Cred că-a fost dulce elixirul
Ce picuratu-ți-a-n potirul
Melancoliei negre, văzînd spre slăvi țîșnit
Din munte monumentul — vie
Și-n veci neștearsă mărturie
A îndrăzelii și,-n vecie,
A nerecunoștinței de care s-a izbit 151 !»“

CÎNTUL AL ȘAPTELEA

ZADELE

Contele Severan plesnește de gelozie : or tocmai acesta este scopul lui Calendau. După-amiază. Încheindu-se o scurtă pauză, cassideanul își reia povestirea. Spune că, în căutare de aventuri și dorind să se vorbească despre el, își viră în minte să taie zadele de pe Ventour. Și, într-adevăr, le doboară. De acolo se duce la rîul Nesco ; înăbușe știubeiele de la Piatra Cerii și-i aduce Esterellei, ca trofeu, un mic fagure de miere. Dar aceasta îl muștră cu asprime pentru distrugerea zadelor.

Contele Severan ascultă
Și inima i se-ntumultă
De-o neagră gelozie, văzînd spre Calendau
Cum mîndra Esterello-nclină ;
Și-o ură-l cuprindea, haină,
Văzînd, ca-n stratul din grădină,
Cum mladele iubirii acestuia-nfloreau.

De n-ar fi vrut să afle totul,
Mai dinainte peste ciotul
Unui copac din preajmă cu-un glonț l-ar fi culcat.
Dar pizmuind bălaia fată,
Pe cît, ca vinul, el le-mbată,
Vinătorițele din ceată
S-ar fi pierdut prin crînguri cu falnicul bărbat...

— „Tăiem un pepene ? întreabă
Quinge-Ounço, o hazlie scoabă
De om, dar care vameşi, poate-un batalion,
Doar el a fulgerat de moarte.
Mult ai vorbit, şi ca din carte,
Şi gîtul trebuie că-ţi arde...”
— „Aşa-i, dă glas pescarul, mi-e vorba un canon !

Cosaşii-au scos pesemne limba...
Să mă scufund, precum colimba ¹⁵²,
În apa mării,-o clipă, cinci soli aş da oricînd !“
Cu toţii-ndată se îmbie
Să guste din cîte-o felie
De lubeniţă purpurie,
Afar' d'è conte care tăcut privea-n pămînt.

Şi, după cum orînda este,
Din buzunarul de la veste
Îşi scoate fiecare ceşcuţa de argint,
Şi sorb rachiu cu picătura
Să-şi umezească, spun ei, gura.
Deşi-i tot crîncenă căldura,
Par jerbele de raze mai slab că se aprind.

Roiala muştelor mai moale-i,
Mai moale-i cîntecul cigalei ;
Noi zgomote prin aer de mai departe vin :
E poate-o presură-n arinişti,
Sau un sticlete prin ciulinişti,
Sau, între dese-le-i nelinişti,
O veveriţă roade vreun cucuruz de pin.

Trimite,-nsingurat, din vale,
Către cosași și animale,
Semn bun, de vreme bună, un cuc pitit în flori ;
O coșofană printre ramuri
Strecoară albe-negre flamuri ;
Și, adunată din partamuri,
Se-acoperă colina de vesele culori.

— „Ah, vîntul soarelui suspină :
Vreau, folosind suflarea-i lină,
Începe bunul nostru prieten Calendau,
Să-ntindem zveltele bonete
Și papagalul ¹⁵³ !“ Dintre fete,
Sprințara Fourtuneto-i dete
Curaj : — „De vrei să-adaugi și șorțul meu, ți-l dau !“

— „Cînd mă gîndeam mai bine,-ncepe
Băiatul, că-n pustiul de pe
Mount Gibau rătăcește-o minune cum nu vezi
Niciunde alta mai frumoasă ;
Preasimțitoare și aleasă,
Cînd mă gîndeam că ea se lasă
Uitată-ntre șopîrle, și lupi, și huhurezi,

Stînd singură-n pustietate,
În gînd simțeam cum mi se-abate
Cuvîntul spus odată de-un vrăjitor bătrîn
Asupra Esterellei, care,
Zicea, e-o mare vrăjitoare,
Și codrii-n stăpînire-i are
Și cîntu-i pe ecoul din munți îi e stăpîn.

Ei bine, Zîno, -aşa să fie !
A te-mbuna mi-e placul mie !...
Peste Ventourul aspru, o doamnă, de Mount-Brun ¹⁵⁴,
Avea o falnică pădure...
Ce lesne-i ochiul să ți-l fure
Spre culmile de piatră, sure,
Și-un strugure de curpen, de-l cauți ca nebun !

Ventourul, dintre celelalte
Mai nalte piscuri, cel mai nalt e :
Din vârful lui vezi pînă în zare, vălurind
Vezi douăfinencele coline,
Vezi dealurile coumtadine,
Încremenite, aspre, line,
Și Ronu-l vezi, subțire, ca firul de argint.

Din nord, Ventourul te-nspăimîntă :
În glie ca un zid se-mplîntă,
Tăiat din talpă-n creștet, năprasnic și splendid ;
Ca o cunună din balade,
Un codru maiestuos de zade,
Copaci de fier, din veacuri șade
Neconținut de pază pe creasta-acelui zid.

Cu mare greu găsea, pesemne,
Stăpîna tăietori de lemne :
Fugeau bătrîni și tineri de cruntul povîrniș...
Acolo mă-ndreptase gîndul —
Mereu spere Zîna mea-ndreptîndu-l...
Din ochi urcușul măsurîndu-l,
În mină strîng toporul și-ncep să-l iau piepțiș !

Atît era stîncioasa masă
De-abruptă şi alunecoasă,
Că trebuia de tufe şi crengi de merişor
Să mă agăţ : şi prea adese,
De sub piciorul meu purcese,
Urlînd în graiuri nenţelese,
Se prăvăleau pietroaie în hăul vuitor ;

Şi prea adese-mi era piatra
Duşmană, şi prea strîmtă vatra,
Că trebuia să-mi caut o alta primprejur.
Şi dacă, ah, vreo ameteală
M-ar fi cuprins sau dacă-o pală
De vînt şi-ar fi dat osteneală,
M-ar fi surpat la talpa cumplitului Ventour.

Dar m-a ţinut Cel-sfînt în viaţă.
Un timp, o vrabie răzleată
A dat vreo trei ocoale pe lingă capul meu :
Apoi, tăcere ! Nicăire
Un ţîriit, o ciripire :
Doar crunta morţii nălucire...
Pe-acolo, numai noaptea ajunge Dumnezeu.

Cînd în yiroagele deschise
Vedeam cadavrul unei tise :
«Ajungi !» spuneam în sine-mi. Şi nu mai ajungeam.
Cu toate că-ncepea să-adumbre,
Cu toate că mai mari, mai sumbre
Îi năzăream negrele-i umbre,
Pădurea, ca vrăjită, urca, pe cît urcam.

M-am cățărat o zi întreagă,
Rupindu-mi unghii, stors de vlagă...
Pe scurt, pînă la urmă, cu fruntea șiroind,
Mă iată-ajuns ! Întîia zadă
O strîng la piept și cad grămadă,
Răpus de crîncena-mi corvoadă,
Cu toată carnea-n flăcări, ca mort, sau ca murind.

Dar somnul bun te întremează.
Suflarea vîntului și-o rază
De soare-n zori deșteaptă un vesel ins, zglobiu :
Avem udeală-n sac, merinde,
S-o pot vreo nouă zile-ntinde,
Și-aveam securea dinainte,
În trunchiuri despre mersul petrecerii să scriu.

Via Ventourului vîntoasă
Jucîndu-se prin frunza deasă
Cînta un cînt de taină seninei dimineți,
În care dealuri și vîlcele
Păreau să-adauge și ele
Alt cînt, tot drag inimii mele.
Năprasnicele zăde, în calmul lor măreț,

Sub bolta de frunziș, gigantă,
Pe crengi întinsă ca o mantă,
Trăiau nîcînd atinse de-al soarelui mănunchi
Sau de-ale vijeliei voalbe.
Vreo cîteva, sub mușchi și salbe
De mucegai păreau ca albe ;
Ici-colo, frunze moarte acopereau vreun trunchi.

Gigante zăde, mari în faimă,
Ce-n piept necruțătoarea spaimă
Mi-o strecurați deodată : iertare ! și salut !
Ventourule, cu voie-bună
Ce-ai înfruntat orice furtună,
De azi, ce furie-ți cășună :
De astăzi moțul falnic să ți-l socoți pierdut !

Și-ncepe marea bălălie !
Securea intră-n scoarța vie
Trezind bătrîna stîncă 'din somnu-i milenar ;
Tot mai adînc, tot mai haină
Pătrunde-n carnea ce suspină ;
Și amăruia terbentină
Pe trunchiul gros cu lacrimi de aur plînge-amar.

Deodată pîriie copacul :
De moarte-i scuturat, săracul ;
Și cu-un năprasnic geamăt, trecînd din ram în ram,
Din trupul măreției sale,
Cu fruntea-n hău el se prăvale...
Un lung vîrtej vedeam, în vale,
Cum fumegă și-un tunet cum hăuie-auzeam...

Maiestuos precum un papă,
Cînd în imperiala-i capă
Domnind vedeam, de veacuri, copacul uriaș,
Pe care-l doboram din jețu-i,
În loc să dau mîndriei prețu-i,
Simțeam că-ncep să mă disprețui,
Și mă simțeam, voi spune-o cîstit, un ucigaș.

Măreața, falnica pădure
Vuia de scîrbă, sub secure !...
Dar setea să mă cațăr tot mai aprinsă mi-i,
Și crunt izbesc stîrnind ecouri :
Și zboară așchii pînă-n nouri ;
Și lupii fug peste platouri ;
Și speriați se nălță și vulturii-n tării !

Văzînd, ca un potop, cum vine
În jos pădurea, mari tulpine
Cum cad din piatră-n piatră cu-un huruit nebun,
Muntenii-și părăsesc huzurul
Crezînd că se surpa Ventourul
Și-acoperi-se-va-mprejurul...
Mulți tăietori de lemne din Branto ¹⁵⁵ și Mount-Brun

Strigau : «Dar cine-i ticălosul,
Netrebnicul și păcătosul
Ce zvîrle-n hău copacii uciși, de viață scurși ? !
Și-a gituit părinții-n fașe,
Vreo iazmă i-a slujit de moașe
Și-nvăț de-apucături abrașe
I-au dat pisici și capre sălbatice și urși !»

Deci, nouă zile, ca năpasta
Am tot izbit : și de pe coasta
De munte poate-o sută de zade am surpat ;
Și-ncolăcite,-nveninate,
Mi-au șuiert o sută, poate,
De vipere-n pustietate...
Dar n-am avut necazuri, fii, Doamne, lăudat !

O treabă-i încheiată. Ura !
Spre larg mă-mpinge aventura,
Voios precum un pește : doamna Mount-Brun mi-a zis
Că-ar vrea să mă sărbătorească,
Pe avuția-i strămoșească
M-ar vrea stăpîn... Nu, nu ! trăiască
Iubirea, pîinea neagră și dragul meu Cassis !

De lingă Saut ¹⁵⁶ începe-o vale
Ce se lărgeste-n scări domoale,
De nuci bătrîni umbrită, de fagi și de stejari.
Cînd, sus, zăpezile se-nmoaie,
Din viituri și ududoaie,
Printre nutrețuri și pietroaie
Se întrupează Nesco, un rîu... Am brațe tari,

Și tinerețe, și-ndrăzneală,
Și munca pîn' la istoveală
Defel nu mă-nspăimîntă !... Dar dacă-ar trebui
Să-ncep din nou smintita treabă
Ce-a fost la Nesco, mai degrabă
Cu-o vajnică prințesă-arabă,
În multele-i năzbîtii, ani șapte-aș vlăgui.

Această Nesco se aruncă
Într-o adîncă, neagră strungă ;
Și strunga își cabrează deodată pieptul sur,
Boltindu-se-ntr-un loc anume...
Ce Piatra Cerii poartă nume :
Nici o pisică de pe lume,
Nici caprele, satirii n-ajung la ea, vă jur !

O'rade-n zbor vreo rîndunică...
În scorburile ce-o înspică,
Sălbaticе albine, de mult, poate din veci,
Își depuneau mierea-adunată,
Netulburate niciodată ;
Cu ceara lor, s-o cari pe toată,
Ai fi-ncărcat cămile măcar vreo patruzeci !

Prea mulți acel belșug de miere
Îl cunoșteau, dar — mergi de-l cere !
Cum să găsești o cale ?... Mă scuturau fiori
Privind, cît se putea străvede,
Cumplitul zid ! Nu-ți vine-a crede
Cum că-n turbarea-i se repede
Un taur drept în colții de furcă,-adeseori :

La fel și eu. Setea bolnavă
De-a mă acoperi de slavă,
De-a ști din gură-n gură numele meu zburînd
Pînă la cea de care plin e
Și fi-va sufletul din mine,
M-ar fi zvîrlit în foc, de-a bine !
Cu planul dinainte alcătuit în gînd,

Pornesc spre Stîncă zisă-a Cerii.
Nu mi-a putut scăpa vederii
Că pe cornișa pietrei o cetină crește...
Prea bine ! Luasem ca tovarăș
Un tînăr ; noaptea cea de vară-și
Cerneă tăcerile : că iarăși
Dormea Rousau pe țărături și Eisserò ¹⁵⁷-ațipea.

Pe-un drum, de care prea destul mi-i,
Ajungem pînă-n șeaua culmii.
O funie de trupul știutei cetini leg ;
Mă prind de ea și, pe-ndelete,
Cobor pe lîngă-acel perete,
În mînă cu-un paner — și-n plete
Zefirului de munte răsufletu-i culeg.

Și, iată,-adulmec o mireasmă !
În strania catapeteasmă,
O peșteră descopăr ; mă-apropii ușurel,
Și ce minune-n borta ei e !
O sută, poate, de știubeie,
Pe rînduri puse, rotofeie,
Precum un sat de case sub un cinstit castel.

Republică-n toată puterea,
Și toată-avînd o țintă : mierea.
În zori, desfășurîndu-și stindardele pe sus,
Pornea republica întreagă
Prin văi polenul să-l culeagă ;
Și tocmai seara, din desagă,
Își descărca belșugul din drobițe adus.

Mărturisesc, era o crimă
În somn să te atac, sublimă
Și dragă națiune și minunat popor !
Căci, vai, mai mare crimă nu e
Decît în blonda-ți cetățuie,
În odăițele-ți gălbuie
Să răspîndesc ruina, tristețea s-o cobor !

Dar era scris !... Pucioasa scoate
Nori grei, și roiurile toate
Cad zumzând, și-ncepem în faguri mare jaf !
Și cu-un elan de să te sperii
Prădăm, cărăm din grota mierii...
Cuceritorii de imperii,
De-ar fi zorit ca mine, s-ar fi surpat în praf !

Ah, fir-ați voi să fiți, albine !
Prădarea fagurilor ține
Atîta timp cît noaptea, cu bezna-i, a ținut,
Și răcoreala-i... Dar cînd zorii,
Ce dușmănesc jefuitorii,
În albul strai al aurorii
Au prins să dea lumină întregului ținut,

Albinele, -ncepînd să-nvie,
Sau încă vii erau, vai mie !
Cu-un zumzăit năprasnic, din zeci de scorburi mici,
Cumplite-asupra mea căzură...
Cum să numesc acea tortură,
Cînd nu-s cuvinte pe măsură ?...
Izbeau biciuști în mine, de spini și de urzici !

Dar ce-s urzicile și spinii
Pe lîngă ghimpele albinii ?
O sută de mii, poate, deodată sau pe rînd,
M-au înțepat în trei clipite...
Sub otrăvitele cușite,
De-a lungul coardei încălcite
Atîrn fără putere, ca peste-un fumegînd

Cazan cu untdelemn fierbinte...
Cu capu-n flăcări, scos din minte,
Cînd vreau să scap de moarte, măcar să mă depart,
Zvîcnind din cîteşipatru membre
(Ai ! Nostro-Damo-de-Setembre,
Ce-aproape-au fost să se dezmembre !),
Izbesc cu talpa-n stîncă, printr-un nefast hazard,

Şi-ncepe coarda, din înalturi,
Să facă largi, smucite salturi,
Bălăngănindu-mi leşul peste abis... Şi ştiu
(Grea amintire Sfîntu-mi dete !),
Ştiu că, -azvîrlit peste perete,
De nu mă opinteam cu sete,
De fiecare dată, m-aş fi strivit de viu ! -

Şi Nesco, dedesubt, la pîndă
Stătea, haină şi flămîndă...
La naiba ! ca să-i merit, îmi zic într-un sfîrşit,
Minunii graţia-i sublimă,
Sau doar o milostivă schimă,
Aş suferi ca o azimă
Pe vatra înroşită ! pe urmă, dăruit

Pot fi şi morţii ! Disperarea
Mi-a fost tăria şi scăparea :
Curaj ! cu mîini umflate şi-ndurerate-apuc
Virtos frînghia ce mă leagă ;
Străpung albinărimea-ntreagă,
Deşi străpuns eram, nu şagă,
Curaj ! şi-n sus, spre culme, cu furie mă duc,

Și, precum Lazăr, ies din groapă.
Nemaiajuns de-a voastră țeapă,
Albinelor, pe munte sorb aerul curat !...
Dați zor, muscuțe ! Frumuseții
Spunèți-i că mi-e raza vieții !
Reginei mergeți și spunèți-i
Că azi la Piatra Cerii știubeiele-am prădat !

Dar n-au putut să-mi ia nainte...
Asemeni celuia ce-n minte,
Cînd iese-n larg, își scrie-al înapoierii drum;
Să stau pe loc n-aveam răbdare ;
Simțeam că singele-mi dogoare,
Și-adulmecam un vînt de mare,
Un vînt dinspre Marsiho cu-ațițător parfum.

Tovarășului de-aventură
Lăsîndu-i toată-acea captură,
Cu miere într-o țeavă de trestie pornesc
La drum !... Pe-a creștelor nălțime,
Ale Provenței maritime,
Chemîndu-și sprintena căprime,
Cum sună cite-un fluier, de munții clocotesc,

La fel și trimbița-mi marină
Răscoală padina vecină...
Și din lăcașul tainic, regina din Gibau
Aude ; și-aurește pinii
Cu strălucirile luminii-i :
«Te luasem drept păstor...» Senin îi
Răspund : «Și eu, păstorul, drept sfînta zi te iau !

Ah, Zină Esterello, iată
Că te văd iară ! De-astă dată,
Pentr-un buchet de nuntă, să-ți dăruie, placul mi-i,
Un codru, vechi de-o veșnicie,
De zăde cum n-or să mai fie,
Și prada dintr-o-mpărăție
Ce m-a străpuns cu sulii vreo trei sute de mii !»

Și-i spun povestea, cum pădurea
Am doborât-o cu secura ;
De spaima de la Stîncă îi povestesc apoi...
Și peste chipu-i într-o clipă
Un ris năvalnic se-nfiripă,
De aur și argint risipă,
Ce-i strălucea pe buze ca floarea de aloi.

«Ești un credul, să știi !... îmi spune.
Ca tine doi n-or să se-adune !...
Și merita, desigur, să vezi jur-împrejur
Cum glia mamă își înghite
Lucrările-i meșteșugite,
Și cinstea să ți-o pierzi, smintite,
Cum necinstit-ai chipul slăvitului Ventour !

Sfinte din Baus ! nerod e cine
Sfișie straietele divine
Ce munții i-nconjoară cu fală și mister,
Și vrednic e cine nu-nfrică
Pe nimeni și nu-i poartă pică
Și n-ar strivi nici o furnică,
Pentru că fapta-i bună va fi primită-n cer !»

Și iar, cu buzele-năsprite :
«Ah, creaturi nelegiuite,
Vă socotiți stăpînii întregului pămînt !...
Recolta de pe cîmp e-a voastră,
Aveți castana de pe coastă
Și-aveți măsline... Dar o creastă
De munte, orice-ați spune, e doar a Celui-sfînt !

De vă distrugeți prea adese
Pentru mărunte interese,
Ca fiarele și viermii, pricep cu-adevărat
Că traiul vi-i o greutate,
Și vă-nspăimîntă tot și toate,
Și-n pieptul omului nu poate
Să-ncapă-o bucurie și-un simțămînt curat !

Dar mîndrii arbori de pe creste,
Senini și liniștiți și peste
Care furtuni și nouri în van trec viforoși,
Căror de ani puțin le pasă,
Și nici cît pasărea-i apasă,
Și-mbătrînire-au glorioasă,
Că-i face mai puternici și-i face mai frumoși ;

Pe ei, solemne țivlitoare,
În care vînturi vuitoare
Ca niște orge cîntă ; pe ei, bogați și buni,
Ce umbră dau și prospeție,
Măcar că poartă ani o mie ;
Pe ei, cosiță-a mamei-glie
Și-ai blindelor izvoare și-ai puțurilor nuni,

Lăsați-i să trăiască-aieve !
Că le mustesc în trunchiuri seve,
Că-s fala, bucuria și glorioșii prunci
Ai buneî doici universale !
Lăsați-i vieții lor domoale !
Și, blînd, sub aripile sale,
Cotcodăcind v-ar ține și pe voi toți, atunci,

Măreața cloșcă !... Ah ! Naturii
De i-ați pricepe șoapta gurii,
De-ați mîngîia-o dulce, necum să-i faceți rău,
Cu lapte v-ar hrăni din sînii
Ei veșnic plini, i-ați fi stăpînii,
Și pînă și din mărăcinii
Pîrloagelor v-ar curge de miere un pîrău...

Dar dacă-o umiliți, și dacă
O-nlăcrimați cu-a voastră joacă,
Stricînd fără-ncetare și dînd cumplitiei morți
Bătrînele-i păduri virgine,
De ochii ei, luați seama bine,
Cu uitături defel blajine,
Nu veți avea scăpare ! Prin greii-i contraforți

Și prin spărturile-i din dealuri
Își va trimite apa-n valuri
Scoțînd din matcă fluvii, și știți ce-o să vedeți ?
Cum leagăne plutesc pe unde,
Cum case, țarine fecunde,
Surpate, -ncep să se scufunde —
Și-n lume-o-nțepenire ca un cumplit îngheț !

Și dacă-albinele la Neșco
Ți-au dat o lecție, găsesc c-o
Prea meritaseși, pentru cît rău ai săvîrșit !...»
Era-nfricoșătoare : Firea
Prin ea-și dezlănțuia-nvrăjbirea,
Făcînd să-i scapere privirea
Și să-i detune glasul, la rîndu-i învrăjbit...

În jurul frunții buimăcite,
Albinele dezlănțuite
Le auzeam sporindu-și mînia, și vedeam
Doar zădărnice moarte, ca pe-o oaste
Zbîrlită, cu mișcări fantastice,
Apropiîndu-se pe coaste
Și-amenințînd spre mine cu fiecare ram.

Plîngînd amar, străbuna glie
Părea un tremur de mînie.
Și din genuni cu volburi de flacără arzînd,
Din cratere-ațîntînd spre slavă
Căscate boturi cu otravă,
Cenușă îmi părea și lavă
Că văd mereu cum zboară în nori, de pe pămînt...

Era-nfricoșătoare. Capu-l
Țineam plecat, vuind, săracul,
De remușcarea crimei, și mă simțeam umil
După purtarea mea păgîină...
Căința-mi vede buna Zîină ;
Și, peste sufletu-mi stăpîină,
Cum este-o mamă peste-un abia născut copil :

«Îmi pari zdrobit de-amărăciune,
Și mult mă bucură, îmi spune,
Și n-o să-mi fie ciudă că poate-am să te iert...
Că o pădure azi tăiată
Renvie mâine, -ori altădată,-
Dar dacă mori tu, niciodată
Nu mai învii, și lumea s-ar preschimba-n deșert...

În pace mergi ! Și om de bine
Sau gentilom de vii la mine,
Îți spun cum a fost mierea albinelor surori...»
O, glas ce nu știa să mintă !
În soare, unda se-ntargintă,
Cînd boarea proaspătă-o alintă
Și cerul se deschide !... Cîntați privighetori !“

— „Pe scurt, a fost a ta ? întreabă
Contele, spune mai degrabă !...
Începi să mă cam sîcîi lungind-o fără rost !...“
— „Seniore dragă, ai răbdare !
Pescaru-i zice, rău mi-ar pare
Să nu te bucuri de urmare,
Care-i mult mai frumoasă, să știi, decît ce-a fost !“

CINTUL AL OPTULEA

COMPANIONII

Vrînd să se pocăiască pentru nimicirea zadelor, Calendau pornește în pelerinaj către pădurea de la Santo-Baumo. Din întâmplare, companionii — care făcuseră între ei rămășag pentru orașul Marsiho — se adunaseră acolo ca să se bată. Templul lui Solomon. Meșterii Jaque și Soubiso. Luat ca judecător, pescarul îi dojenește cu iscusință pe luptători. Podul sfintului Benézet. Mișcați pînă la lacrimi, meseriașii se îmbrățișează pe cîmpul de bătaie.

— „Spre ispășirea grelei crime :
Tăierea zadelor sublime —
Știți încotro am luat-o, ca pelerin pios ?
Spre Santo-Baumo, în pădure...
La Gèmo ¹⁵⁸, printre coame sure,
Într-o vîlcea pătrund ușure
Și ca plătind pe ăripi de vis miraculos...

Abia păseam : mîndre copile,
Maici la Sant-Pons, în alte zile,
Și azi trec pe sub plopii și frasinii din jur !
Și vîntul, cît de uitător îi,
Ecoul, razele sau norii
Încrîncenatei lor istorii
Dau viață, iarna-vara, zelosului murmur,

Și cînd faci cotul, via șoaptă
A-ți povesti abia așteaptă :
Cum cîcă-a trecut Amor al minăstirii zid,
Zvîrlirea asprului ciliciu,
Petrecerea, cu-al ei deliciu,
Apoi scandalul și supliciul,
Și cum în abație Biserica-a lovit...

La drum ! Prin munți de piatră tare,
Intru-n Bartagno, -o trecătoare...
Și iată, -aud din față un zumzet, la-nceput,
Și-un biziit ca de albine,
Surd și neclar venind spre mine —
Ca zvon de urlete haîne,
Și răgete, mai apoi, și țipete să-aud...

Uimit păseam, cu prevedere :
Mă întrebam dacă pantere
Și tigri, dacă hiene și lei or fi venind,
Cu pioșenia jivinii,
La Sant-Pieloun ¹⁵⁹, ca pelerinii,
Sau dacă, răvășind ciulinii,
Dușmane oști de diavoli zîzania-și aprind.

Singurătăți fără pereche !
Sus, Santo-Baumo cea străveche
Se deslușea, departe ; sub mine, Plan d'Aup ;
Iar stîncile cu vii răsfrîngeri,
Unde gingașe mîini de îngeri
Alină-a' Magdalenei plîngeri
Păreau din însuși trupul pădurii că irup.

Lingă pădurea-ntunecată
Era ceva... Mai merg și iată
Că văd mișcînd în soare un negru furnicar ;
Și văd, dacă mă uit mai bine,
Că erau oameni ca și mine ;
O bătălie văd, în fine,
Cu-o furie și-o zarvă și-un clocot de tartar.

La naiba, ochii mă înșeală ?...
Infernu-l văd ! Ce tîrnuială,
Ce spaimă, ce cutrîmur ! Zi-i, limbă, cum vrei tu !
Un prost muncește pînă crapă
Ca să culeagă-o biată ceapă !
Balene sînt în Marea Apă,
Și fără navă nimeni nu va pleca-n Peru !

Era o furioasă droaie
De falnici tineri : prin hobaie
Și pe cărări de munte, cînd plouă-nversunat,
Și apele, trezind ecouri,
Țîșnesc cu tunetul din nouri
Și năboiesc de pe platouri —
Mult mai puțin spăimoase din hău în mare cad ;

Cu mai puțină-ncrîncenare
Încep și viespile să zboare,
Să fremete și-n aer să-mpungă dinadins,
Cînd, bine-nfășurat în glugă,
Cu crengi și ruși culeși în fugă,
Și mușchiul de pe-o buturugă,
Un pădurar destoinic viesparul le-a aprins.

Eroii luptei îndrăcite,
Stringînd compase ascuţite
Şi lungi căpuitoare şi-alte unelte-n mîini,
Se hăcuiau. «Pe Lupi i-om face,
Aud un glas, sub fier să joace !»
«Iar nouă, -alt glas aud, ne place
Să pardosim pămîntul cu pieile de Ciini !»

«La gîde cu Muntenii ! Rasă
De Lupi hulpavă, ticăloasă !
Urlau mai mulţi. Plăti-veţi vieaţa lui Hiram !»
«Huo, Ciini ce schelăiţi la stele !
Să daţi *culorile*, că-altfel e
De rău : vă facem şerpi din ele !»
«Să piară Hrăpăreţii !» pe alţii-i auzeam.

Şi crunt se spintecau cu toţii.
Turbarea arde-n ei, netoţii :
Cu sete-nfig compasul, unealtă de prăpăd,
Şi cad, şi mor scăldaţi în sînge !...
Dar Patria, ce jalnic plînge,
Iluminîndu-l, cînd se stînge,
Pe fiu-i mort în lupta cumplită, ei n-o văd !...

Şi, tulburînd abia-mprejurul,
Pădurea-şi depăna murmurul,
Şi feriga, şi rodul-pămîntului, golaş,
Şi tulipina ce-nflorise
Tihnit se legănau în vise,
Sub sicomori şi aspre tise,
Sub fagii şi gorunii bătrîni şi uriaşi.

Veneam printre copaci ; deodată
Mă-mpiedic lingă-un fag de-o biată
Făptură, vai, un tinăr de şaisprezece ani,
Cu fruntea de ciocan, se pare,
Zdrobită în încăierare.
Păr lung şi, ca de sărbătoare,
Avea, -mpletit, şi ochii — doi muribunzi hultani ;

Şi singele-i curgea şiroaie
Punînd în păru-i o văpaie...
«O, maica mea !» şopteşte în ultimul-i oftat.
Mă scutur de-un fior fierbinte...
«Voi n-aveţi suflet ? n-aveţi minte ?
Opriţi-vă şi luaţi aminte !
Le strig, şi mă azvîrlu-n viesparu-nfuriat..

Ci ascultaţi o vorbă doară !...»
O clipă dîrdoara-ncetară,
Să vadă ce zănatic de pace-a pomenit.
Răspuns îmi dau : «Aşteaptă-o leacă !»
Şi toţi ca unul se apleacă,
Adună pietre din răstoacă
Şi-ncep să-arunce-n mine, şi m-ar fi-acoperit...

Dar băţul mi-l aveam în mînă :
Cu el, sub grindina păgînă,
Făcînd de zor morişca pe lingă capul meu
Ajung să depărtez năpasta
Şi să-mi păstrez întreagă ţeasta.
«Băieţi, grăieşte unul, asta
E-o piine tare-n coajă, şi-a o tăia ni-i greu !

Nu-i pasă, văd, că ne-ntărită...
Grozav minuiitor de bită :
Să-i dăm cinstire ! Spune : ce vrei ?» «Să-mi spuneți voi
De ce vă tot ucideți unii
Pe alții-aicea, ca nebunii ?
Molizii, carpenii, gorunii
Sînt îngroziți de geamăt și strigăt de război !...

Priviți șuvoaiele de sînge :
Au inima nu vi se frînge ?
Ce furie prea mare vă-ndeamnă la omor,
De nu mai scade, nu se curmă ?...»
Privesc și ei și, pîn' la urmă,
Pare că-n piept ceva îi scurmă:
«Da, bine ! Dacă-ți place să fii judecător,

Pe cît ne-ngăduie hodina,
Să-ți arătăm care-i pricina ;
Și ne jurăm pe Jaque, Hiram și Solomon
Cinstit să-ți împlinim cuvîntul ;
Și-l blestemăm întru Preasfîntul
Pe cine-ncalcă jurămîntul !
Oriunde s-ar ascunde, nu scapă de pripon !»

Atunci, din gura-acelor oameni
Răsunător țîșnește-un : *Amen* !
Și făcînd cerc în juru-mi, cumpliți, sălbatici vin,
Ca arătări din altă lume,
Părînd că vor să mă sugrume...
Ah, glumă asta nicidecum e :
Erau vreo mie patru-cinci sute, pe puțin !

La mulți din ei, peste ureche,
Din alb argint, din aur vechi e
Legată vreo unealtă de bun meșteșugar,
Fie compas, echer, mistrie
(Cît unghia, desigur), fie
Ciocane, dălți, securi, burghie,
Potcoave, răzătoare și ferăstraie chiar.

Văd cum aruncă vreo sudalmă
Cei ce-și pierduseră-n devalmă
Urechea și podoaba : și fac întruna semn
Cuiva, cu-o armă ucigașe ;
Și văd, la alții, sub cămașe,
Pe piept, pe brațele abrașe,
Pictat cu acul, câte-un misterios desemn.

Dar, iată, unul dintre capii
Bătăii (gîrbovit, aproape, -i
De multele din pieptu-i betele și panglici),
Dă glas : «De-oi spune vreo minciună,
Al morții frig să mă răpună !
De arta, dreptul, dimpreună
Cu datoria noastră am să vorbesc aici.

Cînd Solomon, slăvitul rege
(Pe veci slăvit de-a noastră lege !),
Cel mai măreț din temple-a nălțat, și mai frumos,
Și a văzut — divin spectacol ! —
Crenguța peste tabernacol,
Spre-a răsplăti acel miracol
Pe care-l săvîrșisem, cînd schelele-am dat jos,

Spre fiii Artei, înțeleptul
Fiu al lui David, bunul, dreptul,
Din luminoasa tindă-a rostit acest cuvânt :
— Copii ai lumii, oameni liberi
Și maștri-ai marilor decideri,
Ce ridicați, cu zel de biberi,
Palate pentru oameni, lăcașe Celui-sfint,

Prin lume, care-n câte-o parte,
În cete pină-a vă desparte,
Ca tinerele stoluri de rîndunici ce fug
Din fața crivățului rece,
Vreau mult ca nimeni să nu plece
Fără ca-n templu să se lege
Și miini să-atingă mîna întru prieteșug.

În vremi ce-i greu a le cunoaște,
Pămîntul neamuri noi va naște,
Căroră le-o fi sete sau care-or flămînzi :
Că sînt dușmani, pirați ori, poate,
Necredincioși, nici un păcat e...
Cetatea-n veci va fi cetate...
Clădiți în miazănoapte, clădiți în miazăzi.

Duceți-vă, de bună seamă,
Oriunde-s oameni și vă cheamă.
Dar nu uitați cuvîntul regelui Solomon :
Schimba-s-or limba și stăpînul,
Voi frați rămîneți, precum unul
E Domnul ! Nu-l trădați nici unul,
Cu inima și brațul rămîneți *companioni*.

Dar pentru-a fi ce-a fost menită,
Spre-a nu fi Arta pîngărită
Și-a nu fi oi mai multe ca iarba din finaț,
Cum coși în cutele centurii
Un talisman, să nu dea furii
De el nîcîcînd, Arhitecturii
Voi aveți *Datoria — Secretul* să-i păstrați...

Așadar, iată legămîntul
Cu care-am împînzit pămîntul...
Dar astăzi și cîrpaciul își zice companion ;
Drept meșter azi se dă oricine ;
Secretul s-a pierdut de-a bine,
Azi marea Artă în declin e...»
Așa-mi grăi numitul La Vertu d'Avignon ¹⁶⁰.

«Cîrpacii printre voi se-adună !
Dă Clau-di-Cor de Carcassouno
Răspuns. Cînd bați în piatră, zice-un proverb poznaș,
Te poți alege fără dește...
Pecinginea ce vă slujește
Mîndria, -n loc să piară, crește...
Prea sînteți, voi, urmașii lui Solomon trufași !

Trei minți, la Templu, -așa se știe,
S-au întrecut în meșterie,
Și-au fost : maestrul Jaque, Soubiso și Hiram ¹⁶¹ ;
Întîiul piatra-avea în seamă ;
Hiram lucra în bronz și-aramă ;
Soubiso, -n birne, pentru coamă,
Cioplea înalții cedri din muntele Liban.

Dar un omor, cînd totu-i gata,
Și azi ne-ncinge judecata :
Hiram, ucis... De cine ?... Doar ucigașii pot
Să dea răspunsul cui întreabă...
Dar sila-i harnică la treabă :
Toți s-au întors acasă-n grabă...
Străvechea înfrățire s-a destrămat de tot...

Mai mult ! Glorificat de strune,
Bătrîn precum Adam, ne spune -
Legenda, cu ciracii urmîndu-l pas cu pas,
Maestrul Jaque, -al nost' părinte,
Spre-a cugeta la cele sfinte,
Ochindu-și locul dinainte,
În acești munți sălbatici din lume s-a retras.

Și-acolo, -n muntele albastru,
Pe cînd visa ca un sihastru,
Urmașii lui Soubiso asupra-i au sărit
Și l-au ucis... Preabune tată !
Ai tăi au fruntea nepătată,
Iar cel ce te-a birfit odată,
De mii de ani tot minte, dar nu nepedepsit !

La Santo-Baumo blînde ramuri,
Ca triste-le-aplecate flamuri,
Îți adumbresc mormîntul veghind din zori în zori...
Acolo gîndul nostru zboară,
Unde-ai trăit ultima oară :
Toți companionii ce-nconjoară
Bătrîna Franță-acolo se duc să-și ia culori !...»

Dar un urmaş al lui Soubiso
Îi taie vorba : «Iacă-ai zis-o !
Pălăvrăgim istorii ce nu-s de azi, de ieri !...
Cine-a văzut ?... Să-ți spun eu, frate,
În două vorbe-adevărate :
Invidia-i pricină-a toate.
Curînd, vor fi o sută și una primăveri

De cînd Marsiho cea-nstărită
S-a pus chezașă : împărțită
În două, -ntreaga obște de buni meseriași
S-a înțelese ca fiecare
Să-arate ce și cum e-n stare,
Și tabăra învingătoare
Să aibă-ntîietate-n orașul pus chezaș...

Cu toată rîvna se lucrează...
Scurt : capodopera sfidează !
Culorile-arborează-ai lui Solomon ciraci ;
Iar cei învinși, cu fața pală,
Ținînd unealta cu sfială
Pornesc pe strada principală
Durerea fără margini fiindu-le cîrmaci.

Nu-i din Libourno-acea pădure
Ce nu renaște sub secure ¹⁶² :
Pe-ascuns, fiii lui Jaque în rîndurile lor
Curînd s-au apucat să-mbie
Ortaci de joasă meserie,
Azi, un cîrpaci de cizmărie,
Mîine-un brutar, o, Doamne ! sau poate-un țesător ;

Și ca o hoardă, -apoi, temută,
După-un exil de ani o sută,
Se-ntoarseră-n Marsiho urlînd, cu pumnii strînși :
— Al nostru-î primul loc în țară !
Dar le-au răspuns ceilalți : — Afară !
Nu vrem omizi și cîini ! să piară !
Dintr-o ocară-n alta, înverșunați, aprinși,

Ne-am luat, aicea, la bătaie...
Iată ce nod vrem să se taie.»
«Așa-i ! e foarte bine ! dau glas ceilalți băieți,
Stăm muți și ne păstrăm în doage
Și-l ascultam pe *juge-maje* ¹⁶³.»
Nu-i las nicicum să mai mă roage,
Și-ncep să-mi depăn firul, precum o să vedeți :

«Fierari, dulgheri și ce vi-i placul !
Eu un pescar sînt, cu ciorpacul...
Orice șărmană iarbă, e lesne de-nțeleș,
Își are umbra ei pe lume...
Ci de urmăam un drum anume :
Pe cîmp, pe valurile-n spume —
Toți laolaltă facem o lume... și-un cules ¹⁶⁴.

Țăranii-și văd de arătură :
Cu toții-avem ce pune-n gură,
Pentru că ei înfruntă potoape și călduri,
Mănîncă te miri ce, pe mejdii,
Și nu se pleacă deznădejdie.
Prin zeci și sute de primejdii,
Sfidînd mînia oarbă-a năprasnicei naturi,

Corăbierii-ntr-o găoace
Negoțu-l duc și buna pace.
Oștenii merg la luptă și naltă-un meterez
De trupuri patriei. Preoții
Ne-nvață fiii și nepoții ;
Și ascultăm vrăjiți cu toții
Cum ne slăvesc bunicii, virtutea și-al lor crez,

Și-n versul blind și clar poeții
Lumină dau și farmec vieții.
Și, -n fine, înțelepții scriu legea, un cuvânt
Ce trebuie să ne conducă ;
Și cînd e gata pentru ducă,
Vioaia, sprintena felucă
Pornește către larguri cu pînzele în vînt.

O, lucrători de pretutindeni,
Curcani făloși și tari în pînteni !
Aceasta-i nava-n care unirii v-a merit
Și riga Solomon, odată :
Ciraci și meșteri să se zbată
Și după muncă să ia plată...
Frumos era ! Și-atîtea minuni ați săvîrșit !

Frumos era, fii ai luminii,
Cînd înfrățirea, necum spinii,
Se strecura în inimi, ca flacăra-nviind !
De năvăliri, o, n-a fost lipsă :
Crunți călăreți de-Apocalipsă
Treceau spăimoși, ca o eclipsă,
Însîngerînd popoare și totul pustiind !...

Venit-ați voi : și din ruine
Ieșeau cetățile blajine,
Mai libere,-nnoite, nu tot fecioare,-i drept,
Ci mature femei, matroane,
De metereze-avind coroane —
Toate virtuțile romane
Vădindu-le pe stradă, purtându-le în piept...

Aduceți-vă-aminte ! Sclavii
Sub daltă vă-aduceau grozavii
Stei retezați de stincă ; și voi cu-un meșter braț
Tăind în pietrelē enorme,
Silindu-le să se transforme,
Să prindă minunate forme
Stîrneți în munți invidii și vîntu-l umileați !

Așa-nceputu-și-au nălțarea
Sant-Roumié, -Aurenjo, viitoarea
Prințesă,-apoi Sant-Chamas, Carpentras, Cavaïoun, ¹⁶⁵
Cu-a lor vestită-aliniere
De arcuri de triumf severe ;
Deschise-au fost noi cariere :
Și într-o zi-n pustie sălbaticul Gardoun

Văzu cum falnice arcade
Trec peste apele-i neroade...
Iar la Frejus, la Nîmes și-n Arle te-ngrozești
Privind umbroasele Arene
Cu-un lung șirag de porți și trene,
În jurul cărora Selene
La joc adună, noaptea, făpturi nepămîntești.

Și la Veisoun, și la Narbouno,
De sub al țarinei zăbun,-o
Mindrie, și-azi, de temple ca sfintul grîu răsar...
Ele-s culesul vostru, toate !...
Dar, vai, minunea de palate
Și templele de voi sculptate,
Sub alte mari năprasne-au ajuns cocioabe iar !

Dar voi, cum harnica albină,
Ce-i strică omul și-i întină,
An după an ea-i dregre palatului bălai
Și-l curăță de putregaie —
Dar voi, curînd după războaie,
Veniți în cete mari, o droaie,
Cum vin de-a pururi stoluri de berze-n luna mai...

Și-acoperit cite-un tăpșan e
Cu-un sanctuar și cu donjoane ;
Și,-nconjurat de ziduri, orașu-i ocrotit ;
Stau șapte turnuri întărite,
De voi în Avignoun clădite
Peste palat, dovezi slăvite
Că șapte papi acolo liturghii au slujit. ¹⁶⁶

O, companioni, stîrneți uimirea
Cînd cinstea-n voi și înfrățirea
Ardeau ca două torțe pîrînd pe veci surori !
Voi dădeți viață pietrei zvelte,
Ca ramura, de sub unelte,
Făcînd-o sprintenă să selte
Și să-și deschidă-n soare minunile-i de flori.

Aşa-i bătrînul Sant-Trefume
(Pe veci tămîia să-l parfume !)
Spre cer săltat — lăcaşul înalţilor primaţi
Din Arle ¹⁶⁷, -n petrecute zile ;
Aşa-i biserica Sant-Gile,
Cu cele trei făpturi umile
De-apostoli, sub splendide portaluri aşezaţi,

Şi cu scăriţa-i în spirală ¹⁶⁸,
Prilej de pismă şi de fală
La cioplitorii-n piatră ; aşa-i Sant-Meissemin,
Ce din ferestre pare-ntreagă, ¹⁶⁹
Ce pare, cui vrea să-nţeleagă,
Pentru Provenţa că se roagă...
O, nu v-aţi lăsat braţul învins de braţ străin !

Voi franc-masoni eraţi ! Mistria,
Ce-şi dovedise măiestria,
Ca-n veci nestinsa lampă în noapte strălucea,
Un simbol devenind luminii ;
Cu ea durau cetăţi creştinii
La Templierii Palestinei ;
Brăţară-i meseria, de aur, se spunea.

Credinţa-i cerului plăcută,
Şi ceru-ajută cui se-ajută...
Iată-o dovadă. Ronul defel nu era blînd,
Ci răspîndea pînă departe
În oameni panică şi moarte
Lăsînd oraşele deşarte
Şi nu purtase poduri peste grumaz nicicînd.

Trăit pe plaiuri și pe creste,
În Avignoun, fără de veste,
Un mic păstor coboară : în acea zi slujea
Episcopul. Și trecînd pragul
Se-nfățișează, cu ciomagul,
Naintea cîrjei lui, pribeagul,
Și-i spune cu-ndrăzneală în glas : — Sfinția ta,

Ierta-vei unui ținc ca mine
Că-n fața feții tale vine !
Dar mi-a grăit Preasfintul în landă, unde ies
Cu turma... Că din tată-n mamă
Păstor sînt, Benezet mă cheamă...
Cel-sfînt să-mi aibă turma-n seamă !
De la Vielars sosit-am, un sat în Vivarés ¹⁷⁰.

„Coboară, mi-a grăit din slavă,
În Avignoun, fără zăbavă :
Vreau peste Ron, băiete, un pod să-mi construiești.“
„Păi, am răspuns eu cu sfială,
Trei *maio* ¹⁷¹ am de cheltuială :
Cum ies cu ei la socoteală ?...
Și nici pe unde-i Ronul nu știu...” „Copil mai ești,

Măi, Benezet ! mi-a zis. Ci du-te :
În tine duhu-mi nevăzut e,
Mă ai pe mine sfetnic și-un înger călăuz...”
Și am venit. Și-am dat, săracul,
Bănuții-mi trei, să trec cu bacul
Ce leagă peste rîu drumeacul...
Da știu că Ronu-i mare, spăimatic și ursuz !

Atunci, episcopu-n bătaie
De joc trimisu-l-a să-și moaie
În Ronul lui bostanul netrebnic ce-a hulit !
Sau dus să fie, mai de preț e,
La jude, minte să-l învețe,
Frîgînd pe el cîteva bețe ;
Și dacă nu-i ajunge, să fie jupuit !

La jude Benezet tîrît e.
— Tu, strigă-acesta, vrei, smintite,
Să-ncingi un rîu ca Ronul cu pod ?... Ia să ne cari
Acel pietroi, ca temelie ;
Și de-l clintești, pleca-ne-om ție :
Vei face ploaia să ne vie !
Către pietroi copilul întoarce ochii-i mari :

Treizeci de oameni, în răstriște,
N-ar fi putut din loc să-l miște...
— Da, de ce nu ? răspunde. Așa vrea Cel-de-sus !
În palme scuipă-o dată, -n fugă,
Se-nchină, nalță ochii-a rugă,
Și ca pe-o biată buturugă,
Fără-a icni, băiatul peste grumaz l-a pus.

În față-i judele-ngenunche ;
Poporu-n preajma lui mănunchi e ;
Episcopu-l zărește și el spre rîu pășind...
Adînc plecîndu-se din șale,
Mulțimile cu osanale
Pe urme-i vin și-i ies în cale.
— Clădi-vom podul ! Iată,-ți dăm aur și argint :

La roabe înhămați și roșii
Ca vișinele țincii, moșii,
Femeile, mari pietre lui Benezet, pe rînd,
Încep să-i care — ajutîndu-l
Ani unsprezece ! Și doar cîntul,
Doar Psalmii le-nnoiesc avîntul :
Și-i înfrățește munca și slava Celui-sfînt !

Peste pilonii-i două' ș' doi e.
Clădit robustul pod ; și Noe
Ar fi trecut cu arca-i pe lingă-orice pilon !...
Și iată ce-a putut el face !
Un țînc abia scos din găoace,
Și care n-a zis că s-ar trage
Nici din maestrul Jaque și nici din Solomon !»

În companionii ce-n tăcere
Mă ascultau și cu durere,
Așa-mi părea, deodată răzbate-un lung fior...
Și toată ceata-și drege glasul,
Și-n bluză ascuzînd compasul,
Ce-atît le-a-nsingerat popașul
Aplaudă-n trei rînduri, precum e datul lor.

«Ce fel de oameni, le spun iară,
Sînt oamenii ce se omoară
Și înșfăcînd ciocanul din trupuri fac ilău ?...
Să ocrotim ce anii lasă
Mai bun, nu scoarța viermănoasă —
Ca tine, o, pădure deasă,
Cu seve-nnoitoare ce-adăpi frunzarul tău !..

Priviți-o ! -nvăluită-n șoaptă
Ce mîndră-i, proaspătă și dreaptă !...
Ea-n ochii păcătoasei uitatu-s-a duos...
Și azi prin rariști cimișirii
Vădesc sclipirile privirii-i...
Și azi, biserică-a iubirii,
Sorbi plînsul Magdalenei, iubita lui Christos !

Priviți ! Sub pletele involte
Ale din veci stufoasei bolte
Domnește-o sfîntă spaimă : cu-un freamăt lung și lin
Ascuns în frunze un mister îi ;
Par rămurelele psalterii ;
Dînd viață sarbedei materii,
De sfînta Magdalena și sfîntul Meissemin

Vorbesc copacii ; urcă-n slavă
Blajina păsării gilceavă ;
Mereu de albăstrele zărești cîte-un buchet...
Și voi... Un gînd trăiește-n minte-mi :
Cu toții-n brațe să ne prindem !
Un Dumnezeu e, frați noi sîntem :
E marea *Datorie* ! E marele *Secret* !»

Ei înșiși mi l-au scos din gură.
Mișcați, de-a valma, cu căldură
Se-apropie-mpăcații, și-ntr-un frățesc avînt,
Cum nimeresc, de cei din față,
Ca ghimpii de lipan se-agață ;
Din tigva prinsă-n băț cu ață
Beau unii de la alții și pleacă,-apoi, cîntînd.

La pălării și la berete
Pun măghiran și violete ;
Cu jale și-i adună pe toți cei ce-n zadar
Ajunși în luptă-au fost de moarte...
Cîntînd îi mai aud, departe...
Ca un torent ce se împarte
Și pierе-n zări, pe urmă, din culmi în culmi dispar.“

— „Nu te-au numit (cin' să-i priceapă ?)
Nici domn, nici rege-al lor, nici papă ?“
Rinjind, cu ciudă-ntreabă semețul Severan.
Cu-un zîmbet Calendau răspunde :
— „Domn, rege, papă ?... Da' de unde !
Poate-n cîntările-i fecunde
Provența, Aquitania mă vor numi-ntr-un an

Cuceritorul Esterellei !...“
— „Zi-i, de ce taci ? cu gene grele-i
Zoresc ceilalți cuvîntul ; să nu ne plictisim !...“
Și ochii ridicînd deodată,
Părînd că vreo icoană cată
În slava naltă, luminată,
Urmează-ndrăgostitul precum o să-auzim.

CINTUL AL NOULEA

MARCO-MAU

Plină de admirație pentru Calendau, Esterello îl face, în sfârșit, să-și dea seama că-l iubește. Dar temîndu-se să nu-l moleșească fericirea, nobila doamnă îi descoperă prietenului ei un ideal mai înalt. Creșterea Pădurii. Cassideanul se avîntă cu un nou elan în lupta Binelui împotriva Răului. Marco-mau și banda sa. Pingărirea. Lupta lui Calendau cu tîlharul. Tînărul erou supune monstrul și-l duce legat la Ais.

— „O, chip de aur ! O, lumină,
Tu, ce faci marea mea senină,
De la Cassis la Cano să crească trandafiri,
Ce faci să dea măslinii-n floare,
Să cînte ciocîrlia-n soare,
Smochinii verzi să se-nfioare —
Unde ești tu ! Sub ochii-mi mi-e dor să te prefiri !

•
Stăpîna mea; -n lumină toată
• Era pe stîncă așezată :
Se sprijinea în brațu-i rotund și lung și brun ;
Și cerceta albastra apă
Ce-o străbăteau, cîndva (sireapă
Turmă de crabi) cu mare grabă,
Galerele regale ieșind din Lacidoun ¹⁷².

«Ah, vino !-Odihna prea-ndelungă,
Îmi spune, liniştea-mi alungă,
Şi chipul mării aspre şi asprul landei chip
Din greu mă-apasă, parcă-i geamăn
Cu-un templu greu fără de seamăn...
Ah ! tinereţea mi-o aseamăn
Cu-un pîrîiaş, îmi spune, ce pierе în nisip.

Vorbeşte-mi ! Înălăuntru,-afară,
Singurătatea mă-mpovară...
Vorbeşte-mi, ah, vorbeşte-mi ! În ierburi, dînd temei
Şăgalnicelor începuturi,
Perechi-perechi dansează fluturi...
Tristeţea vino să mi-o scuturi !...
Ah, vino şi-mi vorbeşte ! E vremea dragostei !»

Am rămas mut. Şi tot ce simte
Capra de munte care prinde
Să-nfulece din frunza ce-atîta o-a rîvnit,
Şopîrla cînd e-n piele nouă,
Sau spicul sărutat de rouă
Sau pajiştea în mai cînd plouă —
Şi eu, dar mai năprasnic, în sînge am simţit !

«Frumoasa mea ! îi strig de-a bine,
Mă fereşti venind spre mine...
Sînt ca o păsăruică şi eu, a nimănuî,
Că-n van deasupra mării ţipă
Că-i pierе vлага din aripă,
Şi cade clipă după clipă,
Şi vîntului se lasă s-o ducă-n voia lui.»

Și mă ținea de mână Zina,
Cînd îi vorbeam... Și, ah, din mîna
Ce-i tremura, în mine un tremur pătrundea !...
Și cum pe mare, sub văpaie,
Cînd vîntul, valul se ogoaie,
De cade pînza și se-nmoaie,
Și inima-n beția-mi simțeam cum se-nmuia.

Dar cînd de companioni aude
Și pricina luptei zălude,
În ce fel o stinsesem și cele ce mai știm :
«Ah, du-te, spune ea, cutează
Spre astrul ce te luminează ;
Al meu abia-ți trimite-o rază ;
Ah, slava ta, iubite, nu vrea să ne iubim !

Iubirea-nseamnă lîncezeală,
E-o băătură ce înșeală,
Iubirea-i a femeii care-o plătește scump ;
Că ele-s fructele-n livadă,
Din care trecătorii pradă...
Din care-ncearcă o grămadă,
Ca apoi să le-azvîrle, după ce verzi le rump...

Lasă-oropsiților iubirea !
Tu saltă către culmi privirea ;
Măcar că vița-albă din rîpe s-a deschis
Spre noi, nu te opri din cale !»
Așa putea să mă pîrjoale ;
În timp ce lacrimile sale
Îmi luminau în suflet întregul paradis !

«Să urci, mai spune ea, ți-e datul,
Să plămădești, să-ți crești aluatul...
Urmează-aceste nouă și tainice-mboldiri !...
Nu lincezind, la adăpostul
Unei iubiri de rînd, ți-e rostul ;
Fii cavalier și fii apostol !...
Și fie ca văpaia celei mai mari iubiri

Spre patrie să ți se-ndrepte,
Spre cauzele mari și drepte,
Spre-amarurile lumii, ce-o otrăvesc și ard,
Și spre natura suferindă,
Chip Celui-veșnic și oglindă...
Îl văd cum zările colindă,
Și de pe-acum mă bucur de noul tău stindard !»

«Dar ce să-mi placă ? îi strig iară.
Mai drag ca tine ce să-mi pară ?...
Și cînd avea-voi totul, lipsi-mi-va mai puțin
Din ce-mi lipsește-acum : această
Minuță fragedă și castă ?...
De-ai fi a mea, nu-ntreaga coastă
Și golful, ci tot cerul mi-ar fi de raze plin !...»

Muncita piine-i cea mai bună,
La pescuit ai și furtună,
Da, știu. Dar să lași gliei, dar necules să lași
Cel mai frumos și copt ciorchine,
Să nu guști liniștea, ca mine —
Cu ce te-alegi, cînd Moartea vine
Și te tirăște crudă în negrul ei sălaș ?...»

«Li-i crudă moartea și-i înciudă
Pe cei ce inimă au crudă ;
Dar, spune Zîna, celor curați sau tuturor
Celor ce inimă au mare,
Moartea li-i mină salvatoare
Ce smulge grelelor zăvoare,
Pînă-a se stinge-n beznă, un spirit sclipitor.

Ah, liber spiritul să fie,
Și-n marea lumii armonie
Își are-un loc ; el smulge un adevăr din ceți,
Cu strălucirea lui eternă ;
Principiile ce guverna
El le cunoaște, le discernă,
Și el pătrunde taina divinei frumuseți !...

Iată,-mi mai spune, fericirea
Spre care să nălțăm privirea...
Și iată-armura-n luptă a celor neînvînși !
Dintr-o vieată ce renaște,
Cel ce speranța o cunoaște,
Nevrînd noroiul să-l împrăște
Se-azvîrle, zîmbind Morții, peste cărbunii-aprinși...

Bazinul,-n calma-i servitute,
Cu mările de vînt bătute
Niciînd n-o să aducă ; strădania, s-a spus
Cum că-ntărește cerbicia
Și porci că naște avuția...
Căznindu-te-ți sporești tăria,
Și ca să urci se cere să îți privirea sus !

Într-o *garrigo* aurie,
Ce-adăpostește cu mîndrie
Muscatul, portocalul, măslinul, poți să vezi
Stejari pitici, strimbe cîrlige,
Zgîrciți ca bieteale ferige :
Și nu pentru că setea-i frige
Ori că i-a ars pietrișul aprinselor amiezi ;

Căldura, însă, ce-i răsfată,
Tihnită și plăcută viață
Ce-o duc, îi face leneși, bondoci și tîrîtori ;
Pe urmă, vreasc pe vreasc, cu sfoară
Bătrîna-i leagă pînă-n seară
Și-acasă cu samaru-i cară,
Să fiarbă cu ei oala — pe an, de-atîtea ori !

În troienitele rovine,
De unde Mountagniero ¹⁷³ vine,
Sub Alpii unde-i umbră și mișună barbeți ¹⁷⁴,
În văile din miazănoapte,
Hrănite cu-al zăpezii lapte,
Mari, dese, -nvăluite-n șoapte,
Păduri sînt de mesteceni și de molizi semeți.

Ele spre cer, cu tot nămetul
De ramuri suie-ncet cu-ncetul :
Și uneori, cînd iarna pornește la asalt,
Și-un vultur taie vîlmășagul
De fulgi, abia tîrîndu-și steagul :
— O vulture, -î șoptesc, meleagul
Cu soarele cel veșnic e mai sus, mai înalt ?

— Ca să-l zăriți cu-un vîrf de creacă,
Un veac mai trebuie să treacă !
— Îți mulțumim cu toate ! pădurile-i răspund.
Și iar suișul reluîndu-l,
Străbat zăpezile de-a rîndul,
Și însuși muntele-ntrecîndu-l,
Se cațără, cu vremea, pe creștetu-i rotund ;

În soarele ce le-nvăpaie,
Le-nfloare frunțile bălaie ;
Și-ntocmai ca soția ce-a zămislit iubind,
Mai falnice și mai bogate,
Se bucură-n seninătate...»
Pe Mount Gibau, ca-n vrajă, toate
Acestea le-ascultasem albastrul cer privind.

Pentru că-i o-nsorită zio :
La drum ! urca-vom pe Aupihō !...
Ai auzit, o, conte, pe undeva, cred eu,
Ai auzit de-un hoț anume,
Al cărui nume, sumbru nume,
Cu spaimă pomenit și-acum e,
De cărăuși ce-apucă din Ais urcușul greu,

De Marco-mau ¹⁷⁵ ! Era o groază,
Un bici, o grindină,—o rea piază :
El pentr-un ban de-aramă, pentr-un bănuț cu chei ¹⁷⁶
Putea să spintece drumarii !
Lua armele și armăsarii
Cu care-l hăituiau jendarii,
Și-i hăituia, la rîndu-i, bătîndu-și joc de ei...

Justiția-și pierduse harul.
O dată, minuind brăzdarul
Spărsese-o casă : droaia de carabinieri
Veni meleagul să-l priveghe ;
Ci Marco-mau, la zece leghe,
Pornise-o îndrăcită veghe
Sub un frunzar de trestii — crunt petrecînd, de ieri !

Un schimb de focuri, altădată,
Sfîrșise-n codrii din Taiado ¹⁷⁷
Cu-o diligență spartă și surugii răpuși ;
Și-a doua zi, sub ramuri sure,
La Cadaracho în pădure,
Pe rînd, unor copile pure,
Ca să le necinstească, el le punea căluș...

Era un monstru ca nealtul !
O crimă-ngăduia Prea-naltul...
În landă, trei copile după ghimpi pădureți
Porniseră : era Crăciunul,
Și-a-l dărui vroiau pe bunul
Copil născut. Urcînd printr-unul
Din drumurile sterpe, cu pasul nesfiet,

Zburdau peste poteci ascunse,
De-nghețul trosnitor ajunse,
Și se-ntreceau în cîntec : «Noi vrem, cîntau, noi vrem
Născutului să-i ducem mere
Și brînză proaspătă și miere,
Și-n Roma stăm, la-napoiere...
Să mergem la Betleem, Betleem, Betleem !»

Cîntau și culegeau tustrele
De fructe pline rămurile...
Și cum mereu : «Să mergem la Betleem, ziceau,
La pruncul sfînt, la sfînta mladă !»,
În cîntec ele-ncep să creadă...
Făr' să privească și să vadă
Ce-i prin prejur, ca niște prostuțe ce erau !

Și, ah, de măciulii ca focul,
Vădînd copilelor norocul,
Toți ghimpîi de pădure erau împodobiți ;
Și alergau fără de minte,
La codru neluînd aminte
Că-i mai sălbatic ca nainte...
Deodată — crunta spaimă vreau să vi-o-nchipuiți !

De după-o tufă de grozamă
Iese-o dihanie infamă ;
Și douăzeci de mutre infame de tilhari
Se nălță peste-un dîmb de-alături,
Cu bărbile — zbîrlite măhuri...
Cumplită spaimă, cum alături
Și amuțești trei biete copile, cînd apari !

«Salut, frumoase domnișoare !
Ah, ce mai plească ! trei fecioare !
Se-aude-un glas deodată, și Marco-mau, de gît,
Ridică, plină, damigeana.
Stricaților ! regina Jana ¹⁷⁸
De ciudă-ar încrunta sprînceana
Văzînd ce prospătură din cer ne-a coborît...»

Un rinjet gura-i și-așa strîmbă
Pîn' la ureche i-o scălimbă ;
Și negrii hoți de care era înconjurat,
Pe burtă stînd, chitînd să muște,
Ca lupii, zic : «Ce muieruște !
Le crezi găini, și ele-s giște...
Ne prindem, fără pene că-arată minunat !»

Pe burtă stînd sau mai pe-o coastă,
Aici se plănuiau : pe-această
Colină, unde preajma-i sub ochiul scrutător ;
Și de pădurea cea bătrînă,
Asemeni turmei ce-ntr-o stîină
Tihnită poate să rămînă,
Puteau oricînd rămîne ascunși și-n voia lor.

De-aici puneau mereu la cale
Isprăvi, puțin spus — infernale :
Hoții, ucideri, jafuri, noian de mîrșavii !
Și-aici, în rariștea deșartă,
Veneau cu prada s-o împartă...
Și mîna cruntă, ce nu iartă,
Și-o lăudau ei înșiși în serile tirzii.

Pămîntu-n juru-le-așternut e
Cu fel și fel de lucruri, sute :
Cuțite și topoare, saci și desăgi și puști,
Potire, ceasuri și casete,
Grămezi de scuzi și de monete
Din aur vechi, și pistolete
Din bun argint, cu care la fel de bine-mpuști !

Deasupra flăcării murinde,
De-un braț ce girnița-l întinde,
Cîteva giște-atîrnă și vreo cîțiva claponi ;
Și rumețele, aproape, leșuri
Le-ntoarce-n deseale-i prilejuri,
Și slabele din jar vîrtejuri
Cu-o sabie le curmă unul dintre zdrahoni.

Mulți picotesc, pe alții somnul
I-a adormit, ci nu-ntru Domnul ;
Cîteva joacă ghicita, cap-pajură și-n cărți :
De pază șade cel de-aice,
Căci unul dintre ucenici e ;
Iar cel de colo-și taie-alice
Din cositorul oalei ce-o spintecă pe părți.

«Barchetul, fetelor, din rochii
(Lui Marco-mau îi joacă ochii),
Îl vom schimba-n mătase, și-n roșă catifea...
Hai, nu mai plîngeți că-i rușine,
Turnați-ne să bem, mai bine !...»
Și pîine, brînză și măsline
Și sare la iveală din trăiști încep să dea...

Friptură bucătaru-aduce ;
Gămanii se reped să-apuțe,
Să sfîrtece de-a valma, să-nfulece cu jînd
O coapsă, -o ăripă, -o pîrjoală ;
Pornește crunta bachanală :
Vopseaua tare, autumnală,
În sacrele potire țîșnește gîlgîind.

Stînd drepte și cu neprihană,
Pe șold cu cîte-o damigeană,
Și-abia-nghitîndu-și plînsul — chefliilor holbați,
Copilele cu-o mîtă gură
Le toarnă-ntruna băutură ;
Și vinul, roș șuvoi, le cură
În gurile căscate ce nu-și mai află saț...

Chiolhanul și destrăbălarea
Nasc patima și nasc turbarea :
Nu-s lacrimile aur ; smochinii din cărări
Își dau drumeților din fructe,
Ca să le-ncerce, să se-nfructe...
«Trăiască-orgia, frați de lupte !
Vrem fiicele cărării să ne dea sărutări !»

«Trăiască-orgia iar și iarăși !
Răcnește Marco-mau. Crăpare-aș
De n-oi fi bun de pașă !... La naiba, sîntem morți ?
Sau schimnici ? Sau la schimnicie
Lăsa-le-vom să nu-ntîrzie ?
Turnați-mi, fetelor, și mie !...»
Ștergîndu-și fața plînsă cu-o margine de șorț,

Una din fete-aproape-i vine...
Dar, vai ! o trage către sine,
Mișelul, și-o răstoarnă pe veștedele ierbi,
Strivind-o și strivindu-i gura :
Cînd simte gheara și arsura,
Sloboade-un țipăt lung vergura,
«Cum ar simți că-n sînu-i un zvîrcol e de șerpi !

Zadarnic celelalte strigă,
Cad în genunchi și se-ncovrigă :
«Ajută-ne, preasfântă Fecioară ! Ajutor !»
Și cată-n jur... Vai, în zadar e !
Nimic nu mișcă pînă-n zare.
Verdounul ¹⁷⁹ doar, zorit să-și care
Mereu către Durènço talazul șoptitor,

Și ea, Durènço, care saltă
Și mînă pietrele-ndeolaltă.
«Vai ! vai ! sîntem pierdute !» Și crește, drept răspuns,
Un rîs cumplit, un rîs ce-ar pune
Pe goană și-o sălbăteciune
Și păsările le-ar răpune...
Cînd, iarna, păsărarul se-apropie-ntr-ascuns,

Venind prin fostele fînațuri,
Și sturzii-i vede prinși în lațuri,
Spre-a da mai iute gata (ar merita privit !),
Sărmana păsăruică roabă,
Ce-i tremură zvîcnind în labă,
De asprii bolovani, cu grabă
Și sete o izbește și pleacă mulțumit...

Era prea mult : nu-i o părere...
O crimă răzbunare cere !...
De spaimă, ntreg ținutul trăia-n coșmar și chin :
Copilele-n Natura sfîntă
Nu mai aleargă, nu mai cîntă ;
Și Trevaresso ¹⁸⁰ le-nspăimîntă...
Tîrziu plătește Domnul, dar bine și din plin.

Nu de mult timp, flămînd de cale,
Intrasem într-un han din vale ;
Și... să vedeți ! Hangiul aruncă un cuvînt :
«Ai bani ?» «O pungă durdulie.
Dar pentru ce mă-ntrebi, bădie ?»
«Ascultă, fie ce-o să fie,
Ridică,-mi zice, pînza și-ntoarce-o către vînt,

Căci Marco-mau, turbata fiară,
Din hanul meu ieși-va-afară !...»
«Adevărat, jupîne ?... Pe Sant Julian cel bun,
Ce plimbăreții-i are-n seamă
Și călătorii fără teamă,
Îți jur că ori el mă înhamă,
Ori vom suci noi gîtul aceluî căpcăuñ !»

Zis și făcut ! Grăbesc deci pasul...
Și nici nû se-mplinește ceasul,
Cînd văd venînd pe cale un negru hăndrălău
Bun să se legene de-o grindă...
Vroia să mă și ia la țintă...
«Dă jos, bețivule,-acea flintă,
Îi strig, și-o clipă-așteaptă, pe pergamentul tău

Să-mi scriu un testament !» Așteaptă.
«Hei, ucigaș de șerpi, nu-n șoaptă
Îmi spune, pălăria ridică-mi-o, de vrei !...»
Și-o zvîrle-n fața mea, pe pietre.
«Zici bine,-i zic : ucid, cumetre,
Toți șerpîi-n propriile vetre,
Frîng crengile uscate, jupoi și ceva piei !»

Mai repezită vorba-i mușcă :
«Tu singur lasă-te gol pușcă,
Să nu te ard !...» «Dar cine te crezi, om ticălos ?»
«Cum, cine ? Barrabas strămoșul,
Arhipăstorul ¹⁸¹ cu ochi roșu,
Ce auru-l storcea cu coșul
Din Avignoun, pe vremuri, Mandrin ¹⁸² cel fioros,

Și Gaspard de Besso ¹⁸³, din cheii
De la Ouliéulo, ca pigmeii
Au fost pe lângă mine : mă cheamă Marco-mau !...»
«Și Diavolul să fii, cel mare,
Și tot vei ispăși, tîlhare !
Că-s fratele-acelor fecioare
De tine pîngărite ! Mă cheamă Calendau.

Pe urme-ți sînt de-un veac aproape ;
Și ori în labe-ți voi încape,
Ori, de-mi încapi tu mie, găsi-voi un tertip
Să te tîrăsc la Ais...» Dar iată
Că-n vreme ce-i vorbeam, deodată
El saltă pușca-i blestemată...
Ai ! prora mea izbise în bancul de nisip !

Aud un trăsnet, văd un sclipet ;
Ușor, cu-un strigăt slab, nu țipet,
Îndurerata-mi coastă ating : eram rănit.
În schimb, tîlhare, flinta-i goală !
Azi glodul unei lumi se spală !
Mă-azvîrlu să-l ating la foală !...
Cu ghearele întinse mă-azvîrl, ca un smintit.

La pușcă sar : se frînge patul,
Se-ndoaie țeava ca aluatul ;
Și ne-nceștăm și scoatem pe gură foc și fum.
Nici vorbă,-avea de mai nainte
Un fier vrăjit pe sub veșminte,
De-aceea-ncerc, ca scos din minte,
Să-mi prind în brațe omul, să-l strîng pînă-l sugrum.

Văzînd în preajmă-un curs de apă
Ce-n matca-i nu putea să-ncapă
De cît crescuse,-n minte îmi fulgeră un gînd...
Îl vămuiam eu de putere,
Dar și a mea simțeam cum piere :
Mă-năbusea ca pe-o muiere...
Ce fac ? Să scap din gheara-i, cu viață mai curînd,

În gura ce-o căsca bulboana
Mă-azvîrl, tîrînd și lighioana...
Și în adînc orbește ne ducem corp la corp
În apa rece și flămîndă.
Un martor să fi stat la pîndă,
Privindu-i curgerea spumîndă
Nu-ar fi știut ce-nceștet e-n miezu-acelui sorb.

Ne ducem în adînc, departe
Ne ducem, și ciînoși, spre moarte.
Deodată mă simt liber : și înotînd cu spor
Mă smulg din beznele vîltorii...
El bea mereu !... Defel ușor îi :
Dar cum să-nfrîngi scufundătorii ?
Nu mai vedea el cerul de nu-i dam ajutor !

E mare-ograda ta, Stăpine !
Văzîndu-l că-n adînc rămîne
(Și ucigaș să fie, dar dacă piere-un om,
Ascultî de-a inimii poruncă),
În apă Calendau se-aruncă,
Și Calendau de barba-i lungă
Pe Marco-mau îl scoate pe iarbă, lingă-un pom.

Plin ca burduful, alb ca varul,
Ca boul sforăia tilharul,
Ca boul ce se-afundă-n mocirelele drăcești.
Pe burtă-ntors, cu fața-ntoarsă,
Pe cînd se zvîntă, scuipă, varsă
Ca jgheabul plin ce se revarsă :
«Prea stai de mult la pîndă și obștea vămuiești,

Îi zic eu, barbă nespălată !
Acuma prinsul meu te iată !»
Și-astfel zicînd, la spate strîns mîinile-i legai
Cu-această ce-o vedeți centură...
Simțîndu-se pierdut, cu ură,
Îmi zvîrle-o iute uitătură,
La chip se face verde, precum un papagai,

De șapte ori culoarea-și schimbă...
Dacă-aș primi ! Cu-o dulce limbă
Mă-mbie :-argint și aur — cît vrei, că nu-s calic !
Ciștigul gras are să-ți fie,
Te pot scăpa de sărăcie !...
«Și zece griji să mă sfîșie,
N-aș socoti că asta-i a unsprezecea,-i zic.

Da-ți vine calul de paradă
Pîn' la oraș să te repeadă...»
Căci un pescar văzusem pe un catir sprintar
Și-mpodobit cu-oglinzi-capcane,
Cu două coșuri dolofane
Și cu-un cioltar peste ciolane
Și clopoței năprasnici... «Prietene pescar,

Îi strig, să-mi spui, în lunga-ți veghe,
De la Ciéutat pîn' la Martegue,
'N madragă sau burdigă ¹⁸⁴ de-ai prins astfel de pești !
Ajută-mi ! amîndorur nù ni-i
Prea greu să-i ținem lațul strunii...
E-un pește de săltat în funii,
Și-n Ais l-om duce. Vino să-l vezi și te crucești !»

Și el se-apropie, se-apleacă ;
Cellalt, ca vierul în băltoacă,
Atunci cînd măcelarul cu-o șpangă de cuțit
Se pleacă să-i pătrundă gîtul —
Și-arată colții, naltă rîtul,
De cred că-n spaime l-a vîritu-l...
Eu, însă, ca un trăsnet căzînd peste bandit,

Îi spun : «Samarul se-ngreună,
Să ne grăbim !» Și dimpreună
Cu-acesta-l iau în brațe și de-a călare-l sui
Peste catir ; și bun temei i-i
Și lui să-și sune clopoței,
Căci bucuros, precum holteii,
Apucă-ndată drumul, și noi pe urma lui.

Legat virtos și-n vrăjmășie,
Cu două rinduri de frînghie,
Stă Marco-mau o vreme tăcut și mohorît ;
Pe urmă, aplecat pe-o muche,
Cu semetie (doar haiduc e !)
Îmi zice : «-Ascultă, mă, păduche !
«Ca să știi ce te paște, nu-ți spun decît atît :

Să mă răzbune are cine !
Pe roată de-oi fi tras prin tine,
Pînă ce viermii-or roade întregul leș al meu,
Încapi și tu-ntr-a morții gheară...
Ascunde-te și te strecoară :
Pe urma ta pășește-o fiară...»
«N-am teamă,-i spun, tîlhare, decît de Dumnezeu !»“

Și Calendau, cu sînge rece,
Privirea după ce-o petrece
Peste ceilalți încheie cu ochii în văpăi :
— „Un ins, mai mare peste crime,
Se află, nevăzut de nime,
Ce-i ține-n mină cu asprime
Pe toți descreierații acestor munți și văi...”

El e prădalnica lamiolă ¹⁸⁵,
Pe care caut în paiolă
S-o prind !... Găsit te lasă, răufăcător de rînd !...“
— „Să cred că tihna te apasă
Și de vieată că nu-ți pasă ?
Răsună vocea ticăloasă
A contelui. De-l cauți... ai să-l găsești curînd.“

CINTUL AL ZECELEA

ZIUA DOMNULUI

La Ais, Calendau este primit ca un prinț. Consulii orașului îl proclamă fruntaș al tinereții, și asesorul îi dăruie două pistoale de onoare. Jocurile de la Ziua Domnului : parada ; pa-za : păgînism și creștinism ; căluții de carton ; procesiunea ; su-lița și steagul. Tînărul își încheie povestirea printr-o luminoasă izbucnire de dragoste pură, și contele Severan îl invită la castel cu gîndul de a-i ademini și a-i corupe virtutea.

Pe cerul pașnic nu trec norii ;
Dar fetele, dar vinătorii,
Cu sufletul la gură și palizi și uimiți
Furtuna mult o simt pe-aproape :
La fel, în port, jucînd pe ape,
Tăcuții monștri, cu pleoape
De aur, peste proroce așteaptă-ncremeniți

Să vină valul, ca năpastea.
Dintre bandiți, cu toate astea,
A-l lua în virful limbii încearcă Balandran :
— „Cînd capra-n varză prea dă iama,
O-ncurcă, dragul meu... Ia seama !“
— „Las' pînă-n cer să crească flama !
Ne-om încălzi ! răspunde istețul cassidean.

...Prin cîmpii de migdali cu turma
Cînd își pierdeau păstorii urma,
Agale-n Ais ajungem, adică-n asfințit.
Dar zvonul dus de Lar ¹⁸⁶ în șopot
Sunase, pare-se, din clopot :
Cu-un falnic, ca de oaste, tropot,
Mulțimea din cetate în cale ne-a ieșit.

Și cînd ajungem să ne vadă,
Țișnește-un strigăt din grămadă,
Ce numele-mi în stele-l sălta ; pe care-apoi
Cu ură-n huiduială-l dau-l,
Mugind ca vitele în staul...
Dar nici cel prins nu stă ca bleaul !
Ci în mulțime varsă de vorbe un șuvoi :

«Te scuip, popor fără glagole !
Nici turcii-n Constantinopole
Nu și-au temut sultanul cum îl temeai tu ieri
Pe Morco-mau !... Azi, ca o hoardă
Te-azvîrli, ca viermii ce se-ntartă
Să-nfulece-o pisică moartă,
Pentru că-s în cătușe și fără de puteri !...»

Da-l iau arcașii de copite
Și-n bezna-i temnița-l înghite...
Se pregătea pe-atuncea de Ziua Domnului ¹⁸⁷
Cetatea noastră comitală...
Ce sărbătoare ! Nu-i egală
Cu nici o alta-n capitală..
Prea lesne gurii mele să v-o descrie nu-i !

Întregul Ais, pînă-n coline,
Părea că-a-nnebunit de-a bine ;
Și mare era zarva și luptele fierbinți :
Că nu răzbiseră-a-i alege
Pe cei trei inși ceruți de lege,
Adică :-al legii pașnic rege,
Fruntașul tinereții și al iubirii prinț.

Ei trei vor fi conducătorii,
Vor fi stăpînii și priorii
La jocuri ; și mătasea va-nscăuna trei regi :
Un nobil, om de rînd un altul,
Precum i-a rînduit Prea-naltul,
Și-un meșter în cuvînt cellaltul...
Deci : sabia și plugul și slova dreptei legi.

Estimp, mulțimea fără număr,
Ca unda mă purta pe umăr
Strigînd mereu : «Trăiască nenfrîntul Calendau !»
Cînd poposim la primărie,
Casa poporului, se știe,
Cunosc o nouă bucurie :
Tustrei cinstiții consuli în prag mă așteptau.

Cel mai bătrîn : «Bogat, ferice
E-acel pămînt ce poartă,-mi zice,
Bărbați de soi ca tine ! Nu-i om de primprejur
Care-ndestul să n-aibă știre
De fapta de la Ro dóu Cire¹⁸⁸,
Care-ndestul să nu-ți admire
Asaltul în giganții copaci de pe Ventour.

Rege-al Întrecerii bărbate
Și-al Pescuitului, ne bate
Mai viu prin tine valul de sînge provensal !
Nu numărul înseamnă totul,
Și nici războaiele, prăpădul ;
Urcușul unei țări eu vădu-l
În fiii ei destoinici și-n sufletul — cristal...

În fața ta se sfarmă cercul
De rele, nenfricate Hercul :
Ai izbutit spre pace pe companioni să-i mîi
Și-ai îmblînzit un crunt balaur...
Ești bunului tău nume faur,
Ești demn în cartea lui de aur
Orașul Ais să-l scrie, și printre cei dintii.

Popor al nostru ! Glia sfîntă
Prin mine-acum binecuvîntă
Înflăcărarea-i, lupta,-nsușirile-i firești :
Provența, ca o mamă cè ți-i,
Slăvindu-și, fiule,-ndrăzneții,
Fruntaș te face-al tinereții !
Trăiască-ne frunțașul !» «Trăiască ! Să trăiești !»

Cum bănuiam c-o să se-ntîmple,
Orașul de străini se împle :
Întinși pe bănci de piatră sau pe sub pomi îi vezi,
Sau la fintini, sub metereze
Vrînd carul, cortul să-și așeze ;
Și vezi catircele viteze
Ducînd poveri sub jarul năprasnicei amiezi.

Ajunul simbetei sosește
(Trei acte-s de jucat, firește),
Și-n fața unui public ce se-nmulțea mereu
Și-a consulilor, ca stejarii,
Și-a parlamentului, mai-marii
Solemn proclamă demnitarii,
Și, printre celelalte, și numele-mi plebeu...

O, Ziuă-a Domnului ! Iubito,
De ce nu poți vedea,-nrăito,
Din munții tăi mulțimea de ce n-o poți vedea
Cum mi se-așterne dinainte,
Cum artificii trag și flinte,
Bravada ¹⁸⁹ cum nu se desminte...
Voi fi departe-o vreme de nendurarea ta !

Cel ce veghează și-nvioră
Virtutea publică în țară,
Asesorul Provenței ¹⁹⁰, cu scufa-i în culori
Negrii și roșii : «Frate,-mi zice,
În numele celor de-aice
Și pentru cînd îți cată price
Vreun haidamac prin lumăa pe care-o înconjori,

Primește,-mi zice, două bețe,
Buna-cuviință să-l învețe...»
Mi-a dăruit și-aceste pistoale de argint."
Și vînătorii (cum să rabde ?),
Pe dată, cu uimite șoaapte,
Și precum fluturii de noapte
Fac roată împrejurii și giturile-ntind ;

Și la măiastra cizelură
Azvirle cîte-o uitătură...
— „Ci dați-vă aproape, mai bine să vedeți :
De-o frunză-s prinse-aceste trene,
Ca două ramuri pădurene ;
Dar platinele ! dar ce pene !
Argint curat ! iar lucru-i de cel mai mare preț !

Priviți cocoșul : cu piciorul
În sus, nu pare să-și ia zborul ?
Și cremenea nu pare că vrea s-o sfarme-n dinți ?...
Un vînător i-a fost dibaciul
Părinte — Gaut, i-aș zice vraciul...
O veveriță-i e trăgaciul,
Și ea o mărturie-a măiestrei iscusinți.

Semn al frățestii lor atenții,
Aici sînt stemele Provenței ¹⁹¹ :
Țărușii catalonici și crîinii de Anjou,
Ai caselor stăpînitore
Ce libere-au domnit sub soare ;
Numele meu, și anu-n care
Pascàlis ¹⁹² fu asesor... Să mergi trei zile cu

Locotenenți și echipagii,
Să-ți mînuiești scutierii, pajii,
Să ai o gardă-n urmă-ți și flamură să ai :
Prinț să te simți ! O, ce mîndrie !
Mi-a fost sortit să-mi țin, și mie,
Pe cap această pălărie,
Cînd mă aflăm la sfatul mărimilor din Ai !...

A doua zi, mari serenade...
În valuri veselia cade :
Căci tamburine-o sută și galubete mii
Pornesc, sunînd cu repejune,
În sărbătoare a ne pune ;
Și farandolele nebune
De jocuri și petreceri dau veste-n ritmuri vii.

Din zori, se cere, pînă seara
Să știi cuvîntul Sfintei Clara ¹⁹³,
La sărbătoare totul însemnătate-avînd.
Ca purgatoriul, pare-mi-se,
Riga Reinié o-nchipuise,
Ca numai binelui să i se
Îngăduie izbînda, izbînda Celui-sfînt ! ¹⁹⁴

Parada-ncepe ! Mîini măiestre
Aplaudă de la ferestre :
Fruntașii, capii legii, decanii prin oraș
Mărșăluiesc, ca o oștire,
Cu sulile-n cumpănire.
Un marș vioi, cu *lan-tan-tire*
Și pas de defilare... Nū vă lăsați, fruntași ! ¹⁹⁵

Cavalerească, nentreruptă,
Patru cu patru-ncepe-o luptă ;
Baciasul ¹⁹⁶ greu e tobă și clopot dansator :
Cu-o blindă aripă domoală,
Afecțiunea comunală
Și amintirea națională
Ici un balcon mîngîie, dincol' un foișor...

Dar pot ieși, căci seara vine,
Răufăcători din vizuine ;
Dar dacă-orașul doarme, cincizeci de cavaleri
Îl apără de escaladă :
Străjeri s-au risipit pe stradă,
Pe lingă-a torțelor năpadă,
Ce lumineau și-n noaptea păgînilor de ieri.

În primul rînd, ca-n flăcări toată,
Apare Gloria bărbată,
Cu trîmbița la buze, călare pe-un tretin ;
Catîrce-apoi urmează, două,
Care-n samare (mă rog vouă,
Cel rău e rău și-n haină nouă !)
Hurducă pe ducesa și ducele d'Urbîn.

Toți zeii din Olimp și toate
Zeitele întraripate,
Ce-adulmecau pe vremuri tămîie și nectar,
Coboară rînd pe rînd din norii
Uluitoarei lor istorii
Scrutînd în jur, nemuritorii,
Ca vrînd să dea de urma vreunui străvechi altar...

Grozav e mucalitul Momus !
Grozav, petrecărețul Comus ! ¹⁹⁷
Copii ai Noptîii, veselî, ai Noptîii ce-a sosit
Tăcută, pașnică,-ntr-o mantă
De stele,-albastră și gigantă...
În lături, nălucire toantă !
De Moise-a fost păcatul din creșterea-i oprit.

Celor trăiți în josnicie
Și-mbătrinitei lumi ce știe
Vițelului de aur să i se-nchine doar,
Patriarhul le-arată-nsemnul
Adevăratei legi, și-ndemnul
De-a arunca pisica ¹⁹⁸, semnul
Egiptului, și cruntul vițel, nu e-n zadar.

Păzea ! Hrăpareța, haina
Pereche : Pluto, Proserpina ;
Regina din infernuri, cu ochii în scînteii,
O torță de rășină poartă :
În ceasul rău, în bezna moartă,
Femeia, bahnă ce nu iartă,
E încă-o pălălaie de care ars te vrei.

Mercur, ce-acoperă parșivii,
Drumeții, hoții, guralivii
Duce-o recoltă bună de suflete-n infern.
String dracii sufletul în gheară :
Ca frunza-n vînt el se-nfioară...
Salvat, apoi, de cruce zboară
Și line-aripi de îngeri în ceruri îl prostern.

De răzbunare îmbătată,
Pîrdalnica Irodiadă
Cere zîbind să-i deie tiranul Antipas
Capul lui Ioan Botezătorul :
Și diavolii, rotindu-și zborul
Și lacomi așteptînd omorul
Îl tot împing pe rege la crimă, pas cu pas.

Un grup de-a bine îndrăgit e,
Al lui Neptun și Amphitrite,
Cu zei din munți și codru, din văi și de pe plai,
De Fauni și Driade,-o droaie,
Cu Pan și Nimfele-i vioaie,
Cu-un Bachus peste mari butoaie,
Cu o Diană albă și-un Apollo bălai.

Regina,-apoi, din Saba-n pene
Se umflă : Solomon alene-i
Oferă,-nfipt în spadă, un auriu castel,
Făcîndu-i (mare pehlivan e !)
Cu ochiul falnicei cucoane ;
În preajmă-i zumzăie timpane,
Sub harnicele bețe care se-ntrec în zel.

Olimpiene și rebele
Trec chipuri noi în car : Cibeles,
Minerva, Marte, Venus, Iunona și Morfeu,
Și Amor ce-l sugrumă arcul,
Și asprul Iupiter, monarcul,
Pe care-ndeosebi remarcu-l,
Și Parcele, ce firul ni-l rup și-l torc mereu.

Duminică-i încununarea.
Păgînii zei își dau suflarea
Pe vreo străduță-n beznă : se naște, strălucind
În soare,-adevărata lege ;
Un fluviu-ncepe să se-nchege,
Oglindă-a lumilor pribege,
Alaiul evanghelic într-un domol perind.

Văd regii magi, cu măreție
Și mîndri-n muta lor solie,
Cum, căutîndu-și Mielul, prin lume rătăcesc,
Avînd o stea drept călăuză...
Rîd privitorii și se-amuză
De pajii lor ce bat din buză
Și-n chip de plecăciune hazliu se răsucesc...

S-au dus. Irod, smintita fiară,
Însîngerînd o-ntreagă țară,
De viață-o pustiește : ai beznelor trimiși,
În straie de culoarea ierbii,
Tîrîndu-se desculți prin sterpii
Coclauri, șuierînd ca șerpui,
De copilași arată cumplitul seceriș.

Să vă vorbesc de ucenicii
Ce merg, sfidînd porunci, suplicii,
În pas cu-Nvățătorul ? Să vă vorbesc, uimit,
De Sint Cristofor, cît un munte,
Umil și cu plecată frunte,
Odraslă-a gloatelor mărunte,
Ce-n sine poartă lumea, pe Mesia cernit ?

Loc pentru doamna de Limagne !
Că ea le dăruie castane
Căluților destoinici ¹⁹⁹ : «Dansați ! Dansați, băieți !»
În rotitoare cavalcadă,
Precum cocoșii din ogradă,
Sub a cimbalelor cascadă
Și-a tamburinei care întrebă : «Nu mai vreți ?»

Cosindu-și farandola, Moartea,
Schelet hidos, își cere partea...
Un mare-alai, pe urmă, cu ochi duioshi petreci :
Fecioare-n șiruri nesfârșite,
Și pocăiți, și pocăite,
Și parlamentul, ce gătit e
În rochii largi, de purpuri, și congregații zeci.

Trec confrerii, vreo patru ceasuri
Trec, fără-astîmpăr și popasuri,
Cu steagul fiecare, ca niște mari oștiri ;
În grele draperii bogate
Sînt toate străzile-mbrăcate ;
Vreun cort, ici-colo, ridicat e ;
Și-n urmă trec copile în mîini cu trandafiri...

Urmînd surlașii, toboșarii,
Intrăm în rînd și noi, mai-marii,
Fruntașul, omul legii și al iubirii prinț,
Sub mindrele cetății steaguri,
Mîndria-acestor vechi meleaguri.
Ne contopim în vălmășaguri :
O, patrie, tu scaperi în ochii lor fierbinți !

O sută clopote de-aramă
Cîmpiile și munții-i cheamă
La binecuvîntare : balalin ! balalan !
Tămîia arde pe altare ;
Mitra de aur rîndu-l are ;
Cad ploi de flori ; cuvîntul moare ;
Un fluier doar mulțimii îi cîntă cu alean...

Și-n ritmul tainicei litanii
Apucă sulița decanii :
De trei ori, legănînd-o, o-nvîrt pe după cap
Și-nțeapă de trei ori în aer,
În cinstea marelui încaier
Ce-a umplut Mount-Mauro de vaier,
Cînd l-au zdrobit ai noștri pe falnicul arab ;

Apoi o zvîrl pînă-n tărie
Și-o prind în pumn, cu meșterie ;
Mai sus, cu vîna tare, mai sus și mai cu zor
O tot aruncă !... E-o plăcere
În albăstrimi s-o vezi cum piere,
Tremurătoare, în cădere,
Cum vine-apoi, asemeni cu-un șarpe zburător !

Ori tu ! ori eu ! Acum stegarul,
Vădindu-și sprinteneala, harul,
Își plimbă pe sub brațe și tălpi un steag sfințit :
Mătasea flutură, scînteie,
Scîncește, scrie curcubeie ;
De repede mișcarea ce-i e,
Mai crezi că se rotește-un păun îndrăgostit.

Sînt pline inimile ; -n suflet
Simți caldul patriei răsuflăt,
Cum, adiînd deodată, ne-nvăluie pe toți ;
Sorbîndu-i, sufletul, fiorul,
Spre nalturi pare că-și ia zborul :
Azima ce sfințește-ogorul,
E preasfințită-n mîna bătrînilor preoți !“

— „Urmarea s-o lăsăm, mă iartă !...
Cinăm, băieți ?... Ce gură spartă !...
Dă contele un strigăt ; pe urmă, cu-nțeleș :
Nu, n-are rost !... Purtarea-ți blîndă
Nu ți-a adus decît osîndă :
Asupra ei, nici o izbîndă...
Fruntașule, de alții văd lanul tău cules.”

— „Cules de alții ? Doamne sfinte !
Cules de alții ? Văzu-ți minte !
Cu-un glas ce-n valuri crește-i răspunde Calendau.
Tot adevărul să ți-l zicu-l,
Să rîzi, să plîngi, să fii ridicul :
Am izbîndit, legat-a spicul,
Și-n friu țin norii negri și-i călăresc cum vreau !

S-o fi văzut cînd pe muncel o
Zăresc și-i strig lui Esterello :
«Fruntașul tinereții am fost ales în Ai !»
Două roșeți, două porfire
Au prins pe chip a-i strălucire,
Și lacrimi limpezi, de iubire,
I-au curs pe pieptu-n tremur, din ochii-i — jărăgai.

Pe care le-am sorbit cu sete !
Care-au putut să mă îmbete,
O, precum cel mai dulce și-mbietor nectar !
De-atunci, privindu-l pînă-n zare,
Străluminat pămîntu-mi pare ;
De-atunci, în juru-mi totu-nfloare,
Mi-e neted, și piciorul pe moale-mi calcă doar ;

De-atunci și cerul mai senin e ;
De-atunci, Natura pentru mine
E toată-o-ngemănare de armonii : știu azi
De ce suspină-ori cîntă vîntul,
De unde marea-și ia frămîntul,
De ce-și ridică zbuciumîndu-l
Și pentru ce-și coboară plîngînd al ei talaz.

«A ta,-mi șoptește Zîna dragă,
A ta sînt și voi fi întregă !...
O, Calendau, tu singur, doar tu (crezare dă-mi !)
Rămii stăpînul vieții mele...
Și dragostea-mi n-o să te-nșele !
Dar pentru ce stau piedici grele
În calea fericirii spre care alergăm ?

Vrei pricina s-o știi, iubite ?
De-un lanț grumazul meu strivit e
Pe veci : sînt măritată, vai mie, cu-un tîlhar !»
— „Ai ! ai ! string hoții din pleoape,
Castana a-nceput să crape !...“
Și doamnele, pierite-aproape
(Căci inima le bate mai viu pentru pescar),

Cu spaimă-așteaptă. Iar acesta,
Zîbind și netezindu-și vesta :
— „Da, zice, iată nodul pe care-o să-l tăiem !
Ci dacă-i scris să mă răpuie,
Pe cal cellalt să nu se suie,
Că,-i spun, ca fericirea-mi nu e
Nimic mai pur, mai trainic, mai veșnic, un poem

Divin ! Iubirea-nfrînge pînă
Și-a Morții secere păgînă...
Ea are-un trup ca ziua de alb și minunat !
Dar perla,-a Gangelui mîndrie,
De-un porc rîvnită-a fost să fie...
Mi-am închinat iubirea vie
Acelui înger tainic ce-n perlă s-a-ncarnat.

Iubirea simțurilor nù ne
Rămîne singura pășune :
De marea frumuseții din sine-s cucerit ;
De ea privirea mi se-mbată,
În ea-mi afund făptura toată,
Și nici un pictor niciodată
Sublimele-i adîncuri nu-î va fi zugrăvit...

O, suflete ce creșteți visul
Pînă-ntrevede paradisul !
O, foc ce ne purifici iubirea, veșnic foc !
O, dulce contopire sfîntă !
O, simfonie ce ne-ncîntă
Mai mult, pe cît mai mult ne cîntă !
O, bucurie-a vieții ! O, marele-mi noroc !

Cînd Moartea, ca pe două pietre,
Ne va reda-nghețatei vetre,
Știu gîndurile noastre pe veci că vor trăi
Și-ngemănate amîndouă...
Și-n nesfîrșita viață nouă,
Ele (-adevărul vă spun vouă !)
Își vor șopti cu farmec tot ce șopteau și-aci."

Aşa, cu-avînt, grăi pescarul.
Părea asemeni cu plugarul
Strădalnic ce azvîrle cu rîvnă şi curaj
Sfinţitul grîu peste-o hobaie
Cu bolovani şi cu pietroaie :
Sudori pe frunte-i curg şiroaie,
Dar, strălucind, speranţa îi joacă pe obraji.

Strălumina povestitorul.
Şi, ca orbit, auditorul
Ciuleşte din ureche buimac, ca un asin
În faţa fulgerelor scoase
De nicovală sub baroase ;
Dar oglindirii luminoase
A dragostei nestinse şi-a visului divin,

Dar contopirii fără clipă
Ce nemureşte şi-ntraripă
Dînd zbor acelui suflet spre cerul diafan,
Răspunde-i furia ursuză,
Căci ura-i tremură pe buză,
Căci pizma, lacomă ventuză,
S-a-nfîpt muşcînd din pieptul contelui Severan.

Dar el, ca pe-o-nclîcită haită
De cîini ce latră şi se vaită,
Le ţine-n frîu, în sine-şi le ţine : Calendau,
Urcat pe nalte culmi de munte
Purta lumini cereşti pe frunte,
Şi nenţept e să-l înfrunte
În dragostea şi-n visul ce strălucire-i dau !

Stăpîn pe suflet se socoate,
Adică-un Dumnezeu ! El poate
Fi nimicit în trupu-i, ah, poţi să-l faci fărîmi :
Dar tot stăpîn are să fie
Peste-al ei suflet în vecie !
Deci să izbim în lama vie,
Căci trebuie, nu teaca, ci lama s-o sfărîmi !

Cu-a desfătării moliciune,
Care-i leac bun, ba cel mai bun e,
Slăbeşti deplin puterea şi-o vlăgui dinadins ;
Şi dacă viermele-o să roadă
Măduva-n pomul din livadă,
Poţi fi tu om dintr-o plămadă
Cum n-a mai fost pe lume, şi tot vei fi învins !

Cu-astfel de gînduri, infernalul,
Cumplitul conte dă semnalul,
Şi iau cu toţii calea castelului Eiglun,
De-a lungul firului de apă
Şopotitoare şi sireapă...
Sleita soarelui pleoapă
Pe după colţii stîncii se-nchide a răzbun.

Spre răsărit, ca o fecioară
Din aşternut ce se strecoară
Către răcoarea blîndă-a ferestrelor, domol
Se naltă argintia lună ;
De greieri ţîrîit răsună ;
Mici coropişniţe se-adună
Să-şi zumzăie-n tre cepe ascunsul rostogol ;

O pitpalacă-ntirziată
Mai cîntă și ea cîteodată ;
Și-un pui de potîrniche, sărmanul, rătăcit
Prin valea înecată-n sînge,
Mereu mai stins, mai jalnic plînge ;
Și-n stoluri liliecii-i strînge
Și azi, ca-ntotdeauna, seninul asfințit.

CÎNTUL AL UNSPREZECELEA

ORGIA

La castelul Eiglun, contele Severan îi oferă lui Calendau un ospăț sardanapalic. Faianța de Moustié; picturile pe email: prințesa Clemenco, Voulandeto, Sermoundo etc. Dansul ticălos. Dansurile lascive; dansul albinei. Indignat, Calendau îi înfruntă pe toți mesenii, răstoarnă masa și-l provoacă pe contele Severan; dar unul dintre bandiți îl doboară cu o lovitură dată pe la spate; este azvîrlit, să putrezească, într-o temniță.

Departe de Touloun, departe
Și de Marsiho,-ntre deșarte,
Pietroase culmi, castelul Eiglun de-un munte mic
Lipit e, ca un cuib. Blajine,
În noaptea care pașnic vine,
Prind negre văluri să se-anine
De turnuri și donjoane și falnicul portic.

Dar greu din cale-afară nù ni-i
Să-ntrevedem în clarul lunii
Alpinele mari piscuri sub mantii de omăt
Și-ntr-o zburlită vălurare,
Ca-n ziua cînd smintita Fire
Se-nverșunase să-și prefire
Materia fierbinte rizîndu-și de prăpăd...

Ci iată gardu-mprejmuirii :
Ajung la poartă musafirii,
Un fluierat, și-ndată zăvorul greu e tras ;
Și cîinii latră și se-adună,
Și-ntunecatul parc răsună,
Dintr-a platanilor cunună
Cînd țipăt dau păunii ; și vin cu-un grabnic pas

Să toarne apă slujitorii
Acestor fii ai vinătorii,
Ce roată fac în jurul ibricului de-argint.
Pășind în falnicele sale
Ale baroanei provensale,
Din triste-adîncurile sale
Scoate-un oftat pescăruș, că-n voie viermuind,

Prin toată pîngărita casă
Vede-acea stirpe ticăloasă...
„Taci, suflete,-și șoptește, și rabdă și fii treaz !“
Palatul eroinei mele
Părea, cu sumbrele-i crenele,
Ursuz, ca-n vremurile-acele
Cînd apăsa despotice al țării-ntregi grumaz.

Dar înlăuntrul lui stăpînii
Și-au îndulcit asprimea minii :
Căminuri, geridoane roz-albe nu lipsesc,
Și polițe cu fin balustru,
Covoare moi și, ultim lustru,
Orgoliu-al unui neam ilustru,
Pictat în mari tablouri — Războiul Baussenesc ²⁰⁰.

Iar Parrocellii din Brignolo ²⁰¹
Și-au revărsat aici și-acolo
Lumina și culoarea măiastră-a școlii lor.
Marine, rare peisagii,
Cu peșteri, nave, naufragii,
Și viața dintr-un port, cu dragii
Pescari și lupi de mare ; ba vede, cu fior,

Și Cap Canaio, și închisul
Cu drag în sufletu-i — Cassisul,
Ce astăzi mult îi pare mai drag și minunat...
Și cel ce vrînd să vadă,-n largul
Dezlănțuit, cum valu-l spargu-l
Măciuci de vînt, și de catargul
Unui barcaz, pe-o vreme cîinească, s-a legat,

Vernet ²⁰², avignounezul astru —
În alb strălumina și-albastru...
Mireasma provensalei mîncări, suind la cer,
În zvon de oale și vătraie,
Pătrunde-acuma și-n odaie :
Uleiul sfîrșie-n tigaie,
Pisează unul sare, rîșnește-un alt piper.

Dar bezna de sub pomi, haină,
În parc deodată se-nlumină,
Și se ivește-o masă împodobită din
Belșug. Cu mlădieri alese,
Ca niște nimfe și prințese,
Toate frumoasele metrese
Coboară sprinten scara, umflate de satin,

Și Fournuneto cea nurlie,
Și Fournuneto nu-nțirzie
Să-l prindă bucuroasă pe Calendau de braț.
Chemarea contelui, infamă
Răsună : — „Ah, de bună seamă,
Zeul plăcerilor ne cheamă :
Să ne-nfruptăm din ele, prieteni, cu nesaț

Și voie bună !-Această frază
Părind semnalul, toți se-așază.
Sporindu-le sfidarea, bogata masă, grea
De-argint, se-ndoaie sub povară ;
Albastra, roza, alba ceară,
Lumină parfumată, clară,
Din sfeșnice aruncă ; și scînteiază-n ea

Clondire, solnițe, năstrape,
Cești și pahare cu vii ape,
Lucrate, colorate, cum n-au mai fost nicicînd,
Din cel mai fin cristal lucrate,
De miini numite, cu dreptate,
Măiestre, binecuvîntate,
De-acel Fèrri, sticlar din Reiano ²⁰³... — „Unde-ți sînt

Clauviselo ²⁰⁴, pescare dragă ?
Pornește-o zvăpăiată șagă,
Și tonul din madragă, să le gustăm și noi ?...“
— „E strașnic vinul, dar în gură
Ca un șuvoi «spumosul» cură !...“
— „Vrei usturoi ²⁰⁵, o-nghițitură ?
Înmiresmează gura și face-obrajii moi.“

— „Smochine timpurii, minune !“
 — „Schimbarea, scumpo, drept se spune,
 În dragoste-ori la masă, că-ar fi de bun augur ?“
 — „Ne dați și nouă carbină²⁰⁶ ?“
 — „Nu, nu ! brandadă²⁰⁷ și panadă²⁰⁸ !“
 — „Pe tot l-ar vrea, cu cap și coadă,
 Acel cocoș de munte !“ — „Noroc, *misè*²⁰⁹ Tibour !“

Așa li-i hazul. Delicioase,
 Îmbătătoare, lunecoase,
 Și băuturi și sosuri ațîță, ca-n prăpăd,
 Limbi și gîtlejuri. Sub stejari e
 O forfotă de slujitoare,
 Ce-aduc, cît turnul fiecare,
 • Plăcințile pe creștet ; și-n sicomori se văd

Uimiții ochi de cucuvele...
 — „Friptură, harnicele mele !
 Vrem vinuri vechi, sorbeturi ! deserturi vrem, lichior !“
 Și-alerargă-n pivniță,-n povarnă,
 Și-n grabă fetele se-ntoarnă,
 Și musafirilor le toarnă
 Acele elixiruri ce inimii dau zbor,

Sminteală dau și ameteală,
 Și simțurile le răscoală,
 Și-a căror taină,-n vremuri, maestrului Arnaud
 Din Vilo-novo²¹⁰ -a fost trădată
 De mauri ; le aduc pe dată
 Și fructe-n primul puf, de vată,
 Și-apoi nuga, dulcețuri mesenilor le dau...

Dar în faianța-i luminoasă
Se oglindește-ntreaga masă ;
Mai fără seamăn alta, o, nu s-a mai văzut !
Doi moustiereni ²¹¹, dînd chip plăcerii,
Cu flori și plăsmuiri, puzderii,
Emailul au pictat : Oulèri,
Ce-a fost în colorituri un meșter nentrecut,

Și cellalt, marele Clerici,
Rival cu-agenezul Palissi ²¹²...
Vedeai minunea artei în smălțuri străvezii,
Precum albastra dantelură
De vine-n pielea de vergură ;
O splendidă miniatură
Era oricare dintre acele farfurii !

Într-una se vădea Clemènço,
Fata contelui de Prouvènço
Carle al Doilea Șchiopul, și mîndrii soli trimiși
De regele francez, cu gîndul
Să-i ceară mîna : legămîntul
Era să-și lepede veșmîntul
Și, goală, să arate că n-are (-ascuns, fățiș)

Nici un cusur, de bună seamă.
Dar pasărea-n zbor n-are teamă
De curse, nici cristalul de soare ; și-alungînd
Trufia-i purpura sfiei,
Privind-o simți ce bagatel i-i
Să-și rupă țoalele gătelii,
Ba chiar : „Să nu se zică, parcă-o auzi spunînd,

Că-am dat, pentru-un jupon, coroana
Cu crini !“ Alătura, sârmana !
Pentru contrast, maestrul să dea gânditu-s-a
Făptura-acelei domnișoare
Din Manosco ²¹³, căreia-i pare,
O, ce departe mergi, pudoare !
Că regele-ar rîvni-o pentru plăcerea sa ;

Căci Voulandeto fără' de preț e,
Și gingașa ei frumusețe,
Trecînd Francisc Întîiul pe-acol'-a stat în loc
Privind-o cîteva clipe.
V-ați ofilit, o, mărgărite !
Destinul fetei împlinit e :
Rămas bun, tinerețe și viață și noroc !

Se mai privește în oglindă,
Apoi se lasă s-o cuprindă
Pucioasa-n fum-u-i galben. Se pare săptămîni
Că regele-ar fi plîns ; mai vie
Că Manosco-a avut mîndrie...
În cea de-a doua farfurie,
L-a înspirat pe meșter un cîntec din bătrîni :

Pe Escriveto, floarea țării,
Arabii-au dus-o-n zarea zării ;
Iubitul ei, cătînd-o ani șapte,-ntr-adevăr,
Din mîini le-o smulge : prin coclauri
Îi vezi, călări, fugind de mauri,
Și-n turnu-i, păcălit de ghiauri,
Pe prințul de Cordoba trăgîndu-se de păr.

În alta, meșterul Oulêri
Ne-o dă pe Sermoundo vederii,
Cum inima-i mănîncă prietenului drag, ²¹⁴
Vai, fără-a-și bănuî bărbatul !
„Cum ți se pare,-i bun vînatul
Ce-n cursă ți l-am prins ? gealatul
O-ntreabă dintr-odată și, dîndu-se-n vileag :

E inima dragului ție
Domn Cabestang !“ Ea nu-ntîrzie
A se gîndi la moarte... Da-ntîi, printr-un cuvînt,
Aruncă-i toată ura-n față :
„Nu-mi va fi niciodată-n viață
De-o bună băutură greață,
Nici de-o mîncare-aleasă !“ Tilharul, spumegînd,

Cu paloșul vrea s-o străpungă...
Ea însă, pînă s-o ajungă,
De la balcon se-azvîrle, căci iată-l la un pas.
În alta vezi, după natură,
Și într-o veselă pictură,
Hazoasa-n vremuri aventură
Cu trubadurul vajnic Rimbaud de Vaqueiras,

Cînd l-a surprins Don Bounifâci
Dormind la sînul drăgăstoasei
Lui surioare,-aprinsa, frumoasa Beatris
De Mount-ferrat : nu știe dacă
Prin vîrf de sabie să-i treacă...
Cî mai gîndindu-se o leacă,
I-acoperă cu manta-i umflîndu-se de ris.

În alta, nu puțin te bucuri
De-ale Mourganéi ²¹⁵ vicleșuguri :
Trei curtezani, Savari de Mauleon, Jaufret
Și Elias Rudèu oftează
Lîngă-o femeie ce brodează.
Ea, unuia-i trimite-o rază
Din ochi și-un zîmbet, altuia-i dăruie, cochet,

O mîină, -nfiorată palcă,
Pe-al treilea pe picior îl calcă,
Și toți cred că primit-au din fericire-un gaj.
În alta,-ascunsă-ai stat, vicleano !
Pictată-n albul porțelan o
Vezi însăși pe regina Jano ²¹⁶
Cu șambelanii-i fercheși și sclivisiții paji ;

În Avignoun, de greaua-i culpă,
Sub baldachin ea se disculpă,
Zîmbind, în fața papei, al Șaselea Clement,
Că moartea i-a urzit, cumplită,
Cu funia de ea-mpletită,
Soțului ei ; dar ce ispită
E frumusețea-i rară și chipu-i inocent ;

Și-asupra papei, ce izbîndă
Vădește frumusețea-i blindă !...
Și mai erau destule-ntîmplări, e-adevărat,
Din umbrele uitării smulțe,
Dar n-am să vă descriu mai multe...
Ci al mesenilor tumult e
Acuma tot mai vesel și tot mai deșucheat.

Pe după norii negri, luna
• Zorea să se pitească-ntruna ;
Se mohora văzduhul și devenea mai greu ;
 Și-n apele-nserării calde,
 Ca o țîșnire de smaralde
 Și ca-n hîrjoana unei scalde
Smintite, licuricii zburdau mereu ; mereu

Vreun fulger scăpăra în zare.
Cînd zarva contenea, mai tare
Parcă-auzeai deodată fîntînila din jur
 Cum una alteia-și murmură ;
 Și cite-o rece-mproșcătură,
 Învăluindu-l ca-ntr-o bură,
Mai răcorea văpaia vreunui obraz mahmur.

Un viu șuvoi, menit să cadă
Din munți cu vuiet de cascadă
Se răsfirea-n grădină prin cite-un strîmt canal ;
 Aici e-o curgere greoaie,
 Acolo-i răpăit de ploaie,
 Și-n codru iară se ogoaie,
Se-ascunde pe sub ierburi sau trece peste mal.

Din preajmă, tufele de roze,
De iasomie, tuberoze
Își trimiteau parfumul suav spre vînători,
 Și nările-l sorbeau avide ;
 Și mirosul de cantaride
 (În frasini oaspeți și obide)
Și-amesteca iuțimea cu mirosul de flori.

— „Destul ne-am îngrijit de pintec,
Să ne gîndim la dans și cîntec !...
Zic bine, oare ?-ntreabă semețul castelan.
Ah, să-i vezi trupului frămîntul,
Să-l vezi aprins, bătînd pămîntul —
Cu ce desfăt a vrut Preasfîntul
Să-l dăruie de-a pururi pe nobil și sărman !

Ci, hai, că sîngele ne-mproașcă !
Ci, haideți, fraților de ceașcă !
Să nu rîmînă nimeni de ceilalți mai prejos !“
Și toți, cu chipuri de jîratic,
Se-așază-n parcul păduratic,
Și intonînd un cînt sălbatic
Se prind de mîini : „Să-ncepem cu *dansul ticălos* ²¹⁷ !

Dar ca să undui și mai bine,
La naiba-aruncă, nu mai ține,
Ei cîntă, pălăria !... Hop ! jos ! că-i de prisos !“
Și pălării la naiba zboară,
Și cîntul iară se-nvioară :
„Nici un răgaz, nici o povară !
Să unduim de-a bine în dansul ticălos !

Dar ca să undui și mai bine,
La naiba-aruncă, nu mai ține
Jiletca și surtucul !... Hop ! jos ! că-s de prisos !“
Și hainele sînt aruncate !...
Păroase piepturi, burți umflate
Se opintesc cîntînd cu toate :
„Să unduim de-a bine în dansul ticălos !

Dar ca să undui și mai bine,
La naiba-aruncă, nu mai ține
Pantofii și nădragii !... Hop ! jos ! că-s de prisos !"
Și aruncînd nădragii : „Grabă
Dați, camisarzi ²¹⁸ ! Căci buna treabă
E cea mai strașnică podoabă !
Să unduim de-a bine în dansul ticălos !

Dar ca să undui și mai bine,
La naiba-aruncă, nu mai ține
Centura și cămașa !...“ — „Ajunge ! zădărit
Dă glas stăpînul. Înainte
De-a vă ieși de tot din minte,
Aceste doamne, luați aminte
Că n-au arătat încă nimic !“ Cu toții rîd.

— „E timp să treacă la robotă !
Hai, tricotați-ne-o *gavotă*...“
Și Balandran vioara, ca muzicant cu haz,
Pe dată-o ia ; și-o nebunie-i
Să-auzi cum, mulțumită viei
De Ron, el cîntă veseliei
Și zbguielii-i cîntă și-amorului viteaz.

Cu pumnul peste șold bărbații
Fac vizavi acelor grații :
Toți sar, bat din picioare, în timp și-n contratimp,
Fremătători și ageri foarte...
Lui Calendau, rămas deoparte,
Privind la conte ochiu-i arde...
— „Hai, schimbă, lăutare !“ se-aude peste-un timp.

Și ca plutind în ameteală
Dansează via *martegală* :
Vor sărutări cumetrii, și-ncearcă-n vîrtecuș
Să-și fure fetele ; dar ele,
Vioaie, sprintene, rebele,
În zborul unei *fugnarele*,
Mereu din mîini le scapă, ca niște spiriduși.

Încinsa poftelor otravă,
Pe note suie cu-o octavă ;
Dulci murmure-n gorunii și-n pinii uriași
De turturele drăgăstoase
Se-aud ; dorința la un pas e
Să-nceapă răzmerița-n oase ;
Un clocot fierbe-n sînge, plăcut și ucigaș.

— „În lături toți !“ Flamenco strigă.
Trupoasă, cu ochi mari, de strigă,
Iubise și fugise cîndva cu-un pehlivan
De gură bun, prin lumea toată,
Care-o zvîrlise ca pe-o cioată ;
Frumoasă foc și dezmățată,
Ea nu-i decît momeala acestui Severan,

Cu care-ncearcă-n friu să-și țină
Ortacii-n noua-i vizuină ;
Dar și pe alții. — „Treceți deoparte,-acolo, voi,
Le cere trupeșă cochetă,
Să vă dansez o *bouleguetă*...”
O vreme hohotu-i repetă
Mișcările din șolduri, șăgalnice și moi ;

Ca-n dese zvîcnete, sirena,
Apoi să-nnoate ca murena
Cîntînd : „De ce Rouseto rîzi de iubirea mea ?“
„Că-ai bătut codrul mai nainte
Cu-un tînăr prea de tot cuminte...“
— „Un *rigaudon* îmi este-aminte,
Strigă Tibour, prieteni, să vi-l dansez n-ați vrea ?“

Tibour e-o zgîtie de bine ;
Precum gasconele ea-și ține
Într-o năframă păru-i ce-ar îmbăta și sfinți.
— „Nu, nu ! avîntul nu ne scadă,
Strigă Malen, o altă mladă,
Dansăm mai bine-o *revergadă* !...
Fruntașul tinereții să moară de dorinți.“

Misè Malen era frumoasă
Și durdulie : într-o plasă
Și ea-și strînsese părul ; și-avea, ce dinți ! ce ochi !
Și haz, ce-avea ! și-n ochi, ce rouă !
Pe scurt, drăcoasele-amîndouă,
Săltînd pe note, cîte două,
Zvînesc : privirea lacom le soarbe, ca-n deochi.

Sînt niște păsări, niște zîne
Pe taina zborului stăpîne...
Și ochiului ce fură din zbuciumul proklet,
Omătul zveltelor picioare
Ce se dezvăluie, îi pare
De-o frumusețe orbitoare...
Hop ! stai ! cu-o piruetă se-ncheie-al lor balet,

Și printre arbori li se stinge
Sfruntatul dans. Beția-n sînge
Cumplit urla ; vreo cîțiva-și și fac sub arbori vînt,
La zburdă, hîrjoneli și glume
Visînd ; dar o brunetă-anume,
Ce Fourtuneto are nume :
— „E rîndul meu !“ cînd strigă, le taie din avînt.

Aventuroasă, ca o ciută,
În Couloubriero ea-i născută,
Adică-n munți Mauro, un cuib de sarasini.
Din Couloubriero-n Roco-Bruna,
Unde pădurile cresc una
Din alta, fost-a Semiluna
Stăpînă-amar de vreme ; dar grelele-i lumini

Putut-au fi de Cruce-nvinse —
De regele din Arle ²¹⁹ stinse.
Dar de pe-atunci, și de la acel învins popor,
Nepoții, ce smeriți se-ndreaptă
Cu inima spre legea dreaptă,
Au sînge-aprins și piele coaptă,
Și țin barbare datini, precum străbunii lor.

— „Am să-ți dansez o maurescă,
De care jur, binențeles, că
Habar nu ai !... bachanta spre oaspele-amuțit
Se-ntoarce. Balandran, începe
Albina, dar o vreau să-nțepe !“
Și strunele, vibrînd sirepe,
Închipuie stîrnitul albinei bîzîit.

Dintîi, lui Calendau, fireşte,
Din ochii negri că-i vorbeşte,
Sorbindu-l, şi-mbiindu-l şi dîndu-i ghies, măcar
Că el stă mut şi rece ; iată
Apoi că-ntoarce capul roată
Cu-un sprinten salt şi,-nspăimîntată,
La goană-o ia, uşoară, în ţişnetu-i sprintar...

Ferind şi alungînd albina,
Curînd se-ntoarce eroina ;
Îşi smulge pălăria cu şnururi aurii
Şi tichiuţa-i catalană ;
Şi slobozită din capcană,
Cosîta-i flutură-n prigoană,
Căci prigonită-i fata de ducă-se-n pustii...

Dar fuge-n van : cumplita fiară
Pe sub veşminte-i se strecoară...
În spaima ei îşi smulge subţirele *droulet* ²²⁰ :
Şi umerii-i de ţigăncuşe,
Ca două coapte corcoduşe,
Vădesc privirii jucăuşe
Sclipirile de ambră şi brunul lor secret.

Şi-acum ea-i face mutre-n şagă,
Acuma-l soarbe,-acuma-l roagă
Pe oaspe ; -acum se-nfinge cu umerii în el,
Ca două falnice cuţite ;
Sau geme,-ncepe să palpitate...
Dar necurmatul bîzîit e
Imboldul, încă-o dată, al dansului mişel,

Ah ! și-i ajunge nici o clipă,
Ca apucată cînd ea-n pripă
Trecîndu-și mîna peste corsaju-i dolofan,
Șiretul lung să și-l deșire,
Să-și lase, goală, sub privire
Mult bucălata-i izbucnire,
Ce zbuciumă pleoapa junelui cassidean...

Nu, pantomimă asta nu e !
Sfruntata arde să-l supuie,
Să smulgă rugămintea de la acest semet
Nesimțitor ; ce-o fi să fie :
Scrișnind, gemînd ca o hurie,
Veșmitele și le sfîșie
Și i se-arată-n plinul deplinei frumuseți !

Și-atunci năprasnic prinde viață,
Cu pumnii strînși, cu-o aspră față,
Năprasnic prinde viață și Calendau atunci :
— „Ah, prostituție mîrșavă !
Se poate-n casa ei — hulpavă
Să se desfte-această pleavă
Netrebnică,-adunată din temniți și spelunci,

Pe cînd stăpîna legitimă,
Curata vergură, victimă
A gîdelui acesta, își sîngeră-n Gibau
Genunchii ? Nu-i o fărdelege,
Un lanț întru dispreț s-o lege
De nentrecutul crimei rege ?
Cum, oare,-aceste ziduri încă-n picioare stau,

Văzînd lăcaşul tău, hermină,
Cum viermi şi muşte ţi-l întină ?...
Afar, cu voi, jigodii, gunoaie, mai curînd !
Al vostru poate-un alt tărîm e !
Afară, ghiftuite rîme !
De nu, vă fac pe toţi fărîme,
Cum fac cu-această masă !...“ Şi repede-nşfăcînd

Faţa de masă din mătase,
Cu sticle, farfurii şi vase
S-o fluture i-i lesne, dar şi mai lesne i-i
S-o zvîrle la pămînt. Bucate
Şi sosuri, vase sfărîmate
Şi-un rîu de vin, şi cîte toate,
Se-mprăştie-atunci peste sălbaticii cheflui,

Şi-n uluirea nopţii mute
Sclipesc pumnale. Dar, mai iute
De mină, cassideanul pistoalele şi-a scos.
— „Pe primul dintre voi ce mişcă,
De moarte,-o să vedeţi, că-l pişcă !“
Şi pumnii-noremenesc pe brişcă,
Şi numai într-ascunse o strîng tot mai virtos.

Căzînd şi masa, se stinsese
Orice lumină : neguri dese
Acopereau grădina. — „Şi-acuma, Severan,
Urmează Calendau, ascultă
Ce-ţi spun, şi fără vorbă multă ;
Şi dacă-n tine se-ntumultă
Onoarea, dacă nû eşti un laş şi-un pehlivan,

Primește-mi provocarea ! Șișul,
Pumnalul, glonțul — întilnișul
De-ar fi să ni-l încheie, ar fi, hai s-o numesc
O încheiere ca la carte,
Căci ard să te cufund în moarte !...
Dar nu e drept : aș avea parte
De bucurii prea multe de-ți supraviețuiesc !

Nu, să luptăm altfel ! Iubirii
Să-i dăm puțința izbîndirii...
Pe muntele Ventûri se află un abis
Adînc și-nvăluit vederii :
De ai curaj și nu te sperii,
Cu mine vino,-n faptul serii,
Și-azvîrle-te cu mine-n gitlejul lui deschis !

De nu te sperii — și astfel o
Să fie liberă-Esterello !...
Da, Esterello, raza de soare blînd și cald,
Ascunsă azi sub vâlul ceții
De ticăloasă vrerea cè ți-i,
Merită sacrificiul vieții..."
Dar iată că, deodată, cît era el de nalt,

Se surpă la pămînt grămadă,
Ca frînt în două de-o grenadă.
Prin spate Quinge Ounço tîrindu-i-se-ncet,
Peste genunchi izbind, tilharul,
L-a doborît cu-un ditai parul...
Și-ncepe-a zumzâi viesparul,
Să urle-ncep cu toții și-asupra-i se reped.

— „Să-l miruim la scăfirlie !
Tăiat, ba jupuit să fie !
Mucosul, fătălaul !“ Și-n zarva de bărbați
Se-amestecă și se prăvale
Și urletul țîșnit din foale
Al tîrfelor aproape goale,
Și țipătul scăpat de păunii speriați.

— „Nu, zice contele,-o socoată
Cu dumnealui am, nencheiată.“
Și-ascutători tilharii, cu teamă oarecum,
Își pleacă lungile cuțite ;
Dar tot îl leagă, pasă-mi-te
Că-așa e drept și mai cinstit e ;
Și contele îi strigă : — „Dulăule, și-acum

Schelălăie, și sari ca peștii,
Că eu voi da sfîrșit poveștii !...
Într-un cuibar de șarpe tu însuți te-ai vîrît !
Biet negustor ești de sardele !
Și ești ibovnic, tu, mișele,
Și sfetnic al soției mele !
Niciînd, o, răzbunare, nu te-am dorit atît !“

Și-n jurul tinărului astru
Se învîrtea, sărind, fiasrul,
De bucurie : lupul încearcă tot așa
De-al vitei sînge să se-mbete...
Îi spune : — „Un împărat, băiete,
Din Roma, vrînd să se desfete,
Cu-un ac de aur, cică, el muștele-nțepa :

Și mie-așijderea mi-e placul,
Mă dau în vînt să-nțep cu acul
Vreo muscă și s-o țintui, dacă m-a scos din minți !
Ajută-mi, Doamne, num' oleacă !
Ah, trădătoarei ce-o să-i placă !
Ah, într-o temniță sau troacă
Ce-o să-și mai roadă pumnii cu preafrumoșii-i dinți !

Da, nu știam unde se-ascunde,
Da, tu, băiete, mi-ai spus unde,
Și-ți mulțumesc din suflet ! pornesc pe urma ei...
Și-ntr-o deplină-mperechere
Am să vă leg, că, de plăcere,
Adîncurile-or să vă zbiere,
Am să vă leg cu-al morții nedelegat curmei ! ●

În șea, deci, companioni ai șelei !
La drum, pe urmele gazelei,
Acum ori niciodată ! Și cîtă vreme-aștepți
Să dăm prin munții ei o raită,
Tu urlă-n temnița ta, boaită,
Și cîrcăciilor te vaită,
Și cată să-ți muști lanțul și morții să-i deștepți !“

CINTUL AL DOISPREZECELEA

SPLENDOAREA

Contele Severan pornește împreună cu spadasinii săi în urmărirea Esterellei. Eliberat de Fourtuneto, Calendau pornește și el în grabă spre Gibau, ca s-o apere pe prințesa de Baus. Se îmbarcă la Cano, plutește de-a lungul coastelor Provenței : ostroavele Lerin, Isclo d'Or, Touloun etc. Susține un asediu îngrozitor împotriva adversarului său, care incendiază pădurea de pini și moare de o moarte cumplită. Cassidenii aleargă să stingă focul, și Calendau triumfă în iubire și glorie.

Pornesc călări, cu chipuri grunte,
Pornesc adăpostiți de munte
Bandiții și stăpînul castelului — de ieri ;
Dau zor, ca lupii-n haită mută,
Spre zîna pînă-acum pierdută,
Dau zor printre stejari-de-plută,
Pini și iasmini sălbatici și alibufieri ²²¹.

Iar Calendau, după lăcate,
În neagra-i temniță se zbate.
„Ah, soartă-amară ! zice. Blestem pe capul meu !
Eu lupilor deschis-am stîna !
Și de-o aduce-aici păgîna
Lor haită,-n lanțuri, pe stăpîna
Din Baus, o, Doamne mare, de vină-s numai eu !“

Se zbuciumă și-și pierde firea,
Gemînd că și-a trădat iubirea.
„Cine-mi dă mie, strigă, puterea lui Samson ?...”
Și se repede orb și-ncearcă
Cu fruntea zidul gros să-l spargă ;
Dar e-n zadar, și cade learcă
De nădușeală, după sălbaticu-i canon.

„Cine-mi dă mie-aripi, mai strigă,
Fie și aripi mici de strigă ?”
— „Eu ! răzbătînd prin ușă se-aude-un glas șoptit.
Tresare, sare-n sus, cu-o vie
Uimire... Cine-i ? Vis să fie ?
E-a vreunui spirit jucărie ?...
Zăvoarele sînt trase... Minunea s-a-implinit !

E Fourtuneto, fata brună,
Ce intră pală-n văgăună :
Cu-un deget peste buze și-o lampă intră-ncet ;
E Fourtuneto, zbuciumată,
Ce-n brațe-i cade dintr-odată,
Și la picioare-i cade, iată,
Lipindu-se de ele, ca fierul de magnet.

— „Vezi, la picioare-ți sînt, îi spune,
Strivește-mă, de vrei, stăpîne !
Intregul Ron n-ar stinge năprasnicul meu foc !...
Dar pune-ți gura ta de miere
Și aur și balsam, năiere,
Pe-a gurii mele-nvăpăiere,
Și-mi vin pe dată-n fire și mă-ntremez pe loc...

Și Fourtuneto-abia răsuflă.
Îți voi fi sclavă, dulce-i suflă ;
Te voi veghea pierdută și priveghea în somn ;
Te voi urma prin ploi și vânturi,
Oriunde-n barca ta te vânturi...
Fă semn, și nu voi sta pe gânduri
Nici să-ți omor dușmanul, iubite-al meu și domn !..

Știu, nu sînt pură, știu prea bine !
Dar dragostea ce arde-n mine,
Cum fieru-ncins albește, mă va purifica,
O, precum fieru-ncins !... Nu stărui,
Nici mă fălesc, dar adevăru-i
Că pot din flacăra-mi să-ți dărui
Gingașe flori și zbguri, care te-or fermeca

Și-ndestula, de bună seamă !...“
Dar surd și fără s-o ia-n seamă,
Și fără să-i răspundă, amarnicul drumet,
Ce n-are ochi și nici nu-i pasă
Decît de cea lăsată-acasă,
Pe muntele Gibau, rămasă
La buna voie-a haitei, o-mpinge cu dispreț

Pe curtezană, cu piciorul
Sfărîmă ușa și zăvorul
Și, liber, zboară, zboară prin munți și peste văi,
Tăind noptatica mantilă.
„Așteaptă-mă, striga, ai milă,
Așteaptă-mă să vin, copilă,
Măcar, de n-oi învinge, să mor sub ochii tăi !“

Fugea de scăpăra pământul ;
Dar și să-și fi-ndoit avîntul,
Fugeau, el pe picioare, ceilalți, de mult, pe cai ;
Nu, nu, gazela încă-o dată
De lup să scape n-o să poată !
Și inima-i bătea turbată,
Și tăpile-i pe glie băteau și mai dihai !

„N-o să-mi mai văd pe veci stăpîna,
Dacă pe vislă nu pun mîna !...“
Își zice, și cotește spre marea de cleștar,
Domol trezită,-n depărtare,
De zori, spre-nluminata mare,
Trandafirie, zîmbitoare...
De-a dreptul prin Mount Cheiroun și Cipiero și Bar ²²²,

Coboară ; și scurtează calea,
Din coastă-n coastă, pînă-n valea
Grassen : vrăjită vale și-a veselei iubiri,
În care stîncă și baracă
Veșminte de măslini îmbracă,
În care fetele ca-n joacă
Iasmini și tuberoze culeg, și trandafiri.

Acolo, marea, tot mai clară
Și mai albastră se-nfioară ;
Și-n tot mai clarul aer și tot mai tremurînd
Aloiu-nfloare cel dintîiul,
Și-ncep curmalul și lămîiul
Să-și parfumeze căpătîiul :
Acolo,jos, e Cano, cu ceru-i veșnic blind,

Și dealurile-i fericite,
De iarnă și de ger ferite...
Dar, istovit de goană și leghe douăzeci,
Pe țarm pescarul de cum pasă,
Odihnei cît de cît se lasă,
Căzînd pe plaja răcoroasă...
Acuma poți, o, noapte și pentru el să treci !...

Dar ziua licăre-abia-n apă,
Cînd, repede bătînd din pleoapă,
Ciudos de-ntîrziere, drumețul s-a sculat ;
Și vrînd sleirea să-și aline,
Să-și stingă flacăra din vine,
Se-azvîrle-n undele blajine
Și-și răcorește trupul frumos și-ndurerat...

Pe urmă : — „Hei, pescari ! Încearcă
Spre port el, un vislaș și-o barcă !
Un ludovic de aur plătesc pîn' la Cassis !“
— „Merg eu !“ — „Să fie bună chila,
Și pe genunchi să rupi anghila ²²³ !“
Și mai cu zorul, mai cu sila,
Prînd visele și pînza, și drumul li-i deschis.

— „Hai, suflă ! cassideanu-l roagă
Pe Eisserò ce suflă-n șagă,
Mai tare suflă, suflă !“ Și-ascultătorul vînt,
Desigur vrînd pe plac să-i facă,
Prinde-a sufla mai tare-oleacă ;
Și marea se zburlește-a joacă,
Și prora pe talazuri se cațără-alergînd.

Sub cortul zilei, de safire,
Și-n a legendei strălucire,
Ca niște verzi egrete, ostroavele Lerin ²²⁴
Ieșeau din mare colorate ;
Și-n Margarido, legănate,
Și-n Ounourat, ce-i este frate,
Mari crengi se văd în floare, ca-n arborul divin.

Întinsa pînă și vioaie,
Ca pasărea văzduhu-l taie :
Vislind cu-nversunare și ridicați pe bănci,
Pentru-a-și spori mai mult avîntul,
Și brațul cadentat mișcîndu-l,
Ajută și luntrașii vîntul,
Cînd vîslele-n talazuri le-mplintă ca pe lănci.

Și trec de Esterèu, cu sfărml
De stînci ce dințuiește țărml :
Căci marea, o sirenă cu ochii de azur,
De mii de ani i se mlădie
Pe după coapsa-i porfirie ;
Și el se smulge, din junie,
Din brațele gigantei cu părul lung și sur.

Plutesc mereu ! Și văd, din goană,
Plaja Agai ²²⁵, cea roșcovană :
Văd poarta grea, de aur a vechiului Frejus ²²⁶,
Din care-n lume și-au luat zborul
Și Gallus ²²⁷, dulce cîntătorul,
Și-Agricola ²²⁸, cuceritorul
Ostroavelor britane, și tu, divin Roscius ²²⁹.

Văd capul Sant-Troupez, și-acumu-l
Și trec vislașii ! Lung e drumul,
Dar speră, cită vreme-i ajută Eisserò...
Spre steaua ta privește tandru
Și mină,-aprînse băiețandru !
Și marea sfîși-o ! Leandru,
Călăuzit de torța iubitei lui, Hero ²³⁰,

Trecut-a-nnot prin Dardanele...
Nainte ! Pieptul albei vele
Pe lingă munții Mauro, semeți, ametițori,
Cu vitejie se sumete :
Păduri de pini, granituri, crete,
De-acei moșnegi purtate-n spete,
Trec iar, de spaimă pline, de soare și de flori.

Da, viul, orbitorul soare !
Căci printre Isclo d'Or, pe-o mare
Îngustă, se strecoară : întîia,-a lui Titan ;
Port-Cros, apoi, un țăib ce arde ;
Pourqueirol, sub păduri, departe ;
Fourmigo,-apoi, pietroasă foarte,
Și limba Gien cuminte dormind, ca-ntr-un liman.

Se auzea doar viul icnet
Scos de vislași, și-al apei zvîcnet
Ce-ntruna printre colții stîncoși se năpustea
Și pe pietriș suna drăcește ;
Smintită, barca se-alungește
Ca o anghilă : îi lipsește
Cuvîntul doar ; un pește ea,-ntr-un cuvînt, părea.

Iero,-nflorită și-n lumină,
A Hesperidelor grădină,
Fugea cu-ale ei cline de dinspre miazăzi,
Cu portocali și cu granate ;
Fugea și Corqueirano-n spate ;
Și vîntul, care-mbălsămat e
De magheran, acumă începe-a lincezi.

Dar iată,-n searbăda tăcere,
Deasupra undei care piere,
Crescînd semeața creastă a muntelui Faroun ²³¹ :
Sub ea începe să se vadă
Toulounul cu-ntărita-i radă
Și cu năprasnica-i armadă,
Cu-ntinse șantiere lucrînd făr' de răzbun,

Unde se carenează,-ndoapă,
Cătărguiesc și dau la apă
Regalele mari nave... Dar, Calendau, curaj !
În salturi și ca-n zbor se duce
Pe lîngă zveltele feluce
Și grelele galere,-n cruce
Orînduite,-n care, cu oțeliți grumaji,

Vislesc ocași în roșii bluze ;
Pe lîngă navele ursuze,
Plutinde bastioane cu zeci de guri de foc,
Își taie drum plutînd ușure
Pe lîngă falnica pădure
Ce naltă mii de brațe sure
Spre toți dușmanii noștri orcînd și-n orie loc.

Dar cînd trec de Cicié, din largul
Ce prinde-a se-ncrunta, catargul
E scuturat deodată de vîntul duşmănos :
Se schimbă vremea şi, pe-o coastă,
Ca-mpinsă barca de năpastă,
Deasupra hăului ce-adastă
Hulpav să zboare-ncepe, în sus, dar, vai, şi-n jos...

Sièis-Four, Ouliéulo, nentrerupte
Şi-arată crestele abrupte,
Înalte şi albastre... Bătrîni liguri ²³², salut !
Din adăpostul lor pîndarii
Strigaseră-asupririi : *ârri* !
Cînd viermuia pe la fruntarii...
Vădindu-se, la cîrmă un meşter nentrecut,

Pe-o lungă, şerpuită cale,
Erou-şi ride de rafale
Şi dînd jos terţarola de val se lasă dus.
Livid şi lac.e de sudoare
Şi bătăture la palme are ;
Dar pe pămîntul către care
Se-ndreaptă vitejeşte, departe,-acolo, sus,

Depart,-acolo,-n zarea zării
Zăreşte ţinta-ngrijorării-i,
Gibau-l vede, falnic şi chipeş ca un prinţ !
Mai curajos, mai fremătînd e ;
Şi-n goana-i trece, rînd pe rînd, de
Bandou, Leco, meleaguri blînde,
Foşnind de măslinişuri, stejari şi terebinţi.

Acolo, unde joacă trene
De-argint pe blondele arene,
Și fluturînd acuma se zvîntă plase mari,
Tauroentum ²³³, cetățuia greacă,
Marsihei rudă mai săracă,
Sub apa moartă ce-o îmbracă
Doarme de veci, uitată pînă și de pescari.

Arzînd să-ajungă mai degrabă,
Să-mpiedice mîrșava treabă,
Sub asprul Cioc de Vultur²³⁴, pe țarmul fără chei,
Eroul, în sfîrșit, coboară ;
Se cațără pe coasta-amară,
Ca-n sus pe după stînci să piară,
După ce se-ntremează cu-un nentrecut mujdei.

Și parcă-n munți stîrnind furtună,
Trompeta mării sună, sună ;
Și în cetatea-i aspră frumoasa din Gibau
Pe dată-aude. — „Fugi, regină !
Îi strigă el, și nu-și alină
Urcușul pînă-n vîrf de clină.
În cuibul porumbiței năvală ulii dau !

Fugi, draga mea ! Cu-ntrega-i ceată,
Înfometată și turbată,
Venind de zor privește-l ! Tîriș, spre-acest donjon,
Pe-o ocolită cărăruie
Precum tarantele ²³⁵ ei suie...
Sînt mulți ! Dar n-or să ne răpuie,
Ci dimpotrivă ! Vremea-i să piară Ganelon ²³⁶ !...”

Bandiții,-ntr-adevăr, pe-aproape,
Urcau pe munte-n patru labe,
Cu ochiul și urechea de după stinci pîndind
Orice mișcare-n orice parte...
Și vîntu-n frunze vii și moarte
Mai aspru-ncepe să se-ntarte ;
Și soarele apune sătul de-atît colînd.

—„Da, spune palidă princessa,
Prinzîndu-se de brațu-i ce s-a
Înfiorat, da, el e ! Curaj și gata fii !
O, da,-mplinească-se ursita !...
Dar n-am să fug, eu, urgisita !
Căci brațul tău m-a-nlănțuit-a
Și-aici, în viața asta, și-n viața din vecii !

Copaci din Mount Gibau ! Prieteni
Stejari, și pini, și mirți și cetini !
Și soare, tu, ce scapeți ! Și landă, și finaț !
Și mare blîndă ! Mărturie
Căsătoriei mele fie
Cuvîntul vostru-n veșnicie !
La nunta mea, o, păsări, e vremea să cîntați !

Bărbate-al meu și drag stăpine,
Că-n veci stăpîn îmi vei rămîne,
Îți dau pumnalul casei de Baus : luptînd, să strigi
Precum străbunii mei : *Nainte* !...
Și dacă soarta rea te minte
Și cazi învins, te rog fierbinte
În pieptul meu pe dată, iubite, să-l înfigi !

De ele, Doamne, dacă-ți pasă,
Tu, care faci anevoioasă
Calea iubirii sfinte prin smîrcu-acestei vieți,
Ajută sufletele tale
Să-azvirle piedica din cale !...
Sub àripa ta blindă ia-le,
Arată-le lumina fără de nori și ceți !“

Cu inima, privirea, bete,
Pescaru-ndată se sumete,
Ca leul cînd pe tigru îl vede-n drumul său
Întins venind, setos de sînge ;
Copilei mîna i-o atinge ;
Pumnalu-l ia, în pumn îl strînge,
Și curajos se-ndreaptă spre marginea de hău.

Din rîpa care-l înconjoară
Și-l macină pe dinafară,
Mount Gibau se ridică din stîncă lui cioplit ;
Doar printr-un singur loc se suie
Spre vîrf ; ce știu să vă mai spui e
Că-n povîrnita cărăruie
Pietroiul nu-l poți ține o clipă neclintit.

Și cînd pe buza naltei creste
Pescaru-apare fără veste,
Pe dată-asaltatorii, ca-n fața lui Satan,
Se-aruncă la pămînt cu groază ;
Și contele parcă visează,
Că nu se aștepta să-și vază
Dușmanu-aici, și mîndru ca însuși Artaban ³²⁷.

Dar iute revenindu-și, hoții
El și-i îndeamnă : — „Hai, cu toții !“
Și cu pistolu-n mână bandiții dau asalt.
Atît că-apărătorul fetei
Cu-o mare grindină de pietre-i
Întîmpină, și-i taie cetei
Avîndul și-năvala izbind-o din înalt.

E ca un șuier de ghiulele
Cumplite, ucigașe, grele ;
Quinge-Ounço cade primul cu-un găuroi în cap ;
Și-njurături zvîrlind o mie,
Ceilalți cu spaimă și minie
Și țintă nevroind să fie
Își caută scăparea luînd-o-n jos degrab'.

Dar se și-ntorc cu zarvă mare,
Urlînd, setoși de răzbunare :
— „Din tigva ta de ciine ce ne sfidează azi,
Chiar miine, dacă nu la noapte,
Noi vin de Margo ²³⁸-om bea tus-șapte !...“
Sînt puși pe luptă și mari fapte...
Văzîndu-l și pe conțe ce negru-i de necaz.

Dar Calendau o stîncă-nșfacă
Și peste hău doar se apleacă :
Și Trencu-Serp acuma și cu Ventabren pier
Striviți de trecerea-i turbată...
Și bine-mpuținata gloată
O ia la vale încă-o dată,
Cu fuga vrînd să scape de trăsnet. — „Lucifer !

Blestem ! și blestemată țară !
Să fug ajuns-am, de-astă oară,
Din fața unui capiu ? dă contele-atunci glas,
Eu, care nici la nuntă,-n fața
Părintelui ce mi-a dat viața,
Nu mi-am plecat nicicum mustața !
Eu, care-n fața legii nu m-am clintit cu-un pas,

Și n-am pălit în fața crimei,
A cerului și-a-ntunecimii,
Și-a gidelui ce ține de parlamentul roș !
Eu, care cîrmui nevăzutul
Și pe Satan l-am întrecutu-l,
Eu, Severan, eu, preatemuțul !...“
Și crunt săltîndu-și fruntea, cu ochii-ntunecoși,

Își infierbîntă iarăși haita,
Căci nu se lasă-nvînsă boaita.
Și din Olimp, cu-o ploaie de pietre, în zadar,
Tînărul zeu, ca o furtună,
Încearcă stavilă să-i pună :
Cu-o oarbă furie, nebună,
Tîlharul cînd se-agață de vreun pitic stejar,

Și cînd pe-o stîncă se aburcă,
Și-ncet cu-ncetul urcă, urcă,
Strigîndu-și și sfidîndu-și vrăjmașul, care nu
Se vede, dar țintește bine :
Jan-Trono, Boucaru și,-n fine,
Bel-Aubre lungi slobod suspine
Și mugete de moarte, cumplete... Boucaru,

Zdrobit, mustind ca o legumă ;
Și zob, ca niște sfinți de humă,
Jan-Trono și Bel-Aubre ; norocul contelui,
Aflat sub stînci, ca-ntr-o firidă,
Că-ar fi putut, ca pe-o omidă,
Aceleași steiuri să-l ucidă !
Urlînd și plin de sînge, dar de la sclavii lui,

Care se tîrîie pe piatră,
Gemînd, spre neajunsa vatră,
Urlînd asmuță sclavii, vreo doi, că-atîți mai sînt :
—„Dați foc la iarbă, foc la cetini !
Să-aprindem muntele, prieteni !
Să crești, pîrjol, și să nu-ncetini
Cît te hrănește ura-mi și-nfuriatul vînt !

Grăbiți, război și răzbunare !
Să ardem cer, pămînt și mare !
Gibaul să-l încingem cu flăcări de forjar !
Dați foc ! Să ardă-ntregul munte,
Să se topească și scufunde !
Să n-aibă — viezurii ! — pe unde
Scăpa de la pieire, să-i frigem pe grătar !“

Și către beznele-nstelate,
Curînd un nor de fum se-abate,
Ca păcura, sinistru, și negrii vălătuți
Încep să lingă preajma-ntreagă,
Și Vînt-Terrau ²³⁹ aci-i încheagă,
Aci-i împrăștie... O șagă
De flacără-i stîrnise, cît spre o lampă-aduci !...

Sub vîntul, însă, ce-o-ntețește
Se naltă flacăra și crește,
Se-ntinde și cuprinde, cu-un aspru pîrîit,
Țepoasa pinilor cunună
Și-ascunde-nspăimîntata lună,
Cu slăvi și stele dimpreună.
Într-un vîrtej de negre scînteii... Nestăvilit,

Un roșu val, un val năprasnic,
Hulpav și bucuros de praznic,
Aleargă peste munte, aleargă-n lat și-n lung,
Și roade,-nghite, smulge, zvîrle,
Cojește, scurmă, se azvîrle
Și mușcă multele șopîrle
Ce sar și suflă-ntruna și-a-l stinge nu ajung.

De flăcări vreascu-nvăluitul
Își contopește pîrîitul
Cu pocnetele,-n salve, de cucurzi de pin,
Ce fulgeră fără-nteruperi ;
Largi răsuciri, hidoase ruperi
Despică pini, stejari, ienuperi
Și-i năpustește-n gura infernului vecin.

Ca demonii, cu-o gură largă
Rizînd, triumfători aleargă
Bandiții,-aici și-acolo, și-aprind din loc în loc
Un smoc de iarbă, tufărișul ;
Se-ncinge, arde povîrnișul,
În lung, în lat, de-a curmezișul,
Și muntele se zbate într-un ocean de foc,

Se-năbușă sub zăpușeală,
Sub negrii nori de fum și smoală.
Pe cer, o auroră ce sîngeră mereu;
Crescînd, natura o-nspăimîntă
Și-n beznă, irupînd, se-mplîntă...
Ca roșia pînză, fluturîndă,
Ce-acoperea, pe vremuri, mărețul Coliseu.

Dezlănțuit, pîrjolul suie,
Zvirlind talazurile-i șuie
Spre mîndra Esterello, spre mîndrul Calendau :
Înfiorați, cu vocea stinsă,
Ei preajma,-n jurul lor, cuprinsă
De foc o văd și-o simt încînsă ;
Pălită văd și iarba din jur, pe care stau ;

Și ca pe-un demon văd Mistralul
Șuierător, mugînd ca valul,
Cum scormone și suflă și-ațîță viul jar,
Precum Vezuviul ce dogoare
Pînă-n Artùbi, de la mare,
Și uriaș-a-i sîngerare
Cum și-o răsfrînge-n mare sălbaticul pojar.

Ici-colo-aud suind din umbră
O salvă, ca de tunuri, sumbră,
Și trosnetul dînd vuiet coclaurilor sterpi,
Al jariștii ce-n jur se-nhoalbă ;
Mereu vreo creangă, ca o salbă
De foc, le sfîrșie la talpă ;
Se văd pierduți, sărmanii, ca-ntr-un cuiabar de șerpi,

Cu mii de șerpi căscîndu-și botul...
Dar vîntu,-nnebunit cu totul,
Prin noapte, dintr-odată, aduce-un sunet, bing !
De clopot, ce-a pornit să sune
Bing-bang ! și nu de rugăciune...
O, clopot din Cassis, minune
Al cărei glas sortiții pieirii ți-l disting !

O, sună, clopot, și răsună !
Mirenii-n grabă ți-i adună !
Căci fiul tău pe care cîndva l-ai botezat,
De-o moarte crudă-are să piară...
Și cassidenii ies afară...
Cassisu-n mantii se-nfășoară
Și-aleargă spre pădurea ce arde necurmat...

O, sună, clopot de alarmă !
Frunzarul arde, stînci se sfarmă,
Și peste nalta culme dau flăcările zor...
Tocsinul auzînd bandiții
Grăbesc să dea foc rămășiții
De mărăcini uscați — priviți-i ! —
Întru desăvîrșirea sălbăticiiei lor,

Cînd, lung un pîrîit se-aude.
Și urlete de om zălude :
Pe conte-l doborîse (ah, am ajuns s-o scriu !)
Un pin surpat, cărui coroana
Îi fumegă ca buruiana,
Și urlă-a moarte, lighioana...
Sub trunchiul în cădere fusese prins de viu.

— „Ai ! tu ce mă lovești din spate,
Mai strigă, Doamne blestемate,
Să știi că-am luat adesea-n deșert numele tău !
Și din această-ntunecime
De unde nu mă scapă nime,
Îți zvîrlu-n față mii de crime
Și fărdelegi de care, îți jur, nu-mi pare rău !...”

Și cu ochi roșii, ca de broască,
A moarte gura i se cască,
Mugind și făcînd spume, ca taurul învins
De negrul spînz și de bălură.
Dar tinerii-ntre timp văzură
Mulțimea, printr-o răritură
De fum, venind în zorii ce-n zare s-au aprins ;

Și-ntr-o-ncordare nentreruptă
Cu flăcările cum se luptă,
Tăind urgiei calea, prieteni două mii...
De raze cerul se-nlumină ;
Și fiul mării ce-i suspină,
Și blonda creștelor regină,
El răsufliînd de-a bine, cu jar în ochii vii,

Ea cu cosița-i ce se-ntrupă
Ca o corimbă de jujubă,
Sub streășina de aur, safir și diamant,
Care-i primește ca o tindă,
Se-arată-n ziua răsărîndă
Și-n marea soarelui oglindă,
Triumfători și-alături, pe muntele gigant.

Și două mii de inimi cheamă
Strigînd perechea și-o aclamă :
— „Hei, Calendau ! Copacul lui mai ²⁴⁰ să i-l sădim
Cuceritorului reginei !
În culmea slavei și-a luminei
Umilul nostru golf prin tine-i...
Să ne fii consul ! Consul pe viață să-l numim !“

Și vesel contopindu-și graiul,
Pornește-nconjurînd alaiul
Pe nobilii logodnici și veseli amîndoi ;
Și soarele, sfințita-i rază,
Și soarele îi luminează,
Urcînd pe drumu-i spre amiază,
El, veșnic dătătorul iubirii veșnic noi.

Dar toate puținile-s pline :
Cules de vie-al meu, cu bine !...
Și iată cum un simplu pescar, precum am zis,
Cel mai isteț dintre isteții
Provenței, dîndu-și rost vieții,
Fruntaș ajunge-al tinereții,
Stăpîn al Esterellei și consul în Cassis.

MAIANO

(Bouco-dôu-Rose)

Crăciunul anului 1866

N O T E

CÎNTUL ÎNȚII

¹ Este vorba de Mirèio, eroina poemului cu același titlu, de Mistral, tradus în românește și publicat în 1979, sub nr. 999 al „Bibliotecii pentru toți”.

² Cassis (fr.: Cassis) — orașel în Provența, pe țărmul Mediteranei, la sud-est de Marsilia (n.a.).

³ Aluzie la premiile acordate cu prilejul serbărilor publice și întrecerilor tinerești frecvente și prețuite de-a lungul secolelor în Provența.

⁴ Aluzie la războiul albigenzilor și la asediile orașelor Toulouse și Beaucaire de către invadatorii din nord.

Cu toate că acea cruciadă condusă de Simon de Monfort nu era îndreptată în mod fățiș decît împotriva ereticilor din sud și mai tirziu împotriva contelui de Toulouse, orașele libere ale Provenței au înțeles perfect că sub pretextul religios se ascunde un antagonism de rasă; și, deci foarte catolice, s-au declarat cu îndrăzneală împotriva cruciaților.

Dealtfel, trebuie spus că această complicitate a naționalității s-a manifestat spontan în toate ținuturile limbii Oc, adică din Alpi pînă în Golful Gasconiei și de la Loara pînă la Ebru. Aceste populații, care se simpatizau dintotdeauna între ele datorită similitudinii de climat, instincte, moravuri, credințe, legislație și limbă, în epoca respectivă erau pregătite să formeze un stat al Provinciilor-Unite. Dezvăluită și propagată de cîntecele trubadurilor, naționalitatea lor se maturizase repede sub soarele libertăților locale. Nu mai trebuia decît un prilej pentru ca această forță răzlețită să capete, viguros, conștiința de

sine : un război de interes comun. Acest război s-a ivit, dar în condiții nefericite.

Înarmat de Biserică, susținut de această enormă influență, care în timpul Cruciadelor năpustise Europa asupra Asiei, Nordul avea în serviciul său nenumăratele mulțimi ale creștinătății și în ajutorul său exaltarea fanatismului.

Acuzat de erezie, pe care o practica, ațîțat de predicatori, devastat de inchiziție, suspect în ochii aliaților și apărătorilor săi **naturali** (printre alții, contele de Provența) lipsit de un conducător abil și energic. Sudul a adus în luptă mai mult eroism decît unitate, și a sucombat.

Se pare că așa trebuia să se întîmple pentru ca vechea Galie să devină Franța modernă. Numai că meridionalilor le-ar fi plăcut ca acest lucru să se petreacă într-un mod mai cordial și ar fi dorit ca fuziunea să nu fi mers mai departe de statul federativ. Întotdeauna se produce o mare nenorocire cînd, luată prin surprindere, civilizația trebuie să cedeze pasul barbariei, și triumful *franchimand*-ilor a întîrziat cu două secole mersul progresului. Căci, trebuie subliniat, ceea ce a fost supus, a fost mai puțin Sudul material vorbind, cît Sudul spiritual. Raimond al VII-lea, ultimul conte de Toulouse, și-a recucerit posesiunile și nu a renunțat la ele decît în 1221, prin bună înțelegere, în favoarea lui Ludovic al IX-lea. Regatul și comitatul Provenței a mai dăinuit încă mult timp, și abia în 1486 patria noastră s-a anexat de bunăvoie la Franța, *nu ca un accesoriu la principal, ci ca un principal la alt principal*. Dar seva autohtonă care înflorise într-o poezie nouă, elegantă, cavalerască, îndrăzneala meridională care își eliberase gîndirea și știința, elanul municipal care făcuse din orașele noastre tot atîtea republici, viața publică, în sfîrșit, care circula nestăvilită în toată națiunea, toate aceste izvoare de politețe, de independență și de bărbăție au secat, din păcate, pentru mai multe secole.

De aceea, ce vreți ? deși istoricii francezi condamnă în general cauza noastră — cînd noi citim în cronicile provenșale descrierea dureroasă a acestui război nedrept, ținuturile noastre pustiite,

orașele jefuite, poporul masacrat în biserici, strălucitoarea nobilime a patriei, admirabilul conte de Toulouse, despuiți, umiliți și, pe de altă parte, minunata rezistență a părinților noștri cu strigăte entuziaste de : *Tolosa ! Marselha ! Avinhon ! Provença !* — ne este imposibil să nu ne emoționăm și să nu spunem împreună cu Lucan : *Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni* (*Zei au fost de partea învingătorului, dar Cato a fost de partea învinsului*) (n.a.).

⁵ *Mirabèu* (fr. : *Mirabeau*) — celebrul orator cu acest nume, deși născut printr-un accident în afara Provenței, în timpul unei călătorii a mamei sale, era, după cum se știe, provensal prin familie. Înainte de a fi deputat de Aix în Statele-Generale din 1789, făcuse parte din Statele Provenței, și în această adunare, ocupându-se de revizuirea constituției provensale, și-a dezvăluit elocvența (n.a.).

⁶ *Tòulon* (fr. : *Toulon*) — oraș și important port militar în sudul Franței.

⁷ *Garduelo* (fr. : *Gardiole*) — lanț muntos care se întinde de-a lungul țărmului Mediteranei, între Marsilia și Cassis (n.a.).

⁸ Suveranii Provenței se intitula : „Prin grația lui Dumnezeu, rege de Neapole, conte de Provența (prov. : Prouvènço), Forcalquier (prov. : Fourcauquié) și ținuturile învecinate“. Această formulă a făcut parte din titlurile regilor Franței pînă în 1789. A fost stipulată în actul de unire a celor două țări (n.a.).

⁹ *Var* (fr. : *Var*) — mic fluviu (120 km.) din sudul Franței care izvorăște din Alpii-Maritimi și se varsă în Marea Mediterană.

¹⁰ *Gibau* (fr. : *Gibal*) — numele unui povârniș din vecinătatea orașului Cassis. *Gibel*, în arabă, înseamnă munte, și *Gebal*, în ebraică, hotar, capăt (n.a.).

¹¹ Sarea extrasă din salinile de la Berro (fr. : *Berre*), un orașel de lângă Aix, trece drept cea mai frumoasă din Franța (n.a.).

¹² *Garrigo* (prov.) — cîmp, landă unde nu cresc decît stejari-pitici (n.a.).

¹³ Familia de Baus, una dintre cele mai vechi și mai turbulente din Provența, poseda în epoca strălucirii sale, în afară de ținutul Baus, șaptezeci și nouă de orașe și sate, care, toate la un loc, purtau numele de *para baussencă*.

În secolul al XII-lea, baronii de Baus i-au disputat, fără succes, lui Ramoun Berenguié comitatul Provenței. În a doua jumătate a secolului al XII-lea au dobândit, prin căsătorie, principatul Orange (prov. : Aurenjo), apoi, luptându-se fără încetare cu conții de Toulouse, au obținut de la împăratul Frederic al II-lea titlul efemer de *rege de Arles* (1214).

Alix, ultima baroană de Baus, a fost deposedată de toate bunurile ei de către Louis al II-lea, conte de Provența. În secolul al XII-lea, o ramură a familiei Baus a emigrat în regatul Neapolelui unde a jucat un rol dintre cele mai importante (n.ed.fr.).

¹⁴ *Aupiho* (fr. : *Alpilles*) — lanț muntos în arondismentul Arles, în care se află ruinele orașului Baus (n.a.).

¹⁵ *Durenço* — riul Durance, afluent al Ronului.

¹⁶ *Marsiho, Arle, Aurenjo* — denumirile provensale ale localităților Marsilia, Arles, Orange, din sudul Franței.

¹⁷ *Tourtihado* (prov.) — prăjitură în formă de coroniță, făcută din aluat, zahăr, ouă și anason (n.ed.fr.).

¹⁸ Locuțiune proverbială, cu înțelesul : „erau vremuri bune și îmbelșugate“ (n.a.).

¹⁹ *Mount Pavoun* (fr. : *Mont Pahon*) — numele uneia dintre culmile munților Alpilles, unde se afla un castel al prinților de Baus (n.a.).

²⁰ *Crau* — întinsă cîmpie aridă și pietroasă, mărginită la nord de munții Alpilles, la sud de Marea Mediterană, la răsărit de mlaștinile din Martigue, iar la Apus de Ron. Numită și Arabia pietroasă a Franței (n.a.).

²¹ Trubadurii invocați în strofa aceasta și în cea următoare sînt printre cei mai de seamă ai Provenței : *Pèire Vidau* (*Pierre Vidal*, 1150 ?—1210 ?), care cînta îmbrăcat într-o blană de lup,

în cinstea iubitei sale Loubo de Pueg-nautier (vezi și nota 132); *Bounifâci de Castelano* (*Boniface de Castellane*) a trăit în prima jumătate a secolului al XIII-lea; *Peire Rougié* (*Pierre Roger*, secolul al XII-lea, canonic de Clermont, apoi trubadur, a trăit multă vreme pe lângă Raimbaud d'Orange; *Bertrand de Lamanoun* (*Lamanon*, secolul al XIII-lea, originar din Lamanon, lângă Eyguières, autor de piese cu caracter politic; *Perdigoun* (*Perdigon*, secolul al XIII-lea, originar din Ardeche și care a frecventat curtea lui Uc de Baus; *Cadenet* (*Cadenet*, secolul al XIII-lea, originar din Cadenet în Provența; *Gui lou Cavaïounen* (*Gui de Cavaillon*), senior de Cavaillon, trubadur, om de arme și sfetnic al lui Raymond Bérenger, conte de Provența; *Rimbaud de Vaqueiras* (*Raimbaud de Vacqueiras*, secolul al XII-lea, unul dintre marii trubaduri ai Provenței, aflat sub protecția prinților de Baus și a marchizilor de Montferrat; *Fouquet* (*Foulquet*, secolele XII-XIII), zis de Marsiho, dar născut la Genova, călugărit după moartea doamnei sale, devine episcop de Toulouse în timpul războiului albigenzilor, se situează de partea cruciaților și se remarcă prin înverșunarea sa împotriva propriului binefăcător, contele Ramoun al VI-lea (1194—1222) (vezi și nota 131).

²² *Cansoun*, *tensoun*, *pastourello*, *balado*, *serventès*, *roman*, *aubado*, *soules* — denumiri ale câtorva dintre principalele genuri de poezie cultivată de trubaduri (n.a.).

²³ *Gai-Sabé* (fr. : *Gai-Savoïr*) — nume dat artei și operelor lor de către poeții toulonezi în secolele XIV—XV.

²⁴ Sint enumerate câteva dintre cele mai importante lucrări în versuri din evul-mediu provensal: *Girard de Roussihoun*, „chanson de geste“ din secolul al XII-lea publicat în provensală și în franceză; *Flamenco*, roman provensal din secolul al XIII-lea (cca. 1290); *Aio la bello Avignounenco*, „chanson de geste“ care, deși de proveniență franceză, a pătruns în sud și figura printre poemele ce trebuiau să fie cunoscute de orice menestrel; *Li quatre fiéu d'Eimoun*, roman cavaleresc atribuit lui Huon de Ville-neuve (n.a.).

²⁵ Ultimul rege de Arles și conte de Provența, din dinastia Boson, a avut două fiice, *Stéphanette* și *Douce*, căsătorite, prima cu seniorul de Baus, cea de a doua cu Raymond Bérenger, conte de Barcelona. De aici, pretenția casei de Baus la coroana Provenței, care revenise prinților barcelonezi (n.a.).

CINTUL AL DOILEA

²⁶ *Eiglun* (fr.: *Aiglun*) — sat în Alpii-Maritimi (n.a.).

²⁷ *Esteroun* (fr.: *Estéron*) — mic riu care izvorăște din Alpii-Maritimi și se varsă în Var (n.a.).

²⁸ *Bastido* — casă țărănească, fermă, teren arendat; cuvânt folosit în estul Provenței, în arondismentul Arles avînd rîspîndire termenul *mas*, iar la nord de Avignon cel de *granjo*, cu același înțeles.

²⁹ *Flourin d'or* — veche monedă provensală, numită astfel pentru că avea imprimată o floare de crin (n.a.).

³⁰ *Castelano* — veche familie de baroni în Basses-Alpes; *Blacas* — veche familie provensală, originară din Aups (Var); *Ademar* — seniori de Montélimar și conți de Grignan (Drôme). Aceste trei ilustre familii au dăruit mai mulți poeți de seamă limbii provensale (n.a.).

³¹ *Barras* — veche familie originară din Barras (Basses-Alpes), din care făcea parte și Paul de Barras (1755—1829), om politic francez, membru al Convențiunii și apoi al Directoratului, în timpul Revoluției franceze.

³² *Agòut* — vechi baroni din valea Sault (Vaucluse), al căror nume se trage de la satul Agòut, azi Gòut (fr.: Goult) (n.a.).

³³ *Pourcelet* — vechi gentilomi din Arles. Guillaume, guvernator în Calatafini, a fost singurul provensal sau francez care, din respect față de virtutea sa, a fost cruțat în timpul *Vecerniei siciliene* (n.a.). Sub această denumire a rămas cunoscut în is-

torie masacrul general din 1282 al francezilor din Sicilia stăpînită de Charles d'Anjou, fratele lui Ludovic cel Sfînt. Masacrul a fost rezultatul unei conspirații puse la cale de un partizan al casei de Suabia, Jean de Procida. În luna Paștilor, în momentul în care clopotele au început să cheme credincioșii la vecernie, sicilieni s-au răscolat și i-au masacrat pe francezii din insulă, îndeosebi la Palermo.

³⁴ *Sado* — veche familie nobilă din Provența. Frumoasă Laura, cea cîntată de Petrarca, era soția lui Hugues de Sado (n.a.).

³⁵ *Sabran* — seniori de Castelar, Uzès și Forcalquier (prov. : Fourcauquié). Garsende de Sabran i-a adus ea zestre comitatul Forcalquier contelui de Provența Alphonse al II-lea (n.a.).

³⁶ *Ariatan* — nobili arlesieni. După o tradiție, șeful acestei familii primise supranumele de Arlatan, pentru că scăpase ținutul Arle de un dragon sau crocodil care îl pustia (n.a.).

³⁷ *Mount-ouliéu* — familie de o străveche noblete. După César Nostradamus, sfîntul Cyprien, episcop de Toulon în secolul al VI-lea, ar fi făcut parte din această familie (n.a.).

³⁸ *Vilo-novo* — vechi baroni de Vence și de Trans, coborîtori din celebrul ministru al contelui de Provența Ramoun-Berenguié al III-lea, Roumieu, pomenit de Dante în *Paradis* (n.a.).

³⁹ *Fourbin* — seniori de Soliers, ai căror iluștri reprezentanți sînt Palamède, ministrul regelui Reinié, principalul autor și negociator al unirii Provenței cu Franța, și contele Claude de Fourbin, comandant de escadră sub Ludovic al XIV-lea (n.a.).

⁴⁰ *Avignoun* — numele provensal al orașului Avignon ; *Ai, Ais* — Aix-en-Provence.

⁴¹ Locuțiune proverbială folosită în Aix cu sensul de : „să stărui, să ne avîntăm, și se va face lumină”. Berro apare, într-adevăr, cînd ieși, în amurg, din munții care împrejmuie orașul Aix (n.a.).

⁴² *Còu de l'Argentiero* (fr. : *Col de l'Argentière*) — cunoscut mai ales sub numele de *Col de l'Arche*, este un defileu care permite trecerea din Italia în valea Barcelonnette (n.ed.fr.).

⁴³ Monument străvechi care domină orașul Nîmes și căruia nu i se cunoaște destinația. Un alt turn cu acest nume se află în satul Lagarde-Adhémar (Drôme) (n.a.).

⁴⁴ Dezmembrat din imperiul carolingian, vechiul regat Arles sau al Provenței aparținea nominal de Imperiul german. O amintire a acestei legături feudale s-a păstrat în limba populară: marinarii de pe Ron se folosesc de termenul *empèri* — *imperiu*, pentru a desemna malul stîng, adică partea dinspre Provența, și de cuvîntul *reiaume* — *regat*, pentru malul drept, adică partea dinspre Franța (n.a.).

⁴⁵ Titlu dat prelatului care administra în numele papei provincia Comtat-Venaissin (n.a.). Această provincie a aparținut papalității, împreună cu orașul Avignon, între anii 1274—1791.

⁴⁶ Rîul Durenço (Durance).

⁴⁷ *Gonfalonier* — purtător al stindardului sau al insinelor unui stat, oraș, instituție laică sau clericală; constituia o funcție în organul conducător al republicilor comunale din Italia în evul-mediu (mai ales la Florența, Sienna și Lucca).

⁴⁸ *Cisampo* — vînt rece; termen derivat probabil din latinul *aura cisalpina* — vînt cisalpin (n.a.).

⁴⁹ *Seion* — veșmînt de război, un fel de bluză, purtat de romani, de gali, precum și de ostașii din evul-mediu.

⁵⁰ Locuțiune folosită ca sensul de „ai s-o sfîrșești rău”; aluzie la ucigașii cu acest nume care au fost executați la Montpellier înainte de Revoluție (n.a.).

⁵¹ Steaua cu 16 raze de argint de pe armele prinților de Baus (n.ed. fr.).

⁵² Specie de iepure care iarna devine alb; trăiește prin munții din nordul Provenței (n.a.).

⁵³ *Mandrin* — vestit căpitan de *miqueleți* (haiduci, în spaniolă), născut în 1715 la Saint-Etienne-de-Geoire, în Dauphiné, tras pe roată la Valence, în 1755. Fiu al unui contrabandist și contrabandist el însuși, și-a alcătuit o mare ceată cu care a în-

vins de mai multe ori oamenii regelui. Se bucura de un renume bun, era prietenul multor femei, nu jefuia, zice-se, decât perceptorii de impozite și-i plăcea să treacă în ochii tuturor drept omul care îndrepta nedreptățile și-i răzbuna pe cei asupriți (n.a.).

CÎNTUL AL TREILEA

⁵⁴ *Cujo* (fr. : *Cuges*) — așezare în arondismentul Bouches-du-Rhône (n.a.).

⁵⁵ *Signo* (fr. : *Signes*) — localitate în Var. Aici, în evul-mediu era o Curte de Iubire celebră, prezidată de Clarette de Baus (n.a.).

⁵⁶ *Mèuno* (fr. : *Méounes*) — sat în Var. *Gapèu* (fr. : *Gapeau*) este un mic rîu ce se varsă în mare, lângă Hyères (n.a.).

⁵⁷ *Roco-Broussano* (fr. : *Roque-Brussane* — stîncă acoperită cu buruieni) — reședință de canton, nu departe de Brignoles (prov. : Brignolo) (n.a.).

⁵⁸ La Brignoles suveranii Provenței aveau o reședință de vară unde de-a lungul timpului soțiile prinților se duceau să nască (n.a.).

⁵⁹ Două sate așezate nu departe de Brignoles din care, pe vremea războaielor Ligii, s-au ridicat doi celebri conducători de partizani : Hubert de Garde, senior de Vins, și Jean de Pontevéz, conte de Carces (n.a.).

⁶⁰ *Lorgo* (fr. : *Lorgues*) — orașel în apropiere de Draguignan (n.a.).

⁶¹ *Miejour* (prov.) — Sud (fr. : *Midi*).

⁶² *Lu, Salerno* (fr. : *Luc, Salerne*) — două mici localități, renumite, prima, pentru castanele, cea de a doua, pentru smocinele lor (n.a.).

⁶³ *Artubi* (fr. : *Nartubie*) — mic rîu care trece prin Draguignan și se varsă în Argens (n.a.).

⁶⁴ *Soulenco* — sărbătoarea soarelui, denumire dată și astăzi sărbătorii ce se celebrează pretutindeni, dar sub nume diferite. la sfîrșitul secerișului (n.a.).

⁶⁵ *Venerabilul* aurar limousin, patron al potcovarilor și deci protector al animalelor de muncă, este sărbătorit în Provența de numeroase confrerii de agricultori. După ce sînt binecuvîntate animalele fermei de către preot, o căruță îmbrăcată în frunze și împodobită cu snope de grîu, la *carreto ramadô*, la care toți țărani cu dare de mină se simt onorați să înhame un cal sau un catîr și el frumos împodobit, este plimbată la pas sau în goană pe principalele străzi ale localității. Stegulețele lui Sant Aloï (fr.: *Éloi*) sînt confecționate dintr-o hîrtie pe care s-a imprimat imaginea sfîntului și se fixează de gîtarul animalelor folosite la procesiune (n.a.).

⁶⁶ *Calas, Faienço* (fr.: *Calas, Fayence*) — orășele în departamentul Var; *Sant-Auban* (fr.: *Saint-Auban*) — localitate în Alpii-Maritimi.

⁶⁷ Aluzie la Roland, paladin al lui Carol cel Mare, eroul poemului *Cîntecul lui Roland*, ucis în anul 778 la Roncevaux.

⁶⁸ *Cigalo* (prov.) — insectă asemănătoare întrucîtva cu greierele, caracteristică regiunilor mediteraniene, care trăiește pe arborii cărora le sughe seva; lungă de 5 cm. împreună cu aripile, scoate un sunet strident și monoton, ca un fel de clămpănit.

⁶⁹ Porecele bandiților s-ar traduce astfel: *Bel-Aubre* — arbore frumos; *Ventâbrén* — fanfaron; *Quingé-Ounço* — cincisprezece uncii; *Balandran* — cumpănă (de fîntînă); *Trenco-Serp* — spintecă-șarpe (n.a.).

⁷⁰ *Calendau* este un nume care derivă din *Calêndo, Crăciun*, și care poate însemna „născut la Crăciun”. Se spune: *pan Calendau* — pline de Crăciun, *bos Calendau* — buștean de Crăciun (n.a.).

⁷¹ Proverb local (n.a.).

⁷² *Riéu* (fr.: *Rieu*) — insulă situată între Marsilia și Cassis (n.a.).

⁷³ *Girello* (prov.) — pește de o formă elegantă și frumos colorat; trăiește în bancuri printre stincile marine (n.a.).

⁷⁴ *Sardinau* (prov.) — plasă pentru pescuitul sardelelor (n.a.).

⁷⁵ *Baus Canaio* (fr.: *Cap Canaille*) — numit astfel pentru că este foarte periculos (n.a.).

⁷⁶ Pescarii noștri numesc *artă mare* pescuitul mare care se face cu tartanele sau cu alte vase mai mari, și *artă mică* pescuitul mic, de coastă, ce se face cu ambarcațiuni mici (n.a.).

⁷⁷ *Tartano, gângui* — plase mari, trase de vasele numite tartane și de alte nave mari (n.a.).

⁷⁸ *Garlaban* (fr.: *Garlaban*) — mic munte din vecinătatea localității Aubagne. De la culoarea albă a piscului său se trage probabil numele întregului ținut înconjurător, Aubagne, din lat. *Albania* (n.a.).

⁷⁹ *Barcilouno* — numele provensal al orașului Barcelona.

⁸⁰ Localități din sudul Franței: *Port-Vèndre* (prov.) — *Port-vendre* (fr.), *Magalouno* (prov.) — *Maquelonne* (fr.), *Martegue* (prov.) — *Martigue* (fr.), *Frejus* (prov.) — *Fréjus* (fr.).

⁸¹ Spiritul apelor, în mitologia Sudului (n.a.).

⁸² *Bonită* — pește asemănător cu tonul.

⁸³ *Batudă* — plasă înaltă de trei brațe și lungă de optzeci de brațe, folosită la pescuitul scrumbiilor (n. ed. fr.).

⁸⁴ *Pagel* — pește înrudit cu daurada (n. ed. fr.).

⁸⁵ *Palangră* — frînghie de-a lungul căreia sînt prinse pietre mari din loc în loc și undițe în cîrligele cărora se pun melci drept momeală. Cu ajutorul ei se prind pești ce trăiesc în adîncurile mării (n.a.).

⁸⁶ *Călugărul* este o specie de rechin, iar *pagra* un pește înrudit cu daurada.

⁸⁷ *Boui-abaisso* (fr.: *bouillabaisse*) — supă provensală făcută din mai multe feluri de pești fierți în apă sau în vin alb, cu usturoi, șofran, pătlăgele roșii și untdelemn de măsline, care se toarnă clocotită peste felii de piine.

⁸⁸ Peștele lui Sin Petru (*Zeus faber* al lui Linné) are un gust excelent și este foarte căutat pentru boui-abaissă (n.a.).

CÎNTUL AL PATRULEA

⁸⁹ *Consul* — titlu luat de magistrații municipali ai comune-lor din Sud în secolele XII-XIII și pe care l-au păstrat pînă în 1789. Purtaseră acest titlu și sub romani. Și astăzi se mai spune : „pe vremea consulilor“, adică : „sub vechiul regim“ (n.a.).

⁹⁰ *Prudome* este pescarul ales judecător de corporație, pentru a cunoaște contravențiile referitoare la pescuitul maritim. Această jurisdicție patriahală, străveche în Sud, a fost menținută în starea ei primitivă printr-un decret din 19 noiembrie 1859. Împricinații veneau la *prudome* fără citație, la simpla chemare a gardianului comunității, după ce depuneau fiecare în cutia Sfintului Petru un obol (10 centime) și își expuneau singuri, pe scurt, pretențiile și drepturile. Erau ascultați martorii, și sentința se pronunța pe loc sau în ședința următoare, totdeauna în limba provensală. Cel mai adesea formulele erau : „pe voi vă condamn“, „tu nu ai dreptate“, „tu ai dreptate“ etc. Zece mii de pescari de pe coastele provensale ale Mediteranei sînt supuși jurisdicției a douăsprezece prudomii fondate succesiv de la 1431 pînă la 1820. Prudomii nu și-au schimbat nici costumele, nici obiceiurile. La Marsilia ei poartă în timpul judecății un soi de haină strînsă pe corp, o mică pelerină de postav negru, un guler plisat în jurul gîtului, pălărie rotundă împodobită cu pene, ghetre și sabia lată și scurtă cu care salută în timpul ceremoniei (n.a.).

⁹¹ În secolul al VI-lea a. Chr. litoralul de sud al Galiei era locuit de rasa ligură. Ibero-ligurii ocupau coasta de la Pirinei pînă la Ron, celto-ligurii de la Ron pînă la Alpi și ligurii propriu-ziși, de la Alpi pînă la fluviul Arno... Cavarii ocupau ținutul cuprins între Ron, Durance și Isère (n.a.).

⁹² Phoccenii, fondatori ai Marsiliei în anul 600 a. Chr., au adus salienilor — populație ligură — artele civilizației grecești (n.a.).

⁹³ *Puget, Pierre* (1620—1694) — sculptor francez, originar din Marsilia, de o mare forță și originalitate; a sculptat: *Milon din Crotona*, *Perseu eliberind-o pe Andromeda*, *Alexandru și Diogene* etc.

⁹⁴ În legenda despre fondarea Marsiliei se spune că Nan, sau Senan, regele segobrigilor i-a primit la masa sa pe Simos și pe Protis, conducătorii unei grupări de emigranți phoccenii, iar fiica lui Nan, Gyptis, și-a dăruit mina unuia dintre phoccenii. Drept zestre, Nan i-a cedat ginerelei său golful unde mai târziu s-a ridicat Marsilia (n. ed. fr.).

⁹⁵ *Agte, Antibo, Niço* (fr.: *Agde, Antibes, Nice*) — colonii antice ale Marsiliei (n.a.).

⁹⁶ *Caius Sextiups Domitius Calvinus*, proconsul roman, a fondat orașul Ais (*Aquae Sextiae*) în anul 123 a. Chr. *Caius Marius* peste douăzeci de ani a sfărîmat o numeroasă armată de cimbri și teutoni, la piciorul muntelui Venturi (*mons Victoriae*) la cîteva mile de *Aquae Sextiae* (n.a.).

⁹⁷ Marsilia (Massalia), aliată credincioasă a Romei, îmbrățișînd cauza lui Pompei împotriva lui Cezar, a fost atacată de acesta din urmă, cucerită și subjugată, după un asediu memorabil în anul 49 a. Chr. (n.a.).

⁹⁸ Sant Ounourat, după ce a trăit singuratic în insulele Lérins, a fondat celebra abație care îi poartă numele și a murit ca episcop de Arles în anul 429. Urmașul lui în scaunul din Arles, Alări cel sărac, își împărțea bunurile la săraci și s-a distins prin darul vorbirii; a murit în anul 449. Sant Cesări, căpetenie a bisericii galicane în secolul al VI-lea, a dăruit banii și vasele de rit ale catedralei pentru ușurarea suferințelor enoriașilor prădați de barbari (n.a.).

⁹⁹ Sub dinastiile rivale ale familiilor Ramon de Toulouso, suverană în Languedoc, și Ramoun-Berenguié, conți de Provența (1112—1246), Sudul, precum și ținutul Limousin și Catalonia, a atins un grad de independență politică, de cultură literară, de toleranță religioasă, de eleganță a moravurilor și de prosperitate materială superior stării generale a întregii Europe. Domnia acestor prinți are ceva din strălucirea luminii care, în istorie, a aurit epoca lui Pericle și a familiei Medicis (n.a.).

¹⁰⁰ Dacă trubadurii au vorbit deschis și curajos despre cruciadă (contra albigenzilor), aceasta n-a întârziat să-și ia revanșa. Urmările au fost ucigătoare pentru poezia provençală. Procedurile inchiziției împotriva persoanelor suspectate de erezie, întemeierea unei universități la Toulouse, războiul declarat cărților scrise în limba romană etc., au grăbit decăderea literaturii provenșale; au retezat-o din floare, fără a-i lăsa timp să facă fructe (n.a.).

¹⁰¹ Mistral a considerat întotdeauna că poporul, țărani și îndeosebi marinarii sînt păstrătorii limbii materne și, prin urmare, cei mai hotărâți susținători ai renașterii naționale și provinciale (n. ed. fr.).

¹⁰² Aceasta este una dintre strofele care oglindește cel mai semnificativ gîndirea politică a lui Mistral. După el, apărarea limbii materne este prima condiție a unei adevărate libertăți. În acest scop, pe vremea cînd scria la *Calendau* el se declară hotărît în favoarea unui sistem politic federativ. Se poate aprecia importanța strofei dacă menționăm că ea a fost gravată în bronz și așezată la Font Segugne, în 1867, sub flamurile Cataloniei și ale Provenței. Corcții și mizerii stigmatizați de Mistral sînt exponenții burgheziei provenșale care, renegîndu-și originile și crezînd că astfel vor dobîndi o oarecare superioritate condamnavă folosirea limbii provenșale (n. ed. fr.). *Sant Cèri* (fr.: *Saint Cyr*) este numele unui sat între Cassis și Touloun, străvechi loc de pelerinaj.

¹⁰³ *Vènt-larg* — vînt ce suflă din larg, briza mării.

¹⁰⁴ *Esterel* (prov. : *Esterèu*) — lanț de munți între Fréjus și Cannes. Rocile de porfir din care este alcătuit îi dau nuanțe roșcate (n.a.).

¹⁰⁵ *Aigo-Morto* (fr. : *Aigues-Mortes*) — mic port la Mediterana, în departamentul Gard ; de aici s-a îmbarcat Ludovic al IX-lea cel Sfînt pentru a pleca în cruciadă ; aici s-au întîlnit Francisc I cu Carol Quintul în 1559 (n.a.).

¹⁰⁶ *Sant Gènt* — sihastru cinstit la Monteux (Vaucluze). *Sant Crapàsi* — pustnic din insulele Lerins, însoțitor al lui Sant Ounourat (n.a.).

¹⁰⁷ *Munții Mauro* (fr. : *Maures*) — masiv muntos, între Hyères, Saint-Tropez și Draguignan. Numele îi vine de la maurii care au invadat Provența în secolul al VIII-lea și s-au menținut timp de două secole pe acele meleaguri (n.a.).

¹⁰⁸ *Sôu courouna* — sol cu coroană, veche monedă proven-sală din argint (n.a.).

¹⁰⁹ *Piatra Zînei* — denumirea populară a unui dolmen aflat la distanță de un km de Draguignan (n.a.).

¹¹⁰ *Napoulo* (fr. : *Napoule*) — denumirea locului de la poalele munetelui Esterèu ; poate vechea Athenopolis, colonie marsilieză (n.a.).

¹¹¹ *Asso* (fr. : *Asse*) — gîrlă care se varsă în Durance, cu nisipuri mișcătoare foarte periculoase la trecerea prin vad (n.a.).

¹¹² Expresie populară, obișnuită printre pescarii provensali, pusă în legătură cu unele greutăți, necazuri ivite pe neașteptate (n.a.).

¹¹³ Este vorba de domeniul, teritoriul liber al unei persoane, care, în conformitate cu vechiul drept feudal, nu depindea de nici un senior.

¹¹⁴ *Regatul Arle* — denumirea primitivă a statului Provența, constituit în timpul carolingienilor, sub conducerea contelui de Arles-Boson (n.a.).

CÎNTUL AL CINCILEA

¹¹⁵ *Madrago* (prov.) — îngrăditură făcută din mai multe năvoade pentru pescuitul tonului.

¹¹⁶ Locuțiune proverbială, cu sensul : „știu unde se ascund (se află) banii“ (n.a.).

¹¹⁷ *Baudo* (prov.) — cablier, piatră care servește la fixarea unui năvod pe fundul mării (n. ed. fr.).

¹¹⁸ Forma provenșală a numelor : Jacques, -Honorat, Pierre, Alphonse (n.a.).

¹¹⁹ Expresie populară care înseamnă : „nu e o treabă lipsită de importanță“ (n.a.).

¹²⁰ *Argentin* — frumos pește acoperit cu o pulbere aurie care capătă nuanțe și reflexe de aur, de azur și de foc (n.a.).

¹²¹ *Isclo d'Or* (fr. : *Iles d'Or*) — numele purtat în evul-mediu de actualele Iles d'Hyères (n.a.).

¹²² *Lou Garbin* — vînt răcoros și plăcut din sud-vest. Suflă numai vara și bate dinspre mare spre coastele mediteraneene (n.a.).

¹²³ *Lugar* — una dintre denumirile planetei Venus, steaua păstorului (n.a.).

¹²⁴ *La Ciéutat* (fr. : *La Ciotat*) — port și stațiune balneară în apropiere de Marsilia.

¹²⁵ Regină în Arabia antică (Yemenul de astăzi), numită uneori Balkis, vestită pentru fastul și bogățiile ei, care, după cum povestește legenda biblică, s-ar fi dus la înțeleptul rege Solomon pentru a-i cere sfatul.

¹²⁶ După C. Nostradamus, doamna cîntată de Petrarca era fiica lu Audibert de Noves, consul de Avignon (n.a.).

¹²⁷ *Sant-Pieloun* (fr. : *Saint-Pilon, Saint Puy*) — este numele piscului sub care se află peștera Mariei Magdalena. Acolo se vînd pelerinilor cutiuțe de fildeș avînd cite un șirag de mătănii (n.a.).

128 „Un obicei străvechi este acela de a alege cele mai frumoase și mai tinere fete din cartiere și de a le așeza, acoperite de cununi de flori, ghirlande, odoare și zorzoane de mătase, pe tronuri și jilțuri, în chip de zeițe, numite obișnuite *fetele lui mai*, cărora toți trecătorii cinstiți sînt invitați și obligați să le dea cîte un ban de argint, în schimbul unui sărut“ (C. Nostradamus). Mai puțin sărutul, acest frumos obicei există și astăzi. La Marsilia se numesc *tinerele zeițe, frumoasele lui mai*, cuvinte care indică luna cînd are loc ceremonia (n.a.).

129 *Jaufret Rudèu, prinț de Baio (Geoffroy Rudel, prinț de Blaye)* — trubadur din secolul al XII-lea, autor al unor cîntece de iubire. Tradiția spune că ar fi străbătut marea pentru a se duce s-o vadă pe contesa de Tripoli, de care se îndrăgostise fără s-o cunoască, și că ar fi murit în clipa sosirii la Tripoli (n. ed. fr.).

130 *Gaubert de Pue-Cibot (Gaubert de Puy-Cibot)* — călugăr apoi trubadur care a trăit la curtea lui Savaric de Mauléon, la începutul secolului al XIII-lea (n. ed. fr.).

131 *Fouquet de Marsiho (Foulquet de Marseille)* — trubadur care s-a ilustrat la curtea lui Barral des Baux, a lui Raymond de Toulouse și a regelui Richard Inimă de Leu, apoi a devenit abate de Thoronet și episcop de Toulouse. A încurajat cruciada împotriva albigenzilor și poartă răspunderea numeroaselor măsuri care au avut loc la instigarea dominicanilor (n. ed. fr.) (vezi și nota 21).

132 *Pèire Vidau, lou de Toulouso (Pierre Vidal, le Toulousain)* — trubadur originar din Toulouse: „unul dintre oamenii cei mai smintiți din cîți s-au născut vreodată“, după cum spune biograful său. Autor al unor foarte frumoase cîntece. A trăit la curtea lui Barral, viconte de Marseille, apoi la curtea lui Hugues des Baux, de unde s-a retras în Aragon (n. ed. fr.) (vezi și nota 21).

133 *Guihèn de Balaün (Guillaume de Balaün)* — trubadur originar din Ardèche; a trăit în secolul al XIII-lea (n. ed. fr.).

¹³⁴ *Guihèn de la Toure (Guillaume de la Tour)* — trubadur născut în Perigord; a călătorit în Lombardia unde s-a căsătorit. Murindu-i soția, a refuzat timp de zece zile s-o înmormînteze, neputînd să creadă că murise (n. ed. fr.).

CÎNTUL AL ȘASELEA

¹³⁵ *Mount-pelié* — denumirea provençală a orașului Montpellier.

¹³⁶ Golful Grimaud se află în apropiere de localitatea cu același nume, iar Golful Lioun este denumirea provençală a Golfului Lion.

¹³⁷ *Vilo-Franco, Morgue, Niço la Blanco* — denumirile provenșale ale localităților: Villefranche, Monaco și Nisa (cea Albă).

¹³⁸ Orașul Berro, așezat pe malul lacului cu același nume — care nu e altceva decît marea, o mare interioară — este înconjurat din toate părțile de coline (n.a.).

¹³⁹ *Eissaugo* (prov.) — vas pescăresc folosit de obicei la jocuri (n.a.).

¹⁴⁰ *Ceirèsto* (fr.: *Ceyreste*) — localitate situată nu departe de Ciotat. Este antica Citharista, colonie marsilieză (n.a.).

¹⁴¹ *Qu ie vai, ie resto* — expresie provençală, cu înțelesul: „cine vine aici, aici rămîne“.

¹⁴² Aluzie la războiul de independență a Americii (n. ed. fr.).

¹⁴³ Sfintele Marii ale Mării, din Camargo, erau patroanele marinarilor. Amănunte despre aceste personaje biblice se pot găsi în *Mirèio* (B.P.T., nr. 999), cînturile al zecelea și al unsprezecelea, precum și în nota 20 (cîntul întîi, p. 239), la același poem.

¹⁴⁴ *Nostro-Damo de la Ciéutat* (prov.) — cîntec provenșal (n.a.).

¹⁴⁵ Sant Eume este la mare cinste printre marinarii din Ciéutat. Ar putea fi pseudonimul Tindarizilor, *fratres Hetenae, lucida sidera*. Castor și Pollux este una dintre denumirile focului lui

Sant Eume (Saint-Elme); dealtfel, sarzii o deificaseră pe frumoasa Helena (n.a.).

¹⁴⁶ Locuțiune populară provensală: cînd este fript de viu melcul scoate un ușor sunet (n.a.).

¹⁴⁷ Înjurătură provensală.

¹⁴⁸ *Aliscamp* (lat.: *Elysii Campi*). — Cîmpiile Elisee, numele unui străvechi cimitir din Arle, despre care se spunea că ar fi fost binecuvîntat de Christos în persoană! Atît Dante cît și Ariosto vorbesc de această necropolă, celebră în evul-mediu. *Aliscans* este și titlul unui poem francez din secolul al XIII-lea avînd ca subiect faptele vitejești ale contelui Guihén d'ou Court Nas împotriva sarasinilor sau bătălia de la Aliscamp (n.a.).

¹⁴⁹ *Maugrabinii* sînt locuitorii din Magreb (nordul Africii), iar *marranii* — maurii și urmașii lor creștinați. numiți astfel de spanioli și de locuitorii din sudul Franței (n.a.).

¹⁵⁰ Urmînd pilda eroicei lor starețe, Eusébia, călugărițele din Marsilia și-au mutilat chipul pentru a produce repulsie sarasinilor și au fost masacrate pînă la una (n.a.).

¹⁵¹ Tradiție marsilieză. Este posibil ca termenul *puget*, care înseamnă creastă de munte, pisc, să fi dat naștere acestei legende (n.a.).

CÎNTUL AL ȘAPTELEA

¹⁵² *Colymbe* (prov.: *plauco*) — pasăre de mare din ordinul palmipedelor (*prodiceps cristatus*) (n.a.).

¹⁵³ Boneta și papagalul sînt două vele de corabie. Prima este o mică velă pătrată din pînză ușoară care se adaugă la velele principale pentru a mări suprafața velaturii; cea de a doua este o velă pătrată care se așează deasupra gabierului.

¹⁵⁴ *Mount-Brun* (fr.: *Montbrun*) — sat în Drôme, la nord de Ventour (n.a.).

¹⁵⁵ *Branto* (fr. : *Brantes*) — sat la nord de Ventour (n.a.).

¹⁵⁶ *Saut* (fr. : *Sault*) — orașel în departamentul Vaucluse, vechi comitat (n.a.).

¹⁵⁷ *Rousau*, prin contracție *Rau* — vîntul Ronului ; *Eisserò* — vîntul de la sud-est (fr. : *Siroc*, *Sirocco*) (n.a.).

CÎNTUL AL OPTULEA

¹⁵⁸ Ca să urci la Santo-Baumo, dinspre mare, treci prin Gêmo (fr. : Gémenos) și prin vilceaua Sant-Pons (fr. : Saint-Pons) unde se află ruinele unei abații ale cărei călugărițe au fost transferate în anul 1409 la Saint-Pierre de la Manarre, nu departe de Hyères (n.a.).

¹⁵⁹ Vezi nota 127, cîntul al cincilea.

¹⁶⁰ Lucrătorii care fac parte din asociațiile numite companionade poartă de obicei un pseudonim ce indică locul de baștină al companionului ca urmare a unei embleme sau calități morale, astfel : *La Rose de Bordeaux*, *Le Décidé de Toulon*, *La Prudence d'Anduze*, *L'Estimable Provençal* sau chiar *Dauphiné l'Ami du Trait*, *Lodève le Bouquet-d'Or* etc. Agricol Perdiguier, vechi companion tîmplar, ales reprezentant al poporului în 1848, și autor al unei foarte interesante lucrări intitulate *Cartea companionadei*, se numește printre confrății săi *Avignon-nais-la-Vertu*.

Pe lângă pseudonime există și porecle. Iată explicația dată de Perdiguier : „E probabil că la început, de teama teologilor, ceremoniile aveau loc în adîncurile pădurilor. E probabil, de asemenea, că toți companionii *urlau*. Urletele lor erau mai mult sau mai puțin grave, mai mult sau mai puțin ascuțite, după asociații ; de aici, fără îndoială, au venit și porecelele : *Lupi*, *Ciini*, *Hrăpăreți* etc. În legătură cu porecla *Munteni*, iată ce se spune : cînd companionii Datoriei, venind din Iudeea, au debarcat în Provența, s-au adunat pe înălțimile de la Santo-Baumo ; de acolo au coborît în văi și cîmpii pentru a se răs-

pîndi apoi prin orașe. Cei ce i-au văzut coborînt din munte au zis : «Aștia sînt *Munteni*» ; și acest nume le-a rămas“ (n.a.).

¹⁶¹ Companionii se împart în trei ramuri : urmașii lui Solomon, adică pietrarii, tîmplarii și lăcătușii ; urmașii meșterului Jaque, avînd aceleași trei meserii ; și urmașii lui moș Soubiso, care sînt dulgherii. Cea mai mare parte a celorlalți meseriași s-au alăturat încetul cu încetul acestor colectivități primitive.

Meșterii Jaque și Soubiso sînt două personaje legendare. După spusele companionilor, meșterul Jaque, originar din sudul Galiei, a fost arhitectul templului lui Solomon. Terminîndu-se construirea splendidului edificiu, se întoarce în patria sa, debarcă la Marsilia și se retrage în pădurea de la Santo-Baumo. (Aici, la Santo-Baumo, discipolii săi obișnuiau să facă în fiecare an un pelerinaj, în amintirea sa, de unde luau *culorile* — o panglică pe care era imprimată o scenă religioasă — culori la care aceștia se referă de cîteva ori : vezi p. 143, str. 2 ; p. 149, str. 4).

Moș Soubiso era originar din nordul Galiei. El a lucrat partea de lemn a templului ; dar invidios pe meșterul Jaque, la terminarea lucrărilor s-a despărțit de acesta și, întorcîndu-se în patrie, a debarcat la Bordeaux. După o vreme, discipolii săi l-au asasinat pe meșterul Jaque. Sub o formă alegorică, e vorba tot de antagonismul dintre Nord și Sud.

Crezînd în marea vechime a asocierii companionilor, dl. Perdiguiet raportează legenda meșterului Jaque la Jacques Molay, mare-maestru al Ordinului Templierilor, iar pe cea a lui Soubiso la un oarecare moș Soubise, un călugăr de prin secolul al XIII-lea.

În ceea ce îl privește pe Hiram, existența sa este atestată de *Biblie*. Era un artist din Tyr, iscusit meșter în prelucrarea metalelor, care a făcut pentru Solomon, spune *Scriptura*, toate vasele casei Domnului din bronzul și arama cele mai pure. Companionii susțin că ar fi fost asasinat în Templu (n.a.).

¹⁶² Proverb provensal.

¹⁶³ Provenind din latinul *judex major*, numele de *juge-maje* se dădea în Sud, sub vechiul regim, locotenentului seneşalului. Seneşalul era mai-marele justiţiei (n.a.).

¹⁶⁴ Proverb provenşal.

¹⁶⁵ În toate aceste oraşe se pot vedea şi astăzi arcuri de triumf din epoca romană (n.a.).

¹⁶⁶ Aluzie la mutarea sediului papalităţii de la Roma la Avignon, unde între 1309—1378 au păstorit şapte papi.

¹⁶⁷ Construită în secolul al VII-lea, catedrala Sant-Trefume a fost sediul mai multor Concilii şi al arhiepiscopilor de Arle, care purtau titlul de Primaţi ai Galiei (n.a.).

¹⁶⁸ Din străvechea biserică bizantină din Sant-Gile, în Languedoc, n-a rămas decât faţada, care este foarte frumoasă, şi o scară în spirală, celebră în arhitectură, numită *spirală lui Sant-Gile*. Ca şi Santo-Baumo, Sant-Gile este unul dintre locurile de pelerinaj al companionilor (n.a.).

¹⁶⁹ Această biserică, avînd 66 de ferestre, este cel mai frumos monument de artă creştină din sudul Franţei (n.a.).

¹⁷⁰ *Vivarés* (fr.: *Vivaraïs*) — regiune din marginea răsăriteană a Masivului Central, situată între Loara şi Ron.

¹⁷¹ *Maio* (prov.) — veche monedă divizionară din aramă, de o valoare foarte mică (n. ed. fr.).

CÎNTUL AL NOUĂLEA

¹⁷² *Lacidoun* — numele ce îl purta portul Marsiliei pe vremea phocéenilor (n.a.).

¹⁷³ *Mountagniero* (prov.) — vîntul de nord.

¹⁷⁴ *Li barbet* (prov.) — populaţie ce locuieşte în Alpii Cotenieni, între munţii Viso şi Cénis. Fiind despărţiţi de Biserica catolică din timpuri străvechi şi numindu-şi preoţii *barba* (bărboşi), aceşti munteni sînt desemnaţi în mod obişnuit de vecinii lor prin porecla *barbeţi* (n.a.).

¹⁷⁵ *Marco-mau* — literal, *semn-rău*. Era un răufăcător care a fost executat de Montpellier, înainte de Revoluție. La Școala de medicină din acest oraș i se păstrează pielea tăbăcită, și doicile se folosesc și azi de numele lui pentru a-și speria copilașii (n.a.).

¹⁷⁶ Vechi monezi provenșale. Bănuțul cu chei era bătut la Avignon : avea gravate cheile Sfintului Petru încrucișate, era de aramă și valora a șaptea parte dintr-un sou, adică mai puțin de o centimă (n.a.).

¹⁷⁷ Codrii din Taiado se află nu departe de Lambesc (Bouches-du-Rhône), iar pădurea Cadaracho la confluența dintre Durance și Verdon (n.a.).

¹⁷⁸ Regina Jano, suverană a Neapolelui și a Provenței (1343—1382), celebră pentru frumusețea și viața ei aventuroasă. Puține sînt orașele din Provența unde poporul să nu-ți arate și astăzi „palatul reginei Jano“ (n.a.).

¹⁷⁹ *Verdoun* (fr. : *Verdon*) — afluent al râului Durance (n.a.).

¹⁸⁰ *Trevaresso* (fr. : *Trevaresse*) — lanț de munți în arondismentul Aix (n.a.).

¹⁸¹ *Arhipăstorul* era porecla unui aventurier gascon, Arnaud de Servole, care, împreună cu o bandă de jefuitori, a devastat Provența în 1357 și l-a pus la contribuție pe papa Innocent al VI-lea (n.a.).

¹⁸² Pentru *Mandrin*, vezi nota 53, cîntul al doilea.

¹⁸³ *Gaspard de Besso* — faimos țîlhar, brigand și totodată cavalier, născut la Besso (fr. : Besse), nu departe de Brignolles, tras pe roată la Aix în 1776... Cheile Ouliéulo, de lângă Toulon, au fost unul din teatrele isprăvilor sale (n.a.).

¹⁸⁴ *Bourdigo* (prov.) — împrejmuire din trestii și papură, construită în canalele care fac legătura între iazuri și mare, pentru a se prinde pește. Probabil că de aici vine numele orașului Bordeaux (lat. : *Burdigala*) (n.a.).

¹⁸⁵ *Lamiolo* (prov.) — pește marin ; paiola (prov. : *paiolo*) este o plasă pescărească mare, cu ochiuri strîmte.

CÎNTUL AL ZECELEA

¹⁸⁶ *Lar* (sau *Laris*) — riu care scaldă ținutul Aix (n.a.).

¹⁸⁷ Jocurile de la Ziua Domnului au fost instituite de regele Reinîé către anul 1462. Tradiționale în Aix înainte de Revoluția franceză, ele au fost reluate în 1851, impresionîndu-l profund pe tînărul — de pe atunci — Mistral (n. ed. fr.).

¹⁸⁸ *Ro* (sau *Roucas*) *dôu Cire* — *Piatra (Stîncă) Cerii*, rîpă în apropiere de Monnieux (Vaucluse). Vezi și cîntul al șaptelea (n.a.).

¹⁸⁹ Prin *bravadă* se înțelege salva de muschete ce se trage în mod solemn și procesional într-o zi de sărbătoare sau în onoarea cuiva. De obicei simulează și amintește un asalt sau o victorie (n.a.).

¹⁹⁰ Asesorul Provenței era magistratul care, înainte de 1789, deținea înalta conducere a administrației provinciale, și procurorul ținutului în adunarea Statelor, cărora le propunea tot ce considera folositor provinciei. Jurisconsultii Portalis și Simeon, redactori ai Codului lui Napoleon, fuseseră asesori de Aix (n.a.).

¹⁹¹ Stemele popoarelor sînt de obicei aceleași cu ale prinților care le guvernează; și cînd o dinastie înlocuiește o alta, țara ia blazonul noilor suverani. În virtutea acestui principiu, sub conții casei de Barcelona, Provența a avut ca stemă țărushi roșii pe fond de aur ai Cataloniei și Aragonului, și, sub cei ai primei case de Anjou, florile de crin ale Franței. Dar culorile catalane, foarte dragi provensalilor, nu au dispărut cu totul de pe blazonul Provenței decît sub prinții angevini din cea de a doua ramură. În ce privește floarea de crin, uzitată în Provența numai de două secole și jumătate, ea nu are nici o semnificație națională, și folosirea ei este posterioară domniei lui Charles al III-lea, adică independenței patriei noastre (n.a.).

¹⁹² *Pascàlis* — mare patriot provensal, născut la Eyguières în 1732, asasinat la Aix în 1790. A luptat pentru salvarea Provenței; a căzut odată cu Provența și pentru Provența (n.a.).

¹⁹³ *Cuvîntul Sfintei Clara* — cuvîntul secret, cheia misterului, expresie care urcă pînă la Ligă. Parolă a oamenilor Ligii din Marsilia, ea a fost dezvăluită de unul dintre aceştia regaliştilor şi a devenit proverbială (n.a.).

¹⁹⁴ Regele Reinié trece drept fondatorul jocurilor noastre de la Ziua Domnului. Dar se crede că instituirea prinţului iubirii, a regelui legii şi a fruntaşului tinereţii urcă mult mai sus. E sigur că măcar fruntaşul tinereţii, numit în Languedoc capul tinereţii, exista şi la romani : în tinereţea sa Nero a fost numit *Princeps Juventutis*. Aceeaşi demnitate se regăseşte şi în poemele indiene (n.a.).

¹⁹⁵ Referire la un refren popular provensal (n.a.).

¹⁹⁶ *Bachas* (prov.) — un fel de tobă mare, cu care de obicei se acompaniază cîntecul din fluier (n.a.).

¹⁹⁷ *Momus, Comus* — personificări mitologice ale veseliei, sarcasmului şi zeflemelii răutăcioase.

¹⁹⁸ Acest joc constă din a azvîrli în sus şi a prinde, după ce a căzut, o pisică, despre care se spune că personifică păgînismul egiptean (n.a.).

¹⁹⁹ Cai de carton pictat pe care călăreţii şi-i fixează de centură şi dansează cu ei împrejurul unui personaj, doamna de Limagne, ce le dăruie castane — pe melodia unui cuplet, din care cităm cîteva versuri (n.a.).

CÎNTUL AL UNSPREZECELEA

²⁰⁰ Numele ce s-a dat luptei prinţilor de Baus împotriva conţilor de Provenţa din casa de Barcelona. Vezi şi cîntul întîi, nota 25 (n.a.).

²⁰¹ Celebră dinastie de pictori provensali. Cei mai vechi — printre alţii, Joseph Parrocel (1646—1704), numit Parrocel al bătăliilor şi pictor al regelui — s-au născut la Brignolo (fr. : Brignoles). Mai tîrziu s-au stabilit la Avignon (n.a.).

²⁰² *Joseph Vernet* (1714—1789) — pictor provensal, născut la Avignon, autor de peisaje marine ale căror splendide efecte de lumină l-au făcut celebru.

²⁰³ *Reiano* (fr. : *Reillane*) — localitate situată în departe de Forcalquier (Basses-Alpes) (n.a.).

²⁰⁴ *Clauvisso* (prov.) — moluscă a cărei carne este foarte apreciată în Provența (n.a.).

²⁰⁵ *Aiôli* (în original) — pastă făcută din usturoi pisat, untdelemn și gălbenuș de ou, folosită drept condiment pentru diverse mâncăruri indigene (n.a.).

²⁰⁶ *Carbounado* (prov.) — un fel de friptură la grătar.

²⁰⁷ *Brandado* (prov.) — morun pregătit cu smântină, untdelemn, usturoi ș.a., specialitate a bucătăriei provenșale.

²⁰⁸ *Panado* (prov.) — un fel de supă făcută cu apă, sare, untdelemn, gălbenuș de ou și coajă de piine și fiartă îndelung (n. ed. fr.).

²⁰⁹ *Misè* (prov.) — literal, domnișoară. Înainte de Revoluție, titlul *misè* era dat femeilor căsătorite din rîndurile burgheziei și ale meșteșugarilor (n.a.).

²¹⁰ *Arnaud de Vilo-novo* — savant provensal din Vilo-novo (fr. : Villeneuve) care, în secolul al XIV-lea a profesat cu strălucire medicina la Universitatea din Montpellier. I se atribuie descoperirea alcoolului, în 1314 (n.a.).

²¹¹ Orașelul Moustié (fr. : Moustiers), din Basses-Alpes, și-a dobîndit în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea o strălucită faimă prin frumusețea produselor sale ceramice. Ouléri și Clerici au fost meșterii săi cei mai îndemînatîci. Cel de al doilea avea angajați aproape douăzeci de pictori (n.a.).

²¹² *Bernard Palissy* (cca. 1510 — cca. 1590) — olar, emailor, scriitor și savant, născut la Agen, unul dintre creatorii ceramicii în Franța, celebru pentru frumoasele sale vase de lut imboldite cu figuri sculptate artistic.

²¹³ Domnișoara de Voland, fiica primului consul din Manosco (Basses-Alpes). Faptul relatat s-a petrecut la 17 ianuarie 1516 (n.a.).

²¹⁴ Legenda povestește că, gelos pe G. de Cabestang, care-i făcea curte soției sale Sermundo, Raymond de Castel-Roussillon a poruncit decapitarea acestuia și i-a dat Sermundei inima lui ca s-o mănince (n.a.).

²¹⁵ E vorba de Mourgano (fr.: Morgane), faimoasa seducătoare din romanele cavalierești (n.a.).

²¹⁶ Autorul se referă la furtunoasa Jano, regina Neapolelui care, acuzată că a luat parte la strangularea soțului ei, Andrei, regele Ungariei, s-a refugiat în Provența, unde s-a disculpat în fața papei Clement al VI-lea și i-a cedat orașul Avignon. A fost gituită din porunca lui Charles de Duras, în 1382. Atras de figura ei dramatică, Mistral i-a consacrat o tragedie în 5 acte, *La Rèino Jano (Regina Jano)* în 1890 (n. ed. fr.).

²¹⁷ *Lou Brande di Gusas* (echivalat de noi prin dansul ticălos), precum și dansurile descrise în strofele următoare: *la Gavoto* (dansul gavoților sau al muntenilor din Alpi), *la Martegalo* (dansul celor din Martegue), *la Fougnaello* (țifnoasă), *la Boulegueto* (zburdalnică), *lou Rigaudon* (rigodonul), *la Revergado* (cu poalele suflecate) sînt în aceeași măsură vechi dansuri provenșale, dar cu un caracter mult mai liber decît cele descrise în cîntul al șaselea (n.a.).

²¹⁸ *Camisard* (prov.) — cel ce este în cămașă. Această poreclă a fost dată, sub Ludovic al XIV-lea, protestanților din Cévennes, tot așa cum li s-a spus *sans-culottes* revoluționarilor de la 1789 și *descamisados* liberalilor spanioli din 1823 (n.t.).

²¹⁹ În anul 972, regele din Arle, Guillaume I porni împotriva maurilor stabiliți în munții Provenței orientale, le distruse castelul de la Garde-Freinet și-i reduse la sclavie. În secolul al XIV-lea urmașii lor încă erau sclavii provenșalilor (n.a.).

²²⁰ *Droulet* (prov.) — un soi de bluză cu pulpane lungi și fluturătoare care desena perfect talia și pe care femeile o purtau pe deasupra rochiei. În 1789 arlesienele aveau încă acest veșmînt (n.a.).

CÎNTUL AL DOISPREZECELEA

²²¹ Specie de copaci cu frunze ovale și flori albe din care se extrage o rășină parfumată.

²²² *Mount Cheiroun* — se află nu departe de Coursegoules (Alpes-Maritimes); *Cipiero* (fr.: *Cipières*) și *Bar* sînt două localități din arondismentul Grasse (n.a.).

²²³ Locuțiune populară avînd înțelesul: „să faci imposibilul” (n.a.).

²²⁴ *Iscolo de Lerin* (fr.: *Iles de Lérins*), numite *Lerina* de Plinius, se află nu departe de Cano (Cannes). În cea mai mică dintre ele, anahoretul Ounourat, de la care i se trage numele, a fondat o mînăstire celebră în toată lumea catolică. Margarido se pare că ar fi fost sora anahoretului, dedicată și ea vieții contemplative (n.a.).

²²⁵ *Plaja Agai* (fr.: *Agay*) — este situată la picioarele muntelui Esterèu (fr.: *Estérel*), la răsărit de Fréjus (n.a.).

²²⁶ *Poarta de aur* — străveche poartă triumfală, de construcție romană, care există și astăzi în Fréjus (n.a.).

²²⁷ *Cornelius Gallus* (69—26 î.e.n.) — poet latin, prieten cu Vergilius, născut la Fréjus.

²²⁸ *Cnaeus Julius Agricola* (40—93) — general roman, cuceritorul Marii Britanii, socrul lui Tacitus care i-a scris biografia. Era, de asemenea, născut la Fréjus.

²²⁹ Se pare că actorul roman Quintus Roscius ar fi fost originar din Provența (n. ed. fr.).

²³⁰ Aluzie la poemul *Hero și Leandru* de Musaios (secolul V î.e.n.), în care eroul, călăuzit de torța iubitei sale Hero, preoteasă a Afroditei, încearcă să treacă înot Hellespontul, în timpul unei furtuni; înecîndu-se Leandru, de disperare Hero se aruncă în valurile mării. Aceeași legendă este redată și de Ovidiu în *Heroides*.

²³¹ *Faroun* — numele muntelui care domină orașul Toulon (n.a.).

²³² Ligurii, care locuiau în zona muntoasă din Var, au rezistat îndelung penetrației romane și, după cum afirmă Strabo, timp de multe decenii oștile romane nu au izbutit decît cu greu să țină liber drumul de coastă ce ducea în Italia (n. ed. fr.).

²³³ Situată cîndva pe țărmul mării, între Bandol și Ciéutat, nu' departe de Marsilia, în locul numit Tarento, din stațiunea romană Tauroentum nu au mai rămas decît niște ruine acoperite de valuri (n. ed. fr.).

²³⁴ Virful capului cu același nume, din apropiere de Ciéutat (n.a.).

²³⁵ *Taranto* (prov.) — reptilă hidoasă din Alpii-Maritimi (n.a.).

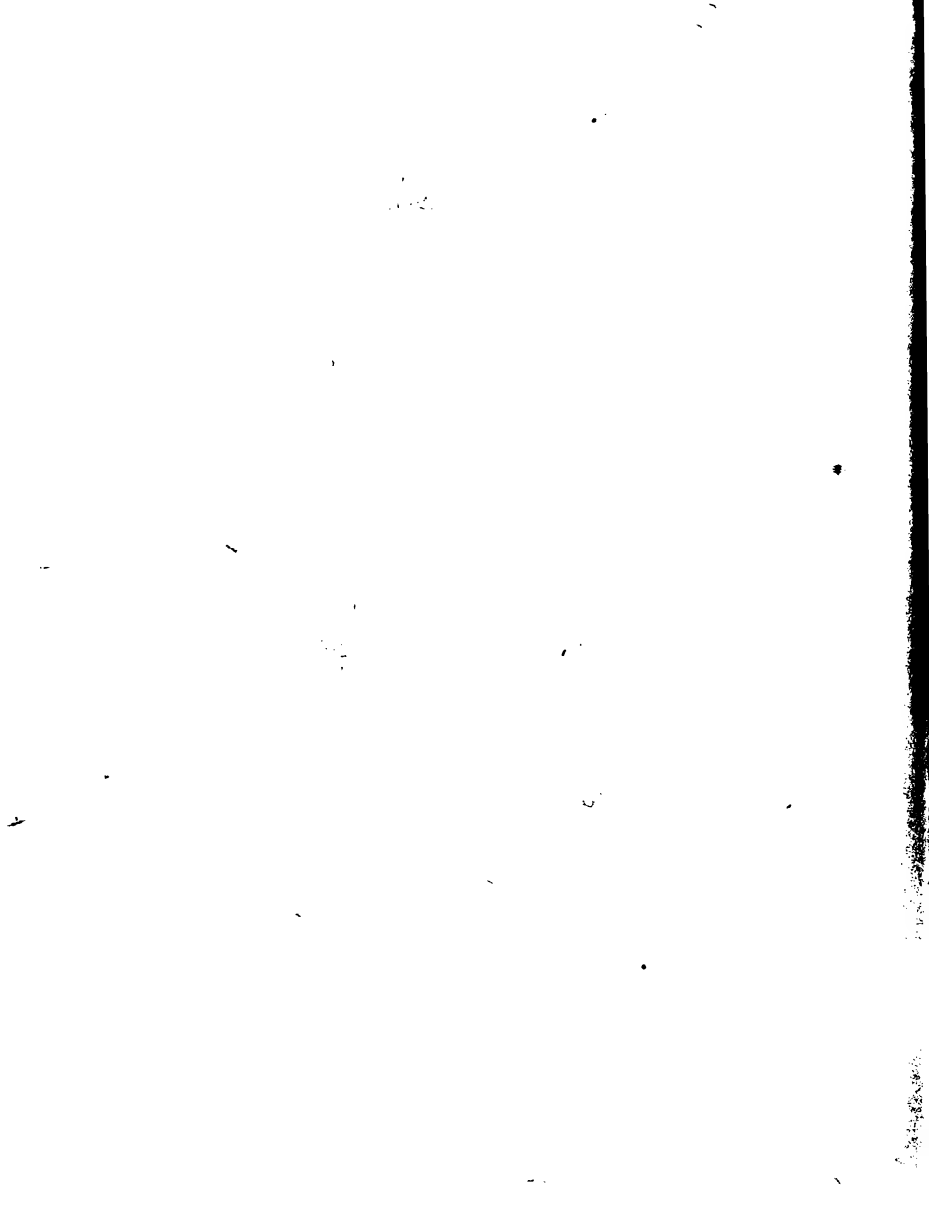
²³⁶ Numele trădătorului care a pricinuit înfrîngerea francezilor la Roncevaux (n.a.).

²³⁷ *Artaban* — erou al romanului *Cleopatra* de Gauthier de La Calprenède (1610—1663), al cărui caracter deosebit de mîndru a devenit proverbial: „mîndru ca Artaban“.

²³⁸ Apreciatul vin de Margo își trage numele de la unul dintre cartierele orașului Toulon (n.a.).

²³⁹ *Vent-Terrau* — un alt nume al Mistralului (n.a.).

²⁴⁰ Altădată în Provența căsătoriile se hotărau în luna mai și tinerii plantau un arbore înconjurat de verdeață, *copacul lui mai*, după care împodobeau cu flori pragul casei unde rămînea obiectul dragostei lor (n. ed. fr.).

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Mistral — poet homeric)	V
<i>Tabel cronologic</i>	XLVII
<i>Nota traducătorului</i>	LXXVIII

CALENDAU

Cîntul întîi	
Prinții de Baus	3
Cîntul al doilea	
Contele Severan	22
Cîntul al treilea	
Cassis	43
Cîntul al patrulea	
Zina Esterello	65
Cîntul al cincilea	
Madragea	84
Cîntul al șaselea	
Intrecerea	101
Cîntul al șaptelea	
Zadele	121
Cîntul al optulea	
Companionii	140

Cîntul al nouălea	
Marco-mau	161
Cîntul al zecelea	
Ziua Domnului	180
Cîntul al unsprezecelea	
Orgia	199
Cîntul al doisprezecelea	
Splendoarea	220
 <i>Note</i>	 241

Lector : RODICA IOAN
Tehnoredactor : ION GHICA

Bun de tipar : 02.02.83
Coli ed. 14,29. Coli tipar 10,75

Tipărit sub cd. nr. 5 099/1982, la
INTREPRINDEREA POLIGRAFICA BACAU,
str. Eliberării nr. 63.

Hirtie fabricată
la C.C.H. „LETEA” Bacău

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

